

M 23 3897
ACADEMIA ROMÂNĂ S 23 3899

ARHIVA SENATORILOR
DIN CHIȘINĂU
ȘI OCUPAȚIA RUSEASCĂ DELA 1806—1812

IV.

AMĂNUNTE ASUPRA ȚERII-ROMĂNEȘTI DELA 1808
LA 1812.

DE

RADU ROSETTI

EXTRAS DIN
ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE
Seria II. — Tom. XXXII.
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE.

BUCUREȘTI

Institutul de Arte Grafice «CAROL GÖBL» S-sor Ioan St. Rasidescu
16, STRADA DOAMNEI, 16

1909.

25.270.

Preful 2 lei.

Analele Societății Academice Române. — Seria I :

Tom. I—XI. — Sesizările anilor 1867—1878.

Analele Academiei Române. — Seria II :

L. B.

Tom. I—X. — Desbaterile și memoriile Academiei în 1879—1888.

Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1878—1888

Tom. XI. — Desbaterile Academiei în 1888—9	2.—
» XI. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	3.—
» XII. — Desbaterile Academiei în 1889—90.	2.—
» XII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	3.—
» XIII. — Desbaterile Academiei în 1890—91	12.—
» XIV. — Desbaterile Academiei în 1891—2	4,50
» XV. — Desbaterile Academiei în 1892—3	2,50
» XV. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	4.—
» XVI. — Desbaterile Academiei în 1893—4	8.—
» XVI. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	4,50
» XVII. — Desbaterile Academiei în 1894—5	3,50
» XVII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	7.—
» XVIII. — Desbaterile Academiei în 1895—6	2.—
» XVIII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	5.—
» XIX. — Desbaterile Academiei în 1896—7	1,50
» XIX. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	4,50
» XX. — Desbaterile Academiei în 1897—8	3.—
» XX. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	4,50

Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1888—1898

Tom. XXI. — Desbaterile Academiei în 1898—9	2.—
» XXI. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	5.—
Manuscripte din biblioteci străine relative la istoria Românilor.	6.—
(Al doilea memoriu), de <i>N. Iorga</i>	1.—
Socotelile Brașovului și scrisori românești către Sfat în secolul XVII, de <i>N. Iorga</i>	1,60
Socotelile Sibiiului, de <i>N. Iorga.</i>	—,30
Cronicele muntene. Întâiul memoriu. Cronicele din secolul XVII, de <i>N. Iorga.</i>	1,60
Expunere pe scurt a principiilor fundamentale ale istoriei, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,15
Edilitatea sub domnia lui Caragea, de <i>V. A. Urechîă</i>	1,60
» XXII. — Desbaterile Academiei în 1899—1900	6.—
» XXII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	3.—
Românii și Maghiarii înaintea istoriei, de <i>A. D. Xenopol.</i>	—,25
Portretul lui Miron Costin, de <i>S. Fl. Marian.</i>	—,50
Portul barbei și părului la Romani, de <i>Ion Kalînderu.</i>	—,50
Zece Maiu. — Cuvântare de <i>D. A. Sturdza.</i>	—,60
Din domnia lui Ioan Caragea, 1812—1818, de <i>V. A. Urechîă</i>	1,60
» XXIII. — Desbaterile Academiei în 1900—1901	5.—
» XXIII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	4.—
Atanasie Comnen Ipsilant, de <i>C. Erbiceanu</i>	—,20
Societatea sub I. G. Caragea, de <i>V. A. Urechîă.</i>	1,60
Ioan Circa de Gambutz, ca episcop al Marmației Dositeiu Circa, 1660—1730, de <i>Ioan Pușcariu</i>	—,20
Din domnia lui Alexandru Calimah, de <i>V. A. Urechîă.</i>	1,60
Portul perucilor și bărbierii la Romani, de <i>Ion Kalînderu.</i>	—,20
Originea câmpulungeană a lui Gavril, Mitropolitul Kievului, de <i>T. V. Stefanelli.</i>	—,20
» XXIV. — Desbaterile Academiei în 1901—2.	6.—
» XXIV. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	3.—
Două acte oficiale necunoscute de pe timpul Impăratului Bizantin Isaac II Angel, privitoare la Români din Peninsula Balcanică spre finele secolului XII, de <i>C. Erbiceanu.</i>	—,40
Teoria probei (în știința modernă), de <i>Petre Popescu.</i>	—,50
Priviri istorice și literare asupra epocii fanariotice, de <i>C. Erbiceanu</i>	—,40
Din luptele pentru neam: Răsturnarea lui Vasile Lupu. Studiu istoric, de <i>I. Tanoviceanu.</i>	—,30
«China supusă», manuscript grecesc cu acest titlu. Descriere și extracte, de <i>C. Erbiceanu</i>	—,20
Luteranismul, calvinismul și introducerea limbii române în bisericile din Ardeal, de <i>Dr. At. M. Marienescu</i>	—,30
Originea Voevodatului la Români, de <i>Ioan Bogdan.</i>	—,20
România sub raportul moral, de <i>I. Tanoviceanu</i>	—,80
» XXV. — Desbaterile Academiei în 1902—3.	5,50
» XXVI. — Desbaterile Academiei în 1902—4.	5.—
» XXVI. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	5.—
Regele Carol I și Instrucțiunea publică. Cuvântare de Zece Maiu 1903, de <i>D. A. Sturdza.</i>	—,20

BUCUREȘTI

Cota 70247
Inventar 69-690
J.M. H. 3.594 D.

RC 150/01

1956

CONTROL 1953

B.C.U. Bucuresti
C69690

ARHIVA SENATORILOR DELA CHIȘINĂU ȘI OCUPAȚIA RUSEASCĂ DELA 1806—1812

DE
RADU ROSETTI

IV.

AMĂNUNTE ASUPRA ȚERII-ROMÂNEȘTI DELA 1808 LA 1812.

Sedința dela 25 Iunie 1909.

I.

Donațiunea Mai

DESPRE OCĂRMUIREA ȚERII-ROMÂNEȘTI DELA VENIREA LUI CUȘNICOV PÂNĂ LA CĂDEREA VISTIERULUI FILIPESCU.

69690

Vistierul Constantin Filipescu fusese disgrațiat în vremea lui Ipsilant: trecea drept partizan al Franței. El știuse să câștige o mare înrăurire asupra generalului Miloradovici, din momentul ce acest general sosise în București și fusese găzduit în casa lui. Filipescu se folosi de marea lui influență asupra lui Miloradovici pentru a lucra să recapete printr'insul Vistieria. Miloradovici făcu tot posibilul pentru a aduce pe găzduitorul său în locul lui Varlam, încă în vremea cât mai domniâ Ipsilant, dar în zadar, căci acesta ură pe Filipescu și avea toată încrederea în Varlam, care eră bine văzut și de Ruși din cauza sentimentelor lui rusești.

Această trecere a lui Varlam pe lângă generalii ruși îl mântinu în postul de Vistier, chiar după ce ocărmuirea de fapt fu încredințată lui Miloradovici, la sfârșitul anului 1807, după plecarea lui Ipsilant în Rusia.

Venirea lui Cușnicov însă îi fu fatală, căci Președintele Divanurilor eră un amic și un tovarăș de arme al lui Miloradovici care urmă să lase pe acesta să exercite, de fapt, puterea la București.

Cușnicov care fără îndoială avea și cunoștințe și aptitudini administrative, începî prin a trimite Divanului Țerii-Românești, la 27 Martie 1808, un chestionar întreg, ale cărui răspunsuri erau menite să-i dea o cunoștință sumară despre starea politică și financiară a Principatului.

Chestiunile puse de el erau asupra următoarelor 10 puncte: (1)

- 1) despre sarcinile la cari sunt supuși locuitorii,
- 2) despre legiuitele venituri,
- 3) despre cheltueli,
- 4) despre rămășițe,
- 5) despre alcătuirea (personalul) autorităților,
- 6) lista așezărilor după trepte,
- 7) despre registrul afacerilor pendente dinaintea Divanurilor,
- 8) despre exploatarea sării,
- 9) despre silitră,
- 10) o listă a ținuturilor cu numirile lor.

Făcînd apel la activitatea și la desinteresarea ispravnicilor, Cușnicov le adresează circulară prin care le cere să răspundă.

Dosarul No. 13 conține lista boierilor Divanului Principatului Valachiei, a diferiților șefi de serviciu și a celorlalte funcțiuni de sus și de jos, cu lămurirea datoriilor fiecăruia, conform legilor țerii și cu arătarea: cari sunt remunerați pentru slujbele lor și cari nu, de cine au fost numiți în slujbă și de când îndeplinesc îndatoririle ei.

«Boierii de clasa întâia sunt numiți *veliti* și așezați după ordinea treptei conform obiceiului locului.

«*Vel Ban* este întâia demnitate: el este membru al Divanului, cercetează cu ceilalți boieri plîngerile și neînțelegerile poporului; este rînduit asupra Divanului Craiovei și, mai cu deosebire, cercetează oareșcari afaceri ale locuitorilor de acolo; apoi mai dă ordin membrilor Divanului și celorlalți judecători din Valahia-Mică aparținînd celor cinci județe de peste Olt, precum și zapciilor și celorlalți funcționari de jos ai Divanului.

«Această slujbă este acum ocupată de Dumnealui Banul Manolache Crețulescu, numit de Divan, care primește dela Vistierie o remunerare de 600 lei pe lună.

«*Vel Vornicul de Țara de sus* și *Vel Vornicul de Țara de jos* sunt asemenea membri ai Divanului și cercetează procesele poporului. Ei sunt

(1) No. 13. Despre diferitele lămuriri luate dela amîndouă Divanurile și dela ispravnici, 27 Martie 1808. I. N. Halippa în Труды, I.

rânduți asupra *Plaiurilor* județelor de munte, cari se mărginesc cu Transilvania, unde numesc în slujbele de *Vataji de Plaiuri*, cari au datoria să păzească granița; unele plaiuri atârnă de Vornicul de Țara de sus, altele de Vornicul de Țara de jos. Ei au 16 Vornici ai doilea sub ordinele lor, adică fiecare câte opt. Acești Vornici ai doilea au datoria să facă cercetările în legătură cu judecățile târgoveților, să judece neînțelegerile pământenilor. Indatoririle acestea sunt ocupate de Ștefan Văcărescu, Vornicul de sus și de Barbu Văcărescu, Vornicul de jos, numiți de Principele Ipsilant, fiecare cu remunerare de 500 lei pe lună.

«*Vel Vornic al Treilea și Vel Vornic al Patrulea*, membri ai Divanului. Ei cercetează, împreună cu ceilalți membri, afacerile litigioase, au sub ordinele lor, fiecare câte șase Vornici pentru facere de cercetări în pricini litigioase. Aceste slujbe se îndeplinesc de către Istratie Crețulescu, Vornic al Treilea și Constantin Bălăceanu, Vornic al Patrulea, numiți de Principele Ipsilant, cu salariu de 500 lei pe lună.

«*Vel Logofăt de Țara de sus*, membru al Divanului. Cercetează cu ceilalți membri neînțelegerile poporului, are în această calitate datoria să privegheze tratarea afacerilor în Divan și executarea hotărârilor privitoare la Țara de sus în județele în atârnare de ea. Apoi mai este rânduit peste judecătorii departamentelor și județelor și peste condicari în județele Țerii de sus. Are sub ordinele lui pe toți funcționarii Divanului cari aparțin Țerii de sus. Această funcțiune este ocupată de Vel Vornicul Isaac Ralet, numit de Principele Ipsilant, cu salariu de 350 lei pe lună.

«*Vel Vornic al Obștirilor*, Epitrop al cassei așezămintelor de binefacere, ocârmuește veniturile acelei case, împărțește săracilor darurile și milele după rânduelile ce-i dau Mitropolitul și boierii; el se ocupă și de orfani. Această slujbă este ocupată de Vornicul Manolache, numit de Principele Ipsilant, cu o retribuție de 400 lei pe lună.

«*Vel Logofăt de Țara de jos*, membru al Divanului, cercetează împreună cu ceilalți boieri litigiile; are sub ordinele lui pe toți funcționarii Divanului cari aparțin Țerii de jos și condicarii din județele ei. Această slujbă este ocupată de Dumitrache Ghica, Vel Logofăt, numit de Principele Ipsilant, cu retribuție de 350 lei pe lună.

«*Vel Logofăt de Obiceiuri*, păzitor al obiceiurilor, membru al Divanului, are datoria să înscrie în carte toate obiceiurile țerii, pentru a servi la caz de trebuință ca informație asupra granițelor și obiceiurilor. Această funcțiune este ocupată de Costache Știubei (nu Știrbei?) Vel Logofăt, numit de Divan cu retribuție de 350 lei pe lună.

«*Vel Spătar*, membru al Divanului; judecă afacerile la un loc cu ceilalți; este șeful poliției în deosebitele suburbii ale Bucureștilor, dator să prive-

gheze cum se cade pe făcătorii de rele și să ferească mahalale de foc; și mai ales este dator să descopere pe furi și pe criminali prin ajutorul zapeiilor, căpitanilor și slujitorilor cari stau sub comanda lui, — ca și în mahalalele Bucureștilor, unde este dator noaptea să facă ronde călare; privilegiază drumurile și granițele țerii unde așează străjile. Această slujbă este ocupată de Grigorie Ghica, numit de Divan; fără leafă, dispune de venituri deosebite de slujba lui; numai unii din funcționarii de pe lângă dânsul primesc eafă, precum se va arăta mai jos.

«*Vel Hatman*, membru al Divanului, ocărmitor asupra poștelor; acum ocupă acea funcțiune Hatmanul Crețulescu, numit de Divan; pentru acest post nu primește nici o remunerare. Domnii au alocat pentru această slujbă venituri după voia lor, cu atât mai mult cu cât această funcțiune nu eră instituită de mult; în vremea din urmă a Principelui Ipsilant s'a alocat Vel Hatmanului o leafă de 1.000 lei pe lună.

«*Vel Vistier*, membru al Divanului; printr'însul Divanul percepe dările de tot soiul, stabilește rândul *podvezilor* (cărături), salahoriilor și toate îndatoririle pământene. El are datoria să privegheze ca toate dările să fie strânse la vremea hotărîită—a priveghiă buna ordine prin județe, prin sate, precum și strângerea tuturor rămășițelor. Din această cauză Divanul nu numește ispravnici decât după recomandarea Vistierului; sub ordinele lui stau toți funcționarii Vistieriei și *vameșii* (1) în județe. Această funcțiune este ocupată de Costantin Varlam, numit de Principele Ipsilant, cu leafă de 2.000 lei pe lună.

«*Vel Vornic de Politie*, din numărul boierilor veliți; el are însărcinare să strângă dările, să rânduească salahorii și celelalte sarcini în orașul București; de dânsul sunt numiți zapecii și slujitorii orașului. Acest post este ocupat de Vel Logofătul Ioan Comăneanu, numit de Divan, cu leafă de 400 lei pe lună.

«Boierii de clasa a doua :

«*Vel Postelnic*, din boierii Domnești. El îngrijește corespondența cu Țarigradul și cu *Argații*, (funcționarii turcești); printr'însul se înaintau jebile asupra fețelor în slujbă; la ceremonii el eră deasupra funcționarilor Curții; el notifică Divanului numirile în funcțiune și primiă daruri dela funcționari. Avea sub ordinele lui pe al *doilea Postelnic*, pe al *treilea Postelnic* și doi sprezece *Postelnicei*; pentru trimitere de execuții în județe, are comanda *Călărașilor* și a *Lipcanilor*. Această funcțiune este ocupată de Iordache Filipescu, numit de Divan, cu salariu de 1.000 lei pe lună.

(1) Cred că este vorba de *sameși*.

«*Vel Aga*, inspector al piețelor și al întregului oraș București; are datoria să privegheze vânzarea alimentelor, ca să fie vândute cu prețuri moderate și după taxele stabilite de Divan, să le inspecteze spre a se încredința că vânzătorii sunt din cei autorizați; mai are datoria să privegheze poliția cu amănunțime, să cerceteze neînțelegerile dintre orășeni, ferește de focuri, de tâlhari și de criminali și face noaptea inspecție cu zapcii și slujitorii cari stau sub comanda lui. Această funcțiune este ocupată de Vornicul Petrache Ritoridis, numit de Principele Ipsilant, fără salariu, căci are venituri din slujbă, însă unii din funcționarii de sub ordinele lui primesc salariu, precum se va arăta mai jos.

«*Vel Stolnic*, asemenea primește o leafă de 100 lei pe lună.

«*Vel Comis*, îngrijitor al cailor Domnului, îngrijește de întreținerea lor, procură fânul și orzul și toate cele trebuitoare grajdurilor, primește pentru aceasta venituri cât voește Domnul.

«*Vel Serdar*, n'are alte venituri decât un salariu de 100 lei pe lună.

«*Vel Armaș*, Mare îngrijitor al temnițelor unde se țin hoții și ucigașii; execută asupra lor hotărârile Divanului; are la dispoziția lui slușbași, zapcii, pușcași, orășeni și toți țiganii domnești, nevoiți să umble prin țară, dela cari percepe dări și le remite Domnului. Cu această funcțiune a fost însărcinat de Divan Vel Vornicul de Politie care o îndeplinește fără leafă, slujba având veniturile ei.

«*Vel Gramatic*, însărcinat cu scriptele Domnului și care primește o leafă de 100 lei pe lună.

«*Vel Portar*, pus înainte peste porțile Curții, are sub dânsul *portărei* însărcinați cu slujba la uși. Pe lângă veniturile ce le primește, i se hotărăște și o leafă dela Visterie.

«*Vel Medelnicer*, primește o leafă de 100 lei pe lună.

«*Vel Sluger*, cu asemenea leafă.

Vel Pitar, îngrijitorul grajdurilor Domnești cari cuprind caii de trăsură; cumpără ovăsul trebuitor pentru acei cai și îngrijește de celelalte trebuințe ale grajdurilor; de aici își primește veniturile.

«*Vel Șatrar*, iea dela Visterie leafă de 60 lei pe lună.

«*Vel Clucer za Arie*, cu asemenea leafă.

«*Vel Ispravnic za Curte* sau *Maitre d'Hôtel* pe lângă Domn; are sub ascultarea lui toate slugile curții; îngrijește de toate amănuntele trebuințe ale casei domnești, dela care are venituri, neprimind leafă dela Visterie. Această funcțiune este ocupată de Gheorghe Lehliu, Treti Logofăt, numit de Divan.

Apoi urmează tagma *Logofeților* cari slujesc la Divan și se împart în două grupuri: *Logofeți de Țara de jos* și *Logofeți de Țara de sus* și tagma *Logofeților slujind în Visterie*. Cei mai mulți din acești Logofeți au aceleași ti-

tluri ca boierii de întâia și a doua clasă, dar fără de prerogativa *Vel*, și sunt desemnați prin acest titlu, căruia se adaugă o indicațiune specială, ca spre pildă: «*Stolnicul* Alecu Nițulescu, *Vameș (Sameș) vechiu al Vistieriei*, adică vechiu strângător de bani al Vistieriei; sau *Serdarul* N... *Logofăt al Rămășițelor*; sau *Medelnicerul* N... *extractor Vistieriei*; sau *Slugerul* N... *Logofăt Capacului*; sau *Medelnicerul* N... *Condicar*, sau *Vistierul* N... *Logofăt Havalelelor*, sau *Vistierul* N... *Logofăt Breslelor*».

Se mai găsește în dosar și lista tuturor judecătorilor din *Departamentul de Opt* și din *Criminal*; extractele d-lui Halippa însă nu le reproduc. Lipsa este regretabilă din cauză că nu am găsit aiurea specificarea atribuțiilor acelor judecătorii. În cât privește numele judecătorilor, ele se vor găsi mai departe. Din extractul d-lui Halippa se vede că primul judecător al fiecărei judecătorii se numea *Nomicon*, ceea ce d-l Halippa crede că ar însemna *Procuror*.

Tot în dosarul No. 13 se găsește situația productelor trimise în fiecare an de Valahia la Constantinopol, făcută de revizorul rusesc Savitzki. Ea cuprinde:

250.000 berbeci a câte 4 lei, 2.000 boi a câte 30 lei, 150.000 oacă unt de vacă a câte 1 leu ocaoa, 200.000 oacă grăsime a câte 2 lei ocaoa, 50.000 oacă miere a câte 1 leu ocaoa, 100.000 oacă brânză a câte 1 leu ocaoa și 13.000 chile (chila a 21 cetverturi) de grâu a câte 14 lei chila.

Revizorul adaugă că de obicei Turcii luau îndoit cât eră stabilit să ia din fiecare fel de furnituri.

Acelaș revizor Savitzki, referând lui Cușnicov despre jalnica stare a Valahiei, scrie: «Crocodilul înainte de a-și rupe prada o udă cu lacrimi, dar totodată o mănâncă; astăzi neamul omenesc mult se aseamănă, plânge pentru ruina patriei sale, varsă lacrimi, se jelește și singur este vinovat de acea ruină când își umple sacul cu aur și cu argint.

«În Valahia nu este bir pe cap propriu zis. Județele se împart în plăși plășile în sate, și fiecare sat în *liuduri*, iar fiecare liudă cuprinde cinci sau șase familii și plătește pentru ele câte una sută lei pe an».

La începutul lui Aprilie st. n. 1808, Miloradovici trimise Divanului o notă extrem de aspră, fiindcă boierii trimisese lui Prozorovski o mulțime de jălbi ale unora în potriua celorlalți, în cea mai mare parte absurde și ridicule. Prozorovski le transmisese lui Miloradovici, invitându-l să pună capăt acestor pări pornite numai din interes personal și chiar, dacă crede de cuviință, să aresteze pe acei mai recalitranti:

«Boierii au dovedit din nou în amândouă Principatele că nu sunt în stare să se ocârmuească înșiși și că numai o mână străină dar puternică este în stare să mântină și să îndrepte spre bine pe acești oameni deprinși cu varga puterii arbitrară. (1).

O depeșă a lui Prozorovski către Miloradovici, sosită în noaptea dela 7 la 8 Aprilie, aduse vestea că Impăratul Rusiei ridicase lui Constantin Ipsilant orice amestec în ocârmuirea Țerii-Românești, destinându-i ca reședință pentru viitor Moscova și afectându-i câteva bunuri de ale Coroanei. Această întâmplare îngrijii pe partizanii lui tot atât de mult pe cât înveseli partida adversă, în fruntea căreia stătea Vistierul Constantin Filipescu, membrii căreia fusese excluși dela orice participare la slujbe în Guvern. Totodată, fiind chemat de Prozorovski la Iași Consulul rus, Luca Chirico, se presupunea că Mai Marele Comandant al Armatei doriă să se folosească de cunoștința ce o avea Chirico despre caracterul boierilor înainte de a păși la o prefacere a personalului administrativ. (2).

Cușnicov trimise din Iași, la începutul lui Maiu, Divanului Valahiei o notă prin care porunciă ca atât Divanul cât și slujbele să rămână neschimbați, precum erau cu două luni înainte, astfel că nouăle numiri făcute în acest interval rămăseseră nule. (3).

Sărăcia în țară sporiă din zi în zi. O mare parte din vite pierise din cauza lipsei de nutreț; spre a țineă în vieață pe cele ce mai rămăsesese, oamenii se văzuse nevoiți să jertfească până și paietele de pe acoperământul caselor lor, astfel că rămăsesese numai cu păreții goi și descoperiți. (4).

Tot se speră în pace și Rușii priviau ca neîndoelnică că vor păstră pentru ei Moldova și Țara-Românească până în Olt, Banatul Craiovei având să revină Austriei. Totuș erau și mulți cari credeau că trupele rusești aveau să plece în curând.

Această credință eră împărtășită mai ales de boieri și de obștia celorlalți locuitori. Suferințele produse în întreaga țară prin prezența acelor trupe, nu atât prin propria lor purtare cât mai ales prin groaznicul abuz făcut de puterea lor, sub acel pretext, de către membrii români ai ocârmuirii și inferiorii lor, erau prea dureroase,

(1) Corespondentul anonim din București, 8 Aprilie 1908.

(2) Ibid.

(3) Ibid., din 5 Maiu 1908.

(4) Ibid.

rana în sine prea adâncă pentru a nu stârni în fiecare inimă dorul unei ușurări. Generalul Miloradovici se plângea amar de aceste abuzuri. El singur declarase că furniturile de produse și contribuțiunile bănești ar fi ajuns pentru întreținerea a cel puțin 50.000 oameni (1) și totuș magaziile erau departe de a fi pline, fără ca să se știe unde se strecurase lipsa. (2)

La 18 Maiu boierii Divanului fac, nu știu în urma cărui imbold, următoarea propunere lui Cușnicov (3):

Excellence,

Nous avons l'honneur de représenter à Votre Excellence, poussés par l'amour de notre patrie et le zèle d'y être utiles, que le seul moyen pour pouvoir fournir tous les nécessaires aux troupes impériales et prévenir notre patrie d'une ruine totale qui la menace, c'est d'abolir pour quelque temps toutes les charges et offices du pays sans aucune exception. Nous délivrerons notre pays de tous les abus en rétablissant l'union et la bonne harmonie entre nous mêmes; nous ferons cesser toutes les intrigues insignifiantes qui nous ont désolés jusqu'à-présent. Notre zèle sera animé par des pensions proportionnées à nos rangs, dont l'argent sera tiré de la caisse des revenus des charges sans surcharger le pays. Nous espérons par ce moyen que nous serons plus zélés et plus heureux aux services de Sa Majesté Impériale, notre auguste souverain et autocrate de toutes les Russies. Nous avons l'honneur, etc.

Au iscălit: Constantin Ghica, Constantin Varlam, Gheorghe Slătineanu, Teodor Văcărescu, Aga Petrache Ritoridis, Dimitrie Ghica și alții, peste tot 20.

Caimacamul rânduit încă de către Ipsilant în orașul Craiova (4), Constantin Samurcaș, eră atât de lacom și de doritor de câștig, încât locuitorii paralizați de frică se așteptau ca într'o bună zi să li se poroncească să dea toți copiii lor la dispoziția neînduratului Cai-

(1) Oastea rusească în Țara-Românească nu numără nici 20.000 de oameni.

(2) Ibid., dela 19 Maiu.

(3) No. 42. Hârtii ajunse la cunoștință. I. N. Halipa în Труды. I.

(4) No. 73. Despre Caimacanal Craiovei și despre neaducerea vreunei schimbări în ocârmuirea Divanului Țerii-Românești, precum și despre dispoziția luată de a nu se plăti din Visterie nici o sumă vreunui particular fără învoirea Exc. Sale Președintelui Divanurilor. Ibid.

macam. Din momentul plecării lui Ipsilant și a venirii în Țara-Românească a trupelor rusești, Divanul orașului Craiova și Divanul obștesc al Valahiei au cerut într'un glas îndepărtarea aceluia înalt, dar brutal funcționar dela orice slujbă publică și înlocuirea lui prin unul Constantin Bălăceanu, Vornic al Divanului Valahiei (1). Cușnicov porunci spre acest sfârșit Divanului: să justifice aceste denunțuri, să nu mai păsească pe viitor la nici o schimbare de funcționari fără învoirea sa; să se desființeze funcția de Caimacam din cauza celor întâmplate, iar Samurcaș să fie lăsat să-și urmeze slujba până la cercetarea afacerii, pentru ca prin depărtarea lui să nu fie turburată aprovizionarea oștirii. Divanul a invocat drepturile lui cunvenite în vremea vacanței scaunului, să numească Greci în locurile ocupate de Români, sub cuvânt că așa se regulase de către Ipsilant. Mai pe urmă se descoperi că învinovățirile aduse lui Samurcaș au avut ca pricină felul lui de ocârmuire cam aspru precum și intrigi uneltite de Bălăceanu în scopuri personale.

Prestațiunile (2) ilegale aduceau pe țărani Valahiei la desnădăjduire: «ei erau gata să caute o ocrotire și o soartă mai bună la necredincioși [peste Dunăre]». Divanul Valahiei însuș propuse lui Cușnicov să institue comisii de cercetare spre a urmări abuzurile ocârmuirii pământene. Se numi în București o comisie pentru cele 12 județe ale Valahiei-Mari, și alta în Craiova pentru cele 5 ale Valahiei-Mici. În întâia comisie fură numiți din Divan Răducanu Goleșcu și Bărbuceanu Văcărescu, în a doua Constantin Bălăceanu și Nicolae Glogoveanu,—oameni cu desăvârșire sluiți și având toată încrederea Guvernului; peste aceștia Cușnicov numi în fiecare Comisie câte un ștab-ofițer: la București pe Prințul Meșcerski, la Craiova pe Polcovnicul Valhovski. Toate aceste fețe, precum și cei subordonați lor, fură supuși jurământului următor: «ca fiecare dintr'înșii, servindu-se de cea mai mică urmă prin care se poate descoperi abuzul de orice fel în Guvern, să întrebuițeze spre acest scop toate mijloacele și puterile, aducându-le înaintea Comisiei și că orice vor fi însărcinați să îndeplinească, vor îndeplini cu amănunțime și cu cinste, ca fii ai patriei, cu adevărată osârdie pentru binele obștiei, fără cea mai mică părtinire pentru oricine care ar fi bănuț

(1) Despre diferendul dintre Divanul Craiovei și Caimacamul Samurcaș se vor găsi amănunte complete mai departe.

(2) No. 119. Despre înființarea, la București și Craiova, de Comisii de cercetare și închinarea lor cu descoperirea sumelor delapidate de foștii ispavnici. 1808. Halippa în Труды, II.

de a fi comis abuzuri, chiar dacă i-ar fi rudenia cea mai apropiată». Activitatea Comisiilor în curând avu ca urmare arestarea multor boieri prevaricatori.

Uneltirile lui Filipescu pentru a ajunge la Vistierie fură ajutate de neregulile și de abuzurile ce se constatară în sarcina lui Varlam, care fusese destituit și înlocuit prin Filipescu la începutul lui Iulie. Corespondentul anonim din București, sub data de 9 Iulie 1809, zice că destituirea Marelui Vistier Varlam și înlocuirea lui prin Filipescu, dușmanul înviersunat al lui Ipsilant și care fusese atât de persecutat de acest Domn, dă prilej de vorbă multă și pricinuește multe nemulțemiri, apoi el adaoage :

«Dacă această numire și înlocuirea celor mai mulți ispravnici, care va fi urmarea ei firească, va aduce mai multă unitate în Divan și va ușura sarcinile țaranului atât de greu împovărat, este de sperat dar greu de crezut». (1)

(1) «Și pentrucă Vistierul cel Mare însemnă la Ruși cea mai mare dregătorie, precum am zis, dumnealor boierii mari începură a vână Visteria, nu numai cu dare de bani, care o numesc Proșforă, adică poelon la cassa împăratului, iar adevărul eră că se da la comandiri, prezidenți și cei din preajma lor, ci și cu alte urmări proaste și necinstite încă și de suflet pierzătoare negreșit.

Dator aș fi s'acopăr,
Iar nu să defăimez
Pe cei d'un neam cu mine;
Dar greu, frate! Ohtez,
Că n'am altfel cum face,
Silit sânt d'adevăr:
El îmi zice a serie
Toate pân' la un păr.
Rea este defăimarea,
Mai rău e a minți:
La lucru ce-i de față
Rușine poți păți.
Istoric sânt, n'am frate,
N'am rudă, n'am vecini.
Stăpân am p'adevărul,
Lui cată să mă'nchin!

Și așa ajunseră casele dumnealor răs și batjocură neamurilor, și încă începură a se și uri și a se pari unii pre alții, și mai mult decât mai înainte a împinge la bani și a face câte netrebnicii toate ca să izbutească la dregătoria Vistieriei și la toate mansupurile. Care lucru văzându-l cei mai mici boieri: boiernași, și fiindcă și lor trebuia chiverniseală, și altfel nu putea izbuti pentru căci nu se mai căută vrednicia și căderea, ci de către cei mari li se cerea bani, fiindcă și dumnealor da, fură siliți și ei a apucă tot pe drumul acela ce se învățară dela cei mari. Și apoi ce să vezi de aici înainte fiind treaba

Iată asupra înlocuirii lui Varlam niște amănunte culese dintr'un extract al d-lui Halippa :

Rămăsese (1), încă din vremea Domnitorului Ipsilant, în slujba de Vistier al Valahiei, Constantin Dimitrievici Varlam, care urmă a îngriji pe Ipsilanti de bani și după plecarea lui la Kiev. Astfel, la începutul anului 1808, Varlam trimise Domnitorului 12.000 galbeni din Vistierie împotriva ordinelor severe ale Comandantului suprem, Principele A. A. Prozorovski, să nu mai urmeze astfel. Se înțelege că aceste venituri nelegale puteau să fie acoperite prin nelegiuite sarcini în aceeaș valoare, puse asupra țerii sau prin sume mincinoase trecute la cheltueli. Fiind înștiințat de acest fapt, Cușnicov ceru dela Varlam sama veniturilor și cheltuelilor Vistieriei pe anul 1807. In loc de scripte legiuite, Varlam prezentă socoteli ce nu se puteau înțelege, adică state nejustificate cu precizieune despre veniturile și cheltuelile întregului an. Cușnicov rugă ca în loc de totaluri nejustificate de nimic, să i se prezente state de venituri și cheltueli alcătuite pe lună, dacă nu scripte zilnice. Atunci s'a descoperit că Varlam n'a crezut de datorie să țină unele scripte trebuitoare și această împrejurare făcea revizia Visteriei cu neputință. Toate aceste au fost socotite ca [fiind făcute] spre a se îmbogăți prin împărțirea veniturilor țerii cu oțcupcii preferiți sau cu acei cari îi plăteau mai mult. Ca rezultat lăcomia oțcupciilor se răpezi pe nenorociții locuitori. Când toate aceste fură lămurite, Cușnicov, cu consimțirea Comandantului suprem, încredință gestiunea Vistieriei fostului Vistier Constantin Filipescu, scoțând pe Varlam din slujbă. Cât de mari fusese depredările trecute, rezultă din faptul că Varlam, prin secretarul său Nenciulescu, propuse lui Filipescu, în întâia zi a intrării acestuia în slujbă, 72 mii lei «numai pentru a-l lăsa pe el (Varlam) în slujbă». Filipescu nu primi banii și denunță faptul lui Cușnicov. Acesta scrise să iea banii și să i întrebuințeze la plata deficitului Vistieriei din vremea lui Varlam. Aceasta eră și un mijloc pentru a încercă nelăcomia lui Filipescu. Doi boieri oferiră acestuia 44 mii lei «pentru aceea

pă cine da mai mult, vedeai căți blestemați toți in trebi ce nu li se cădeă, și întindeă toți in toate părțile pe biata țară : una se cereă, nici cu trei nu se plătia! Jeluirea nu aveă loc pentrucă toți eră căptușiți de hrăpire și mituire. Dreptatea? ziceă că a pierit, fiind vremea turburată. Lege, suflet, Dumnezeu, răsplătirea? ziceă că toate sunt nimicuri și basme călugărești, la bani numai se închină cu un cuvânt, dela cei mari până la cei mai mici, ca să scoată cele ce da și să le mai rămăie și căștig, din care să întâmpine cheltuelile hainelor, a *clupurilor* (?) și a tot felul de desfrânări...» Zilot Românul, p. 87.

(1) Samă de veniturile și cheltuelile Ocărmuirii Valahiei; despre depărtarea din slujbă a Vistierului Varlam și numirea in locul său a lui C. Filipescu. Halippa in Труды, II, 356.

ca să fie numiți în comisia de urmărire, înființată de Cușnicov să percurgă Valahia pentru revizia sânilor țerii. Filipescu, cu consimțământul lui Cușnicov, făcù această sumă venit în cassa Visteriei. Mulți ispravnici au propus lui Filipescu mită, pentru ca el să le tolereze abuzurile; dar, în loc de aceasta, Filipescu îi amenință cu scoaterea din slujbă. Cușnicov și Principele Prozorovski aprobau pe deplin activitatea lui Filipescu».

Generalul Miloradovici a obținut deplină satisfacere împotriva acelor boieri cari, din cauza numirii favoritului său, Filipescu, la postul de Mare Vistier, au făcut larmă mare și s'au jăluit Impăratului Rusiei. În primul moment de mânie, Feldmareșalul (Prozorovski), când primi știință despre faptele lor, nu vorbiă de mai puțin decât de trimiterea lor în Siberia; se credeă că ei vor fi cel puțin surguniți la moșiile lor.

Intr'adevăr, Varlam, Iordache Slătineanu și cu Constantin Ghica primiră poruncă să meargă la țară și să stea acolo până la nou ordin (1).

La 13 (27) Iulie seara sosi în sfârșit în București Arhiepiscopul Gavril (Bodoni), numit Arhipăstor al tuturor provinciilor otomane ocupate de Ruși. Tot clerul și toți boierii cei mari și un escadron de husari cari mersese întru întâmpinarea lui până la o bună depărtare de oraș, îl însoțiră până la gazda lui. Nu se știeă cât aveă să rămână în București. Mitropolitul Dositeiu (2), căruia prezența lui Gavril nu puteă să-i convină, ceruse de trei săptămâni voie dela Prozorovski să se ducă la baia Covasna, în Transilvania, care fusese înfrumusețată cu cheltueala lui, dar Feldmareșalul nu trimisese până atunci învoirea cerută (3).

(1) Corespondentul anonim din București, la 19 Iulie 1808.

(2) Iată ce zice Zilot Românul (fila..) despre Dositeiu: «Mitropolit se află la venirea Rușilor Dositeiu, Grec de fel, adăpat cu învățătură și firește cu duh pentru patrie bun, căci tot sta la întâmplări cu boierii cei buni pentru dânsa; precum și la această venire a Rușilor nu puțin s'au luptat cu Turcii ce eră în București, aci cu dări de bani, aci cu rugăciune și cu alte mijloace, cum l-au luminat Dumnezeu de s'au scăpat politia întreagă și nevătămată, în vreme ce eră în primejdia focului, a sabiei și a robiei, care lucru despre cei cu minte și cu frica lui Dumnezeu s'au socotit desăvârșit minune dumnezească, și zic și eu că așa au fost adevărate; dar aveă patima iubirii de argint și-l smintia foarte la rânduelile arhipăstorești.»

(3) Corespondentul anonim din București, la 15/27 Iulie.

Divanul Craiovei (1) protestase împotriva faptului că Divanul Intâiu al Țerii-Românești dădea ordine directe ispravnicilor ținuturilor oltene, fără a înștiința Divanul local din Craiova. Asemenea, deoarece ispravnicii, pentru împlinirea ordinelor Divanului Intâiu, se adresau Divanului Craiovei pentru banii trebuitori (spre împlinirea acelor ordine), acest Divan găsiă neapărat necesar ca să fie pus în cunoștința ordinelor date ispravnicilor de către Divanul din București. Cușnicov găsi plângerea Divanului Craiovei întemeiată, dispuse să i se mai pună în vedere ca să nu se ia vreo dispoziție fără știrea Divanului Intâiu al Țerii-Românești — afară numai de cazurile de dispozițiuni extraordinare pentru trebuințele imediate ale armatei.

Precum am arătat, Cușnicov numise, probabil după îndemnul lui Filipescu, o comisie cercetătoare a abuzurilor săvârșite de slujbași, alcătuită din boieri români și din ofițeri ruși. Varlam și cu Constantin Ghica, despre gestiunea cărora comisia se ocupă mai cu seamă, începură să urzească fel de fel de uneltiri asupra cărora găsim amănunte interesante în următorul extract al d-lui Halippa (2):

Acești boieri încercară să trimită, prin un polcovnic Condogoni, la Belgrad, spre a o remite la poștă, o jalbă pe numele Preinalt, iscălită de mulți boieri. Neștiind nimic despre acest proiect, Miloradovici ordonă la timp arestarea lui Condogoni și puse mâna pe jalbă. Dar boierii urmară intrigile și se hotărîră din nou să facă jalbă în scris. La 27 Iunie 1808, Vicepreședintele Divanului Valahiei, Miloradovici, scriă lui Cușnicov la Iași: «Chiar acuma îmi vine știre că unii din boieri au trimis Impăratului un duplicat de pe jalba ce-i adresase, jăluindu-se de ocărmuirea [mea] nedreaptă și tiranică. Domnii Varlam, Constantin Ghica și Iordache Slătineanu și-au pus toate puterile ca să aducă în partea lor câți mai mulți boieri. Principala pricină de nemulțumire a celor doi dintâi a fost instituirea Comisiei de cercetare care a descoperit abuzurile [lor]; ei cred că acei ce s'au făcut vinovați de depredațiuni vor fi siliți să întoarcă banii ce se va fi constatat că au furat. Numirea Vistierului Filipescu în locul lui Varlam a fost tot atât de neplăcută lui Varlam cât și lui Constantin Ghica, pentru că Filipescu, afară de alte obligațiuni, din recunoștință, și-a pus toată silința pentru a descoperi abuzurile și a le pune capăt; ei i-au fost doară [lui Filipescu] totdeauna

(1) No. 219. Despre instrucția dată Divanului Intâiu al Țerii-Românești să nu dea ordine ispravnicilor din Oltenia decât prin Divanul Craiovei. 1808 Iunie 16. Halippa, Труды, II.

(2) No. 256. Despre intrigile boierilor la București și despre Vistiernicul Varlam. 1808. Труды, II.

dușmani și au întrebuițat toate mijloacele ca să-i facă rău. Domnul Varlam, ale cărui fapte, cari au adus pe locuitorii în desnădăjduire, au fost descoperite, temându-se de răspundere, intimidează pe complicii lui și pe toți acei cari au fost goniți din posturile lor pentru abuzuri, spunându-le că-și vor pierde toată averea și că singurul mijloc pentru a scăpa situația lor este iscălirea unei jălbi către Impărat; toți acei boieri, târîți de ușurința lor, au consimțit la aceasta și se lăudau în public că dispun de destui bani pentru ea, la urmă, să rămâie după voia lor.

«Varlam însă i-a întrebuițat ca un de pe urmă mijloc, precum se va vedea în curând, fiindcă știe că banii nu mai pot servi; mulți chiamă acest procedeu prostie și instinct de a-și face bani.

«Constantin Ghica, om de aceeaș valoare, intrigant și foarte interesat, care, când cu ocazia numirii în diferite posturi ale Divanului, Iordache Filipescu primî acel de Agă, îl rugă să i-l cedeze; Filipescu consimți din considerație pentru el, fiind că-i eră unchiu, i-l dădû ca să-l liniștească, dar Constantin Ghica văzând că în vremea de astăzi acel post nu mai este atât de lucrativ, îl lăsă unui oarecare Petrache, fost altădată Agă, și începû să stăruească pentru slujba de Spătar care fusese dată fratelui său.

«Când Varlam a aflat că are să fie schimbat, ei s'au sfătuit între dânșii ca să lucreze să fie [Ghica] Vistier, și au și început a adună partid, dar numirea lui Filipescu s'a întâmplat mai curând [decît credeau], ceea ce a îndoit ura lor împotriva lui. În cursul acestora Constantin Ghica cerû învoire să meargă la băi din cauza slăbăciunii sănătății sale și cerû concediu dela [lucrările] Comitet[ului], ceea ce i-am acordat numai pentru curmarea intrigilor, până la sosirea Excelenței Voastre. Constantin Ghica își permitea în public fel de fel de cuvinte îndrăznețe, și când el se află la Brașov, pe vremea când toți boierii fugise acolo, scornia fel de fel de vești împotriva armatei noastre. Chiar acum, la trecerea prin București a Generalului Sebastiani, și Ghica și Varlam au fost la el, implorând protecția franțuzească; Constantin Ghica a stat toată vremea cu dânsul, mai corespunzând cu el după plecarea lui.

«Iordache Slătineanu, spre marea lui supărare, nu a primit nici o slujbă; el știe franțuzește și puțin italienește, cetește cărți și pentru aceasta trece printre boieri drept foarte cuminte, dar și răutăcios, iea partea semnătorilor tuturor jalbelor, și dorința lui este de a deveni Agă; se spune, pentru a explica caracterul său neliniștit, că de patru ani nu a avut slujbă. Ceilalți boieri au fost ademeniți să semneze sau prin rugăminte sau prin intimidare și, spre mai bun succes, Varlam a pus să se răspundească vestea că Domnul Ipsilant i-a scris că va fi în curând acolo, la București, și că [Varlam] va fi iar în toată puterea. N'aș fi intrat în toate aceste amănunte, cu atât

mai mult cu cât până acum nimeni nu a scris nimic, și fiindcă toți cei mai sus numiți sunt cunoscuți Excelenței Voastre, dar văzând că aici oamenii cinstiți suferă fiindcă tac, iar obraznicia intriganților prin aceasta sporește, m'am hotărât în sfârșit să descoper pe cei cari conduc calomniile și intrigile. De două ori am scris împotriva lor și am rupt acele scrisori, dar la sfârșit pierd răbdarea, cu atât mai mult cu cât cu schimbările făcute în ocârmuire, spre folosul locuitorilor și a țerii, nu sunt mulțumiți acei cunoscuți pentru abuzurile și depredările săvârșite de ei. Cea mai mare parte a boierilor și a norodului sunt cu desăvârșire mulțumiți și, în toată ziua, ajung la cunoștința mea rapoarte că pretutindeni se zice (pe față) cât e bucuria de mare, atât din pricina regulei ce s'a introdus cât și din pricina alegerii oamenilor puși în locul celor depărtați. Am onoare a transmite Excelenței Voastre copie despre comunicarea mea către Divan, în privința doritorilor de a scrie denunțuri, ca să se arăte tuturor că dreptatea nu se poate teme de încercările mișeilor.

«Cea mai mare dovadă că ocârmuirea actuală este binefăcătoare și mântuitoare pentru bieții locuitori, este nemulțumirea oamenilor ale căror obiceiuri neastâmpărate sunt cunoscute și ale căror acte au fost până acum prejudiciabile atât pentru țară cât și pentru viața obștească. Crezându-mă dator să aduc la cunoștința Excelenței Voastre tot ce se petrece aici, am onoare, etc».

Cușnicov la rândul său făcū raport despre cele de mai sus Comandantului suprem, Cneazului Prozorovski, adăogând părerea sa că: «pentru a pune o stavilă intrigilor și pentru a le desființă și a pune capăt tuturor neorânduvelilor, arbitrarului și pagubelor cari decurg din ele, este foarte necesar ca Varlam, Ghica și Slătineanu, ca turburători ai liniștii publice, să fie depărtați din București pe câtva timp (și trimiși) la moșiile lor, lipsindu-i astfel de putința sa făcă intrigi.» Provizorovski apobă cu totul părerea lui Cușnicov și, pentru a evita orice pierdere de vreme, dădū porunca privitoare la sus numiții boieri din București lui însuș Miloradovici, ca să le comunice lor că, când Polcovnicul Condogoni va face pentru a doua oară rugăminte să aibă permisiune a merge la Belgrad, i se va pune ca pedeapsă o amendă de 18.000 lei prin agentul diplomatic rusesc Radofnikin, dar având în vedere că este de notorietate publică că Condogoni a expediat Impăratului întâia jalbă după îndemnul boierilor, el, la întoarcerea lui, va fi destituit. Iar boierilor, Prozorovski porunciă să li se aducă la cunoștința următoarele: «Spre a pune capăt îndrăznelii celor trei mari intriganți mai sus pomeniți, — ordon Excelenței Voastre să-i cheme înaintea ei, să le spună în numele meu că sunt încunoștințat de toate uneltirile și intrigile lor, că rușinea acestor fapte va rămâneă neștearsă; că eu nu mă îndoesc ca izvorul lor (al acelor intrigi)

trebuie căutat în măsurile acum luate pentru a pune capăt abuzurilor comise de ei până acum și lăcomiei lor, care nu arată nici vreo remușcare de conștiință nici măcar vreun sentiment de umanitate pentru binele nenorociților locuitori ai Valahiei și că, în urma cercetării introduse asupra purtării lor anterioare, s'a constatat că acea purtare a fost tiranică și nelegiuită. Spuneți-le că dacă cugetele lor ar fi fost curate, ar fi trebuit ca ei să vadă cu bucurie că s'a procedat la cercetarea urmată, pentru ca astfel să poată dovedi a lor nevinovăție, purtare legală și neinteresată, dobândind astfel aprobarea superiorilor și buna voință a Impărăteștii Sale Măririi. Dar abaterea lor dela asemenea purtare slujește însaș drept cea mai mare dovadă împotriva lor. Incredințați-i că prin o aspră dreptate în actuala ocârmuire vom ajunge ca intriga să nu mai poată avea ființă. Dacă credeau că au vreo dreaptă cauză oareșcare de jalbă, n'aveau decât să mi-o prezente mai întâiu mie: pe cât cu putință, le-aș fi făcut la moment dreptatea datorită, căci orice subiecte cuprinse în jalbă ar întrece puterile mie încredințate, n'aș sta la îndoială pentru a le înfățișa înalt monarhiceștii judecăți și hotărîri a Măririi Sale Impăratului. Intrebuițarea intrigii pentru a ademeni oamenii, fie prin făgăduințe fie prin intimidare, la subscrierea jalbei alcătuite, este o crimă care, cu toate toleranța împărătească, nu este admisibilă. Și de aceea declarați-le că, dacă pe viitor eu voiu află aici asemenea fapte, autorii lor, infractori ai liniștii publice, nu vor scăpa de soartea ce vor fi meritat». Pentru purtarea lor Prozorovski ordonă ca ei să fie priveghiați în secret și depărtați din București «spre a opri ca jalbele lor să fie trimise prin Belgrad și îndeobște prin Serbia, unde cu răutate s'ar putea vătămă mult interesele noastre». Apoi porunci ca să nu se dea nici unui locuitor al Principatului pașport pentru Serbia fără hotărîrea Comandantului suprem. Intriganții se supuseră. Varlam se duse la Târgoviște, iar Ghica plecă în Austria la băi. Când sosi iarna, Varlam fu învoit să se întoarcă la casa lui din București, dar asupra lui fu înființată o aspră priveghere de către noul Vicepreședinte al Divanului Valahiei, Generalul-Maior Engelhardt I. După cererea lui și în urma unui ordin deosebit al Principelui Prozorovski, Cușnicov luă dela Varlam o scrisoare în care acesta «făgăduia în chip solemn să se abție de orice soi de intrigi și de uneltiri, iar dacă ar cădea în asemenea vină, se supunea celei mai aspre judecăți, după legile rusești.» În urmă (după 1812) Varlam se făcu supus rus și trăi la Chișinău în timpul în care petrecea acolo poetul A. S. Pușkin (1820—1823).

Următorul extract, a cărui întâia jumătate (1) am publicat-o în me-

(1) No. 267. Despre alcătuirea și organizarea Divanurilor Moldovei și a Terii-Românești. Extract Halippa in Труды, II.

moriul precedent, ne arată cum eră alcătuit, în vara anului 1808, Divanul Țerii-Românești.

Spre a putea începe să se ocupe de măsurile trebuitoare pentru o mai bună organizare a Divanului Valahiei, Cușnicov ceru mai întâiu părerea Vicepreședintelui din București, Miloradovici, despre boierii ce fusesse la putere. În raportul său din 4 August, Miloradovici scriă lui Cușnicov :

«În privința boierilor de aici, cari pot mai bine decât alții să ocupe locurile importante de membri ai comitetului, în calitate de Președinte pot să recomand mai cu deosebire Excelenței Voastre:

«Marele Vornic și membru al Divanului Ștefan Văcărescu. Acest boier, după vechimea în slujba lui, este al patrulea printre boierii astăzi în activitate, este socotit pretutindeni și de toți ca cinstit și nelacom, în afaceri este destul de priceput și împlinește cele încredințate lui cu osârdie ; apoi el nu s'a amestecat niciodată în afaceri străine (de slujba lui), nici în intrigi și a slujit cu deosebită conștiință.

«Isac Ralet, priceput în afaceri, ca vechime al cincilea și ca valoare mai bun decât alții. Cred că Vistierul Filipescu a fost cu desăvârșire destoinic în afaceri și a fost activ și poate avea în acești doi boieri buni ajutori.

«Dintre clerici, Episcopul eparhiei Argeșului, Iosif, este cel mai destoinic și cel mai considerat. Mitropolitul Exarh Eraclie (?) este de înlăturat pentru mai multe temeieri binecuvîntate.

«Acelaș lucru se poate zice de Marele Vornic și membru al Divanului, Gulescu, după vechime al treilea și foarte priceput în afaceri, dar nemărginit de iubitor de câștig și de o fire răutăcioasă. Pentru aceste temeieri, după părerea mea, n'ar fi nemerit a-i da o putere (funcție) deosebită ; dar poate sta în Divan.

«Printre membrii Divanului cei mai bătrâni din boieri, cu destule aptitudini pentru afaceri, sunt Bărbuceanu Văcărescu și Grigorie Ghica ; cu desăvârșire incapabili, dar cei dintâi dintre boieri prin starea lor sunt Banul Emanoil Crețulescu și tânărul Logofăt Tache Ghica care mai are și purtare rea.

«Spre mai bună completare a răspunsului cerut de Excelența Voastră despre Vistierul Filipescu, am onoare a vă aduce la cunoștință că acel boier justifică cu desăvârșire alegerea ce ați făcut-o într'însul ; el arată la toate prilejurile mare osârdie, atât pentru armată cât și pentru împlinirea slujbei lui ; mai ales astăzi, când rar prevalează nelăcomia, el a refuzat 70.000 lei ce-i dădea Nenciulescu pentru Varlam, ca acesta să rămăe în fosta lui slujbă.

«Binevoîți, Excelența Voastră, pentru temeierile de mai sus, să vă aduceți aminte de boierii ale căror nume urmează și cari, pentru a doua oară, m'au rugat să aduc meritele lor la cunoștința Excelenței Voastre.

68690

«Băleanu, care la intrarea armatei rusești în București eră Agă, apoi a devenit Spătar, îndeplinind slujba lui cu mare activitate.

«Vornicul Manu, om sărac, care a urmat sfatului meu să nu se amestece în nici o intrigă, ar primi orice slujbă i s'ar da și speră în bunăvoința Voastră.

«Actualul Agă Petrache Ritoridi, care ar dori să nu stea în slujba lui, dar speră să fie întrebuițat în Divan în considerația serviciilor lui osârdnice.

«Stolnicul Ștefan Costescu posedând atestat [de bune servicii către Rusia] al Principelui Suvarov, și care avuse postul de Vornic al Obștirilor, acuma cere umilit postul de Vornic de Politie, pentru care, precum se vorbește, se interesează de un an.

«Asemenea am onoare să recomand Excelenței Voastre pe Iordache Filipescu; el a fost întrebuițat de mine în tot acest timp în diferite însemnări relative la Divan și la armată, pe cari le-a îndeplinit atât cu osârdie cât și cu deosebită osteneală. El cere concediu dela Divan nedorind nici o slujbă; a rămas foarte recunoscutor Excelenței Voastre pentru binefacerile făcute tatălui său.

«Mitropolitul Exarh Eraclie a fost acum trimis la Iași; el în timpul șederii lui aici, pe cât i-a fost cu putință s'a silit să pună rândueala în partea duhovnicească și să câștige considerația autorităților militare precum și a tuturor locuitorilor țerii. Boierii în slujbă roagă pe Excelența Voastră să prezente Strălucirii Sale Domnului General-Feldmareșal, Principelui Alexandru Alexandrovici Prozorovski, pe numele Impărăteștii Sala Măririi, cu tot supusă rugămintă cuprinzând că: boieri temându-se ca Turcii să nu treacă în această parte a Dunărei, care să chieamă astfel teatrul războiului, ei roagă pe Impărat să nu părăsească nenorocita lor patrie și să prelungească ocrotirea ce-i acordă Impărăteasca Sa Mărire. Boierii mă consultase mai nainte asupra acestui demers și eu n'am găsit pricini de împotrivire, cu atât mai mult că starea lor este într'adevăr critică».

Precum vom vedea mai jos, Cușnicov se încrezû pe deplin în recomandățiile lui Milorodovici pentru noua alcătuire a Divanului Valahiei. Pe la mijlocul lui August, un memoriu asupra schimbărilor de făcut în Divanul Valahiei fu supus de Cușnicov aprobării Principelui Prozorovski. Reproduc cea mai mare parte a acestui memoriu.

«Slujbele ocârmuiri Valahiei rămân astăzi aceleași cari au fost înființate mai înainte vreme de Domni, iar cele nouă, cari nu existau pe vremea Domnilor, nu vor mai urmă a avea ființă.

«I-u. *Divanul Judecătoresc*, în care vor luă parte din boierii de clasa întâia: Banul, Vornicul Țerii de sus, Vornicul Țerii de jos, al treilea Vornic,

al patrulea Vornic, Logofătul Țerii de sus, Vornicul Obștirilor, Logofătul Țerii de jos, Spătarul și Vistierul.

«II-a. Asemenea *Departamentul de opt Judecători*, alcătuit din boieri de clasa a doua.

«III-a. *Departamentul de șapte Judecători*, alcătuit asemenea din boieri de clasa a doua.

«Aceste trei instanțe se ocupă cu cercetarea și hotărîrea afacerilor civile, împărțindu-le conform rangurilor și importanței afacerii fiecărei slujbe.

«IV-a. *Departamentul Criminal*, alcătuit asemenea din boieri de clasa a doua, se ocupă cu afacerile criminale.

Peste aceste, există pentru cele cinci județe ale Valahiei-Mici:

«V-a. *Divanul Craiovei*, alcătuit din cinci membri.

«VI-a. *Departamentul de Divan*, alcătuit din patru membri. In aceste două instanțe se tratează afacerile civile.

«VII-a. *Departamentul Criminal*, alcătuit din patru membri pentru judecarea afacerilor criminale.

«Propun ca instanțele mai sus înseinnate ale Ocârmuirii Valahiei să rămână în ființă fără modificare ; iar pentru completarea lor, după aceeaș măsură ca în Moldova, să fie și un *Intâiu Divan*, care va alcătui asemenea și Comitet sub formă de Președinte, fiindcă, precum s'a stabilit de către Strălucirea Voastră cu prilejul numirii mele în acel post de către locul Preînalt, nu stau în Valahia, prezența mea fiind mai trebuitoare în Moldova. In competența acestui *Intâiu Divan* vor intra aceleași obiecte cu cari se ocupă întâiul Divan al Moldovei.

«Rămâne desemnarea membrilor instanțelor alcătuint ocârmuirea Principatului Valahiei și recomand, spre a fi numiți și confirmați de Strălucirea Voastră, pe persoanele de mai jos, având prealabil a se adună asupra fiecăreia din ele anumitele lămuriri:

«In *Intâiul Divan*: Mitropolitul Valahiei Dositeiu, Arhiereul de Argeș Iosif, Vornicul Ștefan Văcărescu, Vornicul Jsac Ralet și Vistierul Constantin Filipescu. Dintre cei din urma trei membri, propun pentru Văcărescu și Ralet o leafă de șapte sute cincizeci lei pe lună, iar Filipescu iea leafă dela slujba Visteriei în care se află.

«In *Divanul Judecătoresc*, sau vor ramâne membrii de mai înainte, cari nu și-au împlinit termenele de slujbă, sau, la împlinirea acestor termene, propun să se numească [ca membrii] noi: Banul Emanoil Crețulescu, Vornicul Țerii de sus Răducanu Golescu, Vornicul Țerii de jos Constantin Crețulescu, al Treilea Vornic Mihaiu Manu, al Patrulea Vornic Petrache Retoridi, Spătarul Grigorie Ghica și Vistierul numit de Strălucirea Voastră, Constantin Filipescu.

«In *Departementele de opt și de șapte judecători*, asemenea și în al *Criminalului*, propun să se numească ca membri din boierii de clasa a doua cari să mai fi fost [în acele slujbe], și destoinici, din candidații ce mi-i va prezenta Intâiul Divan, cari vor fi numiți pe măsură ce se vor deschide vacanțe. Asemenea și pentru Valahia-Mică, pentru posturile al căror termen se va împlini, boierii de acolo, după ce vor fi adunat pentru informațiunea mea cât mai multe științe [asupra persoanelor], să recomande candidați Intâiului Divan, pentru ca acesta [la rândul lui] să mi-i propună mie.

«In cât privește lefile membrilor instanțelor ocărnuitoare din Valahia, ele să rămâe aceleași cari au fost acordate de Domni, fără cea mai mică adaogere.

«In cât privește slujbele actualului Agă al Bucureștilor, Petrache Retoridi, și a Vornicului de Politie al aceluiaș oraș, Comăneanu, numesc în locul celui dintâiu pe Logofătul Băleanu, cu deosebire recomandat de Locotenentul-General Miloradovici, și în locul celui de al doilea, pe Vistierul Văcărescu».

Prozorovski aprobă în toate cele propuse de Cușnicov.

Corespondentul nostru scrie la începutul lunii Decemvrie (st. n.) 1808, că Feldmareșalul, căruia nu-i lipsesc nici cunoștințele nici înțelepciunea, a ajuns la o vârstă la care cinevă, chiar fără a-și da seamă, este mai mult sau mai puțin stăpânit de acei ce-l înconjoară. Deplina încredere a lui Prozorovski o posedă Consilierul de Stat Bezak, un om meșter de condeiu și foarte șiret, care se zicea că fusese depărtat din serviciu pentru totdeauna și datorită reintigrarea lui în slujbă numai bătrânului Feldmareșal. El eră adevărata roată care puneă în mișcare întreaga mașină. Lui și Generalului-Maior Harting, celuilalt favorit al Feldmareșalului, li se atribuiă răspunderea multor greșeli cari puteau aveă urmările cele mai grele.

Mai adaoge că creditul Rușilor în aceste țeri scade în aceeaș proporție în care crește aversiunea împotriva lor: ei nu mai numără în Principate decât puțini partizani sinceri. Cei mulți ar dori să trăească sub schiptrul blajin al Austriei; numai puțini ar dori întoarcerea stăpânirii turcești. Toți însă suspină după plecarea acestor oaspeți nepoftiți, cari par să fi venit numai pentru a suge măduva țerii.

Boierii din partida opusă lui Filipescu însă, tot nu pierduse speranța să redobândească puterea, căci la 19 Decemvrie 1808, boierii următori (1): Manolache Crețulescu Vel Ban, Constantin Ghica Vel Ban, Constantin Crețulescu Vel Vornic, Barbu Văcărescu Vel Vornic, Con-

(1) Dosar No. 659.

stantin Bălăceanu Vel Vornic, Constantin Varlam Vel Visternic, Constantin Samurcaș Vel Logofăt, Gheorghe Slătineanu Vel Logofăt, Dimitrie Ghica Vel Logofăt, Ioan Comăneanu Vel Logofăt, Tudorache Văcărescu Vel Vistier, Scarlat Grădișteanu Vel Logofăt, Tomiță Crețulescu Vel Clucer, Ioan Brezoianu Vel Clucer, Alexandru Ruset Spătar, Gheorghe Crețulescu Vel Clucer, Nicolae Glogoveanu Vel Clucer, Ioan Fălcoianu Vel Clucer, Constantin Ruset Vel Paharnic, Alexandru Comăneanu Vel Paharnic, Mihail Filipescu Vel Paharnic, Dumitru Vel Stolnic, Șerban Grădișteanu Stolnic, Răducanu Fărcășanu Vel Serdar, Constantin Crețulescu Vel Serdar, adresează lui Cușincov o jalbă în limbile greacă și franceză.

Ei arată în această plângere cum, înainte de intrarea trupelor rusești în țară, când aceasta eră plină de Turci, ei și-au expus vieața percurgând ținuturile spre a sfatui pe locuitori să pregătească provizii pentru trupele împărătești, deși mai mulți boieri arătaseră d-lui Chirico că nu eră cu puțință a aprovizionă armata imperială în popasurile ce eră să le facă în Principate spre a merge în Bosnia.

Arată cum că:

«pour prouver le zèle que nous avons pour le service de Sa Majesté Impériale nous n'avons pas manqué un moment à notre devoir et nous avons fait tout notre possible, tant pour fournir tous les nécessaires à la subsistance des troupes impériales que pour l'administration des affaires du pays dont nous étions chargés. Nos services ont été reconnus par feu le général Michelson, qui a bien voulu nous faire espérer que non seulement nous ne serions pas écartés des charges que nous occupions, mais aussi que nos services ne resteraient pas sans récompense par Sa Majesté Impériale, d'après sa justice et sa générosité».

Acceas făgăduință fusese făcută și de Mareșalul Prinț care eră: «content de la manière dont nous régions (sic) les affaires l'année passée», dar :

«après que Votre Excellence a été nommée Président du Divan, des malveillants et des intrigants sont parvenus à donner contre nous des notes en nous accusant faussement d'avoir vexé le pays d'accord avec les ispravnic des districts. Votre Excellence cédant aux représentations qu'on vous avait fait et aux raisons qu'on vous avait données que tel était l'usage du pays de changer tous

les boyards une fois par an et qu'on ne pourrait découvrir les abus et les vexations qu'on nous imputait et les faire cesser si l'administration continuait à rester entre nos mains, a fait son rapport à S. A. le Maréchal Prince et S. A. a été obligée de changer tous les boyards du Divan. Ainsi nous avons été déposés et aliénés de nos charges, quelques uns même ont été forcés de donner leur démission. D'autres nous ont remplacés sous le nom d'un comité composé par cinq personnes : deux ecclésiastiques et trois boyards, dont il n'y a qu'un seul qui gouverne et qui manie les affaires selon sa volonté, comme il a déposé et changé tous les employés subalternes de la Vestiarie, qui étaient des gens choisis par tous les boyards, reconnus pour leur probité et qui avaient ces emplois à vie, sans aucune autre raison que celle de venir à but (*sic*) de ses desseins, en substituant aux dits employés ses créatures. Cependant depuis l'établissement de ce comité, non seulement nous ne voyons aucune amélioration dans l'état du pays, ni les abus qu'on nous avait accusés d'avoir commis pendant notre administration ont cessés (*sic*), ou du moins diminués (*sic*), mais au contraire nous observons que les affaires de jour en jour vont de mal en pire, et que le pays touche à sa destruction totale par les vexations énormes que font les Ispravnic sous le prétexte des besoins de l'armée, dont la plupart sont des parents et des créatures du susdit, des êtres insignifiants et avides, de sorte que leur manière d'agir et leurs vexations occasionnent un mécontentement général, car non seulement ils perçoivent des paysans de l'argent au lieu des denrées exigées, mais ils achètent ces mêmes denrées des villageois par force et à bas prix, en payant le kilo de blé à douze et quatorze piastres, et le kilo de l'orge à huit, sept et jusqu'à cinq piastres, et outre cela en le mesurant d'une manière frauduleuse, ils gagnent douze et treize kilos par cent et ils ruinent avec leurs artifices les pauvres.

«Ainsi nous qui avons risqué, tout en aspirant au bien du pays, et qui avons servi l'armée en des temps si difficiles, nous restons de loin spectateurs de la dévastation de notre patrie et recevons des affronts au lieu des récompenses que nous espérions et d'autres jouissent et s'enrichissent des dépouilles des pauvres. Si donc après notre déposition les pauvres auraient (*sic*) trouvé du soulagement et les abus auraient cessé ou diminué, alors nous pourrions (*sic*) dire que nous sommes déposés avec raison, mais comme au contraire il est prouvé qu'après l'augmentation des appointements des Ispravnic et des sameschis et après les serments qu'ils ont fait et les promesses qu'ils ont donné par écrit, d'éviter toute injustice et de conserver l'équité entre les paysans, ils continuent leurs vexations et ont fait des abus plus que jamais, nous prions instamment Votre Excellence de rapporter

nos plaintes à Son Altesse le Maréchal Prince, afin que...» (Să se iea măsuri de îndreptare).

«Et de daigner rapporter nos prières à Son Altesse le Maréchal Prince. Sa profonde sagesse est capable de rétablir le bon ordre en substituant au Comité le Divan, composé par les boyards qui ont prouvé leur zèle et leur dévouement dans les occasions, car il ne convient pas que les zélés patriotes et fidels (*sic*) sujets de Sa Majesté Impériale soient affrontés et méprisés par deux ou trois personnes qui ont donné en tout temps des preuves non équivoques de leurs mauvaises intentions et de leur indifférence pour le bien du pays.

«Nous prions aussi Votre Excellence de vouloir bien donner les ordres nécessaires afin que les comptes de Vestiarie soient examinés par tous les boyars de la première classe, selon l'ancien usage établi dans le pays d'examiner tous les quatre (*sic*) mois les comptes de la Vestiarie pour en voir les revenus et les dépenses».

Această jalbă fu arătată de boieri și Mitropolitului Dositeiu (Filitti), cu speranța probabil că Mitropolitul o va subsemna și el. Însă Mitropolitul nu numai că nu iscăli jalba, dar raportă imediat demersul boierilor lui Cușnicov, dându-i totodată și un rezumat al notei, și arătând că a desaprobat-o față de boieri și le-a spus că nu se va amesteca în intrigile lor, precum urmează din textul scrisorii :

Excellence !

Mon état me faisant un devoir de prêcher la concorde dans mon diocèse et de l'entretenir parmi la noblesse de ce pays-ci, je ne me suis jamais désisté de remplir ce devoir sacré dont les lois divines et humaines me chargent. Mais tandis que je m'occupe de le faire, j'ai eu la peine hier de voir venir chez moi Messieurs le Vornik Constantin Kretzoulesko, le Logothète Samourkassy, le Vornik Balachan, le Vornik Barboutziano Vakaresko et le Vestiar Varlam qui me présentèrent une note adressée à Son Excellence le Sénateur Kouschnikof pour la souscrire. L'ayant trouvée tout à fait contraire au but de mon devoir et de mes intentions, après avoir dit à ces Messieurs qu'ils doivent s'abstenir de telles entreprises et que je ne me mêlerai jamais de leurs intrigues, je ne manque pas d'envoyer à Votre Excellence la copie ci-incluse de la note susmentionnée, ayant l'honneur d'être avec la plus parfaite et la plus grande considération.

De Votre Excellence

le très humble et très obéissant serviteur

Le Métropolitain de Valachie Dosithéos.

Boukarest le 24 Décembre 1808.

Partizanii cei mai devotați ai lui Filipescu în Divan, la rândul lor, adresară lui Cușnicov, la 30 Decemvrie, următorul raport :

Divanul Terii-Romnești, către Cușnicov :

Încă aici fiind Exelenția Ta s'au văzut că unii din boierii pământeni s'au răsvrătit făcând Exelenții Tale multe cereri fără de cale și fără nici un cuvânt, cu care pricinuesc o mare supărare la toți și mai ales celor ce se află în treaba săvârșirii poroncilor. Acum ne-am încredințat că tot acei boieri ar fi trimis Exelenții Tale o notă în care noi nu știm ce se cuprinde și cari sunt cererile ce fac. Pentru care cu plecăciune ne rugăm Exelenții Tale ca să binevoiați a ne trimite o copie după acea notă, ca la toate ponturile să se trimită Exelenții Tale și răspunsul din partea noastră, din care lesne va înțelege înțelepciunea Exelenții Tale răsvrăditorii și răii.

București 1808, Decemvrie 30.

Urmează iscăliturile a 5 boieri.

Această scrisoare a Mitropolitului fu transmisă lui Cușnicov de către Miloradovici, pe care Mitropolitul îl pusese în cunoștința întregii împrejurări. Miloradovici scrise totodată lui Cușnicov o scrisoare franceză în care, după ce îi zicea că-i transmite scrisoarea Mitropolitului, adăugea :

«Vous y verrez que Monsieur Varlam intrigue plus que jamais. *Je ne sais sur quoi il fonde ses espérances*, mais ses démarches prouvent qu'il veut tout risquer pour atteindre son but».

Apoi adauge că scrisoarea a fost făcută din ordinul lui Varlam de un oareșcare Dumitrache, fost secretar al lui Ipsilant — un Grec fără mijloace ca Pantazoglu—.

«Samourkasse a été appelé par Varlam — Votre Excellence le connaît — Balatchan après la démission s'est joint à Varlam — son caractère est connu. Maintenant tous ceux qui intriguent ne se bornent pas à inquiéter les gens en place seulement, mais dans tous les villages ils ont leurs émissaires pour mettre tous les esprits en mouvement et promettent tout ce qui peut flatter chaque individu. Il me paraît vraisemblable que Varlam, Samourkasse et Balatchano soient éloignés et même punis. Le public est étonné (*sic*) de ce qu'on souffre tant d'insolence (*sic*)—je n'écris rien à Son Altesse—quoique j'ai (*sic*) l'ordre de veiller sur la conduite de Varlam et de rapporter tout, sachant qu'il y a des protections (*sic*). Voyant que la confiance que j'ai n'est plus la même, je ne veux pas m'exposer à faire des rapports qui pourraient ne pas être

écoutés: cela ne servirait qu'à m'affecter et à encourager ceux contre la conduite desquels j'aurais rapporté. Mais il serait très utile si Son Altesse enverrait (*sic*) ici un homme sûr et surtout *qui n'aimât pas l'argent*, un homme connu et estimé, un Beklemischeff, pour examiner tous les détails, et pour en tracer un vrai tableau et pour faire finir enfin, avec une juste sévérité, l'insolence (*sic*) des boyards voleurs et rendre aux autorités leur dignité compromise.

«Pour moi c'est la dernière fois que je m'occupe des affaires des boyards. Je ne veux pas avoir le reproche de la partialité *qu'on veut m'imputer* et je veux être tranquille (*sic*); j'ai l'honneur de joindre deux papiers que Votre Excellence me renverra. L'un est du (*indescifrabil*) dont les raisonnements sont très justes et l'autre des avis d'un village dont j'ai beaucoup ri.

«Avec considération (*sic*), estime et dévouement inviolable, j'ai l'honneur d'être

de Votre Excellence
le très humble serviteur
Miloradowitch.

«Du temps des Autrichiens on a exilé trois boyards et on a été tranquille»(1).

(1) Iată ce scrie Langeron despre intrigile ce se desfășurau în București în iarna anului 1808--1809:

Mais si l'hiver ne fut pas fertile en événements militaires dans la Valachie, il le fut en intrigues: Bucarest en est et en sera toujours le foyer le plus actif et le plus impur. Les Boyards de la Valachie sont renommés, même parmi les Fanariotes et les habitants des deux provinces, pour leur immoralité, leur avidité et pour leur goût et leur talent pour l'intrigue.

Dans la description que j'ai donné de ces pays et de leurs habitants encore demi-barbares, et dans le tableau que j'ai tracé de leurs mœurs, j'ai assez indiqué les raisons qui leur font préférer le joug des Turcs à la domination des Russes. En Moldavie les Boyards, un peu plus civilisés qu'en Valachie et plus résignés, ne manifestaient pas leurs sentiments ou, au moins, ne mettaient pas publiquement des entraves à nos opérations; mais en Valachie, où l'on trouve une grande quantité de Grecs, l'esprit du Fanar y domine, et toutes les intrigues y étaient presque ouvertement dirigées contre les Russes.

Il n'y avait à Bucarest qu'un très petit nombre de Boyards attachés au Prince Ypsilanti et au parti russe. A la tête de ce parti était Constantin Varlamme qui, dans la guerre de 1769, avait servi comme officier dans le régiment d'Apschéron et avait été longtemps à St. Pétersbourg et à Moscou. C'était un homme entièrement dévoué aux Russes, mais faible, dominé par des alentours peu estimables et maladroit dans ses liaisons, quoique lui-même fût aussi honnête homme qu'un Valaque peut l'être.

Le Prince Ypsilanti en quittant la Valachie l'avait nommé Caimacan c'est-à-dire Vice-Prince du pays. Il avait continué, avec courage et avec succès, les opérations commencées par le Prince pour former des magasins pour nous. Grâce à son zèle et à ses

Correspondentul anonim scrie la Ianuarie 1809 că cu prilejul vizitei ce boierii Divanului o făcuse lui Prozorovski la începutul acelei luni (st. n.) spre a-și lua concediu dela el, Feldmareșalul le zise:

«Să înceteze să-și închipue că această țară nu va rămâne pe vecie sub stăpânirea rusească. El are sub ordinele lui 150.000 soldați; va sacrifica pe

soins notre armée fut d'abord parfaitement nourrie et sans frais pour la caisse impériale.

Lorsqu'on sait combien il est difficile, en Valachie, de cacher de telles opérations, lorsqu'on connaît le nombre et l'astuce des ennemis qu'Ypsilanti et Varlamme comptaient parmi leur compatriotes, la surveillance active de ses ennemis, les soupçons des Turcs, soupçons qu'on peut facilement faire naître et qui souffissent toujours pour faire tomber des têtes coupables ou innocentes, on doit admirer le courage de ces deux hommes et surtout du dernier qui reste à Bucarest même après le départ d'Ypsilanti, et la Russie leur doit avoir d'éternelles obligations. Varlamme en a encore plus de mérite à nos yeux: il agissait par ordre et par dévouement et n'avait pas les grands intérêts politiques qui dirigeaient Ypsilanti; cependant il fut loin d'être récompensé.

Michelson n'était qu'un soldat et n'avait — comme je l'ai dit plus haut — aucune idée ni de politique ni d'administration. Elevé pour servir dans les grades subalternes, l'âge et les circonstances heureuses et extraordinaires l'avaient porté à un poste éminent dont le poids écrasait sa médiocrité. Il était, de plus, très borné et j'ai déjà fait connaître qu'il tremblait devant la Cour et devant ceux qu'il savait ou supposait d'y être en faveur.

Persuadé que Miloradowitch en avait beaucoup, parce que lui-même le disait — et on le croyait sur parole — il le ménagea d'abord et finit par ce laisser subjugué par lui.

Miloradowitch... n'entendait pas mieux que Michelson la science du gouvernement, mais il avait plus d'audace, d'orgueil et d'entêtement... Constantin Filipesco, le plus grand ennemi des Russes, le principal agent du Prince Alexandre Soutzo, chef de la faction française à Constantinople, Philipesco le plus dissimulé, le plus perfide, le plus profondément scélérat des Valaques, profita de l'impardonnable faiblesse de Miloradowitch... s'empara de sa confiance, surprit par lui celle de Michelson, réussit à rendre Ypsilanti suspect et enfin à l'éloigner, brouilla Michelson avec lui et fit déposer et persécuter Varlamme et tous les partisans des Russes qui n'éprouvèrent que de la méfiance et de l'ingratitude et dont plusieurs, indignés de cette injustice, se jetèrent dans le parti opposé, enfin toutes les places furent confiées aux mortels ennemis des Russes et aux espions affidés et connus des Français et des Turcs. Dès lors on put prévoir le peu de succès de la guerre et la ruine du pays que Philipesco et ses adhérents consommèrent avec l'atrocité et la rapacité qu'on devait attendre de pères administrateurs.

Les échecs qu'on éprouva par les trahisons de Philipesco, le défaut de subsistances qui se fit bientôt sentir, les maladies qui en furent les suites, la ruine de la caisse impériale, le peu de ressources que l'on tira d'un pays qui eut pu nourrir et entretenir toutes les troupes et verser encore des trésors dans nos caisses, tout fut l'ouvrage de la trahison, de l'aveuglement et des folies de Miloradowitch. C'est une obligation éternelle que doit lui avoir sa patrie.

Avec Michelson était venu un Monsieur Radorfiniki, Conseiller d'Etat actuel et membre du Ministère des Affaires Etrangères. C'était un Grec très fin, très astucieux, comme tous les Grecs, et ayant de l'esprit et des connaissances de la politique musulmane et des

cel din urmă din ei înainte de a permite Turcilor să pună iar stăpânire pe Țara-Românească. În fine, adaoșe că sfătuește pe acei boieri cari pun speranțe deșerte într'un oareșcare Grec numit Suțu, să le părăsească cu desăvârșire și să nu mai umble după năluciri».

Cu câteva zile mai nainte, Prozorovski vorbind de înființarea în București a unui cazino, zise că o asemenea înființare ar fi de dorit.

«*Parcequ'un tel institut servira à mieux familiariser et amalgamer les habitants avec la nation russe*» (1).

În Țara-Românească se procedă la alcătuirea unui fel de strajă pământeană, care avea să fie compusă numai din Români; chiar

intrigues du Fanar. Il vit bien, jugea bien, mais ne réussit qu'à se brouiller avec Miloradowitch et, par conséquent, avec Michelson. Il réunissait aux fonctions de diplomate celles d'administrateur des Principautés. Chargé des correspondances et préposé pour surveiller les divans de Moldavie et de Valachie, il ne se méprit pas sur le but des intrigues de Philippesco, mais il succomba sous l'ascendant que Miloradowitch avait pris sur Michelson. Bientôt il fut éloigné des affaires et puis envoyé en Servie comme agent de la Russie auprès de Czerni George.

Le Prince Ypsilanti qui, quelque temps auparavant, avait voulu faire couper la tête à Philippesco, comme espion des Turcs et de Soutzo, et qui avait eu grand tort de ne pas l'avoir fait, fut aussi surpris qu'indigné de le voir à la tête du Gouvernement de la Valachie. La mésintelligence entre ce Prince et Michelson fut portée au dernier point. Ils fatiguèrent tous les deux la Cour de leurs plaintes et de leurs dénonciations. Enfin Michelson entreprit avec lui un combat de lettres en français qui assurément n'était pas à son avantage. Celles d'Ypsilanti étaient écrites par le Marquis de Saint Aulaire dont la plume était aussi mordante qu'éloquente, et celles de Michelson, rédigées par un nommé Sokolow des Affaires Etrangères, étaient aussi dénuées de sens que ridicules par le style.

Les rapports que Michelson fit à la Cour lui réussirent mieux que ses lettres. Notre Ministère, qui commençait à se repentir d'avoir entrepris cette funeste guerre d'après les insinuations du Prince Ypsilanti, fit retomber sur lui le poids de l'embarras qu'elle lui causait et de son mécontentement, on lui donna des désagréments, et il finit par perdre ses deux Principautés et par aller vivre à Kiew comme particulier, après avoir été à Pétersbourg où il fut d'abord reçu honnêtement et ensuite fort mal vu.

Il y eut cependant des alternatives dans la manière dont il fut traité. Au mois de Mai, ayant envoyé au quartier général de l'Empereur, en Pologne, le Marquis de Saint Aulaire, cet homme plein d'esprit et de talents sut retourner l'esprit de M. de Boudberg et lui démontrer la fausseté et le danger des mesures que l'on prenait en Valachie; il fut décidé que Michelson serait rappelé et le Lieutenant Général Comte Pierre Tolstoy fut désigné pour le remplacer; mais, dans ce même temps, le Prince Ypsilanti, toujours inconséquent et mal conseillé, ayant fait la faute de venir au camp de Michelson devant Ismail et de ce raccommoder avec lui, ils écrivirent tous deux de concert, à la Cour, Michelson resta en place, d'autant plus que l'armistice annonçait une paix profonde avec les Turcs et le comte Tolstoy fut nommé ambassadeur à Paris.

(1) Corepondentul anonim din București, dela 6 Ianuarie 1809.

ofițerii aveau să fie pământeni, afară de comandant care urmă să fie Rus. Dar deoarece această oaste avea să slujească numai pentru menținerea liniștii publice și a siguranței, se hotărîse ca oștenii să nu primească instrucțiunea militară obișnuită în armatele europene, ci să învețe numai mișcările tactice cele mai neapărate, iar în cât privește întrebuințarea armelor, să fie lăsată la voia fiecărui soldat. (1).

El mai scrie la 25 Ianuarie, că discordia între boieri crește în fiecare zi. Ei erau împărțiți în partida fostului Vistier Varlam, care se întorsese din surgunul lui, și în aceea a Vistierului în slujbă, Constantin Filipescu. Cea dintâi adresase în vremea din urmă plângeri lui Prozorovski, cari nu numai că nu avuse rezultatul dorit, dar mai atrasese jăluitoare avizul că vor fi aspru pedepsiți în caz de recidivă. Vederat că aici este vorba de demersurile reproduse pe larg mai sus.

La 14 Ianuarie sosi la București un ofițer trimis de Cușnicov pentru ca să ridice și să aducă în Iași pe Varlam care își urmă intrigile și să-l ducă la Iași împreună cu un Vel Gramatic al lui Constantin Ipsilant.

La 4 (16) Aprilie muri consulul francez Lamare, care fusese bolnav toată iarna. Fu înmormântat cu onorurile cuvenite, fiind de față Vicepreședintele Divanului, Engelhardt. (2).

De Sfântul Gheorghe se întoarse Varlam dela Iași în București, însă fusese pus sub supravegherea specială a Vicepreședintelui Divanului. (3).

Adiutantul trimis de Miloradovici cu știre despre luarea Sloboziei și despre atacul neizbutit al Giurgiului se întoarse la București la 25 Aprilie, aducând vestea că Miloradovici va fi numit în curând *Général en chef* și, după pace, Gubernator al ambelor Principate. Adiutantul adăogea că această veste îi fusese dată de însuș Impăratul care-i mai dăruise, lui, un inel cu briliante. Însă în loc de această strălucită înaintare veni lui Miloradovici, după câteva zile, ordinul de rechemare și de înlocuire prin Generalul-Locotenent Essen.

Implinirea acestei înlocuiri trăgându-se mai multe zile (nu era încă desăvârșită în ziua de 8/21 Maiu) dădu prilej lui Filipescu

(1) Ibid., dela 11 Ianuarie.

(2) Rap. cons. franceze din București sub data de mai sus.

(3) Corespondentul anonim din București, dela 6 Maiu.

și partizanilor săi să pună la cale deosebite manifestațiuni având de scop mănținerea lui Miloradovici. Se trimise întâiu din partea membrilor acelei partide o jalbă către Prozorovski în numele țerii, cerându-i să nu schimbe pe Generalul căruia Bucureștii îi datoriau atâtă recunoștință. Negustorii francezi, cari aveau acces în casa lui Filipescu, răspândeau spaima printre comersanți, zugrăvind în colurile cele mai grele pericolele în cari persoanele și averile lor aveau să se găsească dacă i-ar părăsi Miloradovici. La alarma astfel stârnită în inimile acelor oameni fricoși, mai contribuia faptul că se știa că Filipescu, numeroasa-i familie și partizanii lui de căpetenie se pregăteau să părăsească Bucureștii spre a merge la țară. Și, deoarece moșia unde Filipescu își avea reședința era sub munți, în apropiere de graniță, se privia ca lucru dovedit că el se pregătește de fugă la Brașov și că va fi urmat și de ceilalți boieri. Dușmanii lui Filipescu se arătau și ei foarte îngrijiți de acest presupus proiect de fugă al potrivnicului lor. Ei povestiau că el amanetase toate moșiile lui către supuși francezi și că acești bani, împreună cu marile sume ce le adunase pe vremea atotputerniciei lui, sub scutul ocrotitor al lui Miloradovici, îi dădeau mijloacele, odată scăpat în Transilvania, să lucreze în chip efectiv la realizarea scopurilor dorite de Franța și dușmănoase atât Rusiei cât și Austriei. (1).

Din dosar reiese că Președintele Divanurilor urmăria în taină pasurile Vistierului Filipescu. Cu această urmărire era mai cu samă însărcinat revizorul Savițki, dela care sunt față o mulțime de rapoarte în limba rusească, ce nu am avut vreme să le traduc și din cari rezultă că Savițki urmăria pe lângă Filipescu și acțiunea Consulului francez Ledoulx, punându-i-se la dispoziție mijloacele trebuitoare pentru a plăti un număr de agenți secreți. În raportul dela 17 Februarie 1809, Savițki arată cum Filipescu înșelă și-și batea joc de Miloradovici, în cel dela 7 Aprilie al aceluiaș an cum ceilalți boieri, exasperați, se hotărise să-l otrăvească (pe Filipescu). În cel dela 18 Aprilie se vorbește de abuzurile făcute cu prilejul socotelilor aprovizionării armatei. Însă cele cuprinse în aceste rapoarte nu sunt întemeiate pe dovezi, ci numai pe spusele unor oameni cari îi inspirau încredere lui Savițki. (2).

În raportul dela 21 Aprilie 1809, Savițki, după ce arată cum *facerea* de supuși francezi aduce lui Ledoulx, Consulul Franței,

(1) Ibid., dela 9 Maiu.

(2) Dosar No. 659.

câte 25 galbeni de cap de supus, anexează în copie următoarea notiță franceză:

On dit que le Divan prétend couper la Spatarie en deux: Grande et Petite Valachie, pour trouver le moyen de placer d'avantage des agens de Philipesco. On pense que ce serait une cause de plus pour rendre impossible de rétablir le bon ordre dans cette place essentielle.

On dit que la Vestiarie sera laissée au Comité et que ce serait un bien si la pluralité de ce conseil était indépendante de M. Philipesco.

On dit que le fils aîné de ce souverain boyard va passer de la place d'Armache qu'il a minée à celle de Grand Logothète, parce que la justice est une chose si courue que l'on ne saurait la vendre trop chère (*sic*).

On dit que la place d'Armache sera donnée au second fils de Philipesco, Georges, pour consoler cette famille de son indigence et la récompenser de son désintéressement.

On dit que le Divan signe toutes ces demandes sous la dictée du grand Philipesco pour être protégées.

On dit que S. M. l'Empereur donnerait une preuve de protection réelle à la Valachie en donnant ouvertement cette province à M. Philipesco, en toute propriété, à condition qu'il y met (*sic*) un fermier presque honnête homme.

Se mai găsește următoarea notă neiscălită și nedată:

Plusieurs rapports ont été faits par le Lieutenant Colonel du régiment Malorossiiski qui était logé chez Serdari Dinoul et qui maintenant se trouve dans un village près de Vadoulad (1). Ces rapports contenaient beaucoup de choses relatives aux provisions, ils avaient été dressés avec le commissaire Kroulikovski.

Le chef de se régiment étant parti pour la Russie, les personnes en question lui ont donné une somme d'argent pour calomnier et perdre le Vestiari Philipesco. Tous ces rapports envoyés par le chef de régiment doivent être réunis entre les mains de Mr. le Comte de Cheremetof selon les conseils du Prince Ypsilanti.

On adresse des prières ferventes afin de retirer le général de Miloradovitch de la Valachie, car M. de Philipesco ne commet des exactions et des abus dans le pays que par le moyen de Son Excellence, et il est tout-à-fait porté à désoler le pays. . . .

(1) Vadul Lat.

La requête est écrite sur du papier turc est signé par les premières... (1) par l'évêque de Bouzéou et des archimandrites. On y voit aussi les cachets des monastères ainsi que la signature de plusieurs individus de Craïova. Elle est au nom de tous les habitants des districts et elle contient des plaintes amères.

Un certain Ranotti Stanesco, créature de Varlam, Zaptzi dans la plasa Ogrezenilor, ne fait qu'aller et venir et faire des espionnages. Il donne le tableau des provisions, des impôts et de chaque chose et va de en village en village. Farcachiano est chargé de cette commision, car c'est lui qui l'a nommé Zaptzi. Ce Zaptzi doit être destitué.

Une personne à promis une grande charge d'argent pour la Vestiarie, 40.000 piastres seront donnés par Nentzoulescu et par les autres logothètes destitués de la Vestiarie. On lui à répondu d'avoir patience jusqu'à ce qu'il arrive à Iassy.

Leur plus grand espoir est fondé sur la requête qu'on à envoyé en Russie par le chef du régiment et ils croient que leurs prières seront infailliblement exaucées.

Enfin ils ont résolu, si leurs entreprises ne réussissent pas d'empoisonner Mr. Philipesco: un d'eux a dit qu'on ne pêche point en tuant un homme pour une nation.

Serdari Dinoul et deux ou trois autres négocians (*sic*) ainsi que le docteur Marco en qui ils fondent leur espérance (car c'est lui qui leur a promis d'avoir tôt ou tard des moyens à offrir par un homme et qu'alors Philipesco n'existerait plus).

Din următoarea scrisoare a lui Langeron rezultă ca, în August 1809, Prozorovski însuș culegeà informațiuni asupra Marelui Vistier al Țerii-Românești.

Copie de la lettre secrète (sic) de M. le Lieutenant Général Comte de Langeron ou Maréchal Prince Prozorowsky à Kraiova le 2 Août 1809.

J'ose vous supplier que cette lettre soit pour vous seul; j'y répons ouvertement, sans ménagement, à la confiance dont V. A. a daigné m'honorer par sa lettre secrète du 27 Juillet No. 152 et ma franchise n'est due qu'à l'homme que je respecte le plus au monde.

En arrivant à Boucarest je me concerterai avec Mr. Kirico au sujet de la correspondance entamée avec Bosniac Aga. Je le connais particulièrement, il est venu plusieurs fois chez moi près d'Ismail; d'après la connais-

(1) Punctele sunt in text.

sance que j'ai de son caractère et de ses vues je ne suis pas sans espoir.

J'ai retrouvé dans Mr. Général Miloradowitch l'honneur, la franchise, la loyauté et les excellentes vues qui le distinguent si éminemment, ainsi que son ancienne amitié pour moi (1), je suis bien sûr qu'au premier coup de fusil il oubliera toutes ses liaisons à Bucarest, mais il m'a encore paru très attaché à la maison de Philipesco.

J'ai vu il y a quelques six jours Mr. Philipesco pour la première fois ainsi que son rival Mr. Varlam, et je ne penche ni pour l'un ni pour l'autre, il y a peu de choix à faire dans ce pays ci.

A mon arrivée j'ai été comblé de lettres et d'intrigues. J'ai déclaré hautement et fermement que je ne me mêlais en rien des affaires civiles ni n'épousais aucun parti, mais que j'exigerais sans ménagement, par Mr. le Général Engelhardt, tout ce qui serait nécessaire au bien du service et des troupes. Mais mon devoir m'ordonne de dire à V. A. que je regarde Mr. Philipesco comme l'homme le plus dangereux ici pour nous.

Lorsque Mr. le Général Kutuzov partit pour l'ambassade de Constantinople, Mr. Philipesco lui fut désigné par la Cour comme le premier ennemi de la Russie.

(1) Punerea față în față a acestei declarații de stimă și de prietenie a lui Langeron pentru Miloradovici, pusă față în față cu liniile următoare, scrise tot de Conteșe Bejenar, ne va da măsura sincerității și a serioității lui :

J'ai rapporté dans le journal de la campagne d'Austerlitz la mauvaise plaisanterie que je fis à Miloradowitch peu après mon arrivée à Bucarest, plaisanterie qui me fit de lui ennemi irréconciliable.

On a vu qu'il avait fait graver son portrait et avait fait écrire dessous: «*Miloradowitch, le Sauveur de Bucarest*». Cette légende me donna l'idée d'une méchanceté fort mordante et, je l'avoue, assez déplacée.

Parmi les talents qui distinguent le Général Meiloradowitch, soit dans le militaire soit dans l'administration, on doit en citer un qu'il possède en perfection et auquel il tenait infiniment quoiqu'il ne soit pas absolument nécessaire pour commander les armées. Il peut se vanter, avec raison, d'être de tous les généraux en chef celui qui danse le mieux. Elève du fameux Pic, il pourrait danser sur le théâtre et surtout passe à merveille des entrechats très élevés. A Bucarest, dans les bals, il ne quittait jamais la place et sautait de manière à exciter l'admiration de tous les Valaques qui marchent à peine, même quand ils dansent.

Me trouvant seul, un jour chez lui, dans la salle où était son portrait, j'effaçai la branche montante du V du mot *Sauveur*; j'allongeai l'autre et y mis un trait et on lut: «*le sauteur de Bucarest*». Il fut très longtemps sans s'en apercevoir. (Hurmuzaki, Supl. I, Vol. III).

O farsă poate mai demnă de un băiat de cincisprezece ani decât de un Locotenent-General cu aspirațiuni de Comandant *En Chef*!

La correspondance avec Mr. le Prince Souzzo m'est connue depuis longtemps. Il passait même pour sûr que c'est lui qui a donné avis, en 1807, au Nazir de Brailoff, du départ du Prince Ypsilanti de Boucaresst, ce qui a occasionné la course des Turcs à Buzéo qu'ils ont brûlé et où le Prince Ypsilanti n'a été manqué que de quatre heures.

Mr. Philipesco m'a dit que le païs n'était pas en état de fournir ce que nous exigeons, mais il m'est déjà connu que ce malheureux païs est bien plutôt ruiné par le Divan qui exige bien davantage des habitans que ce que nous leur demandons.

J'ai trouvée à Boucaresst une grande différence avec la Moldavie dans les dispositions des principaux habitans pour nous et dans leur manière de se conduire.

Quant à la terreur que ce païs-ci fait paraître, V. A. juge parfaitement que c'est le fruit des intrigues de Mr. Philipesco ; il a annoncé hautement que lui, le Divan et les principaux boiars se sauveraient en Transilvanie le jour que Mr. le Général Miloradowitsch partirait et il donne l'exemple d'avoir dans sa cour 150 chariots, qu'il loue fort cher, prêts pour son départ. Je déclarerai hautement à mon retour à Bucarest que je mettrai les hôpitaux dans les maisons de ceux qui s'enfuiront et que les membres du Divan étant nécessaires pour le Gouvernement seront gardés à vue par moi.

Mr. Philipesco ne dissimule pas qu'il regarde le moment du départ de Mr. Miloradowitsch comme celui de sa perte.

Je ne puis accuser personne sans preuves, mais j'ose croire qu'il serait avantageux pour nous que Mr. Philipesco et son parti fussent éloignés des affaires.

Je dis la vérité à V. A., comme je la vois, et je la dois à mon Chef et à mon bienfaiteur; je puis me tromper, mais aucun intérêt particulier ne m'aveugle ni me conduit.

J'ai l'honneur d'être de V. A., etc. (1).

Următoarea scrisoare din 2 Septembrie 1809 a Marchizului de St. Aulaire către Cușnicov ne arată cât de aprigă era lupta între Filipescu și partidul opus, al lui Varlam, și până la ce punct cel dintâiu se bucură de sprijinul lui Miloradovici și al lui Engelhardt, care nu era decât o creatură a acelui viteaz dar ușuratec general :

(1) Ibid.

Monsieur le Sénateur,

Il y a quelques jours que S. E. M. de Rodofinikin arriva dans cette ville. Il fut, il y a deux ans, le témoin des services que le parti russe s'efforçait de rendre et qu'il rendit. Toutes les personnes qui alors avaient mérité et obtenu sa confiance ont été lui rendre visite. C'est je crois une démarche de décence, même de devoir; j'ai été l'un des plus empressés. La reconnaissance m'y portait avec le plus d'ardeur puisque je lui dois la vie de mon épouse et celle de mon fils (après cela je ne parle point de la mienne), qui eussent été égorgés à Bouzéo avec quarante Boyards, leurs femmes et leurs enfans, qui accompagnaient Mr. le Prince Ypsilanti, lorsque les Turcs d'Ibraïla furent inspirés de traverser l'armée russe, pour venir, le 21 Mai 1807, massacrer tout le cortège.

Mr. le Prince Ypsilanti devait, suivant son itinéraire, qu'il n'avait pas cru devoir tenir secret, passer la nuit dans ce lieu. Mr. de Rodofinikin vint lui dire que cela n'était pas prudent. Le Prince résista, mais M. de Rodofinikin lui dit: «Si vous étiez enlevé ce serait un événement d'un affreux souvenir pour la Russie, et en vertu de ma qualité de son agent ici, j'exige que vous partiez sur l'heure. Le Prince se soumit, partit et six heures après 1.500 Turcs avec deux pièces de canon étaient à Bouzéo, où ils ne trouvèrent que 174 habitans à égorger et quelques maisons à incendier. Si Madame de Kouchnikoff et sa famille eussent couru la même chance, assurément la mémoire n'en périrait jamais, dans l'esprit et dans le cœur de V. E. et, pour elle, le retour de Mr. de Rodofinikin dans les lieux qu'elle habite, serait un jour de fête. Entré toutes les personnes qui ont été le voir, on a distingué de préférence Mr. de Varlame. La surveillance subalterne, toujours douée de l'aimable désir de plaire, est accourue hors d'haleine, dire à S. E. M. le Général d'Engegardt, (*sic*) que ce Boyard s'était plaint des tribulations qui avaient suivi ses services à la Russie. Aussitôt l'officier commandant de la ville s'est annoncé chez lui et lui a dit, de la part de Mr. le Vice-Président, les choses les plus dures sur sa visite à Mr. de Rodofinikin et qu'il y avait, depuis sept jours, un ordre de V. E. de le surveiller et de le traiter fort mal.¹⁾ Toute cette famille est au désespoir. Je leur garantis que pareils ordres ne sont ni dans les sentimens, ni dans la raison, ni dans le style de V. E. et ne s'accordent point avec l'honnêteté et la sagesse de S. E. Mr. le Vice-Président; mais le coup est porté et la plaie est faite.

Le lendemain est arrivée la promotion des places du Divan. Les anciennes familles nobles jettent les hauts cris de s'y voir privées des places que

(1) Pe Varlam.

l'usage immémorial leur destine exclusivement, pour des gens qui ne pouvaient y prétendre, et d'être condamnés à être jugés par leurs ennemis naturels, parmi lesquels on distingue surtout un nommé Faka, ancien domestique d'un hospodar Souzzo. On sait fort bien que V. E. ne peut faire autrement que de s'en rapporter, sur ces choix, au comité et c'est pour cette raison même que l'amertume est plus désespérante.

Ne voyant pas de terme à l'état où ils sont réduits, les Boyards ne conçoivent d'autre ressource que celle de se jeter dans les bras de la France. Votre Excellence n'ignore point que M. Grégoire de Ghika et M. Tudesco (1) ont déjà acquis la patente française. Cet exemple entraîne tous les autres. Leur dessein est de prendre ensuite des passeports pour se rendre à St. Pétersbourg, et porter leurs plaintes au pié (*sic*) du trône, sous la protection de M. l'ambassadeur de France. Ils se proposent de solliciter une commission pour faire droit à leurs plaintes sur la tyrannie et le pillage exercés sur leur pays, ainsi que sur la conspiration permanente qui existe, selon eux, contre les intérêts de la Russie.

J'ai vu M. Varlami pour lui parler de ce que je venais d'apprendre à cet égard. Je l'ai trouvé au milieu d'une famille en larmes et dans les angoisses du désespoir (2). Voici ses paroles: «Croyez Monsieur que je suis incapable de varier sur le principe de la fidélité que j'ai jurée et que jamais je ne quitterai les drapeaux de la Russie, quel que soit le sort que la haine et les vengeances me destinent». J'ai applaudi avec admiration à ce sentiment et je lui ai dit qu'il serait digne de lui de dissuader les autres d'un projet d'autant plus extravagant que leur ennemi capital était lui-même le protégé français du premier crédit et le régulateur de tous les intérêts de sa puissance dans ce pays. Il ne néglige rien pour les ramener, j'ose croire qu'il serait juste et bon de le tranquilliser. Si un homme frappé porte la main sur sa plaie et soupire, aussitôt il est apostrophé de l'épithète d'intrigant: telle est ici la maxime établie, elle est trop bizarre pour soutenir un instant l'examen impartial.

Je dois ma reconnaissance et mon zèle à V. E. et je me fais un devoir de l'informer des détails que je crois d'un grand intérêt. En disant avec la plus franche amitié à S. E. Monsieur le Général de Miloradowitsch mon opinion sur ses protégés, je lui ai promis de me taire sur leur compte, tant que je n'aurai point de sujet de plainte personnelle contre eux et je ne pense point fausser ma promesse en faisant connaître à V. E. ce qu'il lui importe de savoir. Je sais qu'ils ont cherché à me nuire en niant ce que

(1) Dudesco.

(2) Zeu că nu eră pentru ce !

j'avais avancé sur les poslousniks d'Affumatzi, mais j'ai le témoignage des précédens Vestiars et Ispravniks. Je sais encore qu'ils ont cherché à gagner M. Cherban Gradistan pour infirmer mes assertions sur Sakouyéni, mais moi je suis connu pour mon respect pour la vérité et ils professent d'autres principes, ainsi je les livre à l'opinion publique.

J'ai l'honneur d'être avec autant de gratitude que de dévouement et de respect,

Monsieur le Sénateur,

De Votre Excellence,

Le très humble et très obéissant serviteur

M-is de Beauvoir St. Aulaire.

Bucarest, le 1-er Septembre 1809.

In dosar se află mai multe piese rusești pe cari nu am avut din nenorocire timpul să le studieze, între altele o scrisoare a lui Miloradovici către Bagration dela 24 Noemvrie, în care este pe larg vorba de Filipescu și de intrigile dușmanilor săi (1).

(1) Iată cum judecă Langeron clasa stăpânitoare și ocârmuirea Principatelor în deobște și mai cu deosebire acele din Țara-Românească:

Lorsque j'ai parlé, en général, du Gouvernement de ces deux provinces et des moeurs et des usages de leurs habitants, on ne peut me reprocher de les avoir peints en beau, ou d'avoir poussé l'indulgence trop loin, et je dois encore répéter ici, qu'en comparaison de la Valachie, le gouvernement de la Moldavie est un modèle d'ordre et de règle.

Aucune description ne peut approcher de la vérité lorsqu'on peint les employés de la Valachie. L'excès de leur immoralité, de leur scélératesse même, car c'est le mot, est aussi affligeant que rebutant pour l'humanité.

Plus influencés par les Grecs du Fanar, dont même un grand nombre est établi à Bucarest, beaucoup de Boyards valaques en ont la bassesse, l'avidité, la cruauté et le dévouement aux Turcs.

Les noms d'ordre, de justice, de probité, d'honneur, sont souvent oubliés en Valachie. On y achète tous les emplois, c'est-à-dire qu'on y paye le droit de commettre impunément tous les crimes. Chaque place enrichit en peu de temps celui qui l'obtient, et, au bout d'un an, il doit la quitter et la céder à un autre, car c'est encore un des abus de ce gouvernement monstrueux qu'un individu employé ne reste jamais qu'un an dans un emploi quelconque; alors il vient à Bucarest se livrer à un luxe aussi effréné que de mauvais genre, dissipe rapidement le fruit de ses rapines, et, après deux ans d'inaction, achète encore une place et s'y enrichit de nouveau pour revenir dans la capitale étaler le même luxe. Voilà le cercle vicieux de la vie des Boyards de la Valachie.

Les déprédations, les vols, les cruautés des employés valaques ne sont ni secrets, ni même colorés par un prétexte quelconque: l'influence de l'argent dans les procès, l'accaparement des grains, ne sont que de petits moyens toujours employés, mais très secondaires. Il y en a d'autres plus productifs et qui ne sont jamais négligés.

Le pays est divisé en districts, et chaque district est gouverné par un administrateur qu'on nomme, comme en Russie, *Ispravnik*. Ces places ont une taxe plus ou moins

Cușnicov sosind în București la Decembrie 1809, ființa lui în capitală fu un nou îmbold pentru boierii din partida lui Varlam. Ii vedem adresând Senatorului următoarele două jălbi:

Excellence :

Il paraîtra étrange à Votre Excellence que nous osons de rechef, nous adresser par la présente, sans attendre la réponse à notre précédente note

forte selon ce qu'elles peuvent rapporter au Boyard qui les paye aux membres du Divan. Ces Isprawniks sont despotes dans leur juridiction et ne redoutent jamais une enquête toujours éludée, ni une punition toujours évitée par la vénalité de leurs supérieurs. Ils prennent, sans pudeur et même sans mystère, à chaque paysan ses garnis, ses bestiaux, son argent. Chaque famille doit payer au Divan une capitation quelconque; l'Isprawnik la double, la quadruple, la décuple, sans y être autorisé par aucune loi ni par aucun ordre, et partage cette somme avec les membres du Divan. Si le paysan ose se refuser à ces horribles exactions, ou se plaindre, il est emprisonné; dépouillé, battu et tourmenté par des supplices recherchés dans lesquels il expire souvent, ou, par un raffinement de cruauté de ses bourreaux, il voit torturer devant lui sa femme et ses enfants. J'ai déjà parlé de ces monstruosité.

La moindre place d'Isprawnik rapporte 7 à 8.000 ducats par an.

Le Chef de la police de Bucarest se nomme l'Aga. C'est quelquefois le protecteur de voleurs, le recéleur des vols et ces honnêtes fonctions lui valent aussi 15 à 20.000 ducats par an.

Le Spatar entretient une milice d'Arnauts pour suivre et arrêter les brigands qui infestent les chemins et les bois; ce sont les Arnauts qui y volent et y assassinent et partagent souvent leurs revenus avec le Spatar. On estime dans les bonnes années ses profits à 15.000 ducats.

Les juges ou Logofètes, tant civils que criminels, suscitent des procès ou supposent des crimes aux gens aisés pour les dépouiller.

Enfin le Divan, composé d'un grand Vestiar, qui en est le premier membre, et trois ou quatre conseillers, reçoit publiquement une rétribution de chaque employé, et le trésorier se fait ainsi un petit revenu de 30 à 40.000 ducats. On conçoit que cette place est fort recherchée.

En occupant les deux provinces, notre Cour commit une erreur impardonnable et qui eut de funestes résultats; cette faute fut de leur conserver leurs privilèges, et de ne pas établir, comme les Autrichiens l'avaient fait en 1788 un gouvernement provisoire; assurément je ne prétends pas défendre exclusivement la moralité de tous les administrateurs que nous avons employés; il y a aussi beaucoup d'abus en Russie et de grandes déprédations; mais tout ce que les administrateurs russes eussent pu faire n'eût certainement pas approché de ce que, par une négligence condamnable, on laissa faire aux Boyards.

Sous le Gouvernement de quelques uns des Princes ces abus sont cependant moindres et quelquefois plus réprimés qu'ils ne l'ont été dans le temps de la possession des deux provinces par les Russes. Les Princes avaient droit de vie et de mort, et ayant un grand intérêt à ne pas permettre la ruine du pay, ni l'émigration de ses habitants,

et en voir les effets salutaires. Mais comme Votre Excellence, à l'entrevue qu'elle a bien voulu nous accorder hier, parmi les autres bons conseils qu'elle a daigné nous donner, elle nous a tenu aussi des propos auxquels notre devoir indispensable est d'y répondre, qu'il nous soit permis, Excellence, d'exprimer nos sentiments par écrit et le but auquel nous visons pour faire cause commune de tout ce qui nous touche au cœur.

Votre Excellence paraît être prévenue contre notre but en croyant que notre pas n'aboutit à autre chose qu'à une intrigue quelconque et à une vengeance peut-être regardée personnellement et individuellement. Sur quoi nous prions Votre Excellence de vouloir bien écarter tout-à-fait des pareilles idées conçues déjà sur notre compte; parce que le fait pourra bien démentir tout ce qu'elle pourra concevoir contre nous en fait d'intrigues et de vengeances personnelles. L'état misérable auquel notre pays a succombé par les énormes abus exercés sur les pauvres habitants pire qu'auparavant, après les arrangements salutaires que Votre Excellence a bien voulu donner au Divan, après les règles précises qu'elle a tracé, après l'augmentation des appointements des ispravniks et des autres employés

toujours fréquente en Transylvanie et en Bulgarie, lorsque l'excès de l'oppression les y force, ils arrêtent quelque fois les vexations des employés et en bannissent même quelque uns; mais avec les Russes, dont le Gouvernement est toujours trop indulgent, les Boyards ne connurent plus de frein, et trouvant malheureusement parmi les personnes qui entouraient les généraux, et parmi quelques généraux eux-mêmes, des protections achetées, ou résultat d'un aveuglement inexcusable, ils se livrèrent impudemment et impunément à toute l'immoralité et à toute la dépravation de leur caractère.

On trouvera que je suis bien sévère pour ces Boyards, je suis juste, et je dis la vérité. Je dois cependant dire aussi que les reproches que je fais avec connaissance de cause à leur moralité ne peuvent être imputés à tous sans exception, j'en fais et j'en dois faire. J'ai connu parmi eux des gens très estimables, très délicats, très probes, en petit nombre il est vrai, mais cependant assez pour sauver Ninive. D'ailleurs, j'accuserai plutôt le gouvernement vénal, oppressif et barbare sous lequel gémissent les deux provinces de Moldavie et de Valachie, de l'immoralité de ses habitants que leurs propres penchants. Les Boyards sont peut être plus à plaindre qu'à condamner. Sous un autre gouvernement que le despotisme insensé et atroce des Turcs ils seraient fort différents de ce qu'ils sont. En général, ils ont de l'esprit, de la capacité pour les affaires; ils sont bons, doux, trop timides même, ce qu'il faut encore attribuer à la terreur du sabre turc qu'ils voient toujours suspendu sur leurs têtes. *Avec d'autres exemples que ceux qu'ils ont sans cesse devant les yeux, avec plus d'instruction et de civilisation, ils seraient bientôt ce que sont les autres nations, et peut-être meilleurs que plusieurs d'entre elles; mais tant qu'ils seront tenus dans l'esclavage par une nation de monstres ignorants et fanatiques ils resteront toujours ce qu'ils sont.* (Langeron in Hurmuzaki, Supl. I., Vol. III, p. 182 sq.).

Liniile subliniate de mine sunt dovada unui spirit deosebit de ager și de pătrunzător; de altmîntrelea, precum vom vedea mai jos, Longeron a avut la 1828 prilej să se convingă de temeinicia judecării rostite de el la 1808.

qui à été accordée uniquement pour faire cesser les abus ci-devant exercés. Les perplexités auxquelles ce pays sera réduit sans pouvoir subvenir aux subsides nécessaires aux armées impériales, auxquels nous ne pourrions jamais être responsables, ou notre parfait éloignement des affaires de notre pays et les abus exercés par ceux qui sont maintenant employés, et la crainte enfin où nous nous trouvons que les effets du dernier épuisement du pays et l'impuissance à procurer les nécessaires aux troupes impériales nos libérateurs, ne deviennent non seulement préjudiciables, mais funestes à ce malheureux pays et à nous-mêmes qui formons le corps de la noblesse de ce pays-ci et que notre zèle, notre inviolable attachement et notre parfait dévouement, voués et attestés par tant de faits clairs et évidents, ne soient pas compromis par notre silence et notre indifférence et ne deviennent pas funestes aux espérances auxquelles nous tenons efficacement et dont nous espérons, après Dieu, à la haute clémence de S. M. l'Empereur de toutes les Russies de goûter les effets salutaires, nous ont poussés de nous adresser à V. E. pour lui faire connaître tout ce qui se passe au préjudice du pays à l'insu de V. E.. V. E. a bien voulu nous donner des conseils hier en nous disant que nous devons laisser à part les intrigues: Si V. E. prend pour des intrigues et des vengeances personnelles tout ce que nous proposons pour le bien de notre pays et les abus y exercés (ce que nous croyons de notre devoir à les faire connaître à V. E.) il paraît qu'il nous est interdit tout-à-fait le moyen de parler et d'agir en faveur de ce qui regarde le bien être de notre patrie. Nous sommes bien loin d'intriguer et d'aspirer à des emplois du pays pour l'avantage personnel d'un chacun. Nous assurons aussi V. E. que nous ne souhaitons pas culbuter un ou deux de nos collègues qui régissent maintenant les affaires du pays sous la direction de V. E. pour les remplacer. Mais comme ce qui s'entend Divan doit être composé et formé par le corps entier des premiers boyards du pays et des véritables patriotes, nous prions V. E. d'y nous incorporer tous, afin que nous puissions traiter les affaires du pays unanimement, pourvoir à tous les nécessaires des troupes impériales et réprimer tant d'abus sous la présidence, la direction et les bonnes intentions de V. E., puisque S. M. I. a daigné nous accorder cette faveur de vous voir à la tête des affaires politiques du pays. V. E. s'est mépris peut-être en imputant aux soussignés une mauvaise foi envers notre gracieux Monarque et une intelligence secrète avec ses ennemis et nommément avec le prétendu Prince Souzzo, ce qui a été un coup terrible pour nous, auquel nous ne nous attendions pas de la part de V. E., vû les services que chacun de nous a rendu, selon les attestats de tous les généraux de l'armée impériale qui attestent notre fidélité, notre attachement et notre inviolable dévouement, pour lesquels nous

nous attendions à des récompenses gracieuses et pleines d'aménité de la part de S. M. I., au lieu qu'au grand regret de nos cœurs, nous nous voyons confondus par V. E. avec quelques malveillants qui peut-être ont pensé de trahir les véritables intérêts de notre patrie pour leur profit personnel et qui portent le masque sur le visage, tâchant de faire voir leur faux zèle, en s'arrogeant personnellement le droit le plus sacré de notre patrie pour cacher leur perversité et mener dans le pays leurs mauvaises volontés. Ces personnes là, auxquels (*sic*) V. E. nous confond, peuvent être connues de S. A. Monseigneur le Maréchal Prince et de V. E., parmi lesquels indubitablement nous ne sommes pas compris et nous ne pouvons pas souffrir la moindre petite tâche à cet égard. Et nous prions V. E. de vouloir bien faire des recherches rigoureuses sur ce point et si quelqu'un de nous autres se trouve complice à des pareils délits, nous autres serons les premiers à le lapider avant qu'il subisse le supplice dû à son crime. Et pour que V. E. ne nous confonde pas avec les coupables, voici ci-jointe traduction d'une lettre interceptée de Redgeb-Aga, commandant de la forteresse de Horsova (1) et V. E. comprendra bien ceux qui sont les complices de cette correspondance. Ce qui nous tient à cœur c'est que ceux qui ont été et qui sont les plus zélés et les plus dévoués et attachés à l'Empire Russe et qui se sont signalés au service de leur patrie et de l'armée impériale en sacrifiant leur biens, leurs familles et leur propre vie, sont tout-à-fait exclus des fonctions que leur devoir et l'intérêt de leur patrie les impose. Si des abus ont été commis par quelques uns, ce n'est que par le ci-devant dérangement des affaires du gouvernement en ce pays, mais si des plus grands abus succèdent aux premiers à l'insu de V. E., ce n'est véritablement que par la malveillance de quelques individus qui doivent être réprimés. Notre devoir comme attachés à la patrie et dévoués à l'auguste Empire de Russie, nous imposait à faire cause commune et nous adresser à V. E. pour rapporter nos justes plaintes touchant l'épuisement de notre pays, les abus exercés par quelques malveillants et notre éloignement des affaires comme si nous étions des étrangers. Mais à la plus grande douleur de notre cœur nous vîmes V. E. s'emporter contre nous et au lieu de soulager nos maux par l'aménité qui la caractérise, elle a fini par nous menacer, en nous disant qu'en cas de désobéissance V. E. ne nous renverra plus sur nos terres ou à la campagne, mais qu'elle saura destiner l'endroit d'un chacun. En vérité ce propos nous affecta au point de croire que nous sommes dénoncés à V. E. comme des traîtres de la patrie et de l'Empire et compromis dans quelques délits sérieux, auxquels nous sommes bien loin

(1) Hârșova.

d'être soupçonnés. Et nous ne nous attendions pas à des menaces de la part de V. E. lorsque nous avons pris la parti de lui exposer, comme de Jevoir, ce qui s'agit pour procurer le bien-être et le soulagement de notre pays, faciliter les besoins de l'armée impériale, réprimer les abus qui se commettent et faire agir ses soins infatigables pour l'arrangement des affaires intérieures du pays, sans la moindre prétention à l'égard de nos intérêts particuliers. Mais si par malheur quelqu'un de nous autres vient à subir ce malheureux sort comme intrigant, uniquement par des soupçons, sans aucun fondement, ou par des calomnies de quelques malveillants, sans que la faute soupçonnée contre cet individu soit examinée et constatée par des preuves évidentes, alors tous nous autres seront forcés d'embrasser volontairement le même sort, mais nos femmes et nos enfants, les larmes aux yeux, ne manqueront pas de porter leurs justes plaintes jusqu'aux pieds du throne sacré du Monarque, pour implorer sa haute clémence en faveur de notre innocence, étant bien persuadés que S. M. pourra bien nous rendre justice. Mais nous sommes plus que sûrs que la prudence de V. E. ne laissera pas les affaires venir à de telles extrémités, en supposant comme coupables les innocens et comme innocens les coupables. Nous étions flattés qu'en nous accordant l'honneur d'une entrevue. V. E. s'informerait du cours actuel des affaires du pays et de l'état des habitants pour pouvoir la mettre au fait de ce qui se passe; mais à notre étonnement nous vîmes qu'elle n'a pas voulu s'informer de rien de nous autres, en nous disant seulement qu'il n'y a que ses ordres qui sont exécutés.

Il est bien vrai qu'on agit d'après ses ordres, mais on ne manque pas de faire plusieurs abus pour ruiner totalement le pays, qui ne sont pas connus de V. E. C'est pourquoi nous prions V. E., si elle le juge convenable, d'ordonner à tout le corps des Boyards de la première classe d'examiner les comptes de la Vistiarié, d'après l'usage ancien du pays et faire des recherches sur les abus qui sont commis. Mais si au contraire il y a un ordre exprès de S. M. l'Empereur, notre gracieux Monarque, ou de S. A. le Prince Maréchal, nommément pour nous autres d'être éloignés tout-à-fait des affaires qui regardent uniquement notre pays, nous prions bien V. E. de vouloir la faire connaître par écrit, afin que chacun puisse penser à ses affaires domestiques, sans s'en mêler de rien, et être responsables pour les malheurs qui combent notre pays, et la difficulté qui en résultera pour l'entretien des troupes impériales, d'après l'épuisement auquel il est réduit uniquement par les abus. Au reste nous sommes bien persuadés que S. M. notre Auguste Monarque ne voudra jamais nous sacrifier tous pour un ou deux individus de notre patrie, ni la prudence de V. E. ne souffrira pas

qu'un seul de nos collègues régisse les affaires du pays et que tout le monde soit exclu et éloigné.

Nous prions V. E. de vouloir bien nous accorder une réponse par écrit à nos deux notes, et nous avons l'honneur d'être avec la plus haute estime

De Votre Excellence

les très humbles et très obeissans serviteurs.

Bucarest le 22 Décembre 1809.

Iată acuma și traducerea scrisorii interceptate a lui Regeb Agâ:

Salut à toi capitaine Michel Trocani ; je n'ai rien autre à t'écrire sinon que tu saches que les affaires vont maintenant très bien, car sûrement la paix va être conclue et le pays sera restitué de rechef à notre Empereur. Tâche donc d'envoyer à ton frère pour l'économie de la maison et pour soigner bien tes affaires, parcequ'avec la volonté de Dieu tu t'en iras aussi bientôt, puisque S. A. le prince Souzzo est tout prêt avec toute sa suite de s'en aller à Boukarest. Car les Boyards qui sont maintenant destinés au Divan lui ont envoyé aussi de l'argent pour ses dépenses, et avec la volonté de Dieu tout va bien. Dieu te conserve.

(ss) *Redgeb Aga Capidgi bachi.*

1808 ; 25 Mai.

P. S. Et à ton retour tu passeras ici et ni ne tarderas pas longtemps-là, mais tu viendras au plus vite, pour que tu sois ici pendant ce temps.

Iată acuma a doua jalbă, cea mai importantă din toate cele alcătuite împotriva lui Filipescu :

Votre Excellence est assez bien informé de l'état malheureux de notre pays aussi bien que du degré de son malheur et de son affaiblissement dont l'armée impériale est maintenant en peine. Ainsi excités par le zèle que nous conservons pour la tranquillité de l'armée, aussi bien que pour le repos des pauvres paysans qui souffrent violemment, nous ne manquons pas d'exposer à V. E. la nécessité qu'il est d'examiner justement tout ce qui a eu lieu à leur préjudice dont la source sont les ci-dessous vingt trois articles que nous prenons la liberté de lui envoyer et de la prier d'en hâter la réparation et rétablir la tranquillité de notre pays. Comme nous avons eu l'honneur d'informer de tous les détails S. A. S. le Princes de Bagration, Général en Chef et Commandant de l'Armée Impériale, nous la supplions donc de vouloir bien concourir à nos justes demandes comme Président de notre Divan et de rapporter ces détails d'après son devoir à S. A. S.

le Prince de Bagration; d'ailleurs nous sommes bien sûrs qu'elle ne permettra plus de parvenir ici nos représentations que notre devoir nous rappelle à lui faire connaître. Comme l'année passée, lorsqu'ayant prévu l'approche de tous ces malheurs dont notre pays est maintenant accablé, nous lui avions informé par écrit et de vive voix tout ce qu'il s'agissait à son préjudice, mais au lieu de voir une réparation on nous a fait différentes persécutions.

1. Que les Loudoura (*liude*) taille annuelle monte, toute demande faite, à 120 piastre pendant le gouvernement de différents Princes de la Turquie est maintenant estimée à plus de 500 piastres depuis 1808 Juin, époque dans laquelle Monsiur Philipesco est entré au Divan et parvenu à la tête des affaires du pays.

2. Qu'à notre déposition du Divan nous avons laissé plus de 26.000 Loudours dont le nombre est entièrement diminué et qu'il ne consiste maintenant qu'à 16.000, que le susdit Boyard se justifie à cete égard parce que nous ne pouvons concevoir tous ces retranchemens faits que purement comme des intérêts particuliers et des pertes occasionnées à la Vestiarié par les Sokotelniks, qu'il a donnés contre toute raison à ceux qu'il a voulus et par les villages qu'il a déchargés en faveur de ses amis en chargeant de toutes les demandes les autres, et qu'il nous prouve combien de sokotelniks il a trouvé, combien il a donné lui-même, à quelles personnes, pour quel mérite et pour quels fidèles services.

3. Que des denrées exigées l'année passée pour l'armée impériale, nous savons le tiers avait été pardonné conformément aux prières du Divan et que le pays a offert une petite somme en nature et le reste a été ramboursé en argent par le susmentionné Boyard, qui avait destiné ses gens pour acheter quelques vivres, qu'ils les ont payés aux paysans avec les plus grandes violences, d'un prix extrêmement médiocre à celui qu'il avait ramassé et que beaucoup de paysans n'ont pas reçu un sou, comme il sera prouvé à la recherche générale.

4. Que des chariots destinés dans tous les districts par mois pour tout espèces des transports ont été ramboursés en argent par les gens destinés du susdit Boyard a 40, 50 et 80 piastres la pièce, qui avaient agencé quelques chariots pour paraître en service et tous ceux dont ils avaient besoin les arrachaient des paysans et exécutaient leurs affaires.

5. Qu'une somme énorme des chariots de bois destinés sous prétexte de nécessité pour les hôpitaux de l'armée impériale a été ramboursée en argent à 4 et 5 piastres le chariot et pour faire voir qu'il existe un magasin de bois, il a destiné ses gens pour en acheter quelques uns seule-

ment pour les hôpitaux et les généraux, et pour le reste de l'armée c'étaient les maîtres de la maison qui l'échauffaient.

6. Qu'à la succession de M-r. Philipesco aux affaires du Divan nous avons laissé en nature une somme assez considérable des denrées dans tout le pays comme les listes de la Vistiarie le prouvent. Nous interrogeons le susmentionné Boyard ce que ces denrées sont devenues.

7. Qu'en outre nous avons laissé des restes des impôts estimés à plus de 300.000 piastres qui ont été ramboursés par le dit Boyard; qu'il nous prouve ce qu'ils sont devenus?

8. Que pendant notre gouvernement nous avons approuvé de dispenser les paysans d'une somme de plusieurs restes des impôts pour soulager leurs maux et qui n'ont été pas moins respectés par le susdit Boyard; qu'il prouve encore ce qu'ils sont devenus.

9. Que le foin destiné pour l'armée impériale, et composé de 124,000 chariots bien chargés, excepté de 15.000 chariots d'une autre destination, à été vendu, un parti en nature et l'autre ramboursé en argent à 10 et 13 et 15 piastres le chariot.

10. Que les appointemens du pays montés à 16.700 piastres avant la succession de M-r. Philipesco au gouvernement du pays, sont maintenant estimés à plus de 38.000 piastres. Qu'il nous soit prouvé à quelles personnes, pour quel mérite et pour quels fidèles services il a augmenté ces appointemens et si l'état du peuple lui permettait.

11. Que M-r. Philipesco soit interrogé sur la commission des recherches sollicitée par nous et établie l'année passée, 1808, par quelle raison on a suspendu la restitution des abus, parce que nous prouverons qu'il a fait particulièrement ses intérêts secrets, et par ce moyen le pays et la caisse impériale ont essayé des pertes.

12. Que tous les droits annuels du pays sont vendus à non prix (*sic*), parceque le Divan s'étant associé entre eux de les augmenter de quelque chose, il les achetait lui même d'un bas prix en s'associant quelques-unes de pratiques et en écartant par des menaces les autres, ce qui a causé des pertes à la caisse impériale et au pays comme nous le prouverons.

13. Que ces droits en général, vendus à non prix, et même au désavantage de la caisse impériale, on a fait de grandes ruines aux pauvres habitans, parceque le Divan s'étant associé pour la première et seconde vente et, n'étant pas content sur le gain suffisant de la première vente, s'est encore associé pour la seconde et au lieu du prix réglé on a pris le triple et le quadruple de tous les droits, et le susdit Boyard comme intéressé n'empêchait pas cet abus.

14. Que les salines et les douanes ont été abonnées aux échelles fermées (?) ou non, et que le Divan, pour ses intérêts personnels, a violé les conventions et il a retranché de la somme totale des salines la somme de 300.000 piastres et des douanes celle de 130.000.

15. Que les bœufs exigés l'année passée pour l'armée impériale on (*sic*) été payés par les habitans à ... piastres la paire et dont ont été achetés a 70 piastres par les Ispravniks et les gens de Mr. Philipesco et le payement n'avait pas été général. Qu'il nous soit prouvé la somme de ces bêtes, le prix de chaque paire ramboursé des paysans, celui qu'on les a payés et les acheteurs.

16. Que ce Boyard représente les comptes du pont fait vis-à-vis de Hirsova, pour voir les dépenses, le payement de la charpente et autres nécessaires, les salaires des artisans et ouvriers et nommément à qui.

17. Qu'une somme énorme de foin fait pour l'armée impériale a été vendue aux stations des postes; que ce Boyard nous prouve si elle est encaissée à la Vistiarié ou non.

18. Que les districts lointains, pour éviter le transport du foin pour l'armée impériale aux magasins, ont payé à 16 piastres le chariot bien chargé par ordre du susdit Boyard, et que ce foin a été transporté par des chariots des districts prochains qu'on avait destinés sans aucun payement, c'est-à-dire par ceux des sokotelniks, poslousniki et d'autres, que par ce transport et autres corveés nous avons perdu nos privilèges cimentés par le manifeste de S. M. l'Empereur.

19. Que les premières charges de notre pays, qui se donnaient aux premiers Boyards ont été offertes par le canal du susdit Boyard à des personnes dépourvues de tout mérite, de patriotisme et de fidèles services envers l'Empire russe et tout cela pour écarter ceux qui ont servi avec le plus de zèle cet Empire, et s'attacher mieux ses partisans.

20. Que les autres charges et les Ispravnitzies se donnent par grâce et non pour le mérite, cest-à-dire celui qui augmente le prix en obtient le meilleur.

21. Que le susdit Boyard soit obligé à donner compte général de toutes les dépenses et la recette du pays, depuis 1808, 25 Juin, à tous les premiers Boyards, d'après l'usage ancien et la règle du Divan, comme tous les Princes en donnaient aussi, conformément aux usages du pays qui nous ont été ratifiés par S. M. Impériale sans nous en priver.

22. Que toutes les charges, les ispravnitzies et les autres emplois soient changés et confiés à ceux que le nouveau Divan choisira comme attachés à l'Empire russe.

23. Enfin (1) que tout le mentionné ci dessus soit prouvé, et que tous les abus soient découverts, il est de toute nécessité de faire écarter du Divan M. Philipesco avec ses adhérens, sans lui permettre de se mêler plus aux affaires du pays, comme la source de tant de maux et le protecteur des abus et de mauvais sujets, et d'établir ensuite une commission des recherches, en mettant le Divan sur l'ancien pied selon l'usage du pays. Au reste nous attendons avec la plus grande impatience la prompte justice de V. E. à cet égard et nous avons l'honneur d'être, etc.

25 Decembre 1809.

Aceste învinovățiri, atât de clare și de lămurite, cereau o amănunțită cercetare a fiecăreia din ele, dar influența lui Miloradovici obținù ca Cușnicov, fără a încercà cătuș de puțin să-și dea seamă de temeinicia lor, să răspundă boierilor prin următoarea notă *brevi manu*, al cărei ton desprețuitor este destul de aparent :

«La délation que Messieurs le Bano Manolaki Kretzulesco, la Bano Constantin Guika, le Vornic Constantin Kretzulesco, le Vornic Grégoire Guika, le Vornic Constantin Balatzano, le Vestiar Constantin Varlam, le Logothète Jean Koumanian et le Vornic Manolaki m'ont adressée le 25 Décembre 1809, par laquelle ils prétendent m'exposer divers abus, qu'ils disent avoir été commis sous l'administration précédente en Valachie, ne méritant pas la moindre attention et aucune considération, est renvoyée comme nulle aux susdits boyards, avec l'observation que leur démarche à ce sujet est d'autant plus hardie, qu'après une délation pareille qu'ils adressèrent, le 19 Décembre 1808, il leur fut sévèrement ordonné de ne plus oser se mêler ni renouveler à l'avenir des affaires de cette nature. Jassy ce 25 Janvier 1810.»

Iată asupra acestor țesături de înțrîgi câteva amănunte conținute într'unul din rapoartele Consulului francez Ledoux :

18 Janvier 1810.

«Le Prince Bagration vient de quitter la rive droite du Danube avec tout son État major ; il laisse le commandement de l'armée à M. le Comte de Langeron. Les uns disent que le Prince établira son quartier général à Bucarest, d'autres prétendent que ce sera à Fokchan, attendu qu'une grande désunion vient d'éclater entre le Chef et le Général Miloradovitz. Cette désunion qui n'était rien dans le principe, vient de produire le plus grand mal pour les malheureux habitants de cette province, c'est la division des

(1) Afin.

familles : deux partis s'acharnent l'un contre l'autre et se font une guerre d'intrigues qui rend Bucarest, depuis quelques jours, assez désagréable à habiter.

« Cette mésintelligence était sourde jusqu'à présent, et ne portait aucun changement dans le gouvernement du pays ; mais depuis que le Prince a quitté la rive droite du Danube, venant ici, tout a éclaté. Je me réserve, Monseigneur, l'avantage de fournir moi-même à Votre Excellence les détails à cet égard.

« Les rapports que peuvent avoir fait les Russes sur mon compte, me jettent dans un dédale d'idées toutes ténébreuses, car je puis démontrer à Votre Excellence que je ne me suis jamais mêlé de leurs affaires et que j'ai toujours été très bien vu par toutes les autorités Russes, et que je reçois d'elles tous les jours de nouveaux témoignages d'amitié et d'estime. Il serait possible que quelques sourde calomnie, produite par leur mésintelligence, fut tombée sur moi, mais la pureté de ma conscience et le dévouement dont je fais profession pour le service de notre auguste souverain plaideront en ma faveur » (1).

Interesante mai sunt și următoarele cari le extrag dintr'o scrisoare a lui Belleval, fostul *Ministru* al lui Ipsilant, către Champagny :

« 22 Janvier 1810.

« Malgré le silence de Votre Excellence à différentes lettres que j'ai eu l'honneur de lui écrire, je saisis cependant encore avec empressement l'occasion du départ de M. le Consul de France pour me rappeler à votre souvenir et vous présenter l'hommage de mon respect ; car je ne puis, Monsieur le Duc, me faire à l'idée d'être exclu de votre intérêt lorsque mon cœur et ma conscience m'assurent que je n'ai jamais cessé d'en être digne. Fort de mes sentiments, et tout autant de l'honnêteté bien connue de M. Ledoulx, je ne crains point que ma démarche devienne l'occasion de quelque nouvelle dénonciation contre moi, comme j'aurais pu le craindre d'un de ses prédécesseurs, dont le nom est devenu une injure en Valachie.

« Je n'ai point insisté, Monseigneur, dans les démarches que Votre Excellence avait bien voulu m'indiquer auprès du Ministre de la Police, pour lui faire accepter ma soumission comme français, parce que je n'ignore point que la Constitution ne permet point au français ni service ni pension à l'étranger, et que je n'étais point certain, que réussissant auprès de ce Ministre, je puisse obtenir en France des moyens d'existence, auxquels j'avais

(1) Rapoarte consulare franceze la Academia Română.

des droits en Valachie par mes services passés. Aussi, malgré l'intrigue et la cabale, le Divan vient de m'accorder d'une voix unanime une pension de six mille piastres, motivée de la manière la plus flateuse et la plus honorable pour moi. Votre Excellence trouvera sans doute dans cette récompense et dans le mode dont elle m'a été accordée une preuve non équivoque de ma bonne conduite; je vais lui en offrir une non moins assurée, de mon inviolable attachement à ma patrie; c'est que je renonce à cette pension, avec bien plus de plaisir que je ne l'ai obtenue, et à des prétentions plus considérables encore que j'ai à former dans ce pays, si Votre Excellence veut simplement me permettre de m'employer sous ses ordres d'une manière quelconque, et les circonstances et ma position en offrent journellement l'occasion.

«Les deux partis dont j'ai parlé plus haut ont amené une très grande mésintelligence entre les deux généraux en chef: le Prince Bagration et Miloradovitz, (qui au reste étaient depuis longtemps jaloux l'un de l'autre).

«Cette mésintelligence ne laisse pas que d'augmenter le désordre. Aujourd'hui le Prince de Bagration veut remettre l'autorité entre les mains de M. Varlam, qui fait de grandes promesses à l'armée, et le général Miloradovitz qui a toujours soutenu la maison de Philipesco, a hautement déclaré que si cela a lieu il quittera le service. A mon départ de Bucarest il y avait cinq à six jours que le Prince Bagration y était arrivé et le général Miloradovitz ne l'avait pas encore vu. La réception qui a été faite au Prince et qui a été ordonnée par lui, a été très brillante; il est entré dans la ville au son des cloches et au bruit du canon; toute la troupe sous les armes, tous les boyards et tous les généraux l'entourant, excepté le général Miloradovitz qui s'est renfermé chez lui ce jour là, paraissant ignorer l'arrivée du Prince....»

Iar Ledoux raportă lui Champagny, din Paris, la Martie 1810:

« . . . L'affection que la religion donnait au peuple et à la noblesse de la Valachie pour les Russes n'existe plus. Toute cette nation, excepté deux ou trois familles de boyards qui se sont enrichis dans ce désordre, pleure sur son état présent et désire un changement quelconque de situation. Nos provinces voisines de la Turquie, le Sept Iles et tout ce qui jouit aujourd'hui de la protection de notre magnanime souverain lui fait sentir davantage encore sa malheureuse situation. Jusqu'au métropolitain grec, qui était autre fois dévoué à la Russie, semble reconnaître aujourd'hui, dans l'attachement qu'il avait pour elle et qu'il prêchait aux Valaques, une funeste erreur; la preuve en est dans la lettre qu'il m'a fait remettre au moment où je montais en voiture pour me rendre à Paris et que j'ose joindre ici en original».

*Scrisoarea Mitropolitului Dositeiu (1) al Ungro-Vlahiei
căt-re Ledoulx.*

10 Ianuarie 1810.

Poursuivi par M. le Métropolit Gabriel, membre du synode de Russie et risquant de perdre mon diocèse que le pays m'a confié légitimement et que j'ai gouverné d'après toutes les règles ecclésiastiques, je cherche par vous, Monsieur, mon recours à la justice du grand monarque et généreux protecteur de l'humanité opprimée, en vous priant de secourir un Grec soupçonné d'être ami des Français et ennemi des Russes, et poursuivi pour cette seule raison, et de me faire obtenir une patente de Sa Majesté Impériale de France et d'Italie dont je suis un véritable sujet, né à Janina, mais tirant mon origine d'Ithaque. Je vous prie très instamment de rappeler au souvenir de Son Excellence le Général Sébastiani la prière que je lui ai faite par une lettre pour le même effet et de coopérer avec son Excellence afin que j'obtienne la patente en question.

Au reste, en vous souhaitant un bon voyage à Paris et un heureux retour, j'ai l'honneur d'être avec la plus parfaite estime et considération, etc.

Signé : *Dosithéos* (2) *Métropolit de Valachie.*

La începutul lui Fevruarie se auzià în Sibiiu că mitropolitul Dositeiu fuse depus din demnitatea lui și supus unei cercetări. Se ziceà acelaș lucru despre Vistierul Filipescu și, din cauza legăturilor strâmte dintre Vistier și Miloradovici, se presupuneà că acest general va fi cuprins în disgrația protejatului său. Se dădea chiar ca temeiul al disgrației generalului faptul că, spe a nu fi silit să părăsească Bucureștii, refuzase comanda ce i se oferise a corpului ce erà la Hârșova. (3).

Chiar făcând abstracțiune de Langeron (4) care probabil exage-

(1) Langeron zice despre Mitropolitul Dositeiu:

Lorsque j'arrivai à Bucarest 5 Août 1809, ce métropolit venait de faire 4.000 prêtres. C'étaient tous des paysans qui voulaient être exempts d'impôts et de corvées et qui pour deux ou trois ducats obtinrent la prêtrise sans savoir ni lire ni écrire. Je lui fis reprocher cette infamie. *Il vint chez moi ivre et m'injuria.* J'eus beaucoup de peine à le faire chasser. Il mourut peu de temps après. (Hurmuzaki, Supl. I, Vol. III, p. 188, nota 1).

(2) Erà acelaș Mitropolit care făcuse în biserică prezicerile despre care vorbește St. Luce. V. memoriul I din această serie.

(3) Corespondentul anonim din București dela Fevruarie 1810.

(4) . . . ce Constantin Filipescu, d'une des plus aincennes familles du pays, homme de 50 ans, spirituel, actif, astucieux, que j'ai dépeint comme le plus impudent scélérat de toute la Valachie, méritait bien tout ce que j'en ai déjà dit. Lié à un autre scéléra,

rează și este influențat în cele ce le povestește de simpatiile lui pentru Varlam, și făcând în jalbele boierilor o mare parte exagerațiunii și calomniei, vedem toate izvoarele conglăsuind pentru a ne arăta administrația Vistierului C. Filipescu ca fiind cu desăvârșire rea și dărapănătoare pentru țară.

Pe lângă că chipul în care administră Vistieria eră dezastros, apoi Filipescu eră bănuț de Ruși că el este un agent al Turcilor și al lui Alexandru Șuțu, căroră le comunică toate mișcările și toate secretele Rușilor, pe cari le află cu ușurință dela Miloradovici.

Langeron îl mai acuză că ar fi otrăvit pe Generalul Ulanius și că ar fi încercat să-l otrăvească și pe el, dar fără a aduce vreo dovadă serioasă în sprijinul acestor învinuiri (1) cari trebuie să fie privite ca fiind absolut de domeniul fanteziei.

Invinuirea că Filipescu eră un agent turcesc și în înțelegere cu fostul Domn Alexandru Suțu pare a fi cu mult mai serioasă: vedem că eră împărtășită și de bătrânul Prozorovski (2).

În privința înlocuirii lui Filipescu găsim o nepotrivire la Langeron care zice că Filipescu încetase de a mai fi Visternic după ce se mântinuse în acea slujbă doi ani «împotriva legii și a obiceiului», dar totuș păstră prerogativele și foloasele ei, urmând a îndeplini sub mână și funcțiunile acelei slujbe sub numele Vistierului care îl înlocuise, un moșneag infirm numit Văcărescu, om

le Prince Alexandre Soutzo, il avait mérité sa confiance intime et j'ai parlé des listes de proscription, où les têtes de Varlamme, des Ghika et de 20 autres boyards étaient désignées pour tomber sous le fer des bourreaux. Michelson... entraîné par l'influence que Miloradovitch avait prise sur lui, favorisa Philipesco, et tous les alentours du Général en Chef furent achetés par cet immonde Valaque. Varlamme, pour prix de ses soins et de son dévouement, fut déplacé, chassé, persécuté. Philipesco fut fait Grand Vestiar et fit donner tous les emplois à ses complices. Bientôt la Valachie fut pillée avec une impudence dont l'histoire du pays n'avait point encore offert d'exemple. Le tiers des habitants émigra. Ce pays si riche, si florissant et qui eut pu entretenir trois armées comme la nôtre, ne put même suffire à la consommation d'un faible corps et le complot formé par le Fanar, par les Soutzo et par Philipesco, de forcer les Russes à s'éloigner par le défaut de subsistances, fut commencé et suivi avec la plus criminelle activité. (Hurmuzaki, Supl. I, Vol. III, p. 185).

(1) Ibid., p. 188 și 199.

(2) În scrisoarea adresată din Galați, de către Prozorovski lui Langeron, cetim următoarele: «... par conséquent les craintes et les appréhensions de Manouk-Bey sont fort gratuites, et je suppose qu'elles tirent leur source des menées et des intrigues de la maison de Philipesco qui, depuis longtemps, me parait suspect à l'égard de ses liaisons au delà du Danube et surtout avec le Prince Alexandre Soutzo...» (Ibid. p. 189).

cinstit dar slab, care erà numai o păpușă în mâinile lui Filipescu (1).

Din actele reproduse mai sus se vede însă că acesta a rămas Vistier în tot cursul anului 1809. El a fost destituit odată cu prefacerea întregului Divan la Ianuarie 1810. La 23 ale acelei luni, adunați fiind toți boierii din întâiul și al doilea Divan, li s'a cetit în public o *predlojenie* muștrătoare la adresa divaniților pentru modul cum ei administrase țara. (2) Patru zile după aceea, cneazul Bagration reformă Divanul la 27 Ianuarie 1810.

În noul Divan intrară numai membri ai partidei lui Varlam și acesta însuș deveni Vel Vistier. Dar Bagration mai adaoșe un al doilea Vistier, însărcinat să ocolească de trei ori pe an județele Munteniei, să cerceteze administrația ispravnicilor și să primească dela locuitori jalbele ce ar aveà de dat și să le cerceteze. Iar pe lângă ambii Vistieri se mai numi și un «stabofițer» rus, menit se vede să-i supravegheze (3).

Filipescu însă, chiar din ziua destituirii lui, se puse pe lucru pentru ca să recapete puterea.

«Ținând casă deschisă», zice Ureche, «și masă întinsă pentru toți generalii ruși, istețul fost Mare Vistier nu dispera până în fine să răpună sorții rai» (4).

La 1 Martie (st. n.) 1810, seara, Filipescu fu încunoștințat că «din ordin Preinalt», este exilat cu toată familia la Elisabetgrad, în Rusia. Iată cum povestește Ureche faptele (5):

«...La 17 Fevruarie 1810, Filipescu aveà *ziafet* în casa lui. Erau de față câțiva boieri partizani, mai mulți generali și diverși ofițeri muscali; împreună și cu Exarhul Gavriil, stăteau la masă. Curgeau gârlă vinurile de Deal, de Cotnar, Malvasia, Tokaj și chiar Bordoul.... Deodată se deschid violenț ușile sofrageriei și intră generalul Zass, însoțit de o numeroasă suită.... Varlam erà doară și el în pragul ușii cu un zâmbet semnificativ pe buze. Const. Filipescu simte că e pierdut. Jupănesele, sau mai drept coconițele (căci erau toate tinere) *schimbă rumeneala ce le suisse pe obraji spirtoasele*, într'o paloare manifestând spaima lor sufletească; unele nu pot a comprimă câte un mic țipet, ridicându-se toate în picioare sub cozile de păun încre-

(1) Ibid., p. 188.

(2) V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, IX, p. 232 sq.

(3) Ibid., p. 236 sq.

(4) ibid., p. 238.

(5) ibid., p. 239.

menite și ele în mâinile fetelor ce le agitau un moment înainte pe deasupra capetelor mesenilor, ca să fie răcoriți de zăduful camerei — deși era Fevruarie—prea înfierbântate și mai ales de spirtoasele prea generoase... ».

Urechia ne servește aici descrierea scenii comunicării ordinului de surgun, cum și-o închipue el. Nu știu în cât celelalte amănunte sunt exacte, dar mă ridic în contra *rumenelii ce spirtoasele ar fi adus-o pe obrajii cuconițelor*, pe care am subliniat-o în text. Această alegațiune ne arată că defunctul academician nici idee nu avea de vieața boierimii din epoca fanariotă. Dacă Grecii au introdus în țară o mulțime de moravuri cari au corupt boierimea română până la măduvă, i-au adus și un obicei bun: o admirabilă cumpătare. Boierii din epoca antefanariotă (mai ales Moldovenii) ne sunt descriși de toate izvoarele ca niște oameni «liubovnici la băuturi», cari la ospetele lor «se amețiau» adesea și bucurosi.

Cei dela începutul veacului trecut însă erau de o sobrietate exemplară, de abia beau câte un păhăruț mic de vin la masă, mulți se mulțumiau numai cu apă, iar cucoanele nu beau vin aproape de loc. Urechia ne descrie deci o scenă de ospăț de mahală, nu de ospăț boieresc (1).

În dosarul No. 1541, relativ la trimiterea Vistierului Filipescu cu întreaga familie la Elisabetgrad, se găsesc două scrisori, amândouă date din 10 Fevruarie 1811, cea dintâi adresată de fostul Vistier lui Crasno Milașevici, iar cea de a doua de către fiul său, Iordache, lui Camenski, pe cari le reproduc aici, crezând că vor putea sluji pentru o mai bună descriere a împrejurărilor vremii:

Excellence,

J'ai reçu avec respect la lettre dont il vous a plu m'honorer; elle m'a fait espérer que V. E. se souvient encore de moi. Je suis bien reconnais-

(1) Iată ce mai zice Langeron de surgunul familiei Filipescu :

«Sous tout autre gouvernement les Philippesco eussent été publiquement exécutés; il y avait plus de preuves qu'il ne fallait pour autoriser leur supplice bien mérité. Mais, en Russie, on ne punit jamais personne. On fut même étonné de les voir exilés dans l'intérieur de l'Empire, à Elisabethgrad, à 170 verstes d'Odessa.

«Ils partirent avec un train énorme: une suite de 40 voitures chargées des dépouilles du pays et des salaires de leurs trahisons et dont on ne les priva pas, ce qui eut été cependant plus que juste.

«Toute la famille fut comprise dans cette proscription. Ou conduisit d'abord tous ces misérables à Odessa où Monsieur le Duc de Richelieu les traita avec plus de bonté et d'indulgence qu'il n'aurait dû le faire» (Hurmuzaki, Supl. I. Vol. III. p. 216).

sant, la remerciant très humblement et la priant instamment d'avoir toujours la même bonté pour moi.

Mes affaires domestiques m'ont forcé d'envoyer à Bucarest le porteur de ma présente lettre, à qui je vous supplie de permettre de s'y rendre et qui sous vos auspices pourra arranger mes affaires. Car lorsque je l'ai envoyé la première fois, il lui fut impossible d'en venir à bout puisque, comme V. E. n'ignore pas, Manouk bey en était absent.

Je ne doute pas que V. E. ne soit pas la première informée de ce que S. M. Impériale notre Auguste Souverain a daigné voir avec pitié l'état désolant où je suis avec toute ma famille et donné ses ordres à S. E. M. le Commandant en Chef Comte Caminsky que tous mes biens, comme aussi ceux de mes enfans, fussent immédiatement sous sa protection et que S. E. fasse connaître au Divan les ordres suprêmes de S. M. à cet égard. Mais c'est seulement pour vous prier que j'en fais mention, de vouloir bien donner vos ordres que le divan laisse en liberté de tout tribut le nombre prescrit des socotelniks aussi bien les miens que ceux de mes enfans.

Car sitôt que je partis de Valachie le Divan leur a imposé toute sorte de tribut à l'égal des autres habitans du pays, mais il a eu tort de vouloir me priver d'un privilège qui est dû généralement à la noblesse du pays.

J'implore votre justice et votre équité pour qu'il m'en dédommage. Le porteur de la présente se rendant à Bucarest avec votre permission, fera tenir à V. E. la poudre d'or suivant l'ordre exprès qu'il tient de mon fils.

Venant à la fin de ma lettre, j'ose réitérer mes prières à V. E. concernant mes raisons et mes droits, que le porteur de la présente et Manouk bey peuvent faire, je vous supplie d'agréer les assurances d'une reconnaissance sans bornes, d'un respect bien profond et de la plus haute considération avec laquelle j'ai l'honneur d'être

de V. E.

Le très humble et très obéissant serviteur

Constantin de Philippesco.

Elisabethgrad, 1811 le 10 Février.

Iată și a doua scrisoare :

Monseigneur,

Mr. le duc de Richelieu m'a fait tenir l'ordre de V. E. à l'égard de la poudre d'or qui s'était ramassée du temps que j'occupais le poste de l'Armachie. Mr. le Colonel de Balche, mon beau-père, m'en avait fait tenir un autre à cet égard. C'en est 1.050 drachmes précises que le porteur de la présente remettra à V. E. après s'être rendu à Bucarest où elle est.

La dernière contribution imposée sur les Bohémiens j'attendais de jour en jour d'en recevoir le compte et l'argent d'après les lois du pays, lorsqu'inopinément l'ordre suprême de S. M. nous en a éloignés, ce qui m'empêcha d'y parvenir après mon départ. Mon successeur, M. le Vornic Samour-cache, ayant trouvé toute prête la somme, à-peu-près 23.000 piastres, se l'est appropriée à tort et mal à propos, car elle me revenait à plus d'une raison et d'autant plus que Mr. le Prince Bagration, alors Commandant en Chef, après avoir déplacé tous ceux qui occupaient les postes du pays, avait confirmé par ses ordres donnés au Divan que je devais continuer à occuper le mien comme récompense des services que j'ai rendus aux puissantes armées de S. M., sur quoi Mr. le Colonel de Balche vous donnera des détails.

J'espère, Monseigneur, que vous ferez retentir votre équité et votre justice c'est de ne point permettre qu'à tort l'on ne s'approprie mes droits, dont je vous prie très humblement, me vouant toujours avec un profond respect et la plus haute considération,

Monseigneur, de Votre Excellence

Le très humble et très obéissant serviteur

George de Philipesco.

Elisabethgrad, 1811 le 10 Février.

După transferarea lui la Odesa, Filipescu scrisese, la 14 August, lui Milașevici, pentru a se plânge că, cu tot ordinul dat de însuș Împăratul în privința bunurilor sale, nu s'a făcut nimic din cele cuprinse într'însul și că «atât vechiul cât și noul Divan» par să fi lăsat totul în părăsire și că bunurile lui sunt pustiite cu desăvârșire. Atât scutelnicii lui cât și parte din acei ai fiilor săi nu le-au fost restituiți, astfel că nu mai dispun de mijloacele trebuitoare pentru a face față măcar micilor cheltueli ce le au, și-i cere ca Președintele Divanurilor să acorde ajutorul său omului ce-l trimite în țară pentru îndreptarea afacerilor lui.

Dintr'un brulion de scrisoare adresat la Fevruarie 1812 de către Milașevici Logofătului Costache Balș, reiese că acesta ceruse, atât lui cât și lui Cutuzov, învoire pentru nepotul lui Balș, Căminarul Constantin Filipescu, ca singur clironom al socrului său Manolache Balș, să vie să se stabilească pentru afacerile succesiunii, cu soția lui, la Iași. Invoirea nu se putea da până a nu sosi delegarea ce se ceruse în această privință dela Curtea Imperială.

Fornetty scrise lui Champagny la 7 Martie 1810 (1):

«...Toute la famille de M. Philipesco, sans excepter les femmes et les enfants, vient d'être transférée en Russie d'après un ordre de l'Empereur Alexandre. On dit que le Prince Bagration avait reçu depuis longtemps cet ordre, mais qu'il avait espéré qu'il serait révoqué. Le fait est que c'est dans son absence que cet ordre a été exécuté. On accuse dit-on M. Philipesco d'avoir eu une correspondance avec les Turcs; on fonde ces soupçons sur l'interception d'une lettre écrite au grand vizir par le Divan de Valachie, dans laquelle on lui promettait des secours s'il passait le Danube. M. Philipesco se trouvant par sa place et son rang le chef du Divan, a été soupçonné de cette correspondance. Cet événement pourrait bien être aussi une suite de la prépondérance que prend le parti du Prince Ypsilanti. Toutes ses créatures sont aujourd'hui à la tête du gouvernement.

Asupra surgunului lui Filipescu circulau fel de fel de svonuri:

Se asigură că împrajurarea care grăbise destituirea lui Filipescu a fost faptul că, văzându-se pierdut, ar fi adresat lui Napoleon o suplică prin care imploră, pentru el și ai lui, protecția Franței; iar Napoleon ar fi transmis această suplică în original Impăratului Alexandru. Acesta trimisese îndată ordinul să se pună pecete pe toate lucrurile lui, iar el cu toată familia să fie imediat trimis la Moscova (2).

La 24 Fevruarie, Bagration izbuti ca Divanul să hotărască înființarea unui Divan deosebit, special pentru cele cinci județe de peste Olt (3).

Mitropolitul Dositeiu nu fu trimis, cum se poruncise la început, în Rusia, ci într'o mănăstire din Moldova; în locul lui fu numit Mitropolitul Ignatie, dela Artis, în Grecia, care se află atunci în Iași.

S'a numit pentru cercetarea abuzurilor săvârșite de Filipescu și de Mitropolit o comisie alcătuită din generalul major Bachmetief și boierii pământeni Costache Ghica, Samurcaș, Bălăceanu și Gheorghe Slătineanu, adică dușmanii de moarte ai fostului Vistier. Dela început se descoperise delapidări cari se ridicau la patru milioane (4).

(1) Rapoarte consulare franceze.

(2) Corespondentul anonim din București, dela 8 Martie 1811.

(3) Id., dela 24 Fevruarie 1811.

(4) Id., dela 4 Martie 1811.

Comitetul Divanului numi, tot atunci, Caimacam al Craiovei, din nou pe Constantin Samurcaș (1).

II.

DESPRE OCÂRMUIREA ȚERII-ROMÂNEȘTI DELA CĂDEREA LUI FILIPESCU PÂNĂ LA EVACUAREA EI DE CĂTRE RUȘI LA 1812.

Noul Mai Mare Comandant al armatei, Camenski, arată o asprime cumplită față de funcționarii publici și de antreprenorii armatei. Scriitorul poștelor din București și un antreprenor de proviziuni evreu din Iași au fost pedepsiți în *Hauptwachte* cu *palce* (vergi), cel dintâiu primind 200 și cel de al doilea 500. Alții au fost loviți de general cu pumnul sau cu piciorul. Corespondentul nostru crede că acest mijloc este mult mai nemerit decât destituirile și comisiunile de cercetare «pentru a stinge setea de câștig a acestei națiuni» Teama de Camenski eră cumplită (2).

La 12 Aprilie 1810 relațiunile Agenției cu Divanul erau reluate. Se numise agent Fleischackl von Heckenau.

La 4 Aprilie 1810, Ledoulx scrisese Afacerilor Străine în privința comerțului în Principate (3):

Je me ferai un devoir de me conformer aux ordres de Votre Excellence, et de lui adresser tous les renseignements que je pourrai recueillir sur la nature du commerce qui se fait dans cette province.

Je dois cependant informer Votre Excellence que depuis que les communications sont entièrement fermées avec l'autre côté du Danube, toutes relations commerciales sont interrompues; ainsi les marchandises anglaises qui n'ont été portées dans tous les ports de la Turquie n'ont pu trouver un débouché dans cette province.

Tout le commerce se fait aujourd'hui avec l'intérieur de l'Allemagne, et la plupart des marchandises qui sont apportées ici sortent de ses fabriques. Il en arrive très peu de celles de France. Cette branche de commerce n'est au surplus qu'entre les mains de quelques marchands qui vont eux-mêmes deux fois par an se pourvoir aux foires de Leipsic. Ici comme à Iassy il est assez difficile de se procurer des renseignements bien exacts

(1) Ibid.

(2) Ibid., dela 31 Martie 1811.

(3) Rapoarte consulare franceze.

sur la nature des objets de commerce qui s'importent dans ces deux Principautés.

Următoarea corespondență ne dă o idee destul de fidelă de spiritul de care erau stăpâniți boierii Țerii-Românești și de motivele intrigilor dintre dânșii.

Monsieur de Sénateur,

De tous les temps, tous les offices publics du pays conservaient leurs revenus et se distribuient annuellement par l'autorité aux boyards patriotes qui avait chaucun d'eux le revenu de sa place.

Comme il est de même à tous aux qui ont été chargés par S. A. S. Monseigneur le Prince Bagration, il s'agit du contraire à la place d'Armache que j'occupe et qui m'a été offert par son (*sic*) haute Excellence Monseigneur le Comte de Kaminsky.

Il y a deux ans depuis que je n'avais aucum emploi du pays; à peine je fus nommé Armache lorsque je vus (*sic*) que mon prédecesseur, Monsieur le Logofet de Samourkas, qui avait été destiné à cette place par le respectable Divan, comme surintendant temporaire, jusqu'à ce que le vrai Armache soit nommé par S. E. Monseigneur le Comte de Kaminsky, a saisi l'occasion de prendre dans un mois, des zaptis de l'Armachie. Le tribut de la Vistiariie monte à 13.250 piastres, auquel argent se contient le revenu de ma place et pour huit mois, c'est-à-dire du 1-er Janvier jusqu'au 1-er Août, n'ayant aucun autre empoinement que ce revenu. Et il ne s'en soucie guère de répondre à la Vistiariie ce tribut, ni même de me payer la quote part pour quatre mois venans. Il fallait que Monsieur de Samourkas ait en sûreté la susmentionnée somme de 13.250 piastres pour la confier aux mains du vrai Armache quand il serait nommé.

Ainsi, Monseigneur, votre suppliant se trouve le seul qui serve sans attirer aucun profit ni même de la place qu'il occupe de la bonté de S. E. Monseigneur le Comte de Kaminsky, ni des empoinements qu'il recevait du Comité, dont il est le membre, et qu'il a perdu parcequ'il est Armache, tandis que son prédecesseur, Monsieur de Samourkas jouit des revenus de trois emplois, c'est-à-dire de celui de l'Armachie jusqu'au mois d'Août, de celui de la Kaimakamie de Krayova et de celui de la surintendance de Banie(?).

Je suis bien convaincu que la haut justice de V. E. ne permettra jamais de voir d'un œil indifférent l'injustice atroce qui m'est faite, ni même de donner la préférence, sur ces trois revenus à un grec étranger, d'un ancien

patriot de ce pays-ci, qui a servi depuis l'arrivée de l'armée impériale jusqu'à ce moment sans aucun intérêt particulier, comme il a servi Monsieur de Samourkas dans sa précédente Kaïmakamie, en profitant beaucoup.

Je supplie V. H. E. de vouloir bien ordonner aux endroits nécessaires pour que la susdite somme de 13.250 piastres me soit remboursée par l'assistance militaire, puisque le susdit boyard ne se soumette au Divan.

J'ai l'honneur d'être avec le plus profond respect, Monsieur le Sénateur, de V. H. E. le très humble et très obéissant serviteur.

Constantin Balatzan

Vornic.

Le 7 Mai 1810, Bukarest.

Din următoarea scrisoare a lui Samurcaș către Milașevici vedem ca acesta, după jalba lui Bălăceanu, poruncise Divanului să facă ca el să fie despăgubit.

Excellence,

Le 21 courant j'ai reçu un lettre du Divan de Bucarest avec une copie de predlojenie de S. E., par laquelle elle ordonne au Divan d'exiger de moi 13.250 piastres que j'ai pris de Zapthy pendant le temps que j'avais l'armachie, d'après la pétition de Mr. Vornic Constantin Balatzano; et qu'il falloit remettre cet argent à la Trésorerie comme lui appartenant jusqu'à ce que S. E. en délibèrera.

Par devoir je ne manque pas de faire cette très humble information a S. E., qu'en effet j'ai perçu cet argent pour les raisons ci-après énoncées.

Au mois de Janvier, quand S. A. le Prince Bagration était ici, il a trouvé bon que je sois aussi destiné à quelques emploi et de son bon gré a ordonné au Divan de lui adresser une note à cet regard, de m'y destiner pour la place de l'Armache et de m'y nommer premier candidat et George Filippesko second; cependant S. A. a daigné me communiquer que, quoique je sois premier candidat, il destinera le second à cette place pour des raisons qu'il a, ce qu'il a fait aussi, *sachant peut-être ce qu'il devait arriver à cette famille*. Après que George Filippesko s'est en allé, je l'ai remplacé à l'armachie comme premier candidat que j'étais. C'est alors que j'ai trouvé l'imposition déjà mise en train, laquelle sans les Princes grecs était une rente de la Princesse et on la percevait par trimestre, mais elle ne montait alors à plus de 12.000 piastres, dont les 10.000 piastres appartenaient à la Princesse et la reste à l'armache. Dans l'espace des deux années que cette charge était possédée par les fils de Filippesko on s'est écarté de la règle, et on a imposé 38.000 piastres sur les Bohémiens pour l'année 1810, afin

de donner les 10.000 piastres que la Princesse recevait autrefois à la trésorerie et de prendre le reste. C'est de la somme restante que j'ai pris les 13.250 et que Vornic Balatzano en a pris 16.465 piastres. Pour ample conviction de S. E. j'ai inséré ici une remarque du compte de cette imposition.

Excellence ! Après que S. A. le Prince Bagration a jugé bon de me nommer à la charge que j'occupe à présent à Crayova, à cause de grandes dépenses que l'Employé doit avoir pour soutenir son caractère avec dignité, il a consenti de me laisser aussi l'Armachie pendant deux mois pour pouvoir profiter de cet argent. S. E. peut en être instruit aussi par M. Fonton qui sait le cours de cette affaire. Mais malgré tout cela, Excellence, son ordre est sacré pour moi et je suis prêt à rendre cet argent à la trésorerie. Cependant je crois qu'avec raison il faut faire rendre aussi Balatzano ce qu'il a pris de cette imposition. D'être assujetti seul à rendre ce que j'ai pris, j'espère qu'il ne sera pas admis à la justice qui caractérise S. E. particulièrement. Je la prie bien instamment de vouloir bien m'envoyer ses ordres à cet égard, d'après lesquels et sa juste résolution je ne manquerai d'agir à l'instant.

C'est avec injustice Vornic Balatzano m'a accusé relativement aux trois appointemens que je reçois de trois différentes charges, car je ne connais pas aucun autre appointement, excepté celui que j'ai montré à S. E., qui est réglé d'après l'ancien usage, comme aussi le Divan peut être interrogé sur cela. J'ai l'honneur d'être avec le plus profond respect et la plus haute considération

De V. E.

Très humble et très obéissant et très soumis serviteur

Constantin de Samourcas.

Crayova, le 26 Maiu 1810.

Iată acuma anexa :

Remarque du compte de l'imposition perçue sur les boémiens par trimestre avec indication des personnes qui en ont participé la somme totale de cette imposition 38000 piastres

Ce que j'ai ordonnée de ne pas prendre des vatafs de laïtzys lyngourarys, parce qu'ils n'était pas coutume, mais mon prédécesseur leur à imposé, il faut soustraire	1.785	»
la somme réelle	36.215	»
ce que Mr. George Filippesko à reçu de cette somme avec sa signature soustraire	6.300	»
	29.715	»
Ce que j'ai pris soustraire	13.250	»
Cette somme est prise par Mr. le Vornic Balatzano	16.465	»

Acestei scrisori a lui Samurcaș, Crasno Milașevici răspunde din Stânca la 10 Iulie 1810:

Monsieur,

J'ai lu les détails contenus dans la lettre que vous m'avez adressée le 26 Mai dernier relativement aux 13.250 piastres restantes que vous avez prises d'avance de la somme perçue pour la présente année sur les Bohémiens et formant le revenu de l'emploi d'Armache. Je vous engage à faire parvenir sans le moindre délai le dit argent au Divan de Valachie qui réclame en vertu de la prescription que je lui en avais donnée.

J'ai l'honneur, etc.

Din raportul Divanului adresat lui Crasno Milașevici la 21 Maiu, rezultă că Samurcaș fusese în slujba Armașiei dela 23 Fevruarie până la 25 Martie. El fusese deci deosebit de expeditiv în străngerea veniturilor Armașiei.

La August Samurcaș tot nu vărsase banii; Divanul într'un nou raport opinează ca cei 13.250 lei să se verse de Samurcaș în Visterie și apoi să se împărtească între Bălăceanu și Samurcaș, ceace se pare că s'a și făcut, luând cel dintâiu 7.487 lei și 10 bani, analog pe vremea dela 25 Martie la sfârșitul lui Aprilie, și Samurcaș 6.632 lei 50 bani, analog pe vremea dela 24 Fevruarie la 25 Martie.

10.000 lei au fost vărsați în Visterie, 1.785 lei s'au iertat, 545 lei au rămas neîmpliniți, iar 11.551 lei 60 bani s'au afectat lui Gheorghe Filipescu, fiindu-i cuveniți pe 54 zile dela 1 Ianuarie la 23 Fevruarie. Iar toate aceste sume împreună alcătuiesc condeiful întreg de 38.000 lei (1).

Spiritul boierilor munteni mai reiese bine și din textul următoarelor cereri de slujbă:

Excellence,

Les circonstances actuelles me font prendre la liberté d'adresser à V. E. la présente très humble requête, connaissant la justice et bienveillace qui caractérisent V. E. à l'égard de ceux qui n'ont cherché que le bien de la patrie et qui ont rendu des services non équivoques aux armées de S. M. l'Empereur de toutes les Russies.

(1) Dosar No. 1.767.

J'ose avouer sans exagération à V. E. qu'il n'y a pas un Boyard dans toute la Valachie qui eût exposé sa vie maintes fois et sa fortune sans réserve, et qui ait rendu à son pays ainsi qu'aux armées Impériales les mêmes services que je soussigné. Car j'ai sauvé la ville de Bucarest dans des temps orageux deux fois de l'incendie. J'ai empêché le pillage ainsi que l'esclavage de ses habitans et j'ai fait de la sorte à ce que l'armée Impériale russe est entrée heureusement dans cette ville. Lorsque j'étais Aga à Bucarest, alors l'armée Impériale russe manquait de vivres. Je fis de suite distribuer ce que je possédais entre mes mains aux troupes en fait de vivres, vins et eau de vie. Je pris sur le champ des mesures nécessaires pour pourvoir l'armée Impériale qui, dans cet instant là, souffrait la plus grande disette et n'avait aucune provision de bouche. Enfin, après bien des peines et du travail, je parvins à fournir à l'armée ce dont elle avait besoin. Ainsi qu'au moment de la bataille d'Obileshti les Boyards se sauvèrent d'ici avec presque tous les habitans, la ville était déserte. Je quittai ma famille exposée à tout événement, je donnai mes propres chevaux de suite à la poste pour le service de l'armée; enfin je fis partir aussitôt des proclamations dans le pays que j'envoyai de toutes parts, en invitant tous les habitans de rentrer dans leurs foyers, en les assurant qu'ils n'avaient rien à craindre et c'est ainsi, qu'au bout de peu de jours, j'ai eu la satisfaction de voir la ville peuplée presque comme auparavant.

Tout ce que j'ai l'honneur d'énoncer à V. E. je puis le prouver par certificat signé de tous les habitans de Bucarest, ma conduite ainsi que les services que j'ai rendus à mes compatriotes et principalement à la ville de Bucarest, qui peut-être sans moi n'existerait pas, du moins avec la même splendeur, ainsi que par des attestats que m'a délivrés Monsieur le Général commandant alors pour les bons services que j'ai rendus à l'armée Impériale russe.

D'après cet exposé fidèle, je supplie V. E. de vouloir bien prendre mon affaire en haute considération, me rendra justice et m'accordera une place analogue aux circonstances de ma nombreuse famille et conforme à mon zèle pour le service de l'armée Impériale russe. Sûr de la grâce, j'ose me dire avec le respect le plus profond,

De V. E.

Le très humble et très obéissant serviteur

Grégoire de Baïllan.

Excellence,

La réponse que V. E. a daigné faire à ma supplique est encore une preuve évidente de la bonté de votre cœur généreux et confirme la haute opinion que V. E. a méritée.

Sûr déjà d'obtenir une place analogue à mon état selon la promesse obligeante de V. E., j'ose lui présenter d'avance l'hommage de ma reconnaissance et la supplier très humblement de daigner se rappeler de moi à la première vacance (*sic*).

J'ai l'honneur d'être avec le plus profond respect,

Monseigneur,

de Votre Excellence

le très humble serviteur

Thomas de Kretzoulesko.

(Scrisoarea s'a primit la cancelaria Preşedintelui Divanurilor la 10 Maiu 1810).

Monsieur le Sénateur,

Je prie Votre Haute Excellence de vouloir bien me pardonner si je prends la respectueuse liberté de l'importuner.

Lorsque V. H. E. se trouvait à Bukarest, elle eut la bonté de me faire appeler et de m'offrir la place de Vestiar en second. L'état de ma santé, alors faible et languissante, m'empêcha d'obtenir cette place qui fut donnée à une autre personne. J'eus l'honneur dans le même temps de dire à V. H. E. que les boyards du premier diyan s'étaient accordés pour me donner la place d'Armache et que des intrigans dont je n'eus aucune connaissance m'avaient privé de cet emploi. Celui d'Agâ étant maintenant vacant, le même Divan, d'une voix unanime, a consenti de me le donner et a émis sa note à cet effet. Cependant comme je redoute encore les obscures menées de quelques intrigues, j'ose me réclamer de la justice et de l'humanité de V. H. E. et espérer qu'elle voudra bien me favoriser dans cette affaire. Je n'ai pas besoin de vous rappeler, Monseigneur, ce que j'ai eu l'honneur de vous dire sur les pertes que mon attachement à la Russie m'a fait éprouver, mais en même tems j'ai eu le bonheur de m'attirer l'estime des principaux de l'armée, qui ont bien daigné me trouver l'un des Boyards les plus dignes de la confiance de Notre Auguste Souverain. Je l'ai prouvé en m'opposant sans cesse aux intrigues des malveillants, ce qui m'avait attiré beaucoup de persécutions. Ayant toujours occupé les places les plus importants dans ma patrie, j'espère, avec la faveur de V. H. E., obtenir celle d'Agâ que le Divan me décerne. Dans un autre tems cet emploi n'eut pas été le but de mon ambition, mais que je puisse être utile de quelque manière que ce soit au Gouvernement et à mes compatriots. C'est l'objet de tous mes desseins.

Si je suis assuré d'avoir un protecteur tel que V. H. E., rien ne manquera à mon bonheur et elle peut être bien assurée de l'éternelle reconnaissance que je conserverai pour ses bontés.

Et j'ai l'honneur d'être,
Monsieur le Sénateur,
de Votre Haute Excellence
le très humble et très obeissant serviteur
le Vornik Georges Slatineano.

Bucarest le 20 Août 1810.

Președintele răspunde la această scrisoare, în ziua de 10 August, că Divanul nerecomandându-i pe Vornicul G. Slătineanu pentru slujba de Agă, nu-l poate numi într'însa. Slătineanu revine cu cererea sa, dar fără mai mult succes:

Monseigneur,

On importune V. E., c'est parcequ'on sait notre Auguste Souverain vous seul a choisi pour soulager l'humanité souffrante et rendre justice à ceux qui invoquent votre clémence. Ne dédaignez donc, mon illustre Sénateur, si j'ose recourir avec confiance à votre puissante autorité, en suppliant V. E. de m'accorder la place de *Polcovnic de tirgo* à Craiova. Elle est une charge bien petite: j'ai eu l'honneur de servir fidèlement en plusieurs circonstances depuis l'entrée des armées Impériales en Moldovalachie et dernièrement au transport du proviant par des chariots que j'avais sous mes ordres, dont V. E. fut l'oculaire témoin à Buséo. Je suis même noble du pays établi à Bucarest avec une famille pesant et dans un état qui mérite votre clémence compassion.

Protégez donc, mon généreux Sénateur, pour les jours précieux de votre illustre famille, l'indigence de celui qui pour toute sa vie reconnaissant a vos bénéfices aura l'honneur d'être

de Votre Excellence,
le très humble et très obéissant serviteur
Constantin Mano (1).

Intrigile și pârile boierilor erau neconținute, dar mai numeroase erau jâlbile din țară împotriva jafurilor cumplite ale ispravnicilor și zapciilor, precum și constatările comisiilor de urmărire a abuzurilor cari făcură pe Camenski să ieă, la Maiu 1810, o măsură din cele

(1) Aceste scrisori se află toate în dosarul No. 1.412.

mai umilitoare pentru boierimea Țerii-Românești. Pe lângă fiecare Ispravnicie se rândui câte un ofițer rusesc, însărcinat să controleze și să privegheze pe ispravnicii români.

Și pentru aceste însărcinări se numi un ofițer superior (maior), numai la județul Dolj, ceilalți toți fură aleși din ofițerii inferiori ai armatei de ocupațiune: căpitani, parucici și podparucici, adică căpitani, locotenenți și sublocotenenți. Un ispravnic român eră deci socotit mai pe jos ca cinste decât un soblocotenent rus.

Am văzut cât valoră cinstea ofițerilor generali ai armatei rusești de ocupațiune; ne putem lesne închipui ce garanții de moralitate prezentau ofițerii inferiori. Nu încapă îndoială ca intenția lui Camenski a fost bună, dar acum, pe lângă jafurile diregătorilor români, poporul avu să sufere abuzurile celor muscălești.

Iată numele acelor ofițeri din cari lipsesc cei rânduiți la Romanai și Gorj.

Ofițerii ruși orânduiți pe la ținuturi:

Ilfov,	Parucicul Șaramovici.
Olt,	Parucicul Izdebskii.
Săcuieni,	Parucicul Ciuichevici.
Dolj,	Maiorul Poltavițov.
Buzău,	Parucicul Donțov I.
Dâmbovița,	Ștab-Căpitanul Ștengher.
Argeș,	Rotmistru Crovvan.
Slam-Râmnic,	Parucicul Ragovscoi.
Prahova,	Podparucicul Crasnodomski.
Ialomița,	Podparucicul Leonov.
Muscel,	Ștab-Căpitanul fon Bencken.
Teleorman,	Podparucicul Borisovici.
Vlașca,	Parucicul Savițki.
Mehedinți,	Podparucicul Coltovscoi.
Vâlcea,	Parucicul Covalevski.(1)

(1) Iată cum judecă Zilot Românul această măsură atât de jignitoare pentru boierimea Țerii-Românești: «Mai la urmă s'au fost orânduit și câte un ofițer ispravnic pe la fiecare județ dimpreună cu doi ispravnici pământeni, cari s'au făcut pentru multe jafuri, ca cu mijlocul ofițerului să înfrâneze, dar fu mai rău, căci unde întâiu mănecă doi, la urmă mănecă trei, fiindcă ofițerul unindu-se cu pământeni, ispravnicii rumpeă cât puteă și apoi mergeă treaba bine, pentrucă eră ofițer la mijloc; și dacă eră ofițer, om împărătesc, cine puteă cuteză să-i zică că este necinstit și mănecător săracilor? (Zilot Românul, op. cit., p. 87).

Instrucțiunile date acestor ofițeri se află la dosar, dar numai în text rusesc.

Cei mulți din boieri arătau dorința de a ieși cât mai curând din situația în care se află țara. Ei nu se sfiau a face comparațiuni între starea de astăzi și chipul cum eră ocârmuită Țara-Românească pe vremea ocupațiunii austriace, dinainte de tratatul dela Sistov. Atunci domniă cea mai desăvârșită rânduială. Toate dările erau moderate și se împliniau în proporție cu starea liecăruiă, nimeni nu eră asuprit, prezența unor trupe străine în țară se simția numai prin mulțimea de bani cari îi cheltuiau aici. Acum eră cu totul altfel: asupriri arbitrare și violențe se făptuiau fără ca Divanul, compus din partizani ai Rusiei, sau de oameni cari se dau drept atari, să găsească ceva de obiectat. Cea mai mare neorânduială domniă în ocârmuirea țerii și se părea că Rușii sunt decise, întâiu să sleiască cu desăvârșire toate resursele Țerii-Românești și apoi s'o părăsească. Dacă s'ar întâmplă ca pacea să nu se încheie și ca Rușii să ocupe țara și în iarna viitoare, cea mai desăvârșită lipsă și foametea nu se vor putea evita.

Acesta eră limbajul multor din cei mai însemnați boieri cari stăpâneau moșii mari; ei declarase în taină Agentului austriac că, în cazul când țara ar rămâne definitiv sub stăpânirea rusească, ei ar vinde îndată tot ce au într'însa și ar emigră în statele austriace. Numai aceia căroră starea de neorânduială de astăzi le dăduse prilej să se îmbogățească prin jăcuirea țăranilor, țineau cu guvernul rusesc; toți ceilalți, împreună cu obștea poporului, îi ură și doră să trăească sub sceptorul blăjin al Austriei. (1).

Divanul din București, care ocârmuia țara, părea că se apropie din zi în zi mai mult de o disolvare totală. Totuș s'ar fi zis că el lucră necontentit la sporirea stării de confuzie care domniă și prin care boierii cei mai însemnați, cari stăteau în fruntea lui, erau puși în stare să se folosească de împrejurări pentru a înșelă pe demnitarii ruși cu totul necunoscători de obiceiurile țerii și aceasta numai spre folosul lor personal. Eră de neînchipuit cum Rușii, după o ședere în Principate de mai bine de trei ani, încă nu pătrunsese uneltirile și tertipurile boierilor și se resemnau a privi în liniște risipa veniturilor publice, când înșiși nu luau parte la ea.

Dese erau jălbile pricinuite de reaua administrație a banilor publici pe vremea când Filipescu eră Mare Vistier. Acuma când

(1) Corespondentul anonim din, București la 9 Iunie 1810.

Varlam eră îmbrăcat cu această slujbă, cassele publice erau cu desăvârșire goale. În fiecare clipă se făuriau planuri nouă cari, încă înainte de a fi aduse la îndeplinire, erau părăsite spre a alcătui altele cari toate nu dădeau alte rezultate decât pricinuiau nemulțumirea generală. Astfel nu de mult eră vorba să se întrunească vânzarea mai multor articole ca rachiul, tutunul și cărțile de joc într'un singur monopol, care să se dea în întreprindere celui care va oferi pe el prețul cel mai mare. Văzând că acest proiect prezentă greutăți, se încercă impunerea unei contribuțiuni de aproape un milion de lei asupra negustorilor și a meseriașilor (despre care s'a vorbit mai sus). Negustorimea însă protestă și declară că se va adresa Impăratului Rusiei spre a-i arăta nedreptatea acestei măsuri, deoarece se încearcă a o împovăra cu dări, pe când boierii, cari posedă cele mai mari averi în țară, sunt scutiți de asemenea biruri. Se pare că s'a renunțat și la această idee, cel puțin cererea acestei contribuții dela negustori nu s'a mai repetat.

Marele Vistier Varlam care jucă rolul unui partizan însuflețit al Rusiei, speră să ieasă din încurcătură tocmai prin manifestarea acestei însuflețiri. Totuș se presupune că el trimisese familia lui la Viena sub cuvânt de a merge la băi, numai spre a o pune în siguranță împreună cu cea mai mare parte a averii, în caz când ar avea parte de o soarte asemănătoare cu a lui Filipescu, despre a cărui întoarcere se vorbiă acuma mult. Varlam primise înștiințare dela Camenski că Impărăteasa Rusiei voește să îngrijească de creșterea fiicei lui celei mai mari și că, prin urmare, el trebuie să se pregătească a trimite această fiică, care se află în Viena, cu mama ei la Petersburg. Această grație împărătească adusesese pe Varlam în cea mai mare încurcătură. Frații Crețulești și Episcopii de Buzău și de Argeș nu ascundeau ura lor pentru Rusia și plecarea către Austria.

În scrisoarea care conține amănunțele de mai sus corespondentul nostru laudă pe noul Mitropolit al Țerii-Românești, Ignatie, ale cărui urmări sunt cu totul deosebite de ale Exarhului Gavril din Iași; el întrebuintează veniturile lui pentru îmbunătățirea stabilimentelor de învățătură și nu se amestecă de loc în intrigile ce se urzesc, din care pricină se bucură de puțină influență (1).

La 28 Iulie 1810, Ledoulx scrie Afacerilor Străine :

(1) La 4 Iunie 1810.

Mon arrivée ici a produit un effet très singulier. Les autorités Russes m'ont accueilli avec beaucoup de froides politesses et tous les Boyards qui me croyaient, d'après ce qu'on leur avait dit, au moins destitué, regardent mon retour comme une chose qui prouve, plus que jamais, notre force et la faiblesse des Russes. Oh! Monseigneur, comme cette nation est détestée ici! Comme tous les Valaques désirent de changer de maître!

Următorul raport al aceluiaș către acelaș nu poartă dată de lună, dar este fără îndoială din 1810.

Quoique mes relations avec les autorités Russes à Bucarest ayent été des plus amicales et d'une harmonie parfaite, et malgré les témoignages d'amitié qui m'ont été donnés par les généraux à mon départ de Valachie, j'avoue que l'esprit qui anime les Hongrois et les Autrichiens a satisfait mon cœur, car en exceptant le bon Alexandre et le peu d'hommes de sa Cour qui voyent et qui sentent comme lui, j'ose dire que les Russes en général sont loin d'être nos amis: j'en ai eu des preuves non équivoques pendant toute la durée de notre dernière guerre, officiers et généraux de l'armée russe qui est en Valachie semblaient ronger le mors. Toutes les nouvelles absurdes qui parvenaient à Bucarest et qui annonçaient nos prétendues défaites étaient accueillies avec transports et répétées dans toutes les maisons avec un ridicule enthousiasme; lorsque j'annonçais officiellement nos brillantes victoires, j'avais l'air d'agir contre leurs intérêts et les félicitations que j'en recevais paraissaient être forcées par les circonstances. Si cette vérité que j'ose émettre ici se trouve en opposition avec les vues politiques de Sa Majesté, un grand principe que j'ai gravé dans mon coeur me tranquillise à cet égard, c'est celui-ci: *qu'il faut être aussi sincère avec son Souverain ainsi qu'avec Dieu-même.*

La 5 August Ledoux scribe din București:

J'ai l'honneur d'informer Votre Excellence que je suis assez bien traité par les autorités Russes. Elles me comblent de toutes sortes de politesses. De mon côté, je leur témoigne beaucoup de prévenances. Je ne sais s'il n'y a pas encore là-dessous quelque perfidie. Je suis sur mes gardes et éloigne tant que possible les affaires contentieuses de chancellerie pour ne pas avoir de soucis avec eux. Dans tous ces cas, Monseigneur, je supplie Votre Excellence de ne plus prêter foi à leur calomnies, s'ils venaient à les renouveler.

Votre Excellence connaît la droiture de ma conduite et tout mon dévouement. Plusieurs Boyards du Divan ont reçu des croix de Vladimir. Les

Russes encouragent l'attachement de la noblesse Valaque en promettant cette récompense. Mais j'ai remarqué qu'à côté de la fierté que donne cette décoration à ceux qui l'ont déjà, se mêle un peu d'inquiétude sur l'avenir. Rien n'est plus singulier que leur contenance en public.

Correspondentul nostru scrie la 1 Septembrie 1810 că, în Divanul Terii-Românești, domniã atunci o stare de discordie indescrîptibilã. Membrii lui poartã unui împotriva altora un rãzboiu deschis, fiecare cãutând sã doboare pe celãlalt; Marele Vistier Varlam erã mai ales ținta uneltirilor colegilor lui. El fiind, cel puțin în aparențã, un zelos partizan al Rusiei, este distins și cinstit între toți, atãt de Curtea din Petersburg cãt și de cãtre cãpeteniile armatei din țarã; i se dau toate prilejurile ca sã-și sporeascã bogãția, dar și ca sã-și atragã astfel ura colegilor lui. Pe fiecare zi, trecãndu-se peste Vicepreședintele Engelhardt, pornesc împotriva lui Varlam denunțãri adresate sau lui Milașevici sau însuș Contelui Camenski, dar cari rãmân fãrã efect. Dușmanii lui de cãpetenie sunt Armașul Bãlãceanu și Spãtarul Ghica, amãndoi oameni neastãmpãrați și intriganți.

Iatã cãteva piese scrise cu prilejul acestor prigoniri:

Haute Excellence(1),

Accablé de la plus cruelle tristesse, j'ai vu ce que Mr. le Spathar Grégoire Ghika et Mr. le Dvornik Balatchan, membres du Comité ont rapporté sur mon compte, en se flattant sans doute qu'ils viendront à bout de faire entrer dans le Comité Messieurs les deux Vakaresko frères, pour augmenter leur faction et pour m'écraser. J'eus aussi la satisfaction de voir la predlojenie de V. H. E. au Divan, qui ayant démontré la contrariété (*sic*) de leur rémontrances par la seule considération qui sont tous signés dans l'état des comptes de la Vestiarié qu'ils ont décriés comme fait de moi seul, ainsi que dans les notes d'après lesquelles sont créés les Ispravniks. Elle fit paraître mon innocence dans tout son jour et mon intégrité aux dévoirs de l'emploi qui m'a été confié.

Je suis dans l'impossibilité, mon Général, de trouver des expressions pour Lui ténoigner la vivacité, de ma très humble reconnaissance à ses sentiments de bonté; il me serait aussi difficile de Lui adresser mes très respectueux remerciemens pour la bonne opinion dont elle daigne m'honorer. Mais pour la hardiesse de ces personnes qui sans aucune réserve ont cherché à

(1) Dosar No. 2.022.

me sacrifier auprès de mes protecteurs et ont osé incommoder V. H. E., je ne puis dire autre chose sinon que l'intrigue dans le pays non seulement est dans sa vigueur, mais en augmentant de jour en jour elle [est] devenue une loi et peut-être un moyen par lequel vous pouvez connaître, Mon Général, avec clarté que les deux personnes ci-dessus mentionnées, rongées par la force de leur tempérament envieux, ont forgé inconsidérablement ce qui (*sic*) ont avancé. Non contents de dire que la recette et la dépense faite dans la Vistiarié ne sont pas rapportées au Comité, conte dénué de toute vérité, dont V. H. E. ayant connu le vide en a démontré effectivement la contradiction, puisqu'elle sait très bien que toutes les dépenses que la Vistiarié fait ne se font que par des *petzellouites*, signés de tous les membres du comité, comme de ces deux Messieurs, mais jaloux sans doute pour la protection puissante qu'Elle a bien voulu m'accorder, en considération de mon zèle et de mes services, ils ont tâché encore d'usurper les attributs de l'emploi qui m'a été confié, en établissant leur fantaisie, comme une loi carée (?) que les *Samechs* de districts doivent se faire par choix de tous les membres du Comité, chose que de mémoire d'homme n'a jamais eu lieu en Valachie.

Par cet argument insoutenable, fabriqué dans leur fantaisie, uniquement pour me porter atteinte, ils ont déclaré et écrit que j'y suis en partie intéressé. Mon Général! Sans m'étendre à un long et inutile verbiage, j'ai l'honneur de représenter à V. H. E. qu'il est déplacé de paraître si attaché à mes intérêts particuliers tandis que mon dévouement aux besoins des puissantes troupes impériales est constaté. Je Lui observe en outre que les personnes (1) qui sont chargées de ces fonctions ne sont pas tirés du bas peuple, ils ont des titres à honneur et une fortune assez médiocre, et après tant des promesses et des cautions qu'ils donnent quand ils sont installés, si jamais se trouvent impliqués dans la moindre injustice ou action arbitraire, je serai le premier à demander leur punition; enfin si ces deux Boyards soutiennent que les *Samechs* créés par moi m'offrent de l'argent pour leur installation, *je leurs réponds avec sincérité ordinaire que les offrandes sont autorisées et ne montent qu'à une modique somme d'argent, qu'aucun Vestiar n'a pas refusé, tandis que pour d'autres emplois et charges l'on reçoit des offrandes considérables en argent par des personnes indignes et sans aucun caractère, qui devaient payer le tribut* (2) n'étant bons qu'à cela comme dans la suite je Lui informerai amplement.

J'ai considéré qu'il est de mon devoir d'envoyer une copie de la *predlo-jénie* de V. H. E., aussi une de la requête de ces deux Boyards et une de

(1) Sameși.

(2) Birnici.

la réponse du Divan adressée à Elle, à S. E. Monseigneur le Général en Chef Comte Kamenski, pour ne pas apprendre l'aventure par une autre bouche et supposer que c'était moi qui a donné lieu à l'intrigue.

Au reste, en évitant toute autre longueur incommode à V. H. E., je me borne à lui témoigner ma très humble reconnaissance pour sa puissante protection dont Elle daigne m'honorer. Je la supplie très respectueusement d'accueillir avec sa bonté ordinaire les rémontrances que je Lui ferai à l'avenir sans croire les cabales des factieux. J'ose me flatter qu'Elle voudra bien m'accorder sa bienveillance en considération de mon dévouement inviolable au puissant sceptre de S. M. l'Empereur, comme aussi de mes services et de mon empressement aux besoins de ses victorieuse armées.

En cessant ici mes très humbles prières, je laisse tout le reste à son jugement et à ses lumières.

J'ai l'honneur d'être avec le plus profond respect,

de V. H. L.,

le très humble, très obéissant et très dévoué serviteur

Constantin Varlame.

Bucarest, le 13 Août 1810.

Crasno Milașevici răspunde lui Varlam :

Jassi, le 22 Août 1810.

Monsieur,

J'ai lu avec attention les détails de la lettre que vous m'avez adressée le 13 de ce mois relativement aux diverses imputations faites contre vous par le Spathar Grégoire Guika et le Vornik Balatchano. Je m'empresse d'y répondre, Monsieur, que je n'ai jamais douté de la probité de vos sentiments, de votre conduite loyale et du zèle avec lequel vous avez toujours rempli les devoirs de la charge qui vous a été confiée. Tous ces titres ont pleinement justifié jusqu'à présent la bonne et haute opinion que j'ai conçue de vous, et j'ai lieu d'espérer que vous ne cesserez aussi à l'avenir de donner de plus en plus des preuves multipliées de votre activité, de votre ardeur et de votre sincère dévouement au service et aux besoins des troupes de S. M. I-le.

Présument que vous n'avez pas reçu depuis longtemps des nouvelles de M-me Varlam, je joins ici copie de la lettre qui vient de m'être envoyée par Mr. le Comte de Schouvaloff, Ministre de Russie à Vienne et qui est la réponse à la recommandation que j'avais remise à M-me votre épouse.

Je finis en vous adressant mes compliments et mes félicitations de l'ordre dont Notre Auguste Souverain a daigné vous décorer. Je suis bien certain

que cette distinction vous engagera à employer tous vos efforts pour vous rendre de jour en jour plus digne des faveurs d'une cour aussi bienfaisante que généreuse.

J'ai l'honneur d'être avec estime et considération, Monsieur, Votre très humble et très obéissant serviteur.

Iată acum raportul adresat lui Milașevici de Divanul din București, alcătuit din oameni devotați din Varlam.

Divanul Terii-Românești către Crasno Milașevici.

Cu cinste a primit Divanul predlojenia Excelenței Sale dela August 1 sub No. 1.609, dinpreună și cu jalba ce au trimis Excelenții Tale dumnealui Spătarul Grigorie Ghica și dumnealui Vornicul Constandin Bălăceanul, prin care au făcut cerere a se întări de către Excelența Ta cele de mai jos arătate, adică: pe lângă cilenurile Comitetului să se mai adauge alți doi boieri, dumnealui Vornicul Ștefan Văcărescu și fratele dumisale Barbul Văcărescu.

Diregătoria Visteriei să fie sub ocârmuirea Comitetului, alegerea ispravnicilor să fie de toți boierii Comitetului, iar nu numai din alegerea dumnealui Vistierului, după cum s'au urmat până acum, asemenea și sameșii dela județe să se orânduiească după alegerea tuturor [cilenurilor] comitetului.

Osebit mai arată printr'această jalbă că dumnealor n'au nici o știință de socotelile Visteriei, adică de banii ce se primesc în Visterie și de cheltuelile ce se fac.

Divanul cu plecăciune răspunde Excelenței Tale: Dregătoria Visteriei cei Mari dintr'început au fost și este și până acum sub ocârmuirea Vistierului celui Mare și dumnealui este purtător de grijă asupra tuturor veniturilor țării. După cum și dela luna trecută, Maiu 21, cu No. 527, s'au arătat Excelenței Tale, și prin Vistierul cel Mare, după ce vin și se strâng toate socotelile și extracturile după la județe de banii dăjdiilor, iscălite de ispravnicii județelor, se face arătare și cunoscut tuturor boierilor Comitetului, după care se face obșteasca socoteală a Visteriei. Apoi, după aceasta, vedem că dumnealui Vistiernicul ne dă socoteală pe toată luna de banii ce primește Visteria după la județe din dăjdii și de banii ce se ieau cu împrumutare, după vreme și trebuință, cum și de cheltuelile ce se fac dela Visterie pentru pricini știute și cunoscute Divanului, care cheltueli se fac prin știrea Comitetului și cu pecetluituri iscălite de toți, după care socoteli întocmai și asemenea se trimit și Excelenței Tale pe fieșcare lună, iscălite de toți boierii Comitetului, osebit se trec și în condicile Divanului, cari condici sunt is-

călite de toți boierii, pecetluite și cu pecetea Divanului și foile toate cu număr.

Iar alte cheltueli neștiute Comitetului și fără pecetluituri, noi iscăliți întru adevăr arătăm că nu se fac. Asemene banii Vistieriei nu se strâng pân casele sarafilor nici pã la alți cinovnici, ce drept după la județe, după cum se trimit de Ispravnici, drept la Visterie și se primesc de sarafii cei orânduți ai Visteriei. Aceste toate sunt știute și dumnealui revizorului Stanchevici, ce este orânduie executer de către Excelența Ta, fiindcă în toate zilele se află la Visterie, nelipsit, și vede cu ochii dumisale în tot ceasul toate. Al doilea, alegerea ispravnicilor și a candidaților se face după chibzuirea a tuturor boierilor Comitetului și prin nota Divanului i iscălită de toți se fac știuți Excelenței Sale Ghinărarului Engilgard, Vițeprezidentul și prin E. S. se fac cunoscuți E. T., de unde se întăresc fieșcarec pã la locurile cele orânduie, iar nu se face nici o orânduială numai după alegerea dumisale Vistierului. Al treilea, samesii județelor din vechime au fost și sunt sub ocărmuirea Vistierului celui Mare și după a dumisale alegere; se orânduiesc oameni (rupt) și cu știință și vedem că acei de acum orânduți se poartă cu bună orânduială, fiindcă până astăzi pe nimeni n'am văzut de nicăeri care să arate o jalbă la Divan și n'avem știre că s'ar fi năpăstuit de vreun sameș. Divanul însă, după datoria supunerii, va fi și de acum înainte următor poruncilor Excelenții Tale și va păzi cu cele mai întregi măsuri toate aceste orânduie ce i se fac cunoscute de către E. T., silindu-se și singur întru toate ca să împlinească cele cuviincioase trebuinți. (Urmează 3 iscălituri).

Raportul lui Ledoux din 8 Septembre 1810 conține următoarele amănunte :

Les esprits commencent ici à s'inquiéter ; je puis dire que les deux tiers de la noblesse valaque doutent déjà que jamais ces provinces puissent appartenir à la Russie. La protestation de la Cour d'Autriche vient à l'appui de cette idée. Au sujet de cette protestation, il faut que je dise à Votre Excellence que tous les jours l'Agent d'Autriche a des discussions avec les autorités Russes; à la moindre difficulté celles-ci mettent en avant la déclaration de la Cour de Russie et l'Agent d'Autriche réplique toujours avec beaucoup de fermeté qu'il s'en rapporte à la protestation de sa Cour. Un avantage que la Russie retire cependant de cette campagne, et qui est échappé à tous les yeux, c'est l'enlèvement qu'elle a fait en Bulgarie. J'ai annoncé à Votre Excellence que le Comte Kamensky avait envoyé ici six mille familles Bulgares. Il en arrive encore tous les jours d'énormes caravanes. Un général

Russe m'a dit sans y penser que douze mille familles ont déjà passé le Danube, et qu'il y en a beaucoup d'autres qu'on fait filer du côté de la Moldavie; que cette campagne pourrait bien donner cinquante mille âmes de population à l'Empereur Alexandre. En effet, on a ordre ici d'envoyer tous ces transplantés en Russie. C'est un très bon moyen de peupler une portion de déserts. Du côté de Nissa, Czerni-Georges a eu, dit-on, une affaire dans les premiers jours du mois passé avec le fils d'Ismail Bey de Sérès. Ce dernier y a péri et les Turcs ont perdu deux mille hommes. Du reste on est ici dans la plus grande ignorance de ce qui se passe en Servie.

Comisiile de cercetare instituite la București și la Craiova descoperise în sarcina funcționarilor foastei administrațiuni pământene delapidări ridicându-se la un total de mai multe sute de mii de lei. Vינוvații oferiră atunci să dea Visteriei, sleită de bani în acel moment, o sumă de 120.000 lei, iar urmărirea împotriva lor să înceteze. Milașevici dintâiu refuză, dar parte din boierii vینovați: Paharnicul Scarlat Mihalescu, Mihalache Filipescu, Costache Grădișteanu, Coslache Ștefănescu, Grigore Grădișteanu, Ion Cocorăscu, Velcea Pitaru, Constatin Brăiloiu și alți doi, oferind 150.000 taleri și Marele Vistier Varlam garantând pentru răspunderea banilor, Președintele primii această scandaloasă ofertă și urmărirea încetă (1).

La sfârșitul lui August 1810 venise în București atâtea soții de generali și de ofițeri de Stat Major căroră trebuia să li se găsească cvartiruri bune, încât nu mai rămâneau disponibile pentru generalii necăsătoriți, veniți în urmă la cvartirul general, ceea ce pricinuisse nemulțumiri, dar nu se luau măsuri pentru trimeterea în Rusia a tuturor acestor doamne, fiindcă astfel s'ar fi ivit nemulțumiri și mai mari (2).

Răceala raporturilor dintre Franța și Rusia se resimția și în București, Ledoulx scrie la 26 Septemvrie 1810:

Ma position ici est infiniment désagréable, Monseigneur. En suivant religieusement les ordres et les instructions que V. E. a bien voulu me donner, je me trouve en relations assez amicales avec toutes les autorités Russes, mais je gémis néanmoins de voir les injustices qui se commettent journellement envers les sujets de Sa Majesté, sans que je puisse y rémédier que faiblement. Je suis accablé de politesse par le Général et par le Président du Divan, j'y réponds avec tout l'empressement que je dois y mettre pour remplir les intentions de

(1) Dosar No, 1.536. Vezi și G. Sion, *Souveniri Contimpurane*, p. 83.

(2) Corespondentul anonim din București la 12 Septemvrie 1810.

V. E. mais dans toutes les affaires administratives, les Français et surtout les Autrichiens, sont traités avec une malveillance incroyable; l'Agent d'Autriche a tous les jours des désagréments; il en avait porté des plaintes à sa Cour, comme au reste je crois que la source de cette malveillance n'est point à Pétersbourg et je pense l'avoir trouvée ici. Avant l'entrée de l'armée il y avait à Bucarest un Consul de Russie, M-r. de Chiricov, connu comme entièrement dévoué à Ypsilanti et dont le frère était à la même époque Consul d'Angleterre en cette ville. Ce Mr. de Chiricov conserve toujours ici le titre de Consul de Russie: on le consulte souvent pour les affaires administratives et c'est lui qui a toujours cherché à nous susciter des désagréments; c'est lui qui dans le temps a donné l'idée au Prince Bagration de porter des plaintes contre moi; c'est lui qui en a fait porter contre Fornetty; c'est encore lui qui tous les jours trouve le moyen de vexer les sujets français et autrichiens pour tâcher de nous compromettre. Si l'on pouvait, Monseigneur, porter une plainte contre lui à la Cour de Russie et nous débarrasser de sa présence, ce serait un vrai service à rendre pour le présent et pour l'avenir, non seulement à nos nationaux et aux Autrichiens, mais à tous les étrangers qui se trouvent à Bucarest. Je n'ai jamais connu d'homme plus intrigant, plus fanatique, plus ennemi du nom français (1).

Locul de Agă al Bucureștilor eră ocupat de câtăvâ vreme de fiul lui Scarlat Ghica. La finele lui Septemvrie el eră înlocuit prin Grecul Pantazoglu, care fusese numit de către Milașevici cu condiție să plătească Visteriei, pe fiecare an, câte 2.000 galbeni sau 24.000 lei. În urma acestei numiri, făcută în asemenea condițiuni, s'au găsit îndată mai mulți mușterii dispuși a cumpăra și ei alte slujbe de ale țerii. Unul a oferit pentru slujba de Spătar 5.000 galbeni pe an, altul 10.000 galbeni pe an pentru cea de Vistier (2).

La începutul lui Decemvrie 1810, corespondentul din București scrie că lumea s'așteaptă ca, cu sosirea lui Milașevici în București, să aibă loc prefaceri mari în ocârmuirea și chiar în alcătuirea țerii. Se zicea că toate slujbele inutile, cu cari sunt împreunate lefi mari, plătite din Vistierie, vor fi cu totul desființate, păstrându-se numai cele neapărat trebuitoare, însă că aceste vor fi încredințate acelor cari vor oferi pentru ele cel mai mare preț.

Această vânzare a slujbelor aveă să umple fără îndoială, pentru moment, lăzile Visteriei, sau mai curând pe ale Rușilor, dar în

(1) Luca Chirico eră Grec.

(2) Corespondentul anonim, la 10 Octomvrie 1810.

schimb bieții locuitori aveau să fie și mai cu desăvârșire expuși să devină prada rapacității boierilor, căci aceștia nu aveau să cruțe nici un mijloc pentru a reintră, și cu folos, în banii cheltuiți de ei pentru obținerea funcțiilor. Boierii cei mai de samă întrebuițau de pe acuma căile cele mai josnice spre a dobândi favoarea Comandantului de căpetenie rus și a favoriților lui, a-i indispune împotriva celorlalți rivali, numai ca să ajungă să fie menținuți în slujbele ce le aveau, sau de nu aveau, să fie puși în ele. Uneltirile lor puteau izbuti cu atât mai ușor pe lângă Milașevici, cu cât el eră foarte aplecat spre partinire. Plângerile cele mai multe aveau să fie îndreptate asupra Marelui Vistier Varlam, sub a cărui ocârmuire a veniturilor țerii intrase în cassa lui particulară sume neasămănat mai mari decât fusese cazul în vremea predecesorului său, Filipescu. Camenski eră supărat pe el din două pricini:

Intâia eră neaprovizionarea sau aprovizionarea neîndestulătoare cu furaj a cavaleriei și faptul că Varlam pusese pe țărani să o achite.

A doua pricină eră că sumele încassate din țară pentru întreținerea spitalurilor sau nu existau, sau erau trecute în socoteli ca fiind cheltuite.

Se numise deci o comisie de cercetare însărcinată să examineze în chipul cel mai aspru atât purtarea lui Varlam ca Mare Vistier cât și aceea a membrilor Divanului, presupuși ca fiind părtași la deturnările lui; Comisia avea poruncă să întrebuițeze execuția militară pentru a încassă sumele ce ar constată că acei boieri le datoriau Visteriei. Apoi tot fânul ce boierii îl posedau în județe trebuia să fie predat comisiei spre a servi la îndestularea trupelor cantonate în Țara-Românească. Eră de văzut dacă Varlam își va pierde slujba, sau o va putea păstră jertfind o parte din bogăția dobândită în chip nelegiuit.

Ledoulx scrie lui Champagny la 23 Decemvrie 1810:

«Les ressources pécuniaires commencent à manquer, ce que j'ai prédit à cet égard se confirme aujourd'hui: on oblige les boyards à des emprunts forcés. Les charges viennent de se vendre pour l'année prochaine à un prix exhorbitant. En voici, Monseigneur, un aperçu:

Le place d'Aga 2.000 ducats,

celle de Spathar 3.000 »

celle de Trésorier 25.000 »

toutes le places subalternes dans cette proportion. C'est une autorisation manifeste à dépouiller ce malheureux peuple des faibles ressources qui peuvent lui rester encore.

Le comte Kamenski vient cependant de trouver une nouvelle ressource pour son armée dont on profite clandestinement, car elle se trouve en opposition avec les ordres de la cour russe qui ont été publiés ici et à nous communiqués officiellement. C'est le passage des marchandises. Je sais positivement qu'il est arrivé dans l'espace d'un mois, de Vidin à Craïova, 15.000 charges de coton. Le général Zass en a accordé le passage moyennant un droit de quatre ducats par charge, ce qui a produit de suite une somme de 60 mille ducats. La charge est de deux balles. Il y a encore, dit-on, à Vidin, près de dix mille charges qui attendent la permission d'entrer. Tous ces cotons viennent de Salonique et de Smyrne et se rendent en Autriche par Orsova....

Camenski o duceà la București într'o petrecere; pe fiecare săptămână dădea câte un bal fără a cruță cheltueala. Corespondentul anonim zice că costul balului mascat dat la 27 Decembrie (5 Ianuarie) 1811 s'a ridicat la peste 1.200 galbeni.

Intr'acest timp Milașevici sosise pentru ca să se ocupe cu afacerile Divanului și mai ales cu administrația finanțelor țerii, despre care luă socoteli amănunțite.

Scumpetea erà cumplit de mare în București, mai ales în ceea ce privia lemnele de foc și pânea. Populația săracă erà secerată de boli cari, după asigurările medicilor, se datoriau în special lipsei de hrană și de material de încălzit (1).

Marile schimbări în Divan, despre cari se vorbià dela sosirea lui Milașevici în București, se și făcură la sfârșitul lui Ianuarie st. v.

Fostul Vicepreședinte al Divanului, Engelhardt, fu numit de Camenski, al cărui protejat erà, comandant al tuturor cetăților de peste Dunăre luate dela Turci. In locul lui fu numit Generalul Stetter.

Marele Vistier Varlam, în urma silințelor partidei potrivnice, fu înlocuit prin Caimacamul Craiovei, Constantin Samurcaș, Grec care se zicea că ar fi fost mai nainte negustor în piața Constantinopolului. Vornicul Manolache (Lahovari) fu rânduit Caimacam al Craiovei în locul lui Samurcaș. După cum se arătau lucrurile, aveà să se facă o amănunțită și aspră cercetare asupra ocârmuirii veniturilor țerii în timpul administrației lui Varlam (2).

(1) Id., dela 5 Ianuarie 1811.

(2) Iată ce spune Langeron despre a doua administrație (sub Ruși) a lui Varlam :

«... En Moldavie, les troupes étaient dans l'abondance et tous les magasins remplis. En Valachie, je trouvai comme à l'ordinaire, la misère et le dénuement. L'administration de Varlamme dans ces derniers temps n'avait pas été aussi heureuse qu'en 1806, ni

Divanul urmă să fie împărțit în mai multe comitete, fiecare având a se ocupa exclusiv numai cu obiectele încredințate lui.

După cum asigurase Milașevici, avea să se înființeze și un asemenea comitet pentru afacerile străine, unde avea să fie tratate toate chestiunile privitoare la consuli și la supuși.

Divanul privia aceste schimbări ca niște atingeri din partea Rusiei a privilegiilor încredințate lui și după cari într'însul puteau fi numiți numai cei mai de seamă boieri pământeni, iar nici decum străini.

La 27 Ianuarie st. v. avu loc instalarea noului Divan de către Milașevici în persoană. La 28 Ianuarie st. v. noii membri prestară jurământul.

În aceeaș vreme intră în funcție noul președinte, Stetter. Acesta eră un om de 60 de ani, dar bine conservat; împrejurările ocârmuirii țerii îi erau cu desăvârșire necunoscute.

plus louable que celle des Philipesco. Il était pourtant aussi honnête qu'on peut l'être dans un pays où les profits les plus condamnables sont regardés comme légitimes, et il était dévoué à la Russie. Mais il n'était ni assez actif ni assez bon administrateur pour sa place. Il se croyait un grand Seigneur. Il en jouait le rôle et se laissait trop gouverner par de misérables alentours.

Sous son administration le pays fut aussi vexé et aussi mal régi par ses sous-ordres qu'il l'avait été par Philipesco et leurs adhérents. Le foin manqua partout. On avait ordonné d'en faucher une quantité plus que suffisante; mais les préposés à cette mesure prirent de l'argent des faucheurs et les renvoyèrent, chose usitée en Valachie lorsqu'ils ne sont pas surveillés. Les magasins ne furent pas remplis. Celui de Bucarest même fut épuisé dès le mois de décembre, et le quartier général manqua de fourrage. On perdit dans l'armée 3 à 4000 chevaux pour ce manque de provisions. Il eut été juste de les faire payer à Varlamme et à ses employés. Le Sénateur Milachewitch, qui avait remplacé Kouchnikow, voulait donner cet exemple de sévérité; mais il n'eut pas lieu: Varlamme prétendit que les Wagenbourgs avaient consommé tout le foin qu'il avait ramassé près du Danube et que celui de Bucharest avait été consommé par les chevaux des régiments que le Comte Kamensky avait fait passer et repasser par cette ville pour montrer que son Armée n'était pas détruite comme le parti français et grec le disait. Tout cela était vrai en partie; mais il n'était pas moins vrai aussi qu'aucun ordre n'avait été ponctuellement et loyalement exécuté.

Le Général Engelhart qui aurait dû veiller à l'exécution de ces ordres, mais qui ne veillait jamais qu'à ses propres intérêts et dont la fortune était alors assez fait pour le consoler d'une disgrâce, ne parut pas se douter de ce manque de provision.

Le Comte Kamensky alla au Divan et en traita les membres avec beaucoup de dureté; il leur dit des vérités très fortes; il les menaça. Ils n'en furent pas moins le lendemain le remercier en corps de l'honneur qu'il leur avait fait.

Enfin, le Sénateur Milaschewitsch étant arrivé à Bucarest, le Divan fut changé, mais plus mal composé encore.

Milaschewitsch, honnête homme, mais faible et borné, bon pour gouverner une petite province russe, mais fort au dessous de la place qu'il occupait alors et sans con-

Iată cum erà compusă noua ocârmuire :

Membrii întâiului Divan alcătuind totodată comitet.

Fete Bisericești.

Mitropolitul și Exarh Gavriil, când I. P. S. S. se află în București.

I. P. S. S. Mitropolitul Ignatie al Ungro-Vlahiei.

P. S. S. Episcopul Iosif al Argeșului.

Fete Lumesti.

Întâiul Divanist Banul Costache Ghica.

Al doilea » Vornicul Grigorie Brâncoveanu.

Al treilea » » Bărbucean Văcărescul.

Al patrulea » Marele Vistier și Logofăt Constantin Samurçaș.

Al cincilea » Banul Manolache Crețulescu.

Membrii celui de al doilea Divan.

Mare Vornic al Țerii de sus, Gheorghe Slătineanu.

» » » » » jos, Petrache Rhetorides.

Mare Logofăt » » » sus, Graful Constantin Dudescu.

naissance des intérêts de son pays, se laissa prendre à l'appât que lui offrirent quelques Grecs ; ces intrigants toujours à l'affût de tout ce qui pouvait servir à leurs intérêts et nuire à la Russie (?), réussirent à s'emparer de l'esprit du Sénateur et plus encore de celui de ses alentours, ils accaparèrent toutes les places. Milaschéwitsch, dont les vues ne s'étendaient pas au-delà du Danube, mit l'administration dans les mains des ennemis de la Russie et nomma pour Vestiar un Samourkâsch et pour membres du Divan et ensuite aux places d'employés dans la Valachie des Grecs du Fanar dont les pères, les frères, les parents, la fortune et les espérances étaient à Constantinople. Il nous livra absolument aux créatures des Turcs et des Français (?).

Cette énorme faute n'eut pas échappé au Comte Kamensky ; mais il tomba malade sur ces entrefaites.

Milachéwitsch commit une faute plus grande en exigeant une somme de chaque individu à qui il conférait une charge. Le Vestiar donna 20.000 ducats, les autres en proportion. Le Sénateur versa très exactement, toutes ces sommes dans la caisse impériale et s'applaudit de cette ignoble mesure, sans vouloir remarquer que, par là, il autorisait lui-même le brigandage de tous ces fripons. Il disait qu'ils voleraient de même sans cet impôt levé sur eux. Il avait raison ; mais il s'enlevait le droit de punir.

Le choix de Samourcash et celui de ses subalternes, déplut à tous les Valaques. C'était, à la vérité, un homme d'esprit et d'une activité prodigieuse, mais plus immoral encore que tous ses prédécesseurs. (Langeron in Hurmuzaki, Supl. I, Vol. III, p. 320).

Al treilea Vornic Chionie(?)

Al patrulea » Constantin Filipescu.

Mare Logofăt al Țerii de jos, Ioniță Crețulescu.

Mare Logofăt al Obiceiurilor, Fotache Drăgănescu.

Mare Spătar, Grigorie Băleanu.

Agă, Constantin Pantazoglu.

Armaș, Ștefan Lăcusteanu.

Camaicam al Craiovei, Marele Vornic Manolache (Lahovari)(1).

La 13 Fevruarie fu arestat fără de veste Hagi Moscu, sub cuvânt că întreține o corespondență cu Turcii, în care eră amestecat și un polcovnic rus numit Hitrov(2).

Tot atunci, în urma unei scrisori a Președintelui Divanurilor, erau arestați în casele lor, Marele Ban Costache Ghica, Marele Ban Manolache Crețulescu, Marele Vornic Bărbuceanu Văcărescu, fiindcă nu veniau la Divan să îndeplinească slujbele cu cari fusese însărcinați. Erau supărați din cauza numirii ca Vistier a lui Samurcaș și fiindcă acesta nu voiă să numească ispravnicii doriți de ei. Toți boierii munteni în deobște erau foarte nemulțumiți de purtarea lui Milașevici față de ei(3).

(1) Corespondentul anonim dela 6 Fevruarie 1811.

(2) Il y avait toujours à Bucarest comme Consul de France ce petit Mr. Ledoux dont j'ai parlé dans la campagne de 1807. Le Comte Stackelberg avait eu l'adresse d'intercepter ses dépêches adressées au Ministère de Napoléon et il me les communiqua. Elles étaient fort claires. Après les avoir lues, on ne pouvait douter des projets de Napoléon contre nous. Dans une de ces dépêches, Ledoux donnait des détail sur notre armée, et il ajoutait: «Je sais tout cela par un Boyard nommé Hadgi-Mosco que les Russes ne soupçonnent pas» (Il se trompait: nous le regardions depuis longtemps comme traître) «et qui les tient d'un homme attaché au Comte Kamenski». Je voulais faire enlever cet Hadgi-Mosco que je connaissais pour ce qu'il était et, par une question très-sévère, lui arracher le secret de ses intelligences avec les Turcs et les Français et le nom de la personne qui l'instruisait si bien et que j'ignorais, mais le général Koutouzow qui arriva sur ces entrefaites n'était pas homme à prendre sur lui une pareille mesure et mourait de peur d'offenser le grand Napoléon.

Hadgi-Mosco continua donc paisiblement son commerce et son métier. Sous Kamenski, on l'avait arrêté et on avait visité tous ses papiers; on ne trouva rien. Il était riche, on lui fit des excuses. (Hurmuzaki, Supl. I, Vol. III, p. 323).

(3) Corespondentul anonim din București dela 27 Fevruarie 1811. Acelaș fapt mai este menționat și de Langeron:

.... Deux Boyards valaques, un Vakaresco et un Ghika, membres du Divan, eurent avec le Vestiar et avec le Sénateur des démêlés sur quelques objets d'administration. Ils n'avaient pas tort et cependant Millachéwitch les déposa et les exila. Cet acte arbitraire achera de le faire détester. (Hurmuzaki, Supl. I, Vol. III, p. 321).

În dosarul No. 2.687 se găsesc oareșcari lămuriri în privința măsurilor luate împotriva lui Costache Ghica și a celorlalți doi boieri. Dintr'însele rezultă că în acea iarnă obștia boierilor pornise o campanie cumplită împotriva Mitropolitului Ignatie. Am găsit în acel dosar două lungi jâlbi, una românească și nemțească, cealaltă franceză, iscălite de mulțime de boieri. Din alte piese reiese că Banul Costache Ghica, apucat din scurt de Ruși, tăgăduise să fi iscălit jâlbele în chestiune.

La dosar însă se mai găsește următoarea plenipotență, dată de obștia boierilor Banului Costache Ghica, Vornicilor Ștefan Văcărescu și Barbu Văcărescu și Vistierului Varlam:

Cătră dumnealui biv Vel Banul Costache Ghica i cătră dumnealui biv Vel Vornicul Ștefan Văcărescu i cătră dumnealui biv Vel Vistierul Costandin Varlaam.

Înainte ochilor având primejdia ce ne îngrozește, cea desăvârșită sfăr-mare acelor din vechi căderi ale patriei noastre și privileghiuri a fiește căruia din noi în parte, cari și în zilele de Turci se păziă nestrămutate, după întărirea ce s'a făcut la tractatul din Cainargic și în urmă la Iași, făgăduindu-se în cea din urmă, întru numele prea milostivului nostru Impărat, de către Gheneral Anșef Michelson, că se vor păzi iarăș nestrămutat încă și cu prisos. Noi dar, rezământu-ne întru aceste suflete, dumneavoastră în ipolipsis care obștea hotărește asupra dumneavoastră (ilisibil), în iubirea de patrie și cu un cuvânt în cei ce singuri dumneavoastră sunteți mai deosebit cu înțelepciune, cu blagorodii, cu bătrânețile și cu celelalte daruri, vă rugăm fierbinte ca să mijlociți tot felul de mijloace întru folosul obștii și a apărării patrii și osânditelor noastre privileghiuri. Pentru care ne făgăduim printr'această sub a iscăliturilor noastre adevărate să fim gata răspunzători la cele ce se va găsi de dumneavoastră cu cale, cunoscând de căpeteniei și ocărmuitori pă D-Voastră, la orice pornire și lucrare, ca pre niște desăvârșiți stăpâni din parte-ne, să faceți cum răvna și cinstea vă va povățui.

(Urmează iscăliturile) (1).

La 14 Fevruarie 1812 Ledoulx scrie lui Maret:

Ce moment de relâche aux intérêts de ces contrées semble avoir donné

(1) Dosarul în chestiune este din cele mai interesante, căci, pe lângă piesele de mai sus, el cuprinde interogatoriile amănunțite ale celor trei boieri în chestiune. (Din nenorocire n'am putut copia decât piesa reprodușă aici, căci, având a se face o revizie a întregii *Upravlenii*, s'au pus sigiliile pe arhivă și am fost silit să-mi întreprup lucrările.

l'idée aux Russes de s'occuper d'autres objets dignes de leur réputation en fait de turpitudes politiques. Ils ont fait venir de Pétersbourg deux petites brochures, l'une intitulée *La Campagne de Portugal de 1810 et de 1811*, et l'autre intitulée *Suite de la Campagne de Portugal*. Ces brochures imprimées à Londres ne contiennent qu'une infâme et dégoûtante déclamation contre les armées françaises, des injures grossières et révoltantes qui ne peuvent être vomies que par un gouvernement atroce au dernier point; des mensonges faits pour tromper des hommes faibles et ignorants. Votre Excellence connaît sans doutes ces productions anglaises; je me dispense donc de l'entretenir d'avantage; ce sont ces brochures apportées ici par un courrier Russe qu'on propage clandestinement. Trois ou quatre exemplaires circulent dans le grandes maisons, et j'ai été informé qu'on s'est empressé de les faire lire aux Princes Mourouzzi, sans doute pour qu'ils puissent en rendre compte aux plénipotentiaires Turcs. Voilà, Monseigneur, les moyens que l'on employe pour effrayer les Turcs; pour les décider à accepter avec précipitation la paix qu'on leur offre.

Indată după plecarea lui Milașevici la Iași, izbucniră certe printre membrii noi numiți în Divan. Afară de repulsiunea ce toți boierii o manifestau contra Vistierului Samurcaș care eră Grec străin, mai contribuia la discordie și faptul că numirea ispravnicilor de județe se făcea exclusiv de către Vistier, pe când fiecare Divanist avea pe câte un protejat pe care vroia să-l căpătuească cu câte vreo isprăvnicie. Banul Costache Ghica și Banul Manolache Crețulescu nu mai veniau aproape de loc la Divan și eră temere ca neînțelegerile să devină din ce în ce mai mari (1).

La 26 Februarie, Divaniștii îndărătnici fură surguniți din București pe la moșiile lor; numai Banul Costache Ghica, fiind cel mai bogat dintre ei, fu trimis sub escortă la Iași, spre a se îndrepta față de Milașevici. În locul lor au fost rânduiți Radu Golescu, Isac Ralet și Vornicul Manu ca Divaniști.

Se zicea că Milașevici izbutise să liniștească neorânduelile din Divanul Moldovei, punând la loc și pe Hatmanul Beizadea Scarlat Ghica, care fusese pricina nemulțumirii obștești. Totuș Camenski trimisese jalba boierilor moldoveni la Petersburg.

Se părea că scopul boierilor munteni ar fi fost aducerea la pieire a oastei rusești, atât de mare eră lipsa de toate cele trebuitoare unei oștiri. Lipsa de fân într'o țară atât de bine înzestrată de natură în această privință făcea că jumătate din cavalerie eră pe jos,

(1) Corespondentul anonim dela 23 Februarie 1811.

iar caii celeilalte jumătăți nu se puteau mișcă. Spitalelor le lipsiau până și proviziile de hrană ; cei intrați într'insele nu mai ieșiau din ele. Poștele erau într'o stare de jale, veșnic în lipsă de cai (1).

Ledoux scrie lui Champagny despre Hagi Moscu, la 15 Martie 1811 :

« Depuis l'annonce du départ des cinq divisions, tout reste enveloppé d'un mystère impénétrable qui ne laisse entrevoir que beaucoup d'inquiétude parmi les Russes de l'Etat major du comte Kamenski. Ce qu'il y a de très évident, c'est que leur froideur à notre égard ne se déguise presque plus et que ceux des boyards qui m'ont toujours donné des preuves de prédilection pour notre glorieuse nation n'osent plus se montrer publiquement dans les maisons françaises. Un d'eux, le plus considéré, M. Hadgimosko, qui me faisait souvent des visites et qui m'instruisait avec zèle de ce qui pouvait nous intéresser, comme j'ai eu l'honneur de le dire à Votre Excellence, a été brusquement arrêté il y a une quinzaine de jours; on a fait une recherche sévère dans ses papiers, et la police ne trouvant rien qui pût justifier les soupçons qu'on paraissait avoir sur son compte, l'a fait relâcher. M. Martin m'écrit d'Iassy qu'un autre boyard nommé Katargi, qui a fait dernièrement un voyage à Paris, vient d'être aussi arrêté et déporté on ne sait où. Toutes ces mesures rigoureuses ont répandu une grande terreur dans la noblesse de ces provinces et semblent ajouter quelque chose à l'opinion qu'on a ici et que je ne cesse de combattre, qu'une prochaine rupture se prépare.

Ultimile schimbări ale lui Milașevici nu puseseră de loc capăt măncăturilor dintre boierii Divanului. Vistierul Samurcaș urmă să fie privit de boieri ca un venetic și ei nu cruțau nici un mijloc pentru a-l depărta. Grigorie Brâncoveanu, fiul bătrânului Brâncoveanu, care trăia în Brașov, scria din Iași, unde se află, că are nădejde mare să fie numit Vistier, iar Costache Ghica scria că are să se întoarcă în curând în calitate de șef al Comitetului Divanului (Intâiul Divanist).

Umblă atunci vorba în București că Milașevici scrisese lui Samurcaș, invitându-l să-i facă un raport despre numărul oilor aflătoare în Țara-Românească și calitatea lânii lor. Totodată îi cerea să-i alcătuească un proiect despre chipul cel mai nemerit de a transporta pe socoteala coroanei rusești toate aceste oi în Rusia,

(1) Id., dela 13 Martie 1811.

în împrejurimile Odesei. Senatorul asigură pe Samurcaș că ministrul de Interne al Rusiei are mare nădejde într'insul pentru aducerea la îndeplinire a acestui proiect. Rudele și prietenii fostului Mitropolit Dositeiu, mai ales doctorii Caracaș și Silvestru, înrudiți cu el, izbutiră, la sfârșitul lui Aprilie st. v., să obțină dele Cutuzov, care eră atunci Comandant de căpetenie, învoirea pentru acel prelat, care eră surgunit într'o mănăstire din Moldova, să meargă la băi în Transilvania (1).

Murind Caimacamul Craiovei, Vornicul Manolache Lahovari, Divanul alege în locul lui pe Vornicul Manu, iar Milașevici întări această alegere. Totuș *Contele* Dudescu izbuti să dobândească acest post producător de venituri mari prin plata unei sume de 7.000 galbeni. Se zice că generalul Cutuzov numise pe Dudescu fără a mai întrebă pe Milașevici. Toți boierii erau în fierbire, căci vremea reînnoirii Divanului se apropia și fiecare din ei căută să-și asigure un protector care să fie în stare a-i procura vreo funcțiune producătoare de venit bun. Varlam speră mult să redevină Visternic (2).

Și aveă dreptate să spere, căci la 29 Ianuarie, din ordinul lui Cutuzov, toți boierii se adunau la Mitropolit, cu toate că acesta eră indispus, spre a procedă la alegerea noului Visternic. Varlam obținū 33 voturi, Samurcaș 17, iar alți candidați întruniră numai câte un mic număr de voturi. Varlam fu numit Vistier de către Cutuzov. Se zicea că acesta a dat ordin să se procedă la alegere, fiindcă știă cum aveă să iasă. Numirea alcătuiă o călcare a drepturilor lui Milașevici și-i fu foarte neplăcută: el se arătase în totdeauna rău dispus către Varlam. În ultimul timp Samurcaș, care eră sărac la intrarea lui în Vistierie, pierduse peste 30.000 galbeni în cărți.

Când cu ocaziunea prestării jurământului noilor demnitari, la 19 Februarie, Milașevici îi prezentă lui Cutuzov, acesta făcū cele mai aspre muștrări lui Samurcaș, care rămăsese în comitetul Divanului, pentru reaua lui administrare a Vistieriei, dar trătă pe Varlam cu deosebită amabilitate.

Membrii întâiului Divan alcătuiind totdeodată Comitet.

Banul Manolache Crețulescu,

Isaac Ralet,

(1) Id., dela 8 Maiu 1811. În cât privește informațiunile cerute de Ministerul de Interne al Rusiei în privința oilor țigăi din Principate, există un dosar special, No. 2.669, dar n'am avut vreme să-l cercetez.

(2) Id., dela 4 Ianuarie 1812.

Barbu Văcărescu,
Marele Vistier Constantin Varlam,
Biv-Vel Vistier Const. Samurcaș.

Al doilea Divan.

Mihalache Manu, Vel Vornic al Țerii de sus,
Petrahe Retoridi, Vel Vornic al Țerii de jos,
Dimitrie Racoviță, Vel Logofăt al Țerii de sus,
Constantin Caliarhi, Al 3-lea Vel Vornic,
Nicolae Iulian, Al 4-lea Vel Vornic,
Scarlat Roset, Mare Logofăt al Obiceiurilor,
Scarlat Grădișteanu, înlocuitor al Vel Logofătului Țerii de jos,
Grigorie Băleanu, Spătar,
Constantin Pantazoglu, Agă (1).

Biserica catolică din București, cu mănăstirea Franciscanilor, fusese distrusă de groaznicul foc dela 30 August 1805.

Puținele contribuțiuni benevole cari se putură adună de abia ajunseră pentru clădirea câtorvâ camere pentru preoțime, iar coridorul care le legă eră alcătuit astfel încât să se poată celebra într'însul serviciul divin în lipsa unui local mai bun.

Atât biserica cât și călugării franciscani cari aveau grija sufletelor credincioșilor și a serviciului divin se aflau sub privigherea Episcopului de Nicopol, Ferery. Arhitectul Freyvald din Iași alcătuișe în cursul iernii 1811—1812 planul nouăi biserici catolice, dar cu toată simplitatea cu care fusese făcut, executarea lui cereă o cheltueală de 40.000 lei.

Pentru a o închipui, mănăstirea se hotări să vândă câteva pământuri ce le posedă împrejurul Târgoviștei și se recourse la o subscripție publică. Cutuzov subscrișe 50 galbeni și porunci să se procure material necesar bisericii cu prețul cel mai jos posibil. Chirico dădû 2.000 lei, Ledoulx 600 lei, Agentul austriac iarăș 600 lei. Mulți boieri subscrișeră și ei bani sau dăruiră materialuri. Dar suma de 40.000 lei nû se putuse completă până atunci și toată nădejdea eră în generozitatea Impăratului Austriei (2).

Obștia boierilor aflători în București ținea dese consfături la Mitropolit pentru chibzuire de mijloace spre încasarea rămășițelor datorite

(1) Id., dela 12 Fevruarie 1812.

(2) Id., dela Aprilie 1812.

administrațiunii rusești. Aceste rămășițe erau cerute de urgență și nimeni nu știa de unde să se iea. Sporirea în perspectivă a oieritului avea să producă 600.000 lei, dar suma de plătit eră de $3\frac{1}{2}$ milioane.

Cel mai însemnat boier din țară, Banul Costache Ghica, fusese numit de către Impăratul Rusiei, se zicea după propria lui cerere, Consilier de Stat actual cu rangul de General-Major. El depuse la 10/22 Aprilie obișnuitul jurământ de credință în mâinile Vicepreședintelui, General Sergiu Repninski. Se zicea că el avea de gând să vândă toate moșiile și alte imobile și să se stabilească în Rusia. Se pretindea că posedă 80.000 galbeni numai în bani gata și că ar fi omul cel mai bogat din Țara-Românească. Familia ghiculească se simția compromisă prin acest pas al lui și pretindea că trebuie atribuit unor momente de turburări mintale cărora într'adevăr eră supus (2).

Ledoulx scrie lui Maret, la 29 Aprilie 1812:

En attendant on recrute ici de misérables bulgares et valaques pour former un régiment de hulans: on trouve si peu de gens de bonne volonté qu'on est obligé d'employer la violence envers les malheureux bulgares qui, dans la dernière campagne, ont été obligés d'abandonner leurs toits pour passer sur cette rive-ci du Danube.

La 28 Aprilie o deputație a Divanului, în cap cu Mitropolitul Ignatie, în care se mai aflau Episcopii de Argeș și de Buzău, cu Vistierul Varlam și cu Caimacamul de Craiova, Dudescu, prezentă lui Cutuzov o tabatiară împodobită cu briliante, în valoare de 80.000 lei, ca semn de recunoștință din partea țerii pentrucă, prin campania anului trecut, scăpase țara de pustiirile unei năvăliri turcești. Pe capacul acestei tabatiere se vedeă o miniatură minunată, lucrată de pictorul Mondaville, care se află atunci în București, reprezentând Țara-Românească sub forma unei nimfe, înconjurată de boieri, și oferind Generalului Cutuzov o ramură de palmier. Altă pictură, pe fundul exterior al tabatierei, reprezentă trecerea peste Dunăre a Rușilor la Slobozia, și încunjurarea corpului turcesc. Pictorul primii dela Divan, pentru aceste două picturi, 300 galbeni. Figurile de pe cea dintâi erau surprinzător de asemănătoare: erau portrete cât se poate de fidele ale lui Cutuzov, ale statului său major și ale boierilor, chiar nimfa eră reprezentată sub trăsăturile unei tinere doamne care se bucură de deosebita favoare a lui Cutuzov. Pe tabatiară se mai află

(1) Id., dela 24 Aprilie 1812.

scris cu diamante, *în limba greacă și franceză*, cuvintele: «*Biruito-
rului Giurgiului*» (1).

Correspondentul anonim ne asigură că prezentul a fost primit de bătrânul Cutuzov cu multă milostivire și că el a încredințat Divanul despre ocrotirea lui pe viitor.

În seara aceleiaș zile s'a tras la Herăstrău, locul obișnuit de petrecere, un foc de artificii în care se aflau mai multe transparente cu inscripția: «*Vive le Général Comte Koutouzof.*»

La 8 Maiu, Mitropolitul Ungro-Valahiei, Ignatie, fu depus pe temelul unui ucuz împărătesc; Episcopul de Argeș fusese însărcinat să-l înlocuească în ocârmuirea Eparhiei. Se zicea chiar că Ignatie va fi surgunit la Crimeia. Această depunere neașteptată eră datorită uneltirilor Exarhului Gavril.

Dar Cutuzov, îndată cum află despre împrejurare, se duse îndată la Ciciagov, care luase comanda armatei, și puse cele mai mari stăruințe pentru ca să se revină asupra măsurii luate. Ciciagov luă asupra sa să treacă peste ordinul împărătesc și Mitropolitul Ignatie fu reinstalat în demnitatea lui, chiar în ziua în care fusese depus.

La 25 August 1812 Ledoulx scrie lui Maret:

On presse le Divan pour les deux millions; on demande un à-compte de 56.000 ducats; on écrase les malheureux habitants pour avoir des chariots, et certes enlever au commencement du printemps à la Valachie 80.000 bœufs et 40.000 paysans, c'est préparer une famine pour l'année prochaine; car les terres vont rester en partie tout-à-fait incultes.

În Divan domniă, în a doua jumătate a lui Septemvrie, cea mai deplină anarhie; nimeni din membri nu gândia la altceva decât să profite de împrejurare spre folosul său personal. Fostul Vistier Filipescu se întorsese din surgunul rusesc, dar nu se amestecă încă întru nimic în trebile ocârmuirii; se zicea însă de pe atunci că va jucă în Divanul viitor un rol de căpetenie (2).

(1) Această manifestație se potrivește rău cu faptul că ambele Principate adresase Împăratului Rusiei un lung memoriu conținând plângerile cele mai cumplite împotriva armatei comandate de Cutuzov, jalbe cari făcuse pe Împărat să exclame în ziua de 6/18 Aprilie 1812: „*Je ne puis souffrir plus longtemps de semblables horreurs*“. Acelaș izvor ne istorisește că la plângerile adresate lui Cutuzov de nenorociții locuitori ai țărilor române, cum că li se iea tot avutul, acel general răspunde: „*Je leur laisserai les yeux pour pleurer*“. (Mémoires de l'Amiral Paul Tchitchagof, publiés par Charles Gr. Lahovary, p. 357 sq. și nota delă pag. 360).

(2) Correspondentul anonim la 3 Octomvrie 1812.

La 24 Septembrie st. v. sosi în București Caimacamul lui Caragea, Iordache Arghiropol și cefii boierilor adunați firmanul dat de Sultan noului Domnitor.

Generalul Jeltuhin, care rămăsese cu ariergarda rusească, se arată foarte supărat de acest pas. El merse la Mitropolie unde adună pe boieri, le arată nemulțumirea lui în termenii cei mai obraznici, învinovățindu-i că au arătat din cale afară multă tragere de inimă pentru jugul turcesc, plecându-se sub dânsul înainte de termenul stipulat de tractat.

Tot atunci, încheindu-se socotelile, se văzu că Țara-Românească mai datorită fiscului rusesc 1.364.000 lei, pentru cari Divanul dădu o obligație, îndatorindu-se să-i achite în termen de patru luni (1).

La 5 (17) Octombrie Jeltuhin, împreună cu cei de pe urmă Ruși, părăsiră Bucureștii și Caimacamul Arghiropol luă în mână toată ocărmuirea țerii. El numi Vistier pe Constantin Filipescu, Agă pe al treilea fiu al acestuia, Nicolae, iar pe Caliarhi Caimacam al Craiovei. Membri ai Divanului fură numiți Golescu, Bălăceanu și Grigorie Ghica.

Corespondentul nostru zice că nu se poate descrie bucuria de care fu cuprinsă populațiunea Bucureștilor, când văzu că este mântuită de jugul Rușilor. Chipul în care poporul își manifestă mulțumirea n'a trebuit să fie pe placul Consulului rus, Chirico: păpuși în uniformă de Ruși și umplute cu paie fură primblate prin oraș, stropite cu noroiu și apoi arse.

Această bucurie ținu trei zile, în timpul cărora orașul fu frumos luminat și pretutindeni se sloboziau focuri din puști și din pistoale (2).

III.

STATUL FUNCȚIONARILOR ȚERII-ROMÂNEȘTI LA 1810; LISTA BOIERILOR DIN ACELAȘ AN.

Am copiat în Arhiva dela Chișinău următoarele două piese:

A. Statul tuturor funcționarilor Țerii-Românești în anul 1810 (3), cu leafa fiecăruia.

Intâiul Divan.

Mitropolitul	— Lei
Episcopul de Argeș	— »

(1) Corespondentul anonim la 14 Octombrie 1812.

(2) Corespondentul anonim la 24 Octombrie 1812.

(3) Dosar No. 1.776.

Banul Dimitrie Crețulescu	1.000	Lei
Vel Spătar Grigorie Ghica (iea leafă dela Spătărie)	—	»
Vornicul Istratie Crețulescu	750	»
Biv Vel Vornicul Constantin Bălăceanu (are venitul Agiei)	—	»
Vornicul Mihaiu Manu	750	» 2.500 Lei

Al doilea Divan.

Vornicul de Țara de sus Constantin Crețulescu	500	Lei
Vornicul de Țara de jos Radu Slătineanu	500	»
Vornicul Ion Comăneanu	500	»
Vornicul Iordache Slătineanu	500	»
Vornicul al Obștirilor Manolache Lahovari	500	»
Vel Logofăt al Țerii de sus Teodor Văcărescu	350	»
Vel Logofăt al Țerii de jos Dimitrie Racoviță	350	»
Vel Logofăt za Obiceiuri Grigorie Băleanu	350	»
Vel Vornic al Politiei Scarlat Grădișteanu	250	»
Serdar Anton Fotinò	300	» 4.100 Lei

Cancelariile Divanului.

Stolnic Dumitru Predescu	300	Lei
Medelnicer Chiriac	200	»
Serdar Petrache	200	»
Sluger Radu Condiescu	60	»
Logofăt Zamfirache	50	»
Nitul Logofătul	30	»
Nicolae Calemgiul	40	»
Rancea Logofăt	25	»
Vtorii Logofăt țitor de socoteli Nicolae Guliano	50	»
Vtorii Logofăt țitor de jurnale Dimitrie Ghica	50	»
Treti Logofăt țitor de socoteli	50	»
Treti Logofăt țitor de jurnale	50	»
24 Logofeți mici a câte 20 lei și 2 odăiași a câte 10 lei	500	» 1.685 Lei.

La Cancelaria Visteriei.

Serdarul Constantin Chițoreanu Logofăt de rămășiți	150	lei
Medelnicerul Spiridon Condicar	100	»
Slugerul Bărbuceanu Logofăt de răspunsuri	100	»

Slugerul Dobrilă Logofăt de Visterie	130	Lei
Alecu Carabulea Logofăt de havalele	200	»
Șătrarul Dinu Logofăt de slujbe	80	»
Nicolae Logofăt al Sămeșiei	150	»
Constantin Răzuncă Condicar al notelor	100	»
Cei ce sunt asupra notelor:		
Răducanu Filiti	300	»
Vtorii Logofăt Alecu Vilară	300	»
Grigorie Merișescu la fân și zahară	300	»
Slugerul Răducanu Voinescu la extracturi	300	»
Slugerul Scarlat Logofăt de calam (?).	120	»
Serdarul Ștefan Logofăt de scutelnici	150	»
Părvu Voinescu Logofăt de extracte	150	»
Ioniță Rudeanu Logofăt de jălbi	80	»
Ioniță Rahtivan Gramatic al Visteriei	250	»
Constantin Lămotescu Treti Vistier	80	»
6 Serdari ai Visteriei	480	»
Logofeții cei mici	980	» 4.350 Lei

La Cancelaria Vorniciei Divanului.

Dumitru Macarov	500	Lei
Teodor	200	»
Nazar Macarovici	200	»
Parucic Jelobov	120	»
Secretar de Coleghie Porohovnic	100	»
Registrator Mârzea	100	»
Scriitor Dometie Filipovski	80	»
Registrator Ivan Solghiricov	100	»
Logofătul Mihalache	150	»
Logofătul Fotache	100	»
Gramatic Costache Arcuda	50	»
Secretar de Gubernie Jelenski	120	» 1.820 Lei
Cheltueli de cancelarie	611	»
		<u>2.431 Lei</u>

Judecătorii Departamentului de opt.

Clucer Stanciul	250	Lei
Serdarul Nicolae Seresli	80	»
Slugerul Lupea	60	»

Slugerul Constantin Greceanu	60	Lei
Șatrar Ilie Rătescu	50	»
Medelnicer Andrei Niculescu	70	»
Serdar Stroe	80	»
Serdar Ioan Politimu	80	»
Sluger Iamandache Chirculescu	60	»
Șatrar Constantin Vieroșanu	50	»
Vtorii Logofăt Alexie Vlastò	50	»
La doi cancelariști: Treti Logofăt	30	»
Condicar	15	»
	<u>975</u>	Lei

Departamentul de șapte.

Biv Vel Logofăt Constantin Caliarhi	300	Lei
Ștolnic Nicolae Crăciun	120	»
Ștolnic Nicai	120	»
Ștolnic Ioniță	120	»
Medelnicerul Maxim Greceanu	70	»
Sulgerul Colmino Dima	60	»
Nicolae Chiloreanu	50	»
Paharnic Constantin Fotinò	150	»
Medelnicerul Constantin Moldoveanu	70	»
Șatrarul Arabol	50	»
Doi Cancelariști: Treti Logofăt	30	»
Condicar	15	»
	<u>1155</u>	Lei

La Departamentul Criminal.

Căminar Nistor	200	Lei
Ștolnic Constantin Carcea	120	»
Serdar Costache Orăut	80	»
Medelnicerul Costache Saclica	70	»
Sluger Ianache	60	»
(Indescifrabil) Anton	40	»
Sluger Iordache Rudeanu	60	»
Slugerul Gheorghe Artinò	60	»
Ianache Catargiu	40	»
Constantin Spadarache	40	»
La doi Cancelariști: Treti Logofăt	30	»
Condicar	15	»
	<u>815</u>	Lei

Judecătorii și Departamentul Spătăriei.

Paharnicul Iancu Crăciun	150 Lei	
Șătrarul Mateiu Popescu	50 »	
Canțelaristul, adică Treti Logofăt	60 »	260 Lei

Divanul Craiovei.

Constantin Samurcaș Directorul Divanului	1.000 Lei	
Dimitrie Bibescu	500 »	
Corniță Brailoiu	500 »	
Ioan Vlădoianu	350 »	
Ștefăniță Jianu	200 »	
Ioan Gănescu	250 »	2.800 Lei

Cancelaria Divanului.

Funcționar pentru corespondență și pentru socotelile magazinelor	250 Lei	
Funcționar însărcinat cu socotelile magazinului de fân.	200 »	
Manolache Gramaticul	150 »	
Toți ceilalți	120 »	
Logofăt	30 »	
Condicar	15 »	
Cei 8 logofeți de cancelarie	100 »	
Cheltuelile de cancelarie pe lună	40 »	3.705 Lei

Departamentul de patru (tot Craiova).

Drăghiciu Băbeanu	60 Lei	
Barbu Socoteanu	60 »	
Gheorghe Jianu	50 »	
Dincă Brătășanu	40 »	
Logofătul Departamentului	30 »	
Condicarul	10 »	250 Lei

Departamentul Criminal (tot Craiova).

Dimitrie Slugerul	60 Lei	
Gheorghe Tetoianu	60 »	
Ioan Ghimpețeanu	40 »	

Grigorie Crăsnariu	40 Lei	
Logofăt	30 »	
Condicar	10 »	240 Lei
Total general pentru Craiova		<u>4.175 Lei</u>

Judecătorii Departamentului Agiei.

Serdarul Nicolai Cuci	80 Lei	
Medelnicerul Ienache Sterian	70 »	
Șătrarul Onciul	50 »	
Cañtelaristul	30 »	<u>230 Lei</u>

Judecători și condicari de pe la județe.

La 17 judecători din 17 județe, câte 50 lei	850 Lei	
17 cañtelariști a câte 20 lei	340 »	<u>1.290 Lei(1)</u>

Cei ce sunt orânduiți la Ibraiila.

Medelnicerul Manole	300 Lei	
Legofătul Apostolache	150 »	<u>450 Lei</u>

Lefile ce se dau la unii și la alții.

Pitarul Dumitrache, Logofătul menzilorilor	160 Lei	
12 Postelnicei	120 »	
Iosif Postelnicele	20 »	
Fustașii	200 »	
Iosif Arhitectul	100 »	
Tulumbagiii	250 »	
Avgi bașa Gavril cu 4 vânători	310 »	
Polcovnicul Maxim Sentoler (Marchizul de Saint Aulaire)	600 »	
Sinzor Gaude	250 »	<u>2.010 Lei</u>

Cei ce sunt rânduiți talmaci la locurile trebuitoare.

Luca, talmaciul E. S. Vice-Prezident Engelgard (Engelhardt)	200 Lei	
---	---------	--

(1) La această sumă este o greșeală în plus de 100 lei.

Dumitru, tălmaciu la Visterie	40 Lei	
Un tălmaciu la Divanul Craiovei	40 »	
Un Logofăt tălmaciu pe lângă cinstitul Gheneral		
Isaiov	20 »	
Logofăt și tălmaciu pe lângă proviant-maister	60 »	360 Lei

Deputații ce sunt orânduiți.

Slugerul Ștefan Lăcusteanu lângă Luminăția Sa		
Graful Glavnoe Comanduiosti Camenski	1.000 Lei	
Iancu Nicolescu pe lângă Dumnealui Gheneral Camenski în Hârșova	500 »	
Sluger Nicolae pe lângă Dumnealui Gheneral Ermolaev	500 »	
Iancul ipac pe lângă Excelența Sa	50 »	
Vataful Alecu Figa pe lângă Excelența Sa Gheneral Iasiu	250 »	
Slugerul Iordache Calistru pe lângă Excelența Sa Gheneral Lanjeron	400 »	
Mihalache Mavru pe lângă Dumnealui Gheneral Zas.	400 »	3.100 Lei

Epistații ce sunt orânduiți asupra carelor.

Vtorii Logofăt Ștefan Bălăceanu la carele cu boi de aici din București	200 Lei	
Clucerul Andrei la carele cu boi din Craiova	100 »	
Epistații carelor cu boi în Focșani:		
Stolnic Costandin	500 »	
Vistier Costache	500 »	
Epistat carelor ot Buzău:		
Constantin Macul	750 »	
Stolnic Iancul	750 »	2.800 Lei

Magazieri de fân și de lemne.

Magazieri de fân:		
Paharnic Vasile Iconomu	200 lei	
Petru Iconomu	200 »	
Sandul Logofătul	60 »	
Un iamac	30 »	
Magazierul lemnelor: Postelnic Radu Clinceanu	200 »	690 Lei

Inspectorii și logofeții ruși dela trei menzile cele mari:

București, Craiova și Focșani.

Procopie Siderovici inspectorul 122 Lei

Doctorii ce sunt orânduți.

Dohtorul Silvestru 250 Lei
 Costandin 250 »
 Costandinache Caracaș 250 »
 Marcul 250 »
 Shina 150 »
 Hirurg al politiei 120 »
 Moașa Politiei 170 »
 Andrei gherah Craiovei 100 »
 Dohtorul inspecției 30 » 1470 Lei

Cei ce se află slujind la Armăsie.

Vtorii Armaș 60 Lei
 Tretii Armaș 20 »
 Duhovnic pușcării 5 »
 Masalagii, însă:
 29 masalagii à taleri 3 și vătăvul de masalagii à taleri 5 92 » 177 Lei

La Cazacii pământeni.

Rohmistru Dumitrovici 80 Lei
 Un olițiant 50 »
 Un strejant (*sic*) 15 »
 5 caprari à taleri 8 40 »
 80 cazacii à taleri 3 240 » 445 Lei

Zapeiilor cu Arnăuții lor ce sunt orânduți în slujbă.

Pencu căpitan ce este orânduț în județul Teleorman
 pentru străjuirea marginii de acolo cu 30 Arnăuți, pe
 ângă Excelența Sa Vițe-prezident: 320 Lei
 Zaharia tufecceibașa 68 »
 20 neferi ai săi câte 30 taleri unul 600 » 998 Lei

Tot Arnăuți.

In slujba Diivanului:

Nenciu delibașa	68 Lei	
25 neferi ai săi	375 »	443 Lei
Spiridon bulucbașa asemenea	443 »	
Soter bulucbașa asemenea	443 »	
Atanasie bulucbașa asemenea	443 »	
Serdarul Dumitru efor al acestora	100 »	1.872 Lei
La Agie:		
2 bulucbași	50 Lei	
2 odabași	30 »	
16 neferi	128 »	208 Lei
La Spătărie:		
2 bulucbași à taleri 25 unul	50 Lei	
2 odobași à taleri 22 aspri 60 unul	45 »	
40 neferi à taleri 20 unul	800 »	895 Lei
La Craiova; pe lângă Excelența Sa Ghe-		
neral Isaiov: Nicolae avgi bașa cu 75 neferi	910 »	Lei
Bimbașa Mihale cu 15 neferi	210 »	
Stefu bulucbașa cu 38 neferi	480 »	
Stefu bulucbașa cu 28 neferi	310 »	
Iordache Căpitan cu 30 neferi	360 »	
Belul bulucbașa cu 98 neferi	1.230 »	
Giafer bulucbașa cu 20 neferi	260 »	
Chirița bulucbașa cu 10 neferi	150 »	3.910 » 7.873 Lei

Cheltueala Ștaburilor.

Ștabul Prea Sfinției Sale Exarhului Gavriil	1.695 Lei	100 aspri
Episcopul armenesc	208 »	40 »
Cancelaria Excelenției Sale întâiului pre-		
zident	1.087 »	48 »
Cancelaria Excelenției Sale Vițe-prezident	500 »	
Comitetul Politiei	2.360 »	5.871 Lei 68 aspri

Cheltueala mesei celei mai jos.

Ștabofițer podpolcovic Denizeev, orânduit cu Vițe-		
Vistier Mihalache Manu	200 Lei	

La 17 ofițeri ce sunt orânduți pe la județe, unul pe taleri 100	1.700	Lei
La un secretar ce este pe lângă Podpolcovnicul Denizeev	100	»
La un scriitor ipac pe lângă numitul	140	»
	<u>2.000</u>	240 Lei

La comisia cercetătoare.

Judecătorul	300	Lei
La 3 scriitori pe taleri	450	»
	<u>750</u>	Lei

Totalul acestor lei se ridică la 51.984 Lei bani 68.

Obișnuitul avea al Visteriei și simbriile ispravnicilor, sameșilor și ale zapciilor după la județe, cari acești bani după vechiul obicei se scad din suma veniturilor.

Dumnealui Vel Vistier Constantin Varlam dela Ghenarie 27 anul 1810.

Din ajutorul diminiilor, adică la o diminie taleri 2.000, pe an 12.000 Taleri

Dela o tetraminie a menzilhanelor câte 2.000, pe an 6.000 »

Dela o tetraminie a maziloruptașilor câte 500, pe an 1.500 »

Dela ajutorul zaharelei 4.000 »

Afară de sus numitele ajutoare, întâmplându-se să se scoată și alte dări iea dumnealui și acel avea.

Dela rusumaturi socotindu-se neîndoit, iar când se iea îndoit, atunci se iea aveațul îndoit, bez ocele și fiindcă dela aceste două husmeturi nu este obicei a lua aveaț.

Din dijmărit 500 »

Din vinărit 500 »

Din oierit 1.000

25.500 Lei

Petrache Vtorii Vistier ce se află în această diregătorie dela Fevruarie 1—1810:

Dela fiecare diminie câte 1.000, pe an 6.000 Lei

Dela o tetraminie a menzilhanelor câte 1.000, pe an 3.000 »

Dela tetraminie maziloruptașilor câte 250, pe an . 750 »

Din ajutorul zaharelei 2.000 »

Iar întâmplându-se să se scoată peste an și alte ajutoare, iea și dela acele aveațuri.

Din rusumaturi socotindu-le neîndoit, iar când se vând indoit, atunci se ia și avaeul în două, bez ocnele și vămile dela cari nu se ia avae.

Din dijmărit	100 Lei
Din vinăriciu	100 »
Din oierit	200 »
	<u>12.500 Lei</u>

Stolnicul Ilie Neciulescu, Sameșul Visteriei se află într'această dregătorie dela 10 Fevruarie 1810.

Dela o diminie ia câte 750, iar pe an	4.500 Taleri
Din tetraminia menzilhanelor ia câte 750, iar pe an	2.250 »
Din tetraminia breslelor ia câte 100, iar pe an	300 »
Din ajutorul zaharelii	1.500 »

Iar întâmplându-se să se scoată peste an și alte ajutoare ia și dela acelea avaeuri.

Din rusumaturi, socotindu-se neîndoit, iar când se vând îndoit, atunci se ia și avaieturile îndoit, bez ocnele și vămile dela cari nu ia avaiet,

Din dijmărit	150 Lei
Din vinăriciu	100 »
Din oierit	100 »
	<u>8.850 Lei</u>

Simbriile ce se dau la șase sacafi ai Vistieriei, adică Polcovnicului Dimitrache Ghindaveți și Logofătului Iacovache, vechi, iar Camarașul Ian-cul, Armaș Ianache, Constantin Rachtivan și Ie-nache Logofăt, noi, dela Fevruarie 1810.

Dela o diminie, câte 600, pe an	3.600 Taleri
Dela o tetraminie a menzilhanelor, câte 600, iar pe an	1.800 »

Iar întâmplându-se să se ia rusumaturile îndoit, vor lua și ei avaietul îndoit.

Dela ocne	1.200 »
Dela vămi	1.200 »
Dela dijmărit	250 »
Dela vinăriciu	250 »
Dela oierit	600 »
	<u>10.700 Taleri</u>

Simbriile ispravnicilor, sameșilor și ale zapciilor după la județe, la diminie.

17 căpitani ispravnici, la diminie câte 1.000 t-aleri, toți	17.000 Taleri
---	---------------

17 al doilea șazători, câte 600 taleri la dimi-		
nie, toți	10.200	Taleri
17 zasaki, câte 200 taleri la diminie, toți . .	3.400	»
17 sameși, câte 120 taleri pe diminie, toți . .	2.040	»
274 zapcii, câte 40 taleri pe diminie, toți . .	10.960	»
Județul orașului Câmpulung, câte 40 taleri pe		
diminie, și pe an	240	»
	<hr/>	43.640 Taleri

Ceeace face peste an (a) 261.840 »

Din tetraminia menzilhanelor iau, afară de		
sameși și zapcii, fiindcă ei nu au simbrii :		
17 căpitani ispravnici câte tal. 550, iar pentru toți	9.350	taleri
17 al doilea șazători, câte 350 taleri, pentru toți	5.950	»
17 zasaki a câte 100 taleri pe diminie, iar pen-		
tru toți	1.700	»
	<hr/>	17.000 Taleri

Ceeace face pe an (b) 51.000 »

Iar amândouă sumele împreună (a) și (b) 312.840 »

Vornicia Politiei.

Vornicul de Politie Scarlat Grădișteanu ce se		
află în această dregătorie dela 9 Fevruarie 1810.		
Din tetraminia breslelor :		
D-lui Vornicul la o tetraminie 600 tal., iar pe an	1.800	Taleri
Logofătul Vorniciei de politie, câte 600 taleri		
la tetraminie, iar peste an	1.800	»
La 5 zapcii ai Politiei, 700 pe tetraminie, iar		
pe an	21.070	»
	<hr/>	5.700 Taleri

Logofeția breslelor.

Visternicul Pană, Logofăt de bresle, vechiu		
întru această slujbă.		
Dela tetraminia breslelor câte 600 taleri la te-		
traminie, iar peste an	1.800	Taleri
Dela banii ce se strâng într'un an pentru lefile		
cesilor (?) pristavi	450	»
	<hr/>	2.250 Taleri
		7.950 Taleri

Iar peste tot această parte a slujbașilor plățiți
cu rețineri asupra veniturilor 377.990 Taleri

Numele judecătorilor și condicarilor de pe la județe.

- Slam-Râmnic: Dimitrache Topliceanu, judecător.
Dimache Logofăt, condicar.
- Buzău Petre Căpitan za Dorobangii, judecător.
- Saac Mateiu Bucoveanu, judecător.
Gheorghe Bilciurescu, condicar.
- Ialomița Polcovnic Andreiu Murguleț, judecător.
Luca Poienaru, Condicar.
- Prahova Ciuș Nicolae Fărămițescu, judecător.
Iordache Bucoveanu, condicar.
- Dâmbovița Ilie Ponca, judecător.
Chidea Postelnicel, condicar.
- Muscel Postelnicul Manolache, judecător.
Ilie Treti Logofăt, condicar.
- Argeș Clucer Ienache, judecător.
Preda Săulescu, condicar.
- Olt Constantin Rătescu, judecător.
Fircă Logofăt, condicar.
- Teleorman Mateiu Berendeiu, judecător.
Sandu Logofăt, condicar.
- Vlașca Sluger Scarlat Greceanu, judecător.
Neculai Manolescu, condicar.
- Ilfov Gheorghie Mehtupciu, judecător.
Costache Logofăt, condicar.
- Vâlcea Serdarul Preda Bujoreanu, judecător.
Postelnicel Ioan, condicar.
- Gorjii Șatrar Chiriță, judecător.
Logofăt Constantin condicar.
- Doljii Radu Călinescu, judecător.
Marin Mamescu, condicar.
- Mehedinți Petrache Dilcu, judecător.
Logofăt Dumitrache, condicar.
- Romanați Vistier Dița Ispravnic.
Stoica Căluzerescu, condicar.

Numele ispravnicilor de județe și ale asesorilor lor.

- Slam-Râmnic: Clucer Alecu Miculescu, ispravnic.
Paharnic Ioan Știrbei, zasidatel.
Iordache Dădulescu

Buzău	Paharnic Hristodor Niculescu, ispravnic. Medelnicer Ștefan Arion, zăsidatel. Iordache Hrisoscoleo »
Saac	Serdar Constantin Ștefănescu, ispravnic. Căminar Iancu Ritoridis, zăsidatel. Grigorie Crețianu »
Prahova	Iancu Filipescu, ispravnic. Treti Postelnic Iancu Cozoni, zăsidatel. Constantin Lipoianu »
Ialomița	Serdarul Scarlat Cerchez, ispravnic. Stolnicul Alecu Fălcoianu, zăsidatel. Treti Logofăt Gheorghie Lehliu, zăsidatel.
Ilfov	Clucerul Ioan Fălcoianu, ispravnic. Șatrar Statu, zăsidatel. Constantin Hiot »
Dâmbovița	Stolnic Gheorghie Palada, ispravnic. Căminar Dimitrie Ralet, zăsidatel. Clucer Iancu Glava »
Vlașca	Paharnic Scarlat Mihălescu, ispravnic. Șatrar Constantin Bârlescu, zăsidatel. Ienache Stănescu »
Teleorman	Serdar Răducănu Fărcășanu, ispravnic. Medelnicer Iordache Tufan, zăsidatel. Căminar Iordache Chițescu »
Muscel	Spătar Alecu Ruset, ispravnic. Iacomice Ciohodar, zăsidatel. Constantin Sterian »
Argeș	Clucer Ștefănică, ispravnic. Comis Mateiu Cantacuzino, zăsidatel. Pitar Hristodor, zăsidatel.
Olt	Căminar Drăghici Otetelișanu, ispravnic. Medelnicer Grigorie Bujoranu, zăsidatel. Armaș Iordache Cerchez, »
Romanați	Stolnic Ștefan Bujoreanu, ispravnic. Stolnic Gheorghie Coțofan, zăsidatel. Serdar Alecu Bengescu »
Vâlcea	Clucer Vasile Locusteanu, ispravnic. Căminar Constantin Socoteanu, zăsidatel. Paharnic Stan Jianu, zăsidatel.
Gorjiu	Medelnicer Ienache Sâmboteanu, ispravnic.

- Gorjiu Paharnic Ioan Enescu, zasidatel.
 Medelnicer Ștefan Bibescu »
 Doljiu Clucer Constantin Otetelișanu, ispravnic.
 Căminar Iancu Teoharie »
 Mehedinți Clucer Nicolae Glogoveanu, ispravnic.
 Clucer Șerban Murgușanu, zasidatel.
 Pitar Gheorghe Argintoianu »
 (Această listă este din 25 Februarie 1810 și extrasă din dosarul 1412).

B. Condica de boierii ce sunt știuți că și-au cinurile din vremea Domniilor, până la vremea Măriei Sale Domnului Constantin Ipsilanti (1).

Vel Ban.

D-lui Dumitrașco Racoviță la comitet.

- » Manolachi Brâncoveanu.
- » Manolachi Crețulescu.
- » Costachi Ghica.

Vel Vornici de Sus.

- » Cost. Filipescu biv vel Vistier
- » Radu Golescu.
- » Ștefan Văcărescu.
- » Isac Ralet.
- » Const. Crețulescu se află halè.

Vel Vornici de Gios.

- » Grigorie Brâncoveanu.
- » Grigorie Ghica la Comitet și Vel Spătar.
- » Barbu Văcărescu.

Vel Logofeți de Gios.

- » Iordache Slătineanu halè Vornic al patrulea.
- » Costachi Dudescu.
- » Dumitrachi Racoviță se află halè.

D-lui Dumitrachi Bibescu Divanist la Craiova.

- » Costachi Caliarchi la Depart. de 7.
- » Radu Slătineanu se află halè Vornic de Gios.
- » Istrati Crețulescu la Comitet.
- » Barbu Știrbei.

Vel Vornici al patrulea.

- » Dimitrașco Racoviță.
- » Costachi Bălăceanu la Comitet Vel Armaș.

Vel Dvornici de Obștire.

- » Petrachi Retorides.
- » Manolachi se află halè.

Vel Logofeți de Sus.

- » Constandin Varlam Vel Vistiernic.
- » Const. Samurcaș ocârmuitor Divanului Craiovei.

Vel Dvornici ai Politiei.

- » Mihalachi Manul.

(1) Dosar No. 1775.

- Vel Agă.*
- D-lui Grigorie Filipescu.
- Vel Clucer.*
- » Ioniță Vlădoianu.
- » Cornea Brăiloiu la Divanul Craiovei.
- » Stanciu Bolintin la Depart.
- » Dumitrașco Brăiloiu.
- » Neculae Glogoveanu Ispravnic la Mehedinți.
- Vel Logofăt za Obiceiuri.*
- » Grigorie Băleanu.
- » Ion Comănescu al doilea Divan ot Vornicie.
- » Scărlat Grădișteanu halè Vornic al Politiei.
- Vel Vistieri.*
- » Teodorachi Văcărescu halè Vel Logofăt de sus.
- » Ioan Hagi Moscu.
- Vel Căminari.*
- » Iordachi Filipescu.
- » Nestor la Departamentul de Criminal.
- » Neculae Văcărescu.
- » Drăghiceanu Otetelișanu isprav. de Olt.
- » Grigorie Greceanu.
- » Neculae Filipescu.
- » Alexandru Ghica halè Vel Agă.
- » Constandin Socoteanu zasedat la Vâlcea.
- » Grigorie Ralea.
- » Iordachi Rasti.
- » Dumitrachi Ralet zasedat la Dâmbovița.
- D-lui Ion Rethorides zasedat la Se-cueni.
- » Tancu Teohari zasedat la Dolj.
- Vel Clucer.*
- » Constantin Haralambie zasedat la Dolj.
- » Constandin Filipescu.
- » Ștefănică . . . Ispravnic la Argeș.
- » Constandin Brăiloiu.
- » Ioan Faca.
- » Fotachi Știrbeiu.
- » Toma Crețulescu.
- » Alexandru Rosăt Spăt. la za Moldova ispravnic de Mușcel.
- » Iordachi Crețulescu.
- » Ion Fălcoianu ispravnic la Ilfov.
- » Costachi Teologu.
- » Constantin Otetelișanu ispravnic la Dolj.
- » Mihalachi Racovița.
- » Vasile Lăcusteanu isprav. la Vâlcea.
- » Alexandru Neculescu isprav. la Râmnic.
- » Iordachi Golescu.
- Vel Paharnici.*
- » Costachi Rosăt.
- » Neculae Golescu.
- » Scarlat Rosăt.
- » Ioniță Crețeanu.
- » Ioniță Știrbeiu zasedat la Râmnic.
- » Constandin Grădișteanu.
- » Ioniță Gănescu zasedat la Gorj.
- » Ștefan Catargiu.
- » Grigorie Romani.

D-lui Enachi Goleșcu.
 » Stăncuța Jianu zasedat la Vâlcea.
 » Scarlat Mihălescu ispravnic la Vlașca.
 » Ștefan Belu.
 » Alexandru Crețulescu.
 » Pană Costescu.
 » Manolachi Hrisoscoale.
 » Dumitrache Neculescu.
 » Ilie Capichihalea.
 » Mihail Filipescu.
 » Alexandru Comăneanu.
 » Hristodor Neculescu isprav. la Buzău.
 » Iordachi Negrea.
 » Neculae Ialomiceanu.
 » Dumitrachi.
 » Gheorghi.
 » Gheorghi Neculescu.
 » Iordachi Baioroglu.
 » Constantin Fotino.
 » *Vel Stolnici.*
 » Grigorie Asan.
 » Grigorie Paleologu.
 » Dumitrachi Știrbeiu.
 » Ioniță Bălăcescu.
 » Dumitrachi săn Medelnicer Ștefani.
 » Costandin Caragea.
 » Neculae Crețeanu.
 » Alexandru Negulescu sameș al Vistieriei.
 » Costandin Predescu.
 » Ghiță Palada ispravnic la Dâmbovița.
 » Alecu Fălcoianu zasedat la Ialomita.

D-lui Enache zet Razu.
 » Grigorie Doni.
 » Costachi Câmpineanu.
 » Constandin Cioran.
 » Alexandru Filipescu.
 » Sandu Goleșcu.
 » Șerban Grădișteanu.
 » Grigorie Grădișteanu.
 » Ștefan Bujoreanu (?).
 » Neculae.
 » *Vel Comis.*
 » Matei Cantacuzino, zasedat la Argeș.
 » *Vel Serdari.*
 » Necolae zet Evdochim.
 » Neculae Seresli.
 » Costachi Mihalachi.
 » Dimitrie Poliz.
 » Neculae Diamandi.
 » Șerban Racovițan.
 » Vasile Isvoranu.
 » Mihalachi Arion.
 » Mihai Greceanu.
 » Stroe Târnoveanu.
 » Chiriță Căplescu.
 » Scarlat Cerkez isprav. la Dolj.
 » Costandin Chitoreanu calemgiu al Visteriei la rămășițuri.
 » Costachi Nedeianu.
 » Andonachi Menea.
 » Iordachi Deșliu.
 » Anton.
 » Irez Bujoreanu.
 » Constantin Hagi Pascali.
 » Iordachi Neculescu.
 » Răducanu Caramanlău.
 » Neculae Lăpănescu.
 » Petrache Gorne.

- D-lui Constandin Orescu.
 » Costandin Cernăvodeanu.
 » Răducan Fărășan ispravnic
 la
 » Asanachi Robescu.
 » Iamandi Filitti Brat Episcop
 Buzău.
 » Spirea Brat.
 » Neculae Saigiu.
 » Neculae Topliceanu.
 » Constandin Vulturescu.
 » Andon Baruș.
 » Iancu Cocorăscu.
 » Mitra.
 » Răducan Orașan ispravnic la
 Curte.
 » Constandin Crețulescu.
 » Stefanachi Teodor calangiu al
 Vist. la scutiri.
 » Iani Neculai.
 » Manolachi Caridalevs.
 » Barbu Veșoreanu.

Vel Medelniceri.

- » Constandin Păean.
 » Scarlat Romăneti.
 » Gheorghe Fican.
 » Chiriac Arbăt.
 » Iamandi zet Fote vameș
 » Teodor Arcuda.
 » Mateiu Dupălnița.
 » Grigorie Merișescu calemgiu
 la fân.
 » Neculae Roșca.
 » Constandin Caclica.
 » Ianacachi Sămboteanu isprav.
 la Gorj.
 » Gheorghe Mărcunțanu.
 » Dumitrachi Costacopol.

- D-lui Săvastian.
 » Simion Neștenar.
 » Costachi Brezoianu.
 » Alecsandru Vilară.
 » Costandin Almăgeanu.
 » Necolae Gigărtu.
 » Manolachi.
 » Alexandru Pale.
 » Ioniță Boerescu.
 » Ioniță Colfescu,
 » Gligore Palade.
 » Gligore Jianu.
 » Sandu Cărnățanu.
 » Costandin Moldoveanu.
 » Chiriac i Divan.
 » Alexandru Lămoteanu.
 » Spiridon condicar al Vist.
 » Gligore Bujorescu zasedat la
 Olt.
 » Iordachi . . . zasedat la Te-
 leorman.
 » Ianacachi Sterian.
 » Matei Greceanu.
 » Ioniță Sefendachi.
 » Dumitrachi Broșteanu.
 » Ioniță Socolescu.
 » Mihalachi Caplii.
 » Costandan Ioan,
 » Anton.
 » Ștefan Arion zasedat la Buzău.
 » Costachi Micșunescu.
 » Petcu Cărsardar.
 » Ioan Cărlova.
 » Andrei Bănciulescu.
 » Panaite ot Buzău.
 » Nicoli.
 » Răducanu Bengescu.
 » Zamfir Băltescu.
 » Ianacachi Panaitoglu.

Vel Slugeri.

- D-lui Panaite Băbeanu.
 » Ioniță Merușescu.
 » Amza Jianu.
 » Toma Palat zet Cărstichi.
 » Neculae Bălăceanu.
 » Răducanul Greceanu.
 » Scarlat Stoenescu calemgiu la Vistierie, la alișvelișuri.
 » Neculae zet Mănăilă.
 » Scarlat Isvoranu.
 » Scarlat Greceanu.
 » Neculae Brăiloiu.
 » Dumitrache Cornelie.
 » Daniel.
 » Costandin Lupea.
 » Iordache Rudescu.
 » Gligori Tăutănescu.
 » Gheorghe Mehtupciu.
 » Dumitrache Lerescu.
 » Răducanu Poenaru condicar la Divan.
 » Costandin Mănăilă.
 » Constandin Dragodan.
 » Barbu Dănculescu calemgiu al Vist. la răspunsuri.
 » Scarlat Chițoranu.
 » Alicesandru Mincu.
 » Mihaiu Bărbătescu.
 » Dragaceanu Borănescu.
 » Neculai Anton.
 » Stefanachi Giurescu.
 » Enache sameș Mehedinți.
 » Constantin Bucescu.
 » Anastasie Urlățeanu.
 » Iancu Maimaroglu.
 » Gheorghe Boldescu.
 » Gheorghe Balan.
 » Neculai Panaitoglu.

- D lui Dumitrachi Topliceanu.
 » Iordachi zet Dascal Dragan.
 » Iordachi Beceru.
 » Zamfir Băltescu.
 » Iamandachi Carcalechi.
 » Neculae Chitescu.
 » Neculae Greceanu.
 » Costache Greceanu.
 » Ioniță Grecianu.
 » Costachi Paraschivescu.
 » Răducanu Voinescu ectractor al Vistieriei.
 » Marin Butculescu.
 » Filipi Poște Lenș.
 » Iordachi gramatic sãn Starosti.
 » Constandin Bălțeanu.
 » Dragomir Iliescu.
 » Gheorghe Văleanu.
 » Costandin Otetelișanu.
 » Drăghiceanu Babisc.
 » Gheorghe Crasnar.
 » Ștefan Brăiloiu.
 » Ștefan Lăcusteanu.
 » Teodor.
 » Dumitrachi Borănescu.
 » Andonachi Teohar.
 » Stavri.
 » Iancu Fotino.
 » Grigoraș Brailoiu.
 » Constandin sãn Eclisiarh.
 » Ioan Trapezundes.
 » Toma Sefendache.

Vel Pitari.

- » Constandin Vlasto.
 » Valce Ogrezianu.
 » Dumitrache Căldăresc.
 » Dumitrachi Hatmanescu Logof. asupra mensilurilor.

D-lui Ioniță Rafailă vtori Logof. la

- » Divan.
- » Stanciu Sișescu.
- » Nică Vlădescu.
- » Iancu Condicar.
- » Petrachi Apostol hale vtori Vistiernic.
- » Ștefan Voinescu calangiu la Vist. Ioniță Lipănescu.
- » Hristodor Balan zasedat.
- » Iordachi Caramenlău.
- » Alecsandru Văcărescu.
- » Panaite ot Samurças.
- » Gheorghe Argintoian.
- » Iordachi Drăgoescu.
- » Lambru.
- » Alecu Romănescu.
- » Gheorghe isprav. de curte.
- » Dumitrachi Berendeiu.
- » Gligori Gărboveanu.
- » Răducanu Stănescu.
- » Ioniță Ghimpățeanu.
- » Ioniță Jianul.
- » Haralambie.
- » Nicolae ot Banul Scarlat.
- » Ioan Gigărtu.

Vel Șatrari.

- » Gheorghe Coțofanul.
- » Ioan zet Merișescu.
- » Neculae zet Arion.
- » Gheorghe Socoeanu.
- » Constantin Vieroșanu.
- » Nicolae Mihăilescu.
- » Ianachi Bădulescu.
- » Caloean Pleșoean.
- » Matei Popescu.
- » Ilie Ratilescu.
- » Stati Condorat zasedat la Ilfov.

D-lui Răducanu Safendachi.

- » Iordachi Araboglu.
- » Dumitrachi Slătineanu.
- » Costandin za bresle slujito-rești calangiu.
- » Zane Brătianu.
- » Gligori Săftoiul.
- » Stavri.
- » Alexandru Uescu.
- » Costandin Calistrat.
- » Neagu Drăgulănescu.
- » Matei Greceanu.
- » Ioniță Șonțu.
- » Gheorghe Vlădescu.
- » Anton.
- » Neculae Giurescu.
- » Ștefan Tămășescu.
- » Constandin Mavrodin.
- » Chiriță Cadi.
- » Toma Deleanu.
- » Grigori Negru.
- » Constandin Băjenescu zasedat la Vlașca.
- » Enciul.

Vel Cluceri za arie.

- » Iamandi Racoviceanu.
- » Ștefan sin Pahar. Alexandru
- » Barbu Vișoreanu.
- » Ioniță Greceanul.
- » Mihalachi Dădulescu.
- » Iancu Glava zasedat la Dâmbovița.
- » Costea Iliăș.
- » Neculae Zăhăreanu.
- » Iordachi Mavrodin.
- » Oprișan Darca.
- » Gheorghe Vărzariu.
- » Enachi Petrescu.

D-lui Panaite ot Cămpina.

» Iordachi Parepa.

Vel Ispravnic za Curte.

» Constandin.

Vel Vameși.

» Dumitru Lambru.

» Nicolae Jico Medeln. Stalni.

» Anastase Ghiăță.

» Marcu.

Vel Camarași za Ocna.

» Panaite ot Hagi Moshu.

» Iancu.

Vtorii Logofeți ai Divanului.

« Barbu Brătășianu.

» Constandin.

» Ștefan Bălăceanu.

» Alecu Vilară.

» Iacovachi.

» Alexandru Vlasto.

» Neculae Iuliano.

» Constandin Broșteanu.

Vtorii Logofeți za Obiceiuri.

» Dinu Cratoiul.

» Ianachi Hafta.

» Marinache Orășanu.

Vtorii Vistieri.

» Constandin sin Pop Filachi.

» Pascal Bogdanlău.

» Nițu Măldărescu.

» Constandin Brătianu.

» Stoica Urlățeanul.

» Constandin Borănescu.

» Gligori Onopeanu.

D-lui Scarlat Greceanu.

» Neculai Periețeanu.

» Constandin Prisiceanu.

» Gheorghii Arseni.

» Manolachi za Spital.

» Constandin Sărățeanu.

» Dumitrache Drăgulenscu.

» Iliescu Carabulea.

» Iamandi sãn Post. Anton.

» Păna Băbeanul de bresle.

» Manolachi Radu.

» Constandin sãn Post. Anton.

» Temeli.

» Scarlat Măinescu.

» Petre Cotărescu.

» Răducanu Hrisoscoleu.

» Niculae sãn Dragoman Manuc.

» Mihai Leсандrescu.

» Ioniță sãn Vist. Filipescu.

» Alecsandru Paraschiva.

» Ioniță Bălăceanu.

» Iordachi Vernescu.

» Ursachi.

» Neculae Teodor.

» Diamandi Arsenie.

» Niculae sãn Logof. Samurcaș.

» Ștefan Măicănescu.

» Zamfirachi.

Vtorii Postelnici.

» Gligori Ghina.

» Ghiorghii sãn Tearah.

» Costachi Cozone.

Vel Căpitani za Darabani.

» Neculae zet Sterian.

» Petre.

» Constandin sãn Cluceru Lupu.

» Iordachi Ungurelu.

» Răducanu zet Loghin.

Vel Căpitani za Logofeți.

D-lui Ianachi Mardagiū.

- » Mirce Periețeanu.
- » Teodorachi.
- » Constandin Teodor.
- » Antonie Hiot.
- » Stan Cogălniceanu.

Vtorii Logofeți ai Divanului.

- » Șerban Budișteanu.
- » Marin ot Dudescu.
- » Ioniță Furduescu.
- » Răducan sãn Clucer Dumitrache.
- » Danu Basma.
- » Constandin Produlescu.
- » Zamfir ot Craiova.
- » Gheorghe Cernătescu.
- » Petre.
- » Părvu Grăncescu.
- » Răducan Dărvărescu.
- » Neculai Stan.
- » Neculai Nica.
- » Gheorghî Lehliu.
- » Răset za Vâlce.
- » Constandin Boteanu.
- » Zamfir za Divan.
- » Gligori Izvoranul.
- » Sandu Dascoveanu.
- » State sin Ban Costachi Ghica.
- » Ilie sin Muscel.
- » Alexandru Olănescu.
- » Răducanu Tocilescu.
- » Anastase brat Vlade.
- » Grigori Drugănescu.
- » Petrachi sin Cremination.
- » Nica Musceleanu.
- » Ioniță ot Episcop Buzău.
- » Constandin Andronescu.

D-lui Grigori Greceanu.

- » Ioniță Rudeanu.
- » Hristodor.
- » Ioan Broscar.
- » Vasile ot Gorj.
- » Matei ot Teleorman.
- » Mihai Râmniceanu.
- » Dincă Bărsescu.
- » Matei Nenișor.
- » Constandin zet Roază.

Vtorii Logofeți za Obiceiuri.

- » Teodorachi Cloșcă.

Vtorii Vistiernici.

- » Barbu Movilă.
- » Costachi Razul.
- » Constandin Fărcășanul.
- » Const. Bălțeanu.
- » Iamandi Dicamenge.
- » Ioniță Stanimirescu.
- » Iordachi Gănescu.
- » Neculae Popescu.
- » Hristodor ot Filipescu.
- » Tanasă Petrescu.
- » Toma ot Ban Racoviță.
- » Matei Bucoviț.
- » Hristache Potlogeanu.
- » Tanasie Coroleanu.
- » Părvu Merișescu.
- » Ioan Ungureanu.
- » Gheorghî Poenaru.
- » Ioan Gerescu.
- » Gheorghî Șonțu.
- » Răducanu.
- » Barbu Dăsculețu.
- » Ion sin Medel. Constantin Iipodi.

Logofeți za Vistierie.

D-lui Done Coțescu.

» Enachi sãn Gramatic.

Vt. Postelnici.

» Vasile Cioran.

» Iacovachi Omera.

Logofeți za zapcii spătărești.

» Ioniță Stoenscu.

» Ioniță Voinescu.

Logofeți za iruslele (?) Agiei.

» Grigorie Stoenscu.

» Ioniță Grigoriu.

» Nitu Lămotescu.

» Niculae Pardalos.

» Niță zet Petrescu.

Vtorii Logofeți za Politie.

» Iacovachi sãn Ifrim Loghin.

» Panaite Moscu.

» Marin sin Nică Logof.

» Mihai sin Varlaam.

Valaji za Aprozi.

» Mihai zet Clucer.

» Iancul.

Starosti za neguțitori.

» Asanachi.

Vataji za Divan.

» Costachi sin Pahar. Alicsandri.

» Ianachi sin Dragomăneasa.

» Iordachi Stirbei.

» Duonisăi.

Vataji za Vistierie.

D-lui Neculae Cătoritu.

» Grigori Filipescu.

» Gheorghie Bălteanu.

» Șarban ot Ban Costachi Ghica.

» Petrachi ot Vistier Varlaam.

Vataji za Paharniceii.

» Dimitrie Papira.

Vel Căpitani za Cazaci.

» Dumitrachi Balaura.

» Dumitrachi Stoinescu.

» Vasilachi Chinopsie.

» Sandu Varzaru.

» Drăgoi Babia.

» Diamandi Zihnos.

» Ianachi Lăcușteanu.

» Neculae Dărăscu.

» Neculae ot Târgovești.

» Ioniță Străchinescu.

» Ioniță Gănescu.

» Diamandi brat Iconom.

» Constandin Brezianu.

» Grigori Bedma.

» Matei za Politie.

» Stato Lambru.

» Urmuz.

» Radu Lăcusteanu.

» Constandin za Săimeni.

» Dumitrachi Tetea.

» Anghel Piscupescu.

» Constandin pristav za Ciocli.

» Dimitrache Ghizdăveții.

» Scarlat Dăscălescu.

» Barbu Provat.

» Dumitrachi Gărboviceanu.

» Ioan za Târgovește.

» Constantin za Podari.

- D-lui Dumitrachi za Ciocli.
 » Zamfir Isac za tãrg.
 » Teodorac za.....
 » Matic..... za vãnãtori.
 » Hristache za Cerneti.
 » Ilie Cocãnea za tãrg.
 » Iordachi za Tãrgovește.
 » Neculae Anton za Podari.
 » Barbu za Podari.
 » Ștefan za vãnãtori.
 » Costa za Tãrgovește.
 » Costachi za Tãrg.
 » Matei za Ciocli.
 » Matei.
 » Ștefan Bãrisoc.
 » Mihaiu.
 » Fotachi.
 » Ioniță Hãtmãnescu.
 » Ioniță za Calarași.
 » Costandin za Vãlce.
 » Dinu Crãiniceanu za Cerneti.
 » Neculae Baleoiu.
 » Iancu.
 » Istrati Sãlișteanu.
 » Moisã ot Vãleni.
 » Patrichi.
 » Iordachi Baloga.
 » Ioniță Plãvieanu.
 » Ioniță Dãmboviceanu.
 » Mihalachi.
 » Costachi Petresco.
 » Vasilache Negre.
 » Panaite za Tãrgovești.
 » Alecsandru.
 » Hrisof.

Vel Ceauși spãtãrești.

- » Hristea Cãrca.
 » Dumitrachi Mihailescu.

- D-lui Alexandru Palahi.
 » Constandin Ilieșanu.

Vel Ceauși agești.

- » Gheorghe brat Șatrar.
 » Gheorghe.
 » Neculae zet Chițora.

Vtorii Comisi.

- » Gheorghe Chițescu.
 » Leonard.
 » Ianachi.

Vtorii Pitari.

- » Geane Orășanu.
 » Marin.
 » Neculai Blehan.
 » Atanasie.
 » Iani Grecu.
 » Stan Repezeanu.

Vtorii Armași.

- » Dumitrachi Vișoreanu.
 » Anastase Mitrachi.
 » Teodor.
 » Dumitrachi Livezeanu.
 » Rãducanu Sãrdãnescu.
 » Hristodor Sevescu.
 » Grigori.
 » Dumitrachi Zãteanu,
 » Ianachi sin Dascal Ioan.
 » Dumitrachi Pașalãu.
 » Ion.
 » Șerban Magheru.

Vtorii Comiși.

- » Costandin sin Sarale.

Vtorii Sulger.

D-lui Dumitrachi.

Vtorii Armași.

D-lui Canela.

» Toma Moldoveanu.

IV.

AMĂNUNTE ASUPRA STĂRII FINANCIARE ȘI ECONOMICE A ȚERII-
ROMÂNEȘTI DELA 1808 LA 1812.*Veniturile Țerii-Românești pe 1806.*

A. Arenda ocnelor	Lei 500.000
B. Arenda vămile.	» 350.000
C. Dijma albinelor, tutunului și a porcilor	» 250.000
D. Oieritul	» 350.000
E. Vinăriciul	» 200.000
F. Dela țigani domnești.	» 100.000
G. Birul Țerii câte 92 — 100 lei de cap dela 55.000 contribuabili.	» 5.500.000
H. Birul extraordinar dela acelaș număr de contribuabili a câte 7 lei 28 parale de cap	» 423.000
I. Haraciul obișnuit dela acelaș număr de birnici a câte 7 lei pe an de birnic	» 385.000
J. Contribuția pentru menziluri (poște), câte 11 lei de birnic.	» 605.000
Peste tot Lei	<u>8.663.000</u>

Toate aceste sume, afară de cele sub E, H, I și J, cari sunt întrebuințate pentru așa zise belicuri sau predări de proviziuni pentru Constantinopole, intră în Camara Domnească (1).

Veniturile Țerii-Românești pe 1808 (2).

A. Ocnele	434.000 Lei
B. Vămile	250.000 »
C. Dijma albinelor, tutunului, porcilor	171.000 »
D. Vinăricul	100.000 »
E. Oieritul	200.000 »
F. Țigani domnești	100.000 »
G. Birul obștesc, câte 3 $\frac{1}{2}$ lei pe lună de cap pentru 28.000 (3) birnici	1.176.000 »

(1) Corespondentul anonim din București.

(2) Ibid.

(3) În doi ani numărul contribuabililor scăzute deci la jumătate.

H. Contribuția pentru poște câte 11 lei de cap	308.000 Lei
I. Contribuția pentru întreținerea spitalurilor și altor tre- bunțe ale armatei rusești, câte 89 lei de cap	<u>2.492.000 »</u>
Total	5.231.000 Lei

La care trebuie adăos contribuția în fân, orz și lemne, care se suie la cel puțin 2.000.000 lei și nenumărate transporturi și întreținerea soldaților ruși cu toate cele trebuitoare afară de pâine și carne.

Lefile Terii-Românești pe 1808.

Inaltului Divan al boierilor Valahiei	88.750 Lei
Vistieriei, slujbașilor ce poartă cancelaria fiscului	27.170 »
Slujbașilor cancelariei Divanului	13.535 »
Judecătorilor din judecătorii, adică ai departamentului de opt, de șapte și ai Criminalului aici în București	22.035 »
Poliției înalte (Spătărie)	2.900 »
Poliției celelalte (Agie)	2.500 »
Arnăuților Spătăriei	3.347 »
» Agiei	2.348 »
Logofătului pașapoartelor și al podorojnelor	1.920 »
Administratorilor spitalelor	2.660 »
Administratorilor transporturilor pentru slujba armatei impe- riale rusești	1.900 »
Agăi Pantazoglu, Marele Gramatic al fostului Domn Ipsilant, pe două luni: Ianuarie și Fevrnarie	2.100 »
Mehmendarilor rânduiți pe lângă generali și lagăre	12.600 »
Slujbașilor poliției	1.840 »
Canțeleriştilor, adică scriitorilor ruși și francezi	13.033 »
Proviant meșterului Krulikovski și cheltuelile de cancelarie	3.804 »
Medicilor de oraș din București	4.921 »
Tulumbagiilor	3.000 »
Fustașilor	2.000 »
Postelniceilor	2.160 »
Mahalagiilor (zapcii peste mahalale)	594 »
Duhovnicului pușcăriei	60 »
Neferilor cari fac slujbă în țară	4.632 »
Celor însărcinați cu furnitura lemnelor de foc	1.800 »
Lui Sinior Gaudelea	5.250 »
Lui Hadji Nicolae scriitorului turc	390 »
La 2 tâlmaci, unul pe lângă Vistierie și celălalt pe lângă Excelența Sa Generalul Miloradovici	620 »

Lefile din târgul Craiovei (Divan și celelalte)	35.256 Lei
Alocația strălucitelor Beizadele ai căror părinți au fost în vremea lor Domni	560 »
Alocația Domnițelor și a văduvelor de boieri pensionate	4.800 »
Alocația copiilor de boieri și a jupăneselor având pensii	18.210 »
Retribuția ispravnicilor și a zapeiilor de plăși, condicarilor și judecătorilor precum și obișnuitele avaturi pe anul 1808	309.896 »
Total	601.701 Lei

În cele două Divanuri intrau boierii cu rangurile următoare: Vel Ban, Vel Vornic al Țerii de sus, Vel Logofăt al Țerii de sus, Vel Vornic al Țerii de jos, Biv Vel Vornic, Vel Logofăt al Țerii de jos, Vel Vornic al doilea, Vel Vornic al Obștiilor, Vel Postelnic, Postelnic, Gramatic Postelnic și Vel Vornic al Politiei.

Printre funcționarii Departamentului Financelor erau: Logofătul rămășițelor, Logofătul capacului, Condicarul, Logofătul de răspunsuri, Gramaticul Vistieriei, Logofătul sămeșiei, Logofătul de slujbe, Logofătul breslașilor și al maziilor, Logofătul havalelelor, Logofătul jalbelor și 17 Logofeți de scripte.

Printre Beizadelele ajutate vedem pe: Racoviță, Grigorie Ghica, Constantin Caragea, Domnița Ecaterina Mavrocordat, Domnița Ecaterina Caragea, Drăgomănița Suleica Ghica, Elena Brâncovanu, Vorniceasa Elena Ipsilanti, Smaragda Filipescu, Ecaterina Fălcoianu și Logofăteasa Elena Bărcănescu.

După partea II. Condică de toate veniturile Țerii Valahiei ce s'au adunat la Vistierie în cursul anului 1808, cum în lăuntru anume se arată. Din 25 Aprilie 1809, cuprinzând 25 file, suma veniturilor Valahiei pe anul 1808 se ridicau la 3.650.415 lei (1).

Cheltuelile pentru întreținerea armatei împărătești s'au ridicat la	2.626.627 Lei
Alte cheltueli pentru armata de garnizoană	154.888 »
Cheltueli pentru țară	959.547 »
Rămășițe în județe	184.192 »

total 3.925.254 Lei (2)

În anul 1808 (3) lacurile sărate au fost date în arendă pentru suma de 341.000 lei.

(1) Condică cuprinzătoare de toate lefile ce s'au plătit dela Vistieria Principatului Valahiei pe un an întreg leat 1808, cum în lăuntru anume se arată întocmai după cum s'au urmat. Extract Halippa în Труды, I.

(2) Cheltuelile ce s'au urmat în tot cursul leatului 1808: cum în lăuntru, într'această condică se arată. Din 15 Aprilie 1809, pe 34 zile.

(3) No. 70. Despre arândarea industriilor sării în Țara-Românească. 1808. Ibid., 364.

Toate stabilimentele se găseau pe moșiile aparținând mănăstirilor: Logofătul cel Mare (?), Sfântul Panteleimon și Mărginenii. Cel dintâiu primia dintr'aceste venituri un ajutor de 3.000 lei, al doilea 2.500 și al treilea 1.000. Exportul sării peste Dunăre era oprit afară de cel pentru Serbia. S'au exportat în Serbia 2 milioane ocale sare.

Căminarul (1), funcționarul otuceiu al accizelor vinului și tutunului, trebuia să plătească arendă pentru slujba lui; Pantazoglu dădea pe dansa 10.000 lei pe an.

În anul 1806, cu prilejul năvălirii în Valahia a lui Pazvantoglu, Divanul neavând la dispoziție bani spre a pune capăt năvălirii acestui crud dușman, porunci Vistierului să împrumute bani dela negustorii ruși și austriaci ai orașului Craiovei. Aceștia consimțiră bucuros, aduseră 50.000 lei în naht și mai predară proviant în valoare de 11.893 lei și 15 parale, îmblânzind astfel pe Pazvantoglu și mântuind Principatul de o primejdie amenințătoare.

Această datorie fu achitată numai în urma a nenumerate reclamațiuni din partea Agentului austriac, tocmai pe la sfârșitul ocupațiunii rusești (2).

Din Divanul Valahiei făceau parte următorii boieri (3), numiți în posturi de ale Curții Domnitorului Ipsilant și cari, după depărtarea lui, urmau a primi leafa pentru slujbe de Curte:

Hatmanul	12.000 Lei
Marele Postelnic	13.100 «
Vel Clucer	3.000 »
Vel Camaraș	8.000 »
Vel Paharnic	1.920 »
Vel Stolnic	1.200 »
Vel Comis	— — »
Vel Sărdar	1.200 »
Vel Gramatic	6.000 »
Vel Portar	— — »
Vel Medelnicer	1.200 »
Vel Sluger	1.200 »
Vel Pitar	— — »

(1) No. 83. Despre veniturile slujbei de Căminar și dacă această slujbă în Valahia a fost într'adevăr dată D-lui Pantazoglu, de către Principele Ipsilant, ca despăgubire pentru cheltuielile făcute pentru trebuințele armatei rusești. 1808. Ibid., p. 368.

(2) No. 127. Despre satisfacerea negustorilor austriaci și ruși trăind în Craiova în ceea ce privește sumele luate dela dâșii în timpul năvălirii lui Pazvantoglu în Valahia spre a pune capăt cruzimii lui, precum și pentru proviant. 1808. Ibid.

(3) No. 130. Despre desființarea în Valahia a slujbelor privind persoana festului Domnitor, 1808.

Vel Șatrar	720 Lei
Vel Clucer za Arie	720 »
Al Doilea Postelnic	1.800 »
Al Treilea Postelnic	960 »

Se cheltuiau astfel 53.010 lei pe an în nefința Domnului. «Printre slujbele Valahiei», scria Cușnicov Divanului, «sunt multe cari privesc numai pentru persoana Domnului și cari slujesc numai Domnului și cari acum nu mai pot fi menținute, deoarece sunt cu desăvârșire inutile și nu dau nici o ocupațiune acelor cari dețin numitele slujbe.

«Pe de o parte aceasta nu este potrivit cu situația lor actuală, ei nelucrând nimic, iar pe de alta ei primesc știutele lefi și venituri într-o vreme când Visteria duce o așa mare lipsă de bani pentru obiecte foarte importante, cum este satisfacerea trebuințelor armatei Impărăteștii Sale Măriri. Prin urmare, având atât datoria să înlătur orice lipsă în îndestularea acelei armate cu toate cele trebuincioase, cât și grija bunei stări obștești, și dorind să desființez, pe cât pe puțin, orice risipă a veniturilor Visteriei, aducând-o în stare mai bună, la micșorarea greutăților și la oareșcare îndulcire a soartei nenorocite a locuitorilor, iau hotărârea, pe temeiul puterii dată mie de Prea Milostivul meu Impărat, să desființez toate funcțiunile de mai jos: Hatman, Postelnic, Clucer, Camaraș, Paharnic, Stolnic, Comis, Șatrar, Clucer za Arie, al Doilea și al Treilea Postelnic.

«Apoi, înștiințând despre aceasta pe cinstitul Divan, îl invit ca lefile și veniturile acestor slujbe desființate să se întoarcă de acum înainte în veniturile generale ale Visteriei». Cum au apreciat boierii cele de mai sus, se vede din raportul următor al Divanului către Cușnicov: «Nous avons compris le sujet de l'arrêté de Votre Excellence en date du 20 de ce mois, concernant les charges suivantes, savoir: la Hatmanie, la Kamarachie, la Pacharnitchie, la Stolnitchie, la Komissie, la Serdarie, la Grande Grammatitchie, la Portarie, la Medelnitcherie, la Sloutgerie, la Pitarie, la Chatrarie, la Kloutchérie za Arie, et la seconde et troisième Postelnichie; puisque ces charges n'étaient nécessaires qu'au Gouvernement d'Hospodar, ce qui actuellement a cessé de l'être, elles ne doivent plus exister. Elles ne doivent non plus tirer désormais des appointements de la Visterie, puisque celle-ci n'est plus en état à avoir de l'argent en excédant pour en distribuer les appointemens. Ce quoi nous avons l'honneur de rappeler à Votre Excellence que pour ce qui regarde les appointemens de ces charges, savoir: de la Hatmanie, de la Kamarachie, et de la grande Grammatitchie, puisqu'elles ne sont pas tout-à-fait des charges du pays, il seront enlevés par les raisons susmentionnées. Mais les autres charges étant proprement des dignités du pays, comme elles le sont déjà dès le commencement, il

est de conséquence qu'elles restent aussi à l'avenir sain et sauf, sans cependant tirer des appointements pour le moment, de la même manière que cela s'est pratiqué dès l'entrée des troupes Impériales dans ce pays et jusqu'à présent, à cause du mauvais état du pays. Quand pourtant le pays par la grâce de Dieu se rétablira, parvenant dans un meilleur état, alors les personnes y employées en tireront les appointement fixés à chacune de ces charges, puisque c'est aussi un des anciens privilèges du pays bien statués et toujours observés». După Mitropolit și după Episcopul de Buzău iscălesc raportul: Constantin Filipescu, Radu Golescu, Ștefan Văcărescu, Isaac Rallet, Grigorie Ghica și Barbu Văcărescu. Cușnicov răspunse scurt și autoritar: «Neavând nici o trebuință să intru în discuțiune cu cinstitul Divan asupra unor lucruri cari pentru mine sunt hotărâte cu desăvârșire, eu măntin propunerea din 23 Mai trecut în privința desființării slujbelor, și rog ca Divanul să nu-și însușească niciodată un drept care nu-i aparține și să fie încredințat că eu sunt dator să aduc la îndeplinire cu precizie hotărârile subsemnate de mine și fără a îngădui cea mai mică contradicțiune». După aceasta, unii din boieri, ca, spre pildă, Constantin și Gheorgie Filipescu, adresară lui Cușnicov suplice personale pentru ca să-i lase în slujbele lor, dar Cușnicov își măntin hotărârea. Se mai desființară slujbele de Cupar, al Doilea Spătar, Baș Ciohodar, Cafegî bașa și Vornic al Haremului.

Toate veniturile Principatului Valahiei erau date în întreprindere (1) și se împărțiau în cinci ramuri deosebite, numite slujbele țerii: *vămile, ocnele, dijmăritul, vinăritul și oieritul*. Dijmăritul dădea, în anul 1808, 150 mii lei. Vinăritul dădea 91 mii lei; eră luat în oțcup de Vornicul Mihail Manu care se legase să desființeze abuzurile de mai nainte. Ajunsese la aceasta că Oțuceiii percepeau dela locuitori îndoit cât eră statornicit ca dare de acciz pentru o vadră. Pentru aceasta accizul pe fiecare vadră fusese scăzut la 1 aspru, împotriva celui vechiu care eră de două parale. Oieritul dădea, la 1808, 190 mii lei, pentrucă oțuceiul, Costache Ghica, se obligase să nu iea dela turmele stăpânești mai mult decât eră stabilit în contract, adică: «de fiecare oaie se va plăti oricărui oțuceiu câte 11 aspri, ele nu vor fi [la un om] mai mult de 9, iar în cazul contrar câte 10 aspri, și ca poclon câte 80 aspri de gospodar. Care oțuceiu va luă mai mult va fi pedepsit cu asprime». Celelalte două ramuri de venit, *ocnele și vămile*, fusese date în oțcup pe lung termen de Domnitorul Ipsilanti. Dijmăritul se împărția în trei: *Dijmăritul, tiutiunăritul și pogonăritul*.

(1) No. 140. Despre oțcupurile diferitelor venituri în Valahia. 19 Maiu 1808. Halippa, Труды, I.

Otcupurile (veniturile indirecte) ale Valahiei erau ținute de către înșiși membrii Divanului spre marea pagubă a Visteriei și obișnuirea locuitorilor (1).

La 1809 Cușnicof a luat dispoziții pentru ca boierii să nu aibă mai mulți scutelnici decât se cuvine fiecăruia pentru rangul lui. Se constatară abuzurile cumplite ce se făceau cu acest prilej (2).

În Țara-Românească boierii și arhierii aveau, în anul 1810, 17.958 scutelnici în ființă și li se mai conveniau 1.623.

La 2 Octomvrie 1810, Varlam adresă un raport prin care denunță abuzurile ce se făceau cu scutelnicii. Ispravnicii tolerau scutelnici peste numărul legiuit și la cei ce nu aveau nici un drept Vistierul arăta paguba făcută Visteriei prin acel abuz.

Ocârmuirea senatorilor rusești pusese până la un oareșcare punct capăt cumplitului abuz făcut cu acest prilej în vremea Fanarioților. Numărul scutelnicilor atribuit fiecărei rang de boierie, astfel cum fusese constatat la plecarea Domnilor, fu mântinit, dar nu mai fu depășit. Divanurile se arătară chiar destul de riguroase în verificarea titlurilor de scutelnici.

Găsim astfel în dosar o petiție franceză a Vornicului «Michel de Mano», prin care acesta reclamă lui Cușnicov 25 scutelnici ce Ipsilant îi dăduse soției sale, născute Văcărescu, cu puține zile înaintea plecării sale și cari scutelnici Divanul refuzase să-i dea «fără ordinul Înalt Excelenței Sale».

La 16 Ianuarie Elena Ipsilant se plângea că i s'au luat jumătate din scutelnicii, 80 la număr, ce-i avea în timpul în care trăia soțul ei. Jalba ei rămase fără efect, căci era stabilit ca văduva să se folosească numai de jumătate din numărul scutelnicilor ce-i avea bărbatul.

Mai vedem din acest dosar că până și Rumianțov hărăzise scutelnici în timpul cât ocârmuise țerile noastre. Printr'o plângere din Ianuarie 1811, un oareșcare «Etienne Basile Piscopesco, doctor în medicină», reclamă lui Crasno Milașevici că luându-se poslușnicii dela mulți boieri și săvârșindu-se cu acest prilej multe abuzuri, se luase și 10 poslușnici dați bisericii Schitul Golești de Impărăteasa Ecaterina și că fără de acest ajutor acea biserică nu va putea trăi. Piscopesco arată că el este epitrop al acelei biserici «par droit de naissance». Cerându-se de către Crasno Milașevici lămuri dela Mitropolitul Ignatie, acesta răspunde că au fost într'adevăr scutelnici dați de Rumianțov bisericii Schitul Golești, și că trebuie să rămână ai bisericii, dar că Piscopesco este în proces pentru ctitoria acelei biserici și nu are nici un drept să se folosească de acei poslușnici.

(1) Dosar No. 1515.

(2) Dosar 957.

Poștele în Valahia erau ținute, dela 1 August 1807 până la 1 August 1808, de către boierii: Vornicul Manolache și Paharnicul Grigorie Romanitu pentru 110 mii lei. Din cauza desăvârșitei nereguli cu care acei doi boieri le țineau, Vistierul Filipescu a anunțat nouăle licitații în August 1808 și tratativele erau aproape terminate cu alți doi boieri pentru luarea poștelor de către ei, cu 90 mii de lei; dar în urmă, din compătimire către primii arendași ai poștelor, nu i-a mai schimbat, cu atât mai mult că ei renunțase la 20 mii de lei din suma anuală ce o primiau până atunci în contract. Insuș Filipescu a intrat ca tovarăș al arendatorilor poștelor, cari rămaseră aproape în aceeaș situație ca mai înainte în ce privește neexactitatea. Lui Cușnicov însuș i s'a întâmplat să meargă pe jos până la o stație în timpul drumului dela Iași la București, din cauză că nu l-au mai putut duce caii cari căzuse cu desăvârșire.

Din această pricină, șefilor de stație și vizitiilor le eră frică să transporte militari: aceștia brutalizându-i dacă nu mergeau repede.

Pentru a se pune capăt acestei stări de lucruri, revizorul detașat pe lângă Cușnicov, Savițki, a cerut ca Generalul-Maior Conteșu Țucato, comandantul corpului principal din Valahia, să iea măsuri în consecință. Stăruințele aproape zilnice ale lui Țucato pe lângă Divan au determinat pe acesta să dispună ca, la fiecare stație dintre Focșani și București, să se afle câte 80 de cai. Savițki mai cerea să se reguleze și o altă parte a chestiunii, adică să înceteze abuzul din partea acelor cari călătoriau cu cai de poștă. «Neaparat se cere», scria dânsul, «o poruncă mai drastică și mai aspră pentru funcționari, în special pentru cei ruși cari călătoresc și cari nu numai că ieau cu sila caii lăsați spre odihnă în stații, fără să plătească după cum este stabilit, dar mai bat încă pe surugii și pe căpitani de poștă în mod oribil, iar plângerile rămân fără nici un rezultat. Mie mi se pare, E. V., că dacă se cere dela arendașii poștelor ordine și exactitate, apoi mai întâiu sunt datori toți acei cari călătoresc să pună toate obrăznicile și brutalitățile în ramurile buneii cuviințe și să observe orânduelile unui popor civilizată și european; aceasta pentru ca exemplul să deștepte în poporul român respectul pentru poruncile autorităților, căci fără această ordine nu se poate ajunge la un curs regulat al lucrurilor. Cine pierde? Afacerile Impărăției și poruncile Generalului-Feldmareșal».

În ultimele expresiuni, se cuprinde amintirea că poșta regulată eră una din grijele de căpetenie, făcând obiectul unor circulări în scris ale Prințului Prozorovski, care a alcătuit și tabela stațiunilor de poștă din întregul Principat al Țerii-Românești. Iată reproducerea acelei tabelle. (Pe lângă stațiunile cuprinse în ea, de pe teritoriul Principatelor Țerii-Românești, guvernul mai ținea pe socoteala sa și două stațiuni pe teritoriul austriac, anume: în Turnu-Roșu și în Sibiu.

NUMELE STAȚIEI		Surugii	Rotari	Lemnari	Ciauși	Odagii	Cai
<i>1-ul drum</i>							
1	Șândrilița	20	2	2	1	1	80
2	Movilița	20	2	2	1	1	80
3	Urziceni	20	2	2	1	1	80
4	Mărgineni	20	2	2	1	1	80
5	Călmățuiu	20	2	2	1	1	80
6	Căluu	20	2	2	1	1	70
7	Râmnic	20	2	2	1	1	80
8	Cuma	20	2	2	1	1	80
9	Focșani	20	2	2	1	1	80
	Total .	180	18	18	9	9	720
<i>al doilea drum</i>							
10	Mărtinești	5	1	1	1	1	20
11	Slobozia	5	1	1	1	1	20
12	Ciochinari	5	1	1	1	1	20
	Total .	15	3	3	3	3	60
<i>al treilea drum</i>							
13	Priziceni	11	2	2	1	1	44
14	Vadu-Lat	10	2	2	1	1	40
15	Baciu	10	2	2	1	1	40
16	Talpe	10	2	2	1	1	40
17	Ciolnești	10	2	2	1	1	40
18	Tecuce	10	2	2	1	1	40
19	Șerbănești	10	2	2	1	1	40
20	Greci	9	2	2	1	1	36
21	Ipotestii	11	2	2	1	1	44
	Total .	91	18	18	9	9	364
<i>Al 4-lea drum</i>							
22	Copăcenii	11	2	2	1	1	44
23	Falaștoc	10	2	2	1	1	40
24	Păstrile	13	2	2	1	1	51
	Total .	34	6	6	3	3	135

NUMELE STAȚIEI		Surugii	Rotari	Lemnari	Ciauși	Odagii	Cai
<i>Al 5-lea drum</i>							
25	Mirila	10	2	2	1	1	40
26	Tezluiu	10	2	2	1	1	40
27	Craiova	16	2	2	1	1	60
28	Piscul-Cerdacului	6	1	1	1	1	24
29	Gogoși	6	1	1	1	1	24
30	Pai	6	1	1	1	1	24
31	Ialovnița	6	1	1	1	1	24
32	Broscari	6	1	1	1	1	24
33	Ciornoi	6	1	1	1	1	24
34	Vărciorala	4	—	—	1	1	16
35	Țignești	3	—	—	1	1	12
36	Hotarani	3	—	—	1	1	12
	Total	82	12	12	12	12	424
<i>Al 6-lea drum</i>							
37	Bolentin	8	1	1	1	1	32
38	Florești	6	1	1	1	1	24
39	Mărțuș	7	1	1	1	1	28
40	Târgoviște	4	1	1	1	1	16
41	Găești	6	1	1	1	1	24
42	Cărciumora	6	1	1	1	1	24
43	Pitești	6	1	1	1	1	24
44	Mănicești	5	1	1	1	1	20
45	Curtea de Argeș	5	1	1	1	1	20
46	Selt Bulumi	5	1	1	1	1	20
47	Pripasele	5	1	1	1	1	20
48	Căineni	5	1	1	1	1	20
	Total	68	12	12	12	12	272
<i>Al 7-lea drum</i>							
49	Livezeni	2	—	—	1	—	8
50	Văleni	2	—	—	1	—	8
51	Câmpulung	2	—	—	1	—	8
	Total	6	—	—	3	—	24

NUMELE STAȚIEI		Surugii	Rotari	Lemnari	Ciauși	Odagii	Cai
<i>Al 8-lea drum</i>							
52	Ploești	6	1	1	1	—	24
53	Văleni	6	1	1	1	—	24
	Total	12	2	2	2	—	48
<i>Al 9-lea drum</i>							
54	București	40	4	25	2	6	160
	Total general pentru 9 drumuri	528	75	96	55	54	2.207

Appointements de la commission d'enquêt de Bucarest en 1811 (1).

Général en chef	5.760	Piastres
Assesseur de collègue Stankevitch (un mois)	240	»
Réviseur Bodkin	2.640	»
Major Chafirof	2.880	»
Auditeur	3.600	»
Capitaine Possofski	1.250	»
Ecrivain Raducan Stanesco	750	»
Ecrivain Grégoire Skility	1.050	»
Panaït Cotesco	1.800	»
Hvotzinski	1.200	»
Ecrivain Constantin	720	»
Major Lange	1.136	»
Nazar Macarovici	200	»
Logothète Constantin Calliarhi qui est destiné avec le major Chafiroff	1.000	»
Total des appointements	27.826	Piastres
Pour les progrons du major Chafirof	32.106	Piastres

Sama Vistieriei Terii-Românești pe anul 1811.

Venituri.

Ajutorința	1.073.778	Tal. 10 Bani
Menzilhanelele	269.572	» 20 »

(1) Dosar No. 2.496.

Mazilii și breslașii	118.963	Tal. 28	Bani
Dijmurile	150.000	» —	»
Vinăriciul	91.500	» —	»
Oieritul	190.000	» —	»
Vămile	420.500	» —	»
Ocele	341.000	» —	»
Trecătoarea oilor	4.700	» —	»
	<u>2.660.014</u>	Tal. 18	Bani

Cheltueli.

Ținerea poștelor	352.521	Tal. 17	Bani
Cancelaria Prezidentului	13.691	Tal. 16	B.
Poliția București	17.183	» 19	»
Exarhului pe un an	20.350	» —	»
Lefle Divaniștilor, ispravnicilor și altor cilenuri	601.702	» 27	»
Cazacii pământeni	39.754	» —	»
Intocmitul și diresul spitalurilor	12.849	» 23	»
Rămășița anului trecut	565.500	» 33	»
Pentru spitaluri	852.281	» 20	»
Pentru porția de carne	354.242	» 24	»
Plata proviantului și a furajelor	400.000	» —	»
Totalul cheltuelilor	<u>3.230.076</u>	Tal. 26	Bani
Rezultă deci un deficit de	570.062	Tal. 08	Bani

Banii intrați și ieșiți din Vistieria Țerii-Românești în 1812 (2).

In luna Ianuarie	259,479	Tal. 27	Bani	267.373	Tal. 03	Bani
» » Februarie	278.412	» 56	»	275.843	» 96	»
» » Martie	106.625	» —	»	107.608	» —	»
» » Aprilie	140.212	» 6	»	146.480	» 76	»
» » Maiu	722.582	» 90	»	386.182	» 109	»
» » Iunie	866.216	» 70	»	855.696	» 60	»
Total	<u>3.159.002</u>	Tal. 108	Bani	2.552.648	Tal. 40	Bani

Sămile Țerii-Românești pe 6 luni din anul 1812 (1).

Venituri.

Impliniri pe fân din 1811	125.001	Tal. —	Bani
Sfertul de Ianuarie la 15.810 liudi	156.157	» 60	»

(1) Dosar No. 3.442.

Sfertul de Fevruarie la 15.750 liudi	155.557	Tal. 60	Bani
» » Martie » 12.853 »	126.657	» 60	»
» » Aprilie » 12.525 »	123.540	» —	»
» » Maiu » 12.511 »	123.300	» —	»
» » Iunie » 12.439 »	122.950	» —	»
Banii poștelor pe Ianuarie	47.430	» —	»
» » » Fevruarie	47.250	» —	»
» » » Martie	38.559	» —	»
» » » Aprilie	37.606	» 60	»
» » » Maiu	37.534	» 60	»
» » » Iunie	37.429	» 60	»
Dajdia breslașilor din toată țara	34.692	» —	»
Ajutor dela politie București, dela poslușnici și ruptași	2.894	» —	»
Două șferturi de ale ocnelor vândute cu 32.500 taleri	217.000	» —	»
Vămile pe șase luni	230.250	» —	»
Oierit din taleri 802.000 ce s'a vândut la Cochii- vechi	772.000	» —	»
Dijmărit	380.000	» —	»
Din birul țiganilor	27.000	» —	»
Bani ce s'au hotărît a da cei ce au fost sub co- misiile anilor 1808 și 1809	165.700	» —	»
Total	3.007.740	Tal. 76	Bani
Alte venituri extraordinare	65.539	» 30	»
Rămășițe împlinite din dăjdii din trecut	85.723	» 2	»
	3.150.002	Tal. 108	Bani

Cheltueli.

Cheltueli ostășești.

Cassa Comisiei pentru cheltuelile ospitalurilor	165.160	Tal. 61	Bani
Plata porțiilor de carne	257.016	» 30	»
Pentru pasat la Comisia proviantului	44.400	» —	»
Plata de zahară	264.003	» 46	»
Provianț de orz la unii și la alții după predlojenii Fânul ce s'au cumpărat și s'au pus în magazia Bucureștilor, cum și fânul ce s'au căutat pe la pol- curi după predlojenii	3.300	» —	»
	189.398	» 61	»

Cheltueala poștelor în toată țara	574.642	Tal.106	Bani
Meremet la spitale	58.962	» 36	»
Meremet de cfartire.	90.698	» 24	»
Cheltueala magaziiilor pentru proviant.	3.193	» 18	»
Cheltueala de poduri din Valahia-Mare	77.908	» 87	»
Cheltueala de poduri din Valahia-Mică	45.623	» 60	»
Feliuri de cheltueli întâmplătoare	109.533	» 78	»
Cheltuelile drumului celor trimiși afară cu trebi și porunci	8.750	» —	»
Cheltueala canțelerilor	8.156	» 18	»
Leafa și cheltueala comisiei revizuitoare ce încunjură județele	14.260	» —	»
Cheltueala ștaturilor și lefile celor ce au slujit în trebi ostășești	138.000	» 32	»
Cheltueala mesei și lefile după ranguri ale ofițerilor în județe cu perevoicini	23.379	» 44	»
Alte lefi ce s'au dat cu predlojenii la niște obraze.	9.269	» 53	»
Leafa lui Gavril avgè bașa	2.010	» —	»
Leafa și tainurile Horvaților ot Craiova	24.967	» 24	»
Leafa bulucbașei și Arnăuților ce slujesc	5.261	» —	»
Harul ce s'au dat după predlojenii la unii și alții	7.100	» —	»
Dobânda banilor ce au luat împrumut Vistierul după trebuință	15.241	» 25	»
Cheltueala nurhașilor	15.314	» 30	»
Cheltueli	3.706	» 15	»
	<u>2.159.256</u>	Tal. 08	Bani

Adică două milioane una sută cincizeci și nouă de mii două sute cincizeci și șase taleri și bani opt.

Cheltueala țerii.

Simbria ispravnicilor și ale sameșilor și obișnuitele avaeturi ale Visteriei.	190.750	Tal. —	Bani
Ridicăturile la liude, 20 ciocănași din suma liudelor, cari ciocănași se află slujind la ocnă	1.560	» —	»
Ridicătura vameșilor dela Câmpina din banii vămilor ce au dat pentru păcură, ce au dat de trebuința masalalelor în curgere de 6 luni	834	» —	»
Lefile cilenurilor dela întâiul Divan și al doilea Departament și alții	143.753	» 80	»

Feliuri de cheltueli întâmplătoare și obișnuite. . .	20.313 Tal. 72 Bani
Obișnuitele mili pe la schituri și biserici. . . .	6.151 » — »
	<u>363.392 Tal. 32 Bani</u>

Adică trei sute șasezeci și trei de mii trei sute nouăzeci și doi, bani 32 peste tot.

Toată suma cheltuelilor ostășești și ale țerii . . 2.522.658 Tal. 40 Bani.

După ordinul dat de Prințul Prozorovski (1) lui Cușnicov, tot năsipul aurifer, cules în râurile Țerii-Românești, trebuia să fie prezentat în natură lui Prozorovski, spre a fi înaintat Curții Imperiale. Cușnicov, aducând la cunoștința Divanului Valahiei porunca, ceru lămuriri exacte, în care localități se găsește năsip aurifer, în ce cantitate, și cari sunt normele orânduite pentru străngerea lui. Divanul a făcut cunoscut că: în toate râurile cari curg venind din Transilvania și anume: Oltul, Dâmbovița, Ialomița și Buzăul, și pe lângă acestea în alte râuri mai mici, cum sunt cele din Vâlcea ca: Topologul, Râul-Doamnei, Argeșul și Cărciovățul, se adună aur din năsip, de către Țiganii din Principat, cari se ocupă cu acest lucru de mult timp, și al căror număr se socotește aproape la 600 familii. Acești oameni aparțineau mai de mult mănăstirii Cozia, care se găsește în ținutul Vâlcei. Boierii de baștină și proprietarii obligase pe Țigani să culeagă năsipul aurifer din râuri și acesta era adus ca un venit al Domnitorului. Mai târziu, Țiganii aurari au trecut cu totul în stăpânirea Domnitorilor și erau sub supravegherea Armașului, iar trei luni din an, și anume: Iunie, Iulie și August, erau obligați să adune năsipul sus citat. În celălalt timp al anului, adunarea nu era permisă, în afară de primăvara dacă era călduroasă, când cădeau ploile torrențiale în păduri; iar cantitatea maximală de năsip aurifer nu trecea peste 4.000 dramuri, din cari 1.300 dramuri erau prezentate de Armaș Domnitorului, care le trecea la veniturile soției sale, iar din rămășiță se folosea Armașul. Cu privire la Țiganii de mai sus, cari rămăsese robi ai Domnului, ei erau datori să plătească câte 1 leu ca capitație de fiecare familie care voia să treacă la sus zisa mănăstire. Ca o probă și mai puternică se amintește următorul fapt: un om, în cazul cel mai favorabil putea să adune până la 6 drame în trei luni, de năsip aurifer, iar altădată se întâmplă că nu putea nici măcar un dram să adune. Predarea năsipului se făcea dela începutul lui August și până la finele lui Septembrie. În timpul ocupației Principatelor de către armatele rusești, cantitatea de aur culeasă nu trecea peste 1.200 dramuri pe an. Ministrul Curții (rusești), prezentă acest aur ministrului de finanțe, iar acesta

(1) No. 320. Despre năsipul aurifer ce se găsește în Valahia. 28 Iulie 1808, file 99.

trimetea cea mai mare parte la Departamentul monetăriei, pentru a fi pus în lucrare.

Licitația ținută la August 1810 în prezența Vicepreședintelui, Generalul Engelhardt, și a întregului Divan pentru arendarea vinării și a dijmăritului porcilor, dă o nouă dovadă de chipul în care săteanul român era împovărat din an în an cu nouă sarcini, iar boierii Divanului căutau cu acest prilej numai folosul lor.

Vinării sau darea asupra vinului era dată în anii trecuți cu 130.000 lei, luându-se câte 5 bani dela fiecare oca de vin. Acuma o luase asupra sa un boier de loc, Vornicul Manu, cu 740.000 lei, dar avea să perceapă dela fiecare oca de vin, în loc de 5 bani, 10 parale, *adică de șase ori mai mult*. Folosul îl împărțea cu întâii boieri ai Divanului, cari erau, în taină, asociați cu el.

Tot astfel s'a întâmplat și cu dijmăritul care fu cumpărat de Hagi Moscu pentru 390.000 lei pe an, cu condiție de a lua de fiecare rămător câte 14 parale, în loc de 13 bani ca în trecut, *adică mai bine decât întreit*; până atunci dijmăritul umblase cu 120.000 lei pe an (1).

Prețurile curente dela București pe Ianuarie 1809 (2).

Carnea de vacă	ocaoa	—	Lei 08	Parale
» » oaie	»	—	» 10	»
» » mascul	»	—	» 14	»
» » vițel	»	—	» 16	»
Cârnații		2	» 20	»
Curcanul	bucata	2	» —	»
Gâsca	»	1	» 20	»
Găina	»	—	» 30	»
Claponul	»	1	» 20	»
Rața	»	1	» —	»
Puiul	»	—	» 16	»
Biluga	»	1	» 08	»
Crapul	ocaoa	—	» 20	»
Pește proaspăt	»	—	» 24	»
Știuca	»	—	» 16	»
Lacherda	»	2	» —	»

(1) Corespondentul anonim din București, la 25 August 1810.

(2) Dosar No. 1.434.

Icrele tescuite	ocaoa	3	Lei 20	Parale	
» proaspete	»	4	» —	»	
Săpunul	»	2	» 08	»	
Untul de vacă	»	2	» 04	»	
Untura de vacă	»	1	» 16	»	
Cașcavalul	»	1	» 04	»	
Brânza de oi	»	—	» 36	»	
Pâinea de grâu albă	»	—	» 2 $\frac{3}{4}$	» până la 4 parale.	
Pâinea de grâu obișnuită	»	—	» 2 $\frac{1}{2}$	» până la 4 parale.	
Făina de grâu bună	»	—	» 5 $\frac{1}{4}$	»	
» » » proastă	»	—	» 4	»	
» » » porumb	»	—	» 3	»	
Păsatul	»	—	» 4	»	
Laptele	»	—	» 12	»	
Ceapa	»	—	» 06	»	
Bob turcesc	»	—	» 06	»	
Mazăre	»	—	» 06	»	
Bob de țară	»	—	» 08	»	
Curechiu (varză) murat	»	—	» 12	»	
Cartofi	»	—	» 02	»	
Spanac	»	—	» 20	»	
Prune	»	—	» 08	»	
$\frac{1}{4}$ Iepure	»	—	» 10	»	
Potârnichea	»	—	» 25	»	
Pătrunjel	rădăcina	—	» 01	»	
Morcovi	4 rădăcini	—	» 01	»	
Curechiu (varză) verde	bucata	—	» 02	»	
Sfecele	»	—	» 01	»	
Ridichi	»	—	» 01	»	
Usturoiu	100 bucăți	—	» 20	»	
Lumânări de seu	ocaoa	—	» 36	»	
» » ceară albă	»	7	» —	»	
» » » galbenă	»	6	» —	»	

Următoarea listă ne arată numărul pe județe al oamenilor de rând scutiți de bir în anul 1811, pentru că îndeplineau către stat o slujbă oareșcare.

*Lista slujitorilor dela Isprăvniciele Terii-Românești, în ființă
sub diferite numiri(1).*

Ilfov.	Slujitori	148		
	Ciauși	4		
	Stegari	4		
	Căpitani	2		
	Locureți sau oameni rânduiți pe lângă că- pitani, ciauși și stegari	24		
	Lemnari	11		
	Păscărei	7	200	
		<hr/>	50	50
Brăila.	Slujitori	70		
Argeș.	Slujitori prin plăși și târguri	60		
	Slujitori la diferite locuri	30	160	
		<hr/>	35	
Dâmbovița.	Slujitori	4	39	
Vâlcea.	Mazăli	4		
	Luminărei	4		
	Arendășei	4		
	Vânători	2		
	Croitori	2		
	Bărbieri	1		
	Slujitori isprăvnicești	100		
	Fără atribuțiuni, cari au fost pe lângă ispravnici.	42	159	
		<hr/>	153	
	Buzău.	Slujitori isprăvnicești	75	
Muscel	Plăieși	111		
	Rânduiți la vataji	27		
	Rândași	5		
	Ajutoare	9		
	Sărari	45		
	Luminărei	21		
	Podari	156		
	Mazăli	342		
	Alți oameni scutiți de bir sub deosebite cuvinte.	656	1.600	
		<hr/>	105	
Slujitori	66			
Mazăli				

(1) Dosar No. 2.457.

	Ruptași	11	
	Lemnari	4	
	Păscărei	5	
	Luminărei	4	195
Mehedinți	Slujitori isprăvnicești	110	
	Vătășei zapciești	166	
	Luminărei, lemnari și arendășei ai Banatului Craiovei	25	
	Luminărei, lemnari și arendășei ai Isprăvniciei de Mehedinți	20	
	Mazăli	186	507
Romanați	Slujitori	289	
	Mazăli	34	
	Ruptășei	57	
	Arendășei	19	
	Luminărei	7	406
Dolj	Slujitori	116	
	Vătășei	87	
	Poterași	30	230
Ialomița	Slujitori	379	
	Mazăli	82	
	Lemnari și arendășei de ai fostului Domn Ipsilant la satul Uluceții	118	
	Lemnari și arendășei ai Isprăvniciei	16	595
Saac	Mazăli	367	
	Ruptășei	23	
	Slujitori isprăvnicești	120	
	Slujitori ai plășilor	36	
	Surugii	75	
	Catanașe	30	651
Slam-Râmnic	Buciucași	105	
	Mazăli și ruptășei	123	
	Potirașei	20	
	Slujitori la plăși	55	303
Teleorman	Slujitori	82	
	Mazăli	41	
	Luminărei	19	
	Lemnari	8	
	Rândași	8	138

Prahova	Mazili	13	
	Neamureți	10	
	Postelniciei	12	
	Slujitori isprăvnicești	45	
	Slujitori polcovnicești	18	
	Slujitori zapciești	15	
	Luminărei	20	133
Olt	Slujitori	151	
	Mazăli și ruptași	51	
	Lemnari	8	
	Luminărei	35	245
Vlașca	Slujitori	145	
	Poterași	50	
	Cărbunari	49	
	Lemnari	21	
	Toporașei	7	
	Copii din casă de Divan	3	
	Aprozi de vătășei	1	
	Copii din casă ai Vataului din Curte	2	
	Păhărniceii	2	280
	Gorj	Slujitori isprăvnicești	84
Poterași		50	
Slujitori cu plată		47	
Panduri cari n'au plătit bir		1000	
Alți slujitori		120	1301

Peste tot 7204 oameni.

În timpurile vechi erau în Moldova mai multe sate cari se folosiau de pământuri și de scutiri de bir în schimbul îndatoririi de a îndestulă masa domnească cu vânat. Cele mai cunoscute din aceste sate erau Vânătorii-Neamțului și Vânătorii-Pietrei, cari există și azi. Mai târziu găsim vânători domnești și în Braniștea domnescă de pe malul Prutului. Însă numărul lor merse tot scăzând și satele de vânători dispăruse de mult la începutul veacului trecut.

Erau vânători domnești și în Țara-Românească.

Găsim în dosarul No. 589 două ordine ale lui Prozorovski, unul către Divanul Țerii-Românești și altul către al Moldovei, prin care dispune ca vânătorii domnești să aducă vânat pentru masa lui. Nu găsim nici un răspuns dela Divanul Moldovei, dar un raport al unui Gavril Venițchi care își dă titlul de *starșina* de vânători,

către Cușnicov, făcând cunoscut că se pune la dispoziția lui cu tinerii vânători pe cari i-a învățat.

Iată și raportul Divanului Valahiei către Cușnicov, în aceeaș chestiune, din 9 Fevruarie 1809.

Au primit Divanul predlojenia Excelenței Sale, scrisă din Ghenar, cu No. 320, întru care se poronțește ca 24 vânători ce au mai rămas din 28 ce eră ai curții Domnești, să se dea sub purtarea de grijă a lui Mihaiu Vinețcoi, fiul lui Gavril avgè bașă, cari s'au orânduit să aibă purtare de grijă să trimiță vânat pentru masa luminatului Domn Feldmareșal. După predlojenia Excelenței Tale, Divanul au urmat și i s'au orânduit și leafă, adică câte 25 lei pe toată luna, pentru care nu lipsim a înștiința pe Excelenția Ta.

V.

LUPTA BOIERILOR CRAIOVENI PENTRU AUTONOMIA

OLTENIEI (1).

Iată un șir de jălbi ale boierilor alcătuind Divanul Craiovei, din cari se va vedeă că ei cereau, pe temeieri de altmintrelea slabe, o autonomie aproape desăvârșită pentru Banatul Craiovei.

I. *Divanul Craiovei către Generalul Engelhardt.*

Nous exposons très humblement à V. E. que Mr. le Logofethy Samourcasse, avant d'arriver ici, a expédié des lettres circulaires au Divan et aux Ispravniks de cinq Districts d'ici, pour faire savoir qu'il lui a été donné la charge de Banie et qu'il a été destiné administrateur et directeur de la Petite Valachie.

Après son arrivée il a pris possession de toutes les affaires du Divan, en s'appropriant aussi les revenus du commun de ce Divan, lesquels n'ont aucun rapport avec les deniers publics; il s'est donné pour seul administrateur de la Petite Valachie, il a destiné ses gens dans les fonctions, comme aussi des Ispravniks de Bucarest dans les districts d'ici, afin qu'il puisse exécuter sa volonté par leur concours.

(1) Dosar No. 1.760.

Il a fait graver un sceau du Divan en y mettant son nom, coutume usitée seulement sous les Princes grecs qui venaient de la Porte Ottomane.

Il ne nous donne à souscrire que les papiers qui sont des témoignages pour lui qu'il a rempli les ordonnances et les demandes, sans vouloir nous montrer les lettres du Comité et les impositions des Districts, comme aussi leur conséquence. Il a seul la correspondance des Ispravniks, sans en communiquer au Divan la moindre idée. De la sorte il a ôté tout le pouvoir au Divan; il ne lui a laissé que le nom. D'après toutes les lois il faut que les affaires militaires et locales soient administrées dans une maison publique et non dans la sienne.

Excelence ! Nous sommes des patriotes et nous devons sacrifier notre vie pour la patrie et surtout pour l'exécution des nécessaires de l'armée impériale; nous nous flattons d'avoir montré le zèle qui nous anime, dans le tems que les affaires publiques étaient régies par le commun du Divan qui les a achevées avec facilité, au contentement des pauvres habitans. Il arrive tout le contraire, quand il y a ici de tels étrangers qui ne viennent que pour faire fortune et pour molester les habitans. Quant aux affaires militaires, qu'ils ne peuvent pas accomplir, ils en accusent le Divan. Comme vrais patriotes, nous avons grand peur qu'il ne soit pas intervenu quelque faute dans l'accomplissement des nécessaires de l'armée à cause de ces étrangers.

Nous sommes très sûrs que S. M. I-le même ne reconnaît comme administrateurs du pays que le commun du Divan, d'où elle exige aussi toute l'exécution des affaires: nous ne croyons pas qu'il a été donné tant de pouvoir à cet étranger de quelque lieu éminent.

A l'arrivée de S. E. le Sénateur Kouchnikoff, voyant les maversions (*sic*) des étrangers et ne pouvant plus souffrir, nous l'avons supplié en alléguant nos droits, vouloir bien s'intéresser à notre situation et nous en délivrer. C'est ce que S. E. a pris en considération et nous a bien disposé alors, suspendant tout le pouvoir au commun du Divan qui a régi les affaires avec justice et intelligence.

Nous prions très instamment V. E. de vouloir bien ordonner que tout ce que Mr. Samourkasse a fait soit annulé; qu'il n'ait pas l'autorité à faire la moindre chose à l'insu du Divan, qu'il ne s'étende aux revenus communs du Divan, hors de celui qui les regarde, qu'il n'appose plus son sceau sur les papiers, que les affaires soient administrées dans une maison publique et non dans la sienne; qu'il n'emploie plus ses gens dans les fonctions, mais que le Divan en ait l'autorité de choisir ses employés dans les différentes affaires, lesquels seront obligés d'être responsables s'ils commettraient quelque

faute. Nous la supplions de rechef de vouloir bien décider sur tous ces points de notre supplique.

(Signés) Démétrius Bibesko, Kornia Brayloy, Jean Vladoyano, Constantin Charalambe, Stanoutza Jiano, Jean Ganesco.

1810 Avril 16.

Următorul memoriu a fost dus de o delegație a Divanului Craiovei la București unde se află Crasno Milașevici.

II. *Mémoire de la Petite Valachie par ses députés à S. E. M. le Sénateur de Crasno Milachevitch.*

Le Bannat de Crayova a l'honneur de représenter très humblement à V. H. E. que, de temps immémorial gouverné par son Ban, comme la Transilvanie et la Valachie par leurs Voivodes, il forma ainsi que ces provinces un gouvernement particulier.

Lorsque les Ottomans subjuguèrent la Valachie et le Banat de Craiova il consentirent des capitulations par lesquelles ils reconnurent, conservèrent et jurèrent la conservation, dans son intégrité, du culte, de la constitution, des lois et des droits de ces deux conquêtes, à la charge d'un tribut.

Les Princes indigènes de ces pays opposant souvent de la résistance aux volontés arbitraires de la Porte, elle prit la résolution de les faire gouverner par des chrétiens de Constantinople sous la dénomination turque (?) d'hospodar, sans rien changer à la circonscription territoriale et politique de la Valachie et du Bannat de Crayova qui reçut par un usage populaire le nom de Petite Valachie. En conséquence chacune des deux contrées conserva séparément, sans aucun mélange d'autorité de l'un à l'autre, son Divan national ayant l'attribution entière de toutes les affaires d'administration, finances, police, justice civile et criminelle de son territoire, sous l'autorité commune de l'hospodar, dépositaire du pouvoir souverain des Sultans.

Le titre de Bano réveillant des idées de souveraineté, eut montré l'égal et le rival de l'hospodar et on lui substitua celui de Caïmakam de cet hospodar ou de Gouverneur, que l'étendue du pouvoir despotique et l'ancienne existence des Voivodes qu'ils représentaient a fait traduire par le mot Prince.

Mais ce terme de Caïmakam qui signifie lieutenant de Vizir ou de Prince exprime nettement la Principauté, ce qui atteste une circonscription territoriale séparée, indépendante de tout autre pouvoir que celui du suzerain. D'ailleurs l'objet essentiel de ce Caïmakam était de traiter et de cor-

respondre pour l'hospodar avec le pacha de Widin et d'autres contrées turques.

Aussi exist-il (*sic*) que les Princes de Valachie seuls ont pris connaissance par le Caimakan des affaires du Bannat de Crayova et qu'il était enjoint à cet officier de n'en résumer aucune sans délibération avec son Divan. Nous avons en mains cette déclarations en termes formels, du dernier hospodar, Mr. le Prince Constantin Ypsilanti.

Ensuite cette délibération à la majorité des voix était envoyée à l'hospodar qui donnait sa décision de sa volonté personnelle, quelquefois après avoir pris l'avis de jurisconsultes du pays ; mais jamais, absolument jamais il n'en avait déferé au Divan de Boucharest.

Ce fut d'après ces principes, jamais altérés, que S. A. Monseigneur le Maréchal Comte de Romanzov conserva l'intégrité et l'indépendance dans toute leur plénitude du Bannat de Crayova et le gouverna séparément, sans nul rapport avec le Divan de la Valachie, au nom de S. M. l'Empereur de toutes les Russies, comme les hospodars l'avaient et l'ont toujours gouverné au nom des Sultans ottomans.

Lorsque les Autrichiens survinrent, ils reconnurent et adoptèrent en tout les mêmes principes et suivirent sans la moindre altération les dispositions de S. A. Monseigneur le Maréchal Comte de Romanzov.

D'après ces principes, d'après leur exécution constante, d'après l'hommage que leur avait rendu les Cours de Russie et d'Autriche, est-il concevable que le Divan de Boucharest ait prétendu remplacer à la fois et le pouvoir souverain des Sultans et l'autorité des hospodars qui les représentaient pour se constituer notre maître territorial et souverain ?

Cette prétention nous dépouille visiblement de nos droits politiques et civils, pour nous servir à l'état d'yotie et de sujets directs d'un grand souverain, égaux en droits à tous les autres, nous précipite dans le ser-vage de l'oligarchie, si variable et si tumultueuse des Boyards de Boucharest.

C'est la condition politique la plus homicide et la plus flétrissante. Si quelques fois elle naquit de l'abus le plus barbare du droit de conquête, elle fut réprouvée constamment par le droit des gens, par celui de la nature et par la raison politique.

Avant de se constituer le Souverain du Divan et du Bannat de Crayova et de les enchaîner ainsi à la glèbe, le Divan de Boucharest devait méditer sur les conséquences de cette entreprise et se dire au moins que le Souverain que l'issue de la guerre nous donnerait et nous-mêmes, ne consentirions jamais à livrer à son ambition, et à l'insatiabilité de ses délégués, notre fortune, notre existence, le sort de nos enfants, enfin notre patrie où

l'on hait la tyrannie, qui est limitrophe de deux grandes puissances et qui, ainsi que la Grande Valachie, a droit à la protection de S. M. l'Empereur de toutes les Russies. La désertion d'une partie de nos villages ne prouve déjà que trop l'importance de ces considérations, et ce n'est que la justice de la Russie qui, en nous délivrant de l'oppression du Divan de Boucharest, peut nous faire conserver le reste de nos concitoyens.

Lorsque S. E. Mr. le Sénateur de Kouchnicoff vint à Boucarest, quatre Boyards du Divan de Crayova, députés vers lui, eurent l'honneur de lui soumettre ces considérations; ils les approuva, les applaudit même et promit de nous rétablir dans la possession des droits que nous réclamions. Des motifs que nous ignorons nous ont privés de la justice que nous en attendions et nous sommes demeurés sous le joug.

L'hiver dernier nous eûmes l'honneur de mettre nos réclamations sous les yeux de S. E. le Prince Bagration, et il les écouta avec bonté et nous dit: «J'irai faire votre faire à Crayova». Nous suivimes notre supplique chez Mr. Besag, qui nous donna les plus belles espérances et qui, à l'effroi que nous lui témoignâmes de la menace qu'on nous faisait de nous envoyer Mr. Samourkas, nous dit: «Non, non, vous n'aurez pas de Samourkas».

Mr. le Prince Bagration étant effectivement venu ensuite à Crayova avec ce Mr. Besag, nous reitérâmes notre supplique et il nous dit: «A mon retour à Boucharest vous aurez satisfaction».

Il en est arrivé tout au contraire: c'est Mr. Samourkas qu'on nous a envoyé avec des pouvoirs qu'aucun Bano, aucun Kaïmacan n'eut jamais.

C'est un homme obscur de Constantinople venu à Boucharest, ses intrigues l'approchant de l'hospodar Ypsilantis, et il s'est fait envoyer Kaïmakan à Crayova, dans une circonstance où aucun autre Grec ne voulait y aller. Il s'y est enrichi au point que dans la première Commission(1) il fut recherché pour une somme considérable, des fraudes comises par lui dans notre patrie, ayant pu acquérir le plus haut crédit, il est parvenu à faire fouler aux pieds nos droits les plus saints, à se saisir d'une autorité absolue sur notre pays, où déjà il a pris d'avance quatre mois de ses émolumens. Ses prestiges ont été au point qu'il a su persuader un homme de premier mérite, d'une grande expérience dans la politique orientale, que nos prétentions étaient des chimères, et cet homme respectable, consulté par Mr. le Prince Bagration, lui a répondu que l'état de la Petite Valachie ayant toujours été tel que le Divan de Boucharest le prétendait, il fallait le con-

(1) Intâia comisie de cercetare a abuzurilor comise de funcționarii pământeni.

server. Ainsi nous avons été sacrifiés à ce conseil malheureux, dont on vient de lire la monstrueuse erreur.

Nous résumons notre supplique à obtenir de V. H. E., qu'en offrant de répondre sur nos fortunes de la fidélité des Ispravniks de la Petite Valachie, notre Divan en ait seul le choix, que désormais nous ayons un Vice-Président russe, jamais ni Bano ni Caïmakan, et qu'ainsi nous ne dépendions que des autorités russes qui ordonnent seul les règles de l'administration de notre pays et décideront dans quelles caisses nous devons en verser le revenu.

Boucharost le 14 Maiu 1810.

(Signés) Démètre de Bibesc, Corna Brayloy, Jean Vladoyan, Démétrius Brayloy, Constantin Brayloy, Constantin Charalamb, Jean Ganesk, Stan Jian.

III. *Intâmpinarea lui Samurcaş la acuzările boierilor Divanului Craiovei.*

J'ai l'honneur d'assigner les raisons que j'ai à opposer à ce que les Boyards de Divan de Crayova, avec Mr. Cloutziar Charalamb, qui n'est pas membre du Divan, ont supplié avec accusations mal fondées contre moi.

1. D'après l'ancien usage le Directeur de la Petite Valachie, dès qu'il était destiné à cette charge, il en informait par des lettres les Ispravniks de ces cinq districts et les Boyards du Divan de Crayova. J'ai fait le mieux en avertissant les susdits que je suis destiné à remplacer Mr. le Vornik Barbo Vakaresko.

2. Avant d'arriver ici, ayant reçu des avis qu'il n'y avait aucun nécessaire pour l'armée et les hopitaux et que le transport des provisions ne s'effectuerait pas, je me suis pressé de venir au plus tôt, et comme chargé avec ces affaires militaires, d'après la note par laquelle je suis destiné à cette place, je les ai embrassées avec diligence et je les ai mieux disposées, à ce que je crois, comme cela peut être prouvé dans le fait.

3. Les revenus du Divan, qu'ils disent que je me les ai arrogés, qu'on leur fasse la question: quels sont les revenus du Divan qu'ils ont eu avant mon arrivée, excepté l'appointement, et quels sont ces revenus que je me les ai appropriés, hormis ceux qui anciennement ont été attachés à cette charge, et dont il a joui aussi mon prédécesseur, Barbo Vakaresko?

4. Que j'ai destiné mes gens dans toutes les fonctions. Je crois n'avoir pas fait quelque nouveauté en cela; comme directeur que je suis du Divan

d'ici, ayant à répondre de tout ce qui se passe, j'ai employé des gens expérimentés en quelques affaires; car je ne puis pas me fier à des gens inconnus.

5. Au sujet du sceau qu'ils disent que j'ai fait faire, en voulant m'assimiler aux Princes, c'est avec méprise qu'ils mont accusé à cet égard, car je n'ai pas fait une chose hors d'usage, j'ai fait graver un sceau avec les armoiries des cinq Districts, comme de temps immémorial il a été usité, et comme j'en ai eu dans les quatre fois que j'étais ici et comme mon prédécesseur l'avait aussi, parceque c'est la contume d'apposer le sceau sur les suppliques que les habitans adressent au Divan, sur les passeports et autres billets.

6. De ce qu'il a été communément écrit de la part du Comité, des réponses que j'ai faites et des impositions des Districts, comment pouvaient-ils en avoir une idée, quand ils ne voulaient pas se rassembler dans un endroit? Quoique je leur aie mandé tant de fois qu'ils vîssent et que leur aie envoyé les réponses pour les souscrire, ils n'ont pas voulu consentir ni à l'un ni à l'autre. Ils prétendent recevoir eux-mêmes le paquet qui vient de Boucharest adressé à moi et à eux pour lire toute les lettres. Cela n'a jamais été en usage, surtout à l'égard des notes qui viennent de la part du Commandant de l'Armée Impériale dans la Petite Valachie, car il y en a de choses qui demandent beaucoup d'attention et du secret, et que seulement le chef du Divan doit savoir. Parceque ces M. M. sont accoutumés à faire des assemblées particulières dans leurs maisons où, en présence de leurs femmes, de leurs enfans et leurs domestiques, ils parlent des choses les plus secrètes. De la sorte avant d'expédier une affaire elle est presque à tous commune. C'est pourquoi il ne doit en avoir connaissance que le chef du Divan, afin qu'il puisse exécuter les affaires dans les formes demandées, de même j'ai fait toutes les fois que j'étais ici; hors les procès et quelques impositions des Districts ils ne connaissaient pas d'autres.

7. Pour les affaires publiques qu'elles sont administrée dans une maison et non dans celle du Divan, j'assure V. E. que dans les quatre fois que j'étais ici, la discussion des affaires s'exécutait toujours dans une maison, comme aussi sous mes prédécesseurs, car cela s'est fait de toute ancienneté, même si j'eusse voulu y consentir, je ne pourrais pas à cause de n'avoir pas des maisons pour en faire des hopitaux, encore moins pour faire le Divan.

8. Quant à ce qu'ils disent qu'ils sont de bons patriotes et qu'ils ont servi la patrie avec beaucoup de zèle pendant ce temps que la Commission du Divan à régi les affaires publique, il n'en faut pas une autre remontrance si les affaires étaient bien administrées alors; le Commandant de l'armée

impériale ne serait pas tenu d'écrire pour la désunion qui régnait entre les membres des Divan et pour le retardement qui en suivait dans l'exécution du nécessaire de l'armée ; il ne serait pas encore pressé de demander formellement un Chef du Divan pour pouvoir en exiger tout ce qu'il lui faudrait. Ce qu'il arrivait après qu'on a envoyé Barbo Vakaresko avec plein pouvoir de régir les affaires par sa seule direction et correspondance.

9. Je réponds encore à ce qu'ils disent que les étrangers ne viennent ici que pour faire fortune. Premièrement, quoique je sois étranger d'origine, mais après avoir servi le pays avec du zèle dans des circonstances épineuses, courant risque de perdre la vie, et étant marié ici, ayant aussi les mêmes privilèges qu'eux, je ne crois pas qu'il soit quelque constitution d'état qui puisse me nommer étranger. Cela donné encore, il faut observer que je suis russe et que S. M. I-le ne refuse pas d'avoir en son service toute sorte de nations : français, anglais, allemands, grecs ; il suffit d'avoir les qualités requises celui qui désire servir l'Empire. En second lieu, que la Commission des recherches prouvera évidemment que ceux qui s'appellent de bons patriotes ont les plus molesté, vexé et totalement ruiné les habitants.

10. A ce qu'ils s'efforcent de dire que, voyant les abus exercés par les étrangers, ils ont supplié S. E. le général Kouchnikoff qui les a destinés pour seuls administrateurs de la Petite Valachie, j'ai l'honneur d'exposer à V. E. qu'alors j'ai voulu me retirer du service et que moi-même, par de différens moyens, j'ai concouru à l'établissement du Divan, comme eux-mêmes ils ne peuvent pas dénier le fait. Ensuite, à cause de n'avoir pu y réussir, ils ont perdu ce droit et l'on a renvoyé de nouveau un chef du Divan, comme il est dit dans le chapitre huitième.

11. S'ils montrent crainte qu'il ne soit pas intervenu quelque faute dans l'exécution du nécessaire de l'armée impériale, je puis les assurer fortement qu'étant seul chargé avec l'expédition des affaires militaires, je puis les exécuter avec beaucoup plus de facilité ; comme je crois y avoir été parvenu la dernière fois que j'étais ici et cette fois encore, comme V. E. peut en être instruit par Mr. le Générale Comte de Tzoucato.

Qu'elle semble bien prendre en considération tout ce que j'ai dit plus haut ; je suis sûr qu'elle connaîtra évidemment la différence entre leurs propositions et les miennes. D'après quoi je prie très instamment V. E. de mettre une fin à cette affaire.

1810, Maiu 5

(signé) *Cestantin Samourkas.*

IV. *Divanul Craiovei către Președintele Divanurilor.*

Auzind că prea înțeleptul Împărat au încredințat în mâinile cele credincioase ale Excelenței Tale ținuturile Valahiei pentru a se pune în bună orânduială și a lipsi cele neplăcute ce până acum se urmau, și fiind că noi prea plecați ai Valahiei cei Mici, ne-am învrednicit a vedea cel vrednic de toată lauda a Excelenței Tale haracter, ne rugăm să primești prea plecatele noastre rugăciuni și dumnezeiasca prevedinție să te lumineze a căuta cu ochi milostivi spre ticăloasa noastră patrie.

Știut fie Excelenței Tale că aceste cinci județe ale Valahiei cei Mici și-au avut îngrijirea și ocârmuirea la toate de către Divanul Craiovei, atât în celălalt războiu ce au avut prea puternica împărăție cu Poarta, cum și când eră pogorită într'aceste județe oștirile Austriei și nici un cur la cele trebuincioase oștirilor nu s'au întâmplat și că toți locuitorii s'au ocârmuit cu bună întocmire, după cum este mărturisit prin mulțumirea tuturor.

În anii trecuți la venirea armiei prea puternicei Împărății, aflându-se stăpânitor Domnul Ipsilant, au trimis Caimacam la aceste cinci județe pă dumnealui Logofătul Samurcaș, după cum s'au obișnuit în stăpânirea Domnilor greci. Și fiindcă atunci cei mai mulți din boieri se află răsiți de groaza Cârjaliilor, după ce s'au întors și s'au adunat, făcând rugăciune cu toți Excelenței Sale Ghenerariului Cușnicov, Senatorul Divanurilor și făcându-i cunoscut privilegiul Divanului, l-au luminat Dumnezeiasca prevedinție și au rădicat Căimăcămia, dând ocârmuirea asupra Divanului Craiovei. Și de loc punând Divanul în bună chibzuire toate treburile ostășești și ale lăcuitorilor, s'au făcut înbilșugare cu liniște la toate, fiind în magazii zahară cu îndestulare și fân și lemne, s'au căutat și trebuințele cu bună orânduială, fără a se pricinui silă și cu dreptate lăcuitorilor, urmând această fericire până la leat 809 Iunie, când atât slăvitul comitet au rânduit Ban la această țară pă dumnealui Banul Văcărescul. Și dumnealui venind aici, iarăș au făcut zapt toate trebile, stricând orânduiala Divanului. Făcând noi dovdaia (*sic*) cătră slăvitul Comitet, s'au întâmplat schimbare Comitetului și nu s'au făcut nici o îndreptare.

În loc să ni se facă îndreptare vedem că ni s'au orânduit D-lui Logofătul Samurcaș, care cum au venit pe loc s'au arătat de Ban Mare, apoi de ocârmuitor al Divanului, făcându-se de sineș stăpânitor, au făcut toate trebile Banatului, nearătând Divanului nici poruncile Comitetului de orânduiri ce vin, nici ce săvârșire la porunci se face pe la județe, au orânduit și ispravnicii ce lui i s'au cuvenit. Pentru care nici credem să fie în știre Excelenței Sale Vițeprezidentului. Au schimbat și zapeilăcurile Divanului,

orânduind la toate trebile oamenii dumnisale, fără de a avea Divanul știre, cu care urmare vedem că, întâiu, se strică Divanul, cel mai mare privilegiu al țerii și, al doilea, vedem începere de urmare spre stângerea ticăloșilor locuitori. Ci fiindcă și locuitorii se află pătimind și noi, toată obștea boierească, măhniți pentru stricarea acestui privilegiu cu ridicarea cinstitului Divan ce este la această Mică Valahie din vechime, sîrbinte ne rugăm Exelenției Tale să binevoești a lăsa îngrijirea acestor cinci județe asupra Divanului Craiovei, iar să nu mai fie trimiși alți străini, căci aceea se urmă numai în zilele stăpânitorilor greci. Inșă și în stăpânirea Grecilor, la cei drepti Domni, s'au păzit acest privilegiu, pentru care avem și sineturi. Acum stăpânii greci au lipsit și aflându-ne supt stăpânirea prea puternicii împărății, ce trebuință este a se mai orândui oameni străini cari fac catahrisis și scădere de toate trebile? Și măcar că pentru acele sunt trimiși câțiva boieri din partea obștei la București, spre închinăciunea Exelenției Tale și jalobă, dar de vreme ce milostivul Dumnezeu te-au luminat a veni și aici avem și această jalbă, cu toată plecăciunea ne rugăm ca să asculte rugăciunea să lipsească străinii, să lase ocărnuirea acestor cinci județe în mâna Divanului, orânduindu-i-se un ofițer simandicios spre apărarea ticăloșilor lăcuatori și, prin alegerea Divanului și a ofițerului, având voie Divanul prin notă să arate Exelenției Tale ca să ia hotărîrea atât de ispravnici cât și de celalalte dregătorii. Și ne făgăduim că cu toată osărdie ne vom sili spre săvârșirea treburilor oștenești și pentru a apăra dreptățile lăcuatorilor. De aceea iarăș ne rugăm să fie aminte și să dea poruncă Exelenția Ta unde se va cuveni pentru aceasta a noastră plecată rugăciune.

6 Maiu 1810.

Prea plecați

supușii Exelenției Tale

Noi toți boierii Valahiei cei Mici.

V. *Divanul Craiovei către Contele Comenski.*

Monsieur le Comte,

Nous venons supplier très humblement V. E. de daigner donner son attention au mémoire que nous avons l'honneur de lui adresser et dont nous avons remis un exemplaire à S. E. Mr. le Sénateur Président. Il contient les vérités les plus inattaquables.

Des hommes qui stipulent pour la liberté, l'honneur, le sort de leur patrie, ont le droit de s'exprimer sans retenue. C'est en toute circonstance

le style que la confiance et le respect dictent lorsqu'on à l'honneur de parler à un grand seigneur du caractère de V. H. E.

L'armée entière nous a appris qu'un ukaze de S. M. l'Empereur avait déclaré M-r. Besag un homme malhonnête, indigne de le servir; avec cette empreinte du déshonneur frappé sur le front par la main de son souverain il n'est plus de considération à espérer dans la vie. Les voies les plus rapides de la fortune restent seules ouvertes à l'ambition et l'on ne saurait se refuser à reconnaître qu'un tel homme ne peut qu'infecter, d'un caractère effrayant, l'autorité dont il devient l'instrument. Sa bannière était celle de l'intrigue. Mr. Samourkas ne pouvait manquer d'accourir s'y rallier le premier, et il s'y est fait suivre d'une foule d'hommes séduits ou trompés, qui, après avoir surpris déjà les autorités russes, luttent encore pour lui, à Bucarest et à Craiova, pour les surprendre une seconde fois.

A la force des faits et de nos raisons, au cri de l'équité, du droit de la nature, de la puissance des traités, de l'humanité et de la pitié même, qui réclame notre délivrance, on a opposé que la séparation des deux Divans pourrait faire naître à l'Autriche des prétentions sur la Petite Valachie et donner aux Turcs plus de moyens de résistance dans les stipulations de la paix.

S'il pouvait y avoir désormais des transactions sur les deux Valachies entre les Cours de Vienne et de S-t. Pétersbourg, se persuade-t-on qu'il soit de quelque poids dans la balance des intérêts que la Petite Valachie fût administrée par son Divan ou qu'elle fût le salaire des intrigues de Boucarest? Est-il plus probable que dans la négociation de la paix avec la Turquie, le Vice-Président russe que nous demandons signifie moins l'identité de la conquête des deux Valachies que la présence d'une intrigant grec, transfuge du Bazar de Constantinople, métamorphosé en Caïmacan? De pareilles raisons sont visiblement le délire de l'astuce et de l'imprudence qui ne rougissent de rien.

S'il est des raisons véritables que nous ignorons et que nous devons respecter, capables de déterminer la Cour I-le à nous laisser enchaîner au servage des Boyards de Bucarest, nous nous risquons à solliciter de sa justice qu'il soit permis aux habitans de la Petite Valachie de se retirer librement où bon leur semblera, d'y recevoir les revenus de leurs terres jusqu'à ce qu'ils puissent les vendre convenablement et nous supplions avec la plus vive instance V. E., au nom de ses devoirs, au nom de la gloire de S. M., notre généreux et magnanime Protecteur, dont vous êtes, Mr. le Comte, un si digne dépositaire, de vouloir bien mettre notre mémoire et cette lettre sous ses yeux.

En attendant, Mr. le Comte, ainsi que nous l'avons toujours fait, nous ferons tous nos efforts pour les subsistances et le service de votre armée.

Nous sommes avec une confiance sans bornes et avec le respect le plus profond,

Mr. le Comte, de V. H. E.

les très humbles et très obéissans serviteurs.
Les députés du Bannat de Craiova.

(Signés) *Démètre de Bibesc, Corna Brayloy,
Demetri Brayloy, Jean Vladojan, Con-
stantin Charalamb, Constantin Brayloy,
Gian Ganesco, Stephan Gian.*

Bucarest le 16 Mai 1810.

VI. *Divanul Craiovei către Crasno Milașevici.*

Monsieur le Sénateur,

Le mémoire que nous avons eu l'honneur de présenter à V. H. E., nos lettres à M. le Comte Kamensky et à Mr. l'Archevêque, avaient précédé notre connaissance de vos décisions à Craïova.

Ces écrits cependant témoignent que nous avions le pressentiment que V. E. allait être trompée, mais notre malheur a surpassé nos craintes. Monsieur le Sénateur, vous nous avez terrassés et jetés sous les pieds de M-r Samourkas. On dit même que les épithètes d'intrigants et de gens encore au-dessous de cette qualification ne nous ont point été épargnées: c'est une prodigalité de diffamation ajoutée à l'infortune, mais ce sont aussi tous les titres réunis pour nous faire tout attendre de l'équité, des regrets et de la justice de V. H. E.

L'art de la fourbe (*sic*) et de l'imposture est infiniment plus avancé et mieux perfectionné dans ces contrées que chez aucune nation civilisée. A peine un homme en place arrive-t-il, que les gens les plus artificieux accourent l'entourer, pour lui former les opinions favorables à leurs intérêts, à leurs liaisons et à leurs haines. Plus cet homme est bon, sensible, probe, loyal, plus il est abusé, parceque quelle que soit sa défiance, elle ne peut jamais s'étendre à la mesure de l'extrême perversité. D'après cette règle incontestée, il devait être et il est arrivé que V. H. E. ait été plus abusée; mais il doit être et il arrivera aussi que se confiant à ses seules lumières, elle fasse la plus entière justice.

L'exorde du système des gens intéressés, conjurés contre notre patrie, a

été de nous peindre comme de misérables intrigants, avides, turbulents, séditionnaires, inhabiles à tout. Si ce portrait s'applique à un peuple qui réclame les lois conservatrices de ses droits naturels, de sa condition politique et civile, de ses propriétés, du sort de sa postérité, quel signalement pourrait-on faire des hommes qui, pour ravir ces biens à ce peuple opprimé, osent porter les poisons de la calomnie aux sources de la félicité publique, dans les autorités dispensatrices de toute justice et gardiennes de tous les droits.

Ensuite, pour achever par des faits la conviction de V. E., les prôneurs lui ont montré les hopitaux parfaitement tenus, complètement pourvus de leurs besoins, des magasins remplis des approvisionnements nécessaires à l'armée et ils ont dit : «C'est l'ouvrage de Mr. Samourkas!»

C'était là l'intérêt principal et le plus pressant de V. E. Pour se défendre de la séduction, il aurait fallu qu'elle fût animée d'un zèle moins sincère, moins ardent pour ses devoirs, et nous reconnaissons dans toute la droiture de nos cœurs, qu'avec les sentiments de V. H. E. le piège lui était inévitable, Mr. le Général Yermolow a vu achever et bénir le Grand Hopital et certainement Mr. Samourkas ne s'en doutait même pas.

Véritablement cet établissement d'hopitaux et de magasins dans l'état où il est, si depuis un seul mois que Mr. Samourkas était à Craiova, il eut été son œuvre, il serait un prodige qui justifierait l'admiration; mais le charme va s'évanouir à la lueur de la vérité. Que V. E. veuille bien envoyer sur les lieux des hommes éclairés, surtout incorruptibles, qu'ils prennent de vigoureuses informations et ils lui diront, nous le garantissons sur nos fortunes et sur nos têtes, que cet établissement n'est point le prodige d'un mois, mais le produit de deux ans et demie de travaux; qu'il n'est point le miracle de Mr. Samourkas, qui n'y est absolument pour rien et qu'il est tout simplement l'ouvrage de notre constance, de nos efforts, de nos sacrifices, de notre zèle pour l'armée et de notre amour pour l'auguste protecteur de notre culte et de notre Patrie.

Mr. Samourkas n'est pas plus heureux lorsqu'il vante la félicité parfaite dont il fait jouir la Petite Valachie, car voici des lettres d'yspravniks de cette contrée à Mr. le Vestiar de Varlam, qui lui annoncent une grande désertion dans leurs districts. Encore quelques mois de sa toute-puissance, il régnera sans contradiction faute de contradicteurs, c'est-à-dire de sujets.

Mais que ce Mr. Samourkas soit un héros ou un saltimbanque, que le service de l'armée soit son ouvrage ou le nôtre, ce sont des considérations de circonstances qui disparaîtront, sur lesquelles nous venons de jeter

d'assez vives lumières et auxquelles nous ne reviendrons plus, pour ne nous occuper que d'un intérêt de tous les temps.

Cet intérêt appartient à une question de droit public des nations.

Nous avons fait dans nos écrits précédents l'historique de notre existence politique, qui donne les preuves les plus irrésistibles que, de tems immémorial, nous n'avons jamais obéi qu'à un seul souverain.

Si, contre tout l'éclat de l'évidence encore contre cette vérité il s'agit d'examiner :

1° Si réunis à l'Empire des Russies nous devons être sujets médiats ou immédiats de l'Empereur.

2° Si S. M. l'Empereur, que nous venons de servir avec tant de zèle, par tant de sacrifices, consent, en adoptant la première supposition, à nous dépouiller de nos droits politiques et civils que les Sultans, nos ennemis et nos conquérans, eurent l'équité de nous laisser et qu'ils ont sanctionnés.

3° Si, toujours dans cette même supposition, les constitutions de l'Empire des Russies souffrent la hiérarchie féodale de souverainetés.

4° Si, sans l'unité de pouvoir autocratique, une souveraineté intermédiaire peut être exercée par un souverain à plusieurs têtes, soit démocratique ou aristocratique, tel que le Divan de Bucarest.

5° Enfin, si réduits à la vassalité de ce Divan, il n'est point de toute rigueur, pour être conséquent en tout, que c'est à lui et non à l'Empereur que nous devrions le serment de foi, hommage et fidélité.

Grâces au princinpe, nous voilà conduits par les lois de la plus saine logique, à la dernière des absurdités, mais l'absurdité n'est point son unique conséquence, il produit encore le scandale et le danger.

Le scandale parcequ'une violation du droit public des nations a, pour parties intéressées et pour juges, tous les peuples qui se reposent de leur sort sur ce droit sacré, dont les souverains ont un si grand intérêt à se montrer les gardiens et les défenseurs.

Le danger, parce que S. M. l'Empereur de toutes les Russies, ayant accru son vaste Empire de beaucoup de nouvelles Provinces, leur a promis la conservation de leurs droits politiques et civils et, jusqu'à ce jour, leur a religieusement gardé sa foi, qui est le plus fort bien qui les attache à lui au moment où Sa Majesté prend possession de notre pays (1). Si elle nous dépouillait des droits imprescriptibles qu'elle nous connaît, qu'elle a sanc-

(1) Aceasta este singura mențiune ce o găsește în vreun act emanând dela Români, privitoare la anexiunea Principatelor, care, precum se va vedeâ mai departe, a fost oficial comunicată de Rusia Austriei.

tionnés dans d'autre temps, pour nous enchaîner à la glèbe de Bukarest, cet exemple ne serait-il point trop capable de porter les allarmes, où la confiance et l'amour font le bonheur des peuples et la gloire du Souverain?

En 1772, S. A. Monseigneur Le Maréchal Comte de Kamensky, alors officier général, commandant les troupes de S. M. dans la Petite Valachie, étonné des prétentions des Boyards de Bucharest sur ce pays en l'absence de l'hospodar, en informa S. A. Monseigneur le Mârechal Comte de Romanzow, Commandant de l'armée, qui obtint de la Cour I-le, pour le Bannat de Craiova, l'entière indépendance du Divan de la Grande Valachie et nous donna Mr. le Comte Podgorizano pour présider le nôtre.

Ce que deux des plus grands hommes qu'ait produits la Russie, ont conseillé, ce que l'immortelle Catherine Seconde a voulu, peut-il cesser d'être juste, sage et nécessaire et peut-on appréhender de s'égarer par leurs traces?

Nous sommes et nous voulons avec ardeur être à jamais les sujets immédiats de S. M. l'Empereur et toujours nous fuirons avec horreur toute idée de dépendance du Divan de Bucharest. Ces sentiments, Monsieur le Sénateur, seraient les vôtres si vous étiez à notre place: votre honorable renommée nous en est le garant.

Que V. E. veuille donc bien ordonner pour nous, comme elle stipulerait si Elle était dans notre position.

Nous sommes avec respect,

Monsieur le Sénateur,

de Votre Haute Excellence

le très humbles et très obéissants serviteurs.

Les députés du Bannat de Craiova.

*Démètre de Bibesk, Kornas Brayloy, Jean
Vladouyan, Joann Ganesk, Stan Gijan.*

Bucarest la 28 Mai 1810.

VI.

AMANUNTE DIVERSE ASUPRA ȚERII-ROMÂNEȘTI DELA 1808 la 1812.

Antonie, Postelnicul lui Constantin Ipsilant (1), căruia acest Domn, la plecarea lui în Rusia, îi încredințase îngrijirea intereselor lui particulare, dădu în judecată, la Maiu 1808, pe fostul Vistier Constantin Filipescu pentru ne-

(1) No. 142. Asupra cererii Postelnicului Antonie în privința celor 15.900 lei ce-i reclamă dela fostul Vistier Filipescu pentru arenda unei moșii a lui Constantin Ipsilant, 1808 Halippa in Труды, II.

plata de către acesta a arenzii moșiei Oliuții din Ialomița, proprietate a lui Ipsilant, care o luase Filipescu în arendă în schimbul unei plăți de 15.000 lei pe an către Camara gospod.

Plecând Ipsilant din țară, Filipescu refuză să plătească arenda pe anul 1808, sub cuvânt că ar fi cheltuit din averea sa proprie 33.000 lei pentru aprovizionarea armatei. Cușnicov trimise afacerea la Divanul Valahiei, spre a o judecă potrivit legilor și obiceiurilor țerii, însă nu i se dădă nici un curs.

Arhitectul Andrei Gaudi (1) (sau Haudi), fost secretar al Consulatului austriac în Țara-Românească, fusese numit, încă de Ipsilant, arhitect al Curții, clădise lângă Curte o Biserică și reparase mai cu seamă podurile și drumurile după un plan alcătuit de el. La ieșirea din scaun a lui Ipsilant, Gaudi, cunosător al țerii și meșter în arta clădirii, fu foarte util Comandanților supremi ruși: Generalului Michelson și Contelui Miloradovici. La urmă ei fură ademeniți de atestatele date lui Gaudi de către deosebiți Generali austriaci, să-l întrebuițeze în războiul împotriva Turcilor și rămaseră cu totul mulțumiți de slujbele lui. Gaudi fu folositor și țerii, introducând rassa de oi numită Estmark. Toate acestea împinseră pe Cușnicov să dispună ca Divanul Țerii-Românești să achite leafa lui Gaudi pe toată vremea care trecuse dela plecarea lui Ipsilant.

Austriacii uzurpase (2) pământ în părțile munților Bălescu, Romănescu și Zănoagă în Țara-Românească, și despre satul Comăneștii dela ținutul Bacăului în Moldova. Comandantul Suprem, Principele A. A. Prozorowski, interveni pe lângă Agentul austriac din București, Brenner, și către Consulul austriac din Iași, Duldner, cu amenințare că va stărui pentru regularea acestei afaceri, și la Viena prin ambasadorul nostru de acolo, Prințul Alexandru Borisovici Curachin; Cușnicov propuse să se numească, pentru regularea litigiului, o comisie alcătuită din reprezentanți ai Austriei și din membri ai ambelor Divanuri.

Grecul Pantazoglu (3), încă din vremea Domnului Ipsilant, intrase în relațiuni cu Grecii din Constantinopol și dela Rusciuk spre a află noutăți politice, fusese făcut Căminar și se bucură de venituri însemnate până la căderea Domnului. După plecarea Domnului și ieșirea lui din slujba de Cămi-

(1) No. 153. Indestularea cererii lui Gaudi să i se plătească leafa de arhitect al Țerii-Românești pe 20 Iunie 1808. Halippa în Труды, II.

(2) No. 165. Despre impresurarea, de către locuitori de ai Transilvaniei, de mult teritoriu din Moldova și dealungul graniței austriace. Extract Halippa în Труды, II.

(3) No. 175. Despre Grecul Pantazoglu care a seornit corespondențe cu Grecii cari răesc în imperiul turcesc. 1808. Halippa, Труды, II.

nar, Pantazoglu se ocupă cu inventarea de corespondențe din Constantinopol și din Rusciuk ce le aducea la cunoștința Comandantului Suprem. Principele A. A. Prozorovski se convinsese în curând de desăvârșită nepotrivire cu adevărul a informațiilor procurate de Pantazoglu și înțelese că acesta eră «o desăvârșită canalie». În urmă, raporturile cu Pantazoglu fură cu totul întrerupte.

Crescătorii de oi ardeleni (1), supuși austriaci, treceau, atunci ca și astăzi, în câmpiile Țerii-Românești, mai ales înspre partea *Bălților*, cu turmele lor spre a le iernă, apoi, în primăvară, se îndreptau din nou spre munți, unde luase în arendă, încă de cu toamnă, locuri de pășunat dela pământeni. Iarna anului 1807 — 1808 a fost atât de cumplită și de lungă, iar lipsa de fân pricinuită prin dislocarea armatei active rusești în Principate atât de mare, încât crescătorii de oi nu numai că au pierdut întreaga prăsilă a turmelor lor, dar încă, în primăvară, nu mai erau față decât jumătate din numărul oilor aduse.

Divanului Țerii-Românești i se adresară petițiuni de către oieri, sprijinite de Agentul austriac și de Ruși și cerându-i să îndemne pe stăpânii de pășuni să le facă ușurări asupra prețurilor stipulate în contractele de pășunare, deoarece numărul oilor lor scăzuse la jumătate de ce eră când încheiase acele contracte. Dar Cușnicov, de acord cu Divanul, a fost de părere că o asemenea concesiune făcută oierilor ar strică norma prețurilor stabilite din vechime. Totuș găsind că Ardelenilor li se cuvine oarecare meajare, Președintele a sfătuit pe Divan să se adreseze umanității stăpânilor locurilor de pășuni, ceea ce s'a și făcut.

Greul Mateiu Roset (2) a venit în Moldova la sfârșitul anului 1806 cu Domnitorul Calimah, spre a fi întrebuințat [de Domn] într'o slujbă oareșcare; dar fiind că Domnitorul Calimah, la intrarea armatei rusești în Moldova, fusese silit să iasă din Iași, Roset rămase fără nici o slujbă și avu să trăească la Iași, la jumătatea sa de soră, Doamna Zoița Ghica. Prin Cușnicov, Roset dădù o petițiune Principelui Prozorowski pentru a fi învoit să se întoarcă la Constantinopol, dar primind un refuz, se adresă pe urmă [din nou] aceluiaș și Generalului Sebastiani care trecea prin Iași. Neizbutind la nimic în Iași, Roset, cu un bilet obținut dela Cușnicov, merse la București unde erau doi frați ai săi. În acest timp rămăsese la Constantinopol soția lui, cinci copii și un frate.

(1) No. 225. Despre cererea oierilor ardeleni de a li se reduce prețurile pășunilor de către proprietari în urma pagubelor suferite. 1808. Extract Halippa, Труды, II.

(2) Despre adunarea de lămuriri asupra Greului Mateiu Roset, care cerea să se întoarcă la Constantinopol. 1808. Halippa, Труды, II.

Nu s'a observat nimic rău împotriva lui, numai el își îndreptă toate gândirile [spre a găsi mijlocul] să se întoarcă la Constantinopol. O împrejurare făcuse pe Roset suspect Principelui Prozorowski, și anume aceea că el adusese Principelui, pe lângă a doua sa jalbă și o scrisoare a fostului însărcinat de afaceri saxon în Constantinopol, baronul d'Hübsch, în care acest de pe urmă, după intercesiunea lui Reis Efendi, rugă pe Principe să permită lui Roset să se întoarcă la Constantinopol cu doi fii ai săi.

Ce-i drept, cererea lui Hübsch eră motivată «pe considerația stării de nevoie în care se găsiă restul familiei Roset în Constantinopol», dar «intercesiunea lui Reis Efendi» făcù pe Prozorowski să bănuască o șpionare. Această împrejurare împinse pe Cușnicov să spună că, deși împotriva lui Roset nu se observase nimic rău, el eră Grec și om sărac, ceea ce îndreptăția concluziunea că fără îndoială el doriă ca Principatele să rămână sub ocârmuirea turcească mai degrabă decât sub alta, cel puțin pentru ca să aibă puțința de a primi dela oricare Domn o slujbă care să-l puie în stare să-și îndrepte averea.

În anul 1811 (1), 16 pitari din podgoria Odobeștilor, din Țara-Românească, ocolul Slam-Râmnicului, reclamau că din vechime au avut obiceiul să plătească vameșilor câte 30 lei de cuptor, pentru pâinea ce o fac la cuptor, nu la târg, iar acuma le-au luat vameșii pe acele 16 cuptoare 2.050 lei și mai cer să mai dea peste 16.000 lei, adică câte 16 lei de cuptor. S'au dus la București, la Divan, cheltuind peste 1.000 lei și Divanul și Vițeprezidentul Stetter au poruncit să nu li se ia peste ce li se luă din vechime, restituindu-li-se banii luați mai mult. Dar judecătorii din Râmnic nu numai că nu le-au restituit banii, dar au și închis pe unul din ei. Ei cereau restituirea taxelor plătite pe nedrept și a celor 1.000 lei cheltuiți cu drumurile.

Din piesele aflate în dosar se constată că funcționarii fiscului, folosindu-se de faptul că instrucțiunile Divanului dădeau loc la confuziuni în ceea ce privea perceperea dărilor indirecte, încasase pe nedrept taxe cu totul exorbitante. Reclamanții în cazul de față au dobândit dreptate.

Nazărul Brăilei cerù în mod prietenesc dela Generalul Camensky să urmărească pe un hoț care fugise din închisoarea turcească, făcând astfel ca bunele relațiuni și dispozițiuni ale Nazărului către Camensky să devină și mai vii. Pe lângă acestea, Nazărul, cu o naivitate absolut orientală, amintiă despre doi catări cari fusese furați mai înainte, spunând că dacă

(1) Dosar No. 3.075.

acești catări i-au plăcut generalului rus, ar fi putut foarte bine să îi ceară, și ei i-ar fi fost dăruiți (1).

VII.

RELAȚIUNILE OCĂRMUIRII ȚERII-ROMÂNEȘTI CU CONSULII FRANȚEI ȘI AUSTRIEI DELA 1808 LA 1812.

Porunca Divanului către ispravnici, dată la 4 Iunie 1808, zice că în urma iernii neobișnuit de grele, pierind o mare mulțime de vite, supușii chesoro-crăiești cari vin aici ca să ierneze cu vitele lor au cerut o ușurare prin organul Agenției.

Divanul a hotărât ca acei supuși austriaci cari închiriază munți de mai mulți ani, spre ușurarea lor, și numai pentru anul de față, 1808, să dea stăpânilor pășunilor închiriate de ei numai brânza cât aveà să ieasă dela vitele rămase lor, iar pentru brânza ce, după contracte, trebuiau s'o plătească în bani, vor plăti ocaoa numai cu câte 8 parale. Iar cei cari luase munți în arendă dela 1 Aprilie anul curgător, nu beneficiau de asemenea ușurare.

Divanul invită pe ispravnici să execute cu rigoare dispoziția de față.

Dragomanul Agenției austriace, Emanuel Turca, se jăluisese încă din iarna anului 1807—1808, că i se impunea tăcere, în chipul cel mai nepolitic, de câte ori aveà de reprezentat, dinaintea Divanului, interesele vreunui supus austriac. Și aceasta cu toate dispozițiile tratatelor, cari hotărâu că nici un supus austriac nu va putea fi tras înaintea vreunei judecătoriai fără a fi asistat de către un reprezentant al stăpânirii lui.

Agentul nu lipsise să facă reclamațiunile necesare, atât prin viu graiu cât și în scris, dar cu puțin efect, căci îndată ce se făcea vreo schimbare de personal în Divan, reîncepeau ofensele la adresa dragomanului Agenției (2).

În luna August Divanul rânduisese, după cererea Agentului austriac, un comisar însărcinat să cerceteze la fața locului reclamația unui supus și să aducă martorii aceluia reclamant la Divan. Când, la 3 Septembrie stilul nou, dragomanul se înfătoșă înaintea Divanului cu reclamantul, comisarul și martorii, unul din membrii Divanului își permise să împiedece depunerea marturilor citați de

(1) No. 350. Despre urmărirea celor doi catări furați dela Nazărul Brăilei. 1808. Extract Halippa în Труды, III.

(2) Corespondentul anonim la Iunie 1808.

însuș Divanul, pîntrucă vedeă că mărturiile vor fi împotriva pârî-tului care eră un protejat al lui. Când Turca, conform datoriei lui, voi să răspundă, Văcărescu îi strigă în public, «să tacă din gură că altfel îl dă afară.»

Nu numai că aceste cuvinte fură rostite de mai multe ori în fața tuturor, ci se mai amenință comisarul rînduit de Divan cu 1.000 toiege la tălpi, dacă va îndrăzni să depună în favoarea supusului austriac. Turca fu deci silit să se retragă făcînd raport Agentului. Acesta făcù imediat o adresă către Divan cerînd satisfacere, dar săptămîna trecù fără ca să primească vreun răspuns. Văzînd aceasta, Agentul se adresă lui Cușnicov expunîndu-i faptele și cerînd satisfacere, adică depărtarea din Divan a fraților Bărbucean și Ștefan Văcărescu. Cel dintîiu fu depărtat în curînd, dar în privința celui de al doilea nu venise nici un răspuns pînă la finele lui Octomvrie stil nou.

Agentul eră pe punctul de a se adresă din nou lui Cușnicov, când Miloradovici, rugat de Divan, luă asupra sa rolul de mijlocitor între acesta și Brenner. Cu prilejul serbării aniversării încoronării Împăratului Alexandru, propusese Agentului să facă pace cu Divanul și să se mulțumească cu satisfacerea ce i se dăduse pînă acuma, adică cu depărtarea lui Bărbucean Văcărescu, fără a mai stărui și pentru aceea a lui Ștefan Văcărescu. Apoi Cușnicov mai trimisese Divanului un aspru *vigavor* din cauza întîmplării sus pomenite.

Brenner luînd în privire că Ștefan Văcărescu eră unul din favoriții lui Miloradovici și temîndu-se ca generalul să nu prindă ciudă pe el și să nu-i facă greutăți pe viitor, consimți să renunțe a mai stărui pentru depărtarea lui, dar în schimb pretinse și obținù ca amîndoi frații să-i ceară scuze în persoane, iar Divanul să-și arate pîrerea de rău pentru întîmplare(1).

Mareșalul Prozorovski procedă la schimbări mari nu numai în slujbele publice, dar și la prefaceri în organizarea interioară a Divanului. Cea mai de seamă și mai bună din aceste prefaceri consistă într'un Comitet ales din Divan și menit să servească totodată de instanță superioară pentru afacerile judiciare cât și pentru cele administrative și avînd a ținea corespondența cu comanda armatei și cu Președintele Divanurilor.

(1) Id., la Septemvrie și Octomvrie.

Cei cinci membri ai Comitetului erau Mitropolitul Dositeiu, nepotul său care era Episcopul de Argeș, Marele Vistier Filipescu, Marele Logofăt Rallet și Vornicul Ștefan Văcărescu. Ceilalți boieri erau împărțiți în două divanuri, unul de șapte și celălalt de opt membri, cari alcătuiau cea dintâi instanță judecătorească (1).

Afacerea cu Turca nu era însă terminată (2). Acest Turca era un om crescut în țară, cunoscând bine limba, obiceiurile și oamenii.

Instanțele judecătorești din țară erau, după expresiunea corespondentului anonim, «niște temple ale zeiței Themis în cari pârtnirea, patima, arbitrarul și interesul personal țineau numai prea adesea în mâni cumpăna dreptății, făcând-o să atârne în favoarea aceluia care știa să pună mai multă greutate în găvanul lui». Turca era prețios pentru Agenție, căci, în urma cunoștinței sale de oameni, se găsea în stare să arăte Agentului toate firele și dedesubturile intrigilor țesute cu prilejul fiecărui proces în care era amestecat un supus, punând astfel pe Consul în stare să iea măsuri de apărare prin stăruințe din partea lui. Se vede însă că dragomanului îi lipsiau tactul și măsura, căci era cu desăvârșire urit de boieri.

Vistierul Filipescu avea mai cu seamă ciudă pe el; îndată ce se văzută la putere începă să lucreze în contra lui. Depărtarea, din pricina lui Turca, a lui Bărbucean Văcărescu din Divan mai ațâță mânia Vistierului.

La sfârșitul lunii Octomvrie stil vechiu, Brenner primă o scrisoare a lui Prozorovski, în care acesta îi atrăgea atențiunea asupra principiului: *că dragomanul Agenției n'are alt rol decât de a fi față la cercetarea pricinilor în cari sunt implicați supuși austriaci și de a raportă Agentului cele zise și petrecute cu acel prilej*. Pe de altă parte i se dădea a înțelege că Turca trebuie înlocuit cât mai curând. Agentul răspunse că înlocuirea lui Turca se poate face numai de către Curtea Imperială. El pretextă totodată că articolul 5 al tratatului de comerț dela Pasarovitz, prin care se hotără că supușii austriaci nu se vor putea aduce înaintea tribunalelor decât cu știrea Consulului, și însoțiți de dragomanul Consulatului, nu putea însemna altceva decât că dragomanii aveau să iea parte activă la apărarea intereselor supușilor împărătești ce-i însoțiau (3).

(1) Ibid. (1) în urma stării de război dintre Austria și Rusia. Prescum sa fide Rusia. Prescum sa fide Rusia.

(2) Ibid., dela 4 Noemvrie. (2) Ibid., dela 4 Noemvrie.

(3) Corespondentul anonim la Noemvrie 1808. (3) Corespondentul anonim la 8 Iulie 1808.

La 12 (24) Iunie 1809 Viceprezidentul Engelhardt chemă la sine pe Cantelistul Van der Rennen, care giră afacerile Agenției, și-i comunică ordinul lui Prozorovski pe temeiul căruia funcționarea Agenției avea să înceteze (1).

Van der Rennen conformându-se acelei porunci, dădu jos steagul și armele chesoro-crăiești de pe clădirea Agenției chiar în acea seară. A doua zi el fu primit în chip foarte politicoasă de Engelhardt și de Miloradovici și îi rugă să facă ca ocrotirea supușilor austriaci să o ia asupra-și Consulul rus, Chirico. Generalii îi răspunseră că nu-i pot încuviința această cerere, dar că protecțiunea supușilor i. r. o va lua asupra sa însuș Engelhardt, către care ei vor avea a se adresa pe viitor la orice nevoie și care-i va reprezenta înaintea Divanului.

Van der Rennen, părăsind Bucureștii, merse la Câmpulung cu gândul de a sta acolo peste vară, dar în curând primi ordin să părăsească țara (2).

Iată nota prin care Rusia făcù cunoscut oficial Austriei că împăratul Alexandru privește Moldova și Țara-Românească ca făcând parte din Imperiul său.

Note du Chancelier de l'Empire (russe) au Comte de Saint Julien.

15 Avril, 1810.

Sa Majesté Impériale considérant la Moldavie et la Valachie comme des provinces qui font partie de son Empire et qui comme telles doivent être régies par ses lois, vient de prescrire de cesser d'y admettre des droits dont l'exercice n'est toléré qu'en Turquie.

En conséquence elle a chargé le soussigné, Chancelier de l'Empire, de déclarer à Mr. le Général Comte de St. Julien que tout individu né dans ces deux provinces ne peut être regardé que comme sujet de Sa Majesté; qu'elle leur laisse néanmoins l'option de rester tels ou de quitter le pays dans six mois, après avoir acquitté leurs dettes, ou rendu compte des biens ou des places dont ils ont eu l'administration et que quant aux personnes nées ailleurs, elles pourront continuer à exercer le commerce ou d'autres professions dans les dites provinces, aux termes des traités et en se conformant

(1) În urma stării de războiu dintre Austria și Rusia. Precum se știe, Rusia, ca aliată a lui Napoleon, declarase și ea războiu Austriei.

(2) Corespondentul anonim la 3 Iulie 1809.

aux lois de l'Empire ainsi qu'aux règles impérieuses ou charges qu'exige l'état de la guerre tant qu'elle dure.

En faisant cette communication à Mr. le Comte de St. Julien, le sous-signé le prie de la porter à la connaissance de sa Cour et il saisit, etc (1).

La începutul lui August Divanul făcù cunoscut prin strigări publice că toți negustorii cari au depozite de cărți de joc sunt datorii să le vândă pe preț de 4 lei duzina și cu termen de plată de 6 luni monopolistului din București Polizu (tatăl), care a luat acest monopol în întreprindere pe doi ani, pe preț de 42.000 lei și că pe viitor cărțile de joc nu se vor mai putea vinde decât de către numitul monopolist.

Negustorii supuși austriaci reclamând Agenției împotriva acestei măsuri, sub cuvânt că cărțile îi costau mai scump, Agentul le declară, atât lor cât și lui Engenhardt, că el nu va suferi niciodată ca supușii chesaro-crăești să fie siliți să dea marfa lor pe preț mai jos decât acel cu care o cumpărase și pe termen (2).

Dela începutul ocupațiunii rusești, supușii austriaci din Principate, sprijiniți de Agenții chesaro-crăești, refuzase cu hotărîre să se supună și ei la dările extraordinare și la rechizițiile cu cari fusese încărcăți pămîntenii. Ei se sprijiniau la acest prilej pe textul articolelor tratatului de comerț încheiat la Pasarovitz între Austria și Imperiul Otaman și izbutise să obțină dela Ruși scutire de sarcinile nesuferite sub cari gemeau locuitorii români. Dela venirea în București a noului Agent, Fleischhackl de Hackenau, dârjia supușilor mai crescuse, încurajată fiind de acest Agent foarte vrednic, foarte ager, foarte conștiincios și foarte deștept, care își puneă toate sîlîțele să câștige pentru supușii curții lui o situație și mai privilegiată decât în trecut. Am văzut cum protestase împotriva dispozițiunilor relative la monopolul cărților de joc de sub îndatoririle căruia izbutise să elibereze cu desăvârșire pe protejații lui. Rușii cari nu erau în curentul obiceiurilor și regulilor relative la starea supușilor străini în Principate, și având poruncă să menajeze interesele austriace, cedase în totdeauna.

În cursul iernii 1810—1811 însă, efectivul armatei rusești din Principate fiind sporit, contribuțiile în bani și în natură, rechizițiile și corvezile fură și ele sporite și autoritățile locale începură

(1) Ibid.

(2) Ibid., la 25 August 1810.

a împlini și pe supușii austriaci. Iar ei reclamând, Fleischhackl se grăbi să adreseze lui Engelhardt o notă prin care protestă cu cea de pe urmă energie împotriva acestor procedări și, bazând reclamațiile lui pe textul tratatelor, pe cari însă nu le înfățișă, sub pretext că Arhiva Agenției, în urma neconținutelor turburări din Principat, a trebuit să fie împachetată în lăzi cari se aflau în Cluj.

Engelhardt înfățișă nota lui Fleischhackl Divanului, invitând pe boieri să-i prezente un raport arătând cari sunt privilegiile de cari, după tratate, se bucurau supușii străini în Principate.

Iată care fu răspunsul ce Divanul îl aduse Vicepreședintelui Engelhardt în ziua de 3 Ianuarie :

Conformément aux ordres de V. E., le Divan a l'honneur de lui exposer que les réglemens relatifs aux sujets étrangers ont de tout temps été et sont encore les mêmes, ainsi qu'il suit. Les sujets étrangers n'avaient le droit de venir dans la Principauté de Valachie que pour leur commerce et pour y vendre en gros et non en détail les effets qu'ils y importaient, à l'exception seulement de quelques habitans de Cronstadt qui avaient la permission de vendre en détail des produits de cette ville, comme par exemple: des caparaçons de différentes espèces, des cordes, des étrilles de cheval et autres objets semblables. La possession des terres, des vignes, des maisons et autres pareils établissemens ne leur était point permise dans cette Principauté et ils n'y vivaient que comme étrangers. Quelques uns cependant de ces habitans de Cronstadt avaient, malgré cette défense, divers vignobles qu'ils furent ensuite obligés de vendre, n'étant pas en état de les entretenir. On veillait néanmoins à ce qu'il ne leur fût causé à cet égard aucune injustice de la part des naturels du pays. Ceux qui conduisaient aussi des brebis dans cette Principauté n'y séjournaient que momentanément, c'est-à-dire, au printemps ils se trouvaient aux champs pour y nourrir leurs troupeaux et en automne ou en hiver ils s'en retournaient chez eux, et il n'y avait que ces individus venus ici pour quelque temps seulement qui étaient reconnus comme sujets étrangers, d'après les passeports nécessaires qu'ils devaient produire. Quant aux autres venus ici de la Transylvanie ou de la Hongrie, à cause des troubles qui arrivaient dans ces pays et qui les obligeaient de s'établir en Valachie, ils étaient regardés parfaitement égaux aux contribuables de la province et payait (*sic*) comme eux le tribut que leur imposait l'Ispravnicie, ainsi nommée des Hongrois, qui fut établie sous le règne du Prince Alexandre Ypsilanti. Ensuite, après la conclusion de la paix en 1774, entre la Cour Impériale de Russie et la Porte Ottomane, la dite Ispravnicie fut remise dans ses fonctions et les Hongrois payèrent le tribut jus-

qu'au temps de l'entrée en ce pays de l'armée autrichienne. A cette époque, par ordre des commandans, l'Ispravnicie en question fut supprimée et tous les Hongrois furent unis aux habitans du pays et payaient le tribut comme eux. Lorsque la paix fut également conclue avec la Cour d'Autriche, les Hongrois qui se trouvaient ici restèrent imposés comme auparavant, à condition cependant que ceux qui désiraient retourner en Transylvanie en avaient la liberté à l'expiration du terme qui était fixé à cet égard. D'autres se faisaient inscrire sur le registre des sujets autrichiens et obtenaient à cet effet des passeports. Mais la plupart de ces individus restèrent au nombre des tributaires et il y eut beaucoup moins de sujets étrangers qu'à présent, ainsi qu'il conste (*sic*) par la liste communiquée par l'Agence d'Autriche et signée par feu M. Merckellius, ci-devant Agent Impérial et Royal. Cette liste n'a pu se trouver aujourd'hui pour être présentée à V. E. Si d'après d'exactes recherches, on parvient à la retrouver, le Divan ne manquera pas de la lui transmettre.

Un exemplaire de cette liste doit exister à l'Agence et contenir le nombre des sujets autrichiens qui demeuraient ici auparavant, cet état ayant été communiqué par l'Agence lors du Gouvernement du Prince Ypsilanti qui le confirma et le lui renvoya. Si V. E. le juge convenable, elle peut lui demander cet état pour connaître au juste le nombre des sujets autrichiens qu'il y avait ici dans les premiers temps.

Pour ce qui concerne les sujets français, il n'en existait point dans ce pays et il n'y avait pas même de Consulat. On ne l'a établi qu'en 1793, sous l'administration du Prince Mourouzi, ensuite sous les hospodars qui lui succédèrent. L'augmentation des protégés étrangers n'a pas été défendue uniquement par égard aux Consuls, et c'est pour cette raison que ces premiers ont considérablement étendu leurs droits dans ce pays et y ont fixé leur commerce par de diverses spéculations, ainsi que par l'acquisition des terres, des vignes, des fabriques, des maisons et autres bâtimens qu'ils obtinrent sans une confirmation officielle du Gouvernement. En conséquence de quoi le nombre des sujets ou protégés français s'est tellement augmenté que des villages entiers sont habités par eux, tandis qu'au fond la plupart de ces individus sont des gens de famille natifs du pays, qui payèrent de tout temps le tribut et les charges, et c'est à cause de cette augmentation énorme qu'il arrive un très grand désordre dans la perception des impôts et beaucoup de difficultés et d'obstacles dans l'exécution des prescriptions émanées du Divan, parce que les Zapeis ou receveurs d'impôts ne peuvent entrer pour s'acquitter de leurs devoirs dans aucun village où il y a des protégés étrangers, ou que ceux-ci non seulement s'opposent au moindre paiement, mais ils prennent même sur eux de défendre les paysans tributaires. En outre il y a plusieurs protégés étrangers établis dans les villes et les villages

et qui s'occupent du commerce et de différens métiers, de manière qu'ils refusent d'aquiter même l'impôt sanctionné par Mr. le Général Commandant en Chef et V. E., comme aussi l'argent que chaque taverne doit payer et qu'on n'a pu également percevoir, ainsi qu'il est exposé dans un rapport particulier qui a été présenté à V. E.

Les mêmes raisons ont occasionné des pertes concernant *l'Oierit*, le *Dijmarit* et le *Vinarit*, lesquelles s'élèvent à soixante quinze mille piastres que les protégés étrangers n'ont aucunement voulu payer d'après le contrat conclu avec le Divan ; il a même été impossible de faire la note de ces individus, parcequ'ils n'ont pas voulu produire leurs passeports. Le Divan sait que pour les protégés étrangers on se conforme toujours aux réglemens plus haut énoncés ; mais les consulats font des contestations, disant qu'il se trouve dans leurs Chancelleries des traités conclus avec la Porte Ottomane, dont le Divan n'a aucune connaissance, parceque les Hospodars, sous la surveillance desquels ces affaires se traitaient, recevaient des firmans de la Porte et ne transmettaient à l'Assemblée des boyards que ceux qu'ils voulaient, c'est par la même raison que les traités ne sont point connus, mais ils doivent exister aux Consulats. Veuillez donc bien, V. E., demander la communication des articles conclus entre les dites Cours Impériales relativement aux droits et privilèges de leurs protégés, afin de connaître précisément la manière d'agir à leur égard, et demander qu'il vous soit présenté une liste contenant les noms de tous les sujets et protégés étrangers habitant la Valachie, le tems où il se sont mis sous cette protection, le lieu où ils sont établis et celui de leur naissance, enfin le genre de métier qu'ils exercent pour que, suivant ces détails, on puisse aviser aux mesures nécessaires pour que les vrais sujets et protégés étrangers ne soient point molestés. Alors il n'y aura plus de doutes, les affaires aussi bien que les prescriptions des autorités seront facilement exécutées et le Divan saura se conduire envers les étrangers d'après les droits qui seront reconnus leur appartenir. Ce sont les renseignemens que le Divan peut donner à V. E., suivant l'ordre qu'il a reçu d'Elle sur cet objet.

Bucarest ce 3 Janvier 1811.

(Signés). *Le Métropolitain Ignace*
L'Evêque d'Arges Joseph
Le Bano Manolaki Cretzulesco
Evstrati Cretzoulesco
Constantin Balatchano
Le Grand Vistiari Varlam

Pour traduction conforme, le Conseiller de Cour *Pisani*.

(1) Ibid., la Ianuarie 1811.

Acest raport al Divanului, comunicat lui Fleischhackl, nu putea să-l mulțumească; el adresă lui Camenski, la 14 (26) Ianuarie 1811, o nouă și lungă notă. Această piesă începe printr'o expunere a greutăților apăsând asupra supușilor austriaci în urma ocupațiunii rusești.

Povara încuarteruirilor militare, aceea a luării zilnice a vitelor de jug și de ham, a aprovizionărilor de fân, a grăunțelor, a pâinii, grâului și păpușoiului, și a tuturor celorlalte feluri de proviziuni, apăsă greu asupra crescătorilor de vite ardeleni sărăciți, aflându-se iarna cu vitele lor în Țara-Românească, mai ales în partea câmpului. Ele apăsau și mai dureros asupra celorlalți Ardeleni, încă mai săraci, pe cari foametea îi izgonise din Transilvania în București, precum și în alte orașe și în satele acestui Principat, unde își agonisiau vieața slujind cu simbrie sau lucrând cu ziua. Greutățile sus pomenite atinsese culmea greutății lor în anul de față, aducând pe acei nenorociți locuitori la desnădăjduire. Ele ar putea fi întru câtva alinate numai în cazul când Comandantul de căpetenie ar da porunci aspre pentru ca să înceteze cu desăvârșire abuzurile strigătoare la cer (*himmelschreiend*) ce se săvârșiau cu prilejul împlinirii deosebitelor sarcini. Până atunci zadarnice erau plângerile acelor nevinovați, căci vaietele lor nu sunt în stare să moaie inimile funcționarilor civili și militari, precum fără succes rămăneau și intervenirile Agentului.

După această drastică expunere a suferințelor supușilor austriaci cari, precum am văzut, dispuneau de măsuri de apărare, ne putem lesne închipui cât de cumplite erau ale pământenilor, pe cari nici o pavază nu-i apăra împotriva brutalității și a lăcomiei slujbașilor români și ruși.

După ce arată cât de surprins a fost văzând că Engelhardt, la reclamațiile lui, îi trimite raportul Divanului reprodus mai sus, Agentul supunea lui Camenski întrebarea dacă:

Supușii austriaci trăitori în Țara-Românească, posedând pe temeiul tratatului de pace dela Șîstov, care a consfințit statul quo strict în ființă înaintea lui, privilegiile domnești, drepturi și volnicii, sunt susceptibili de a fi constrânși la contribuțiuni de războiu și la suferințele legate de ele, când ei aparțin unei Curți care trăește în cea mai bună înțelegere cu amândouă puterile beligerante?

Adaoge arătând că are poruncă dela Curtea lui să protesteze energic împotriva oricărei încălcări a privilegiilor supușilor ei (1).

Mai cu seamă dârji erau supușii austriaci și francezi cari declarau că vor părăsi țara mai degrabă decât să plătească contribuția. Dârjia

(1) Ibid.

lor nu ținù mult. În noaptea de 9 August autoritățile puseră mâna pe șase negustori ruși ale căror prăvălii fusese pecetluite și îi trimiseră în căruțe de poștă și sub escortă militară la Iași. Supușii austriaci și francezi fură atât de înspăimântați în urma acestei procedări sumare, încât ei își deschiseră imediat prăvăliile și se declarară gata a plăti.

Asemenea planuri erau opera Vistierului Samurcaș, care nu scăpă nici un prilej de a umplea cassele armatei rusești și al sale proprii; el altfel obținù, ca și Visternicul Moldovei, Roznovanu, marele ordin al Sfintei Ana, și nădăjduia să stea Vistier toată vieața lui. (1).

Ledoulx scrie lui Champagny, la 9 Aprilie 1811, despre greutățile ce le întimpină în afacerile contencioase:

..... Soit que les instructions verbales que Votre Excellence a daigné me donner lors de mon départ de Paris et qui m'ont fait sentir la nécessité d'écarter pour le moment tout ce qui est de nature à entraîner des débats et des discussions, soit que la présence du quartier général établi à Bucharest en impose aux autorités subalternes, la vérité est qu' à part les longueurs dans les affaires contencieuses, la mauvaise grâce qu'on y met et les petites vexations qui me font faire une étude particulière de prudence et de persévérance, j'ai à peu près conservé aux sujets de Sa Majesté, en Valachie, autant de bien-être qu'il est possible d'en trouver encore au milieu de l'anarchie du Gouvernement de ces provinces.

Au reste, Monseigneur, le caractère dur de Mr. Milachéwitz a je crois provoqué les affaires désagréables qui viennent de mettre M. Martin dans cette position fâcheuse. J'ai fait une démarche verbale auprès du Général en Chef, en le priant de donner des ordres à M. Milachéwitz pour que ce Sénateur mette à l'avenir, dans les relations qu'il a avec M. Martin, des formes plus convenables à la bonne harmonie qui règne entre les deux cours. J'ai enfin réclamé en faveur de M. Martin l'intervention du Général en Chef. Voici sa réponse: «Monsieur, je n'ai point d'ordre à donner à M. Milachéwitz; il est autorité supérieure dans ces provinces pour les affaires civiles et je ne puis donner d'ordres qu'à l'armée.» Je n'ai donc rien pu faire pour M. Martin..... Je puis dire à Votre Excellence que M. Milachéwitz est d'un caractère tellement irascible que, s'il devait faire sa résidence à Bucharest, je crois qu'il reussirait à mettre aussi ma prudence en défaut et à me faire perdre tout le fruit que j'en ai recueilli jusqu' ici (2).

(1) Ibid.

(2) Rapoarte consulare franceze sub data arătată.

La 12 Iunie 1811 Ledoulx adresează lui Maret următorul raport amănunțit:

.....J'ai l'honneur de mettre sous les yeux de Votre Excellence une mesure nouvelle que les autorités russes viennent d'adopter dans ces provinces, et qui tend à détruire à jamais les droits, privilèges et prérogatives dont les sujets de S. M. l'Empereur et Roi n'ont cessé de jouir dans ces contrées.

Dans la note No. 1 qui m'a été adressée par le Président de Valachie, Votre Excellence verra que, sur de fausses allégations, sur des raisonnements captieux, les autorités Russes veulent soumettre aujourd'hui les sujets français et autrichiens à des contributions qui doivent les confondre avec les indigènes du pays, que l'on nomme encore ici *Rayas*.

Je dis fausses allégations attendu que les négociants étrangers, au lieu de devoir à l'armée Russe un bien-être quelconque, au lieu de lui devoir la moindre étendue de commerce, se ressentent tous les jours d'avantage de la destruction complète de leurs ressources, non seulement parce que la guerre leur a fermé toutes les communications, mais encore par les droits énormes et arbitraires que les autorités militaires (en favorisant clandestinement l'entrée et la sortie de quelques marchandises) ont cru être autorisées à percevoir.

Ce qu'il y a de captieux dans cette note, c'est l'apparente différence qu'on à l'air d'établir entre les propriétaires et les locataires. Moi qui connais ce pays, Monseigneur, je puis assurer Votre Excellence que cette proposition sophistique n'est qu'un manteau de justice dont on veut se couvrir pour cacher des exactions, des outrages de toute espèce. Les Divans de Moldavie et de Valachie savent fort bien que nous n'avons presque point de propriétaires dans ce pays.

Comme il ne m'appartenait point d'entrer dans des discussions sérieuses avec les autorités Russes, vû la modération et la prudence qui m'avaient été recommandées dans mes dernières instructions, j'ai cru devoir, pour me conformer à la lettre de Son Excellence Monseigneur le Duc de Cadore, et dont j'ai l'honneur de joindre ici copie, exposer simplement à Mr. le Général en Chef, dans ma réponse No. 2, les raisons qui m'obligent à ne pas souscrire, de mon propre chef, à une mesure de cette importance. J'ai demandé (attendu la bonne harmonie qui règne entre les deux Cours) le délai nécessaire pour que les intentions, à cet égard, de Sa Majesté l'Empereur et Roi, mon maître, puissent me parvenir.

A cette demande si simple, si naturelle, et qui ne renferme aucune espèce de plainte, Mr. le Général en Chef m'a répondu, comme Votre Exce-

llence le verra dans la copie No. 3, qu'il ne saurait suspendre cette mesure, qu'il me promet seulement de faire restituer ce que les Français vont payer, dans le cas où les deux cours conviendraient d'une exemption.

Je dois observer à Votre Excellence que cette réponse a été rédigée et même écrite par M. Fonton, qui saisit toujours avec avidité les occasions où les Français peuvent être lésés. Si j'eusse été autorisé à répondre aux questions que cette pièce contient, j'aurais facilement prouvé, non seulement toutes les erreurs du raisonnement de M. Fonton, mais une infinité de faits qui démontrent la malveillance la plus marquée.

A Constantinople comme en Valachie, Monseigneur, c'est un fléau que ce Français dénaturé.

Le Consul d'Autriche, d'après les instructions de sa Cour, a constamment et formellement protesté contre les innovations; dans cette circonstance où des intérêts majeurs de l'Autriche sont attaqués, l'agent de cette puissance, à la suite de ses vives représentations, et n'ayant obtenu que des réponses négatives, s'est décidé à expédier un courrier à Vienne, dont je profite moi-même aujourd'hui. M. l'Agent d'Autriche paraît être moralement sûr que cette mesure destructive, non seulement de tous nos droits et privilèges, mais encore de la considération qui y est attachée, révoltera sa Cour.

Il est impossible, me dit-il, que l'on accorde aux autorités Russes et Valaques le droit de maltraiter, de spolier, d'outrager, sous les yeux des agents étrangers, les sujets de leurs souverains.

En effet, Monseigneur, si nous sommes une fois soumis à la contribution que l'on exige aujourd'hui avec une apparence de justice, demain on exigera une contribution individuelle; les sujets, que les Consuls ne pourront plus défendre et qui vont se trouver inscrits parmi les tributaires, seront traînés à la police et dans les prisons publiques (ce que les préposés du Divan, ou Ispravniks, commencent déjà à faire dans les districts), nous perdrons à jamais de beaux privilèges qui augmentaient ici notre considération; en un mot les Russes finiront par demander quelles sont ici les fonctions des Consuls....

Peut-être même que c'est là le vrai but que ce sont proposé Messieurs Milachévitz et Fonton; peut-être espèrent-ils, par ce moyen, procurer à leur Cour la facilité d'obtenir la suppression totale des agents étrangers dans ces provinces (1).

Je nomme Messieurs Milachévitz et Fonton, attendu que le premier organise ici les places d'administration, le second développe des idées poli-

(1) Am văzut mai sus că Ledoux trăgea un venit însemnat dela supușii francezi ce-i făcea. Aceasta sorgintă de folos pierăa cu desăvârșire dacă exemptiunea dela biruri a acestor supuși ar fi fost desființată.

tiques. Je supplie encore Votre Excellence d'observer que, dans tout ceci, il n'est nullement question de l'ancienne note de Mr. le Comte de Romantsoff. Les provinces de Moldavie et de Valachie sont toujours administrées comme elles l'ont été de tout temps.

Maintenant que j'ai rempli ponctuellement les instructions qui m'avaient été données par Son Excellence Monseigneur le Duc de Cadore, en pesant avec prudence toutes mes démarches vis-à-vis des autorités Russes et en ne négligeant pas les intérêts des sujets de Sa Majesté, je supplie Votre Excellence de prendre en considération toutes les réflexions que mes devoirs et mon zèle pour le service de Sa Majesté m'ont autorisé à faire ici, et de me prescrire la conduite que je dois tenir dans une circonstance aussi délicate. Le Général Kutusoff me prévenant qu'il soumet toute cette affaire à la décision de sa Cour qui, je crois, ignore entièrement cette nouvelle mesure, il est urgent pour moi de recevoir les ordres de Votre Excellence.

Iată acum anexele despre cari se vorbește în depeșa de mai sus a lui Ledoulx;

Anexa 1: *Städter cătire Ledoulx.*

Bucarest 18 Mai 1811 s. v.

D'après une commune disposition de Leurs Excellences le Général Commandant en Chef et le Président des Divans de Moldavie et de Valachie, l'on établit aujourd'hui, pour satisfaire aux besoins des troupes de l'Empereur mon maître, un impôt annuel sur tous les commerçants de la Valachie, soit sur les naturels du Pays, soit sur les sujets Russes, soit sur les sujets et protégés Français; (on nomme ici protégés, les Français des îles, les Dalmates, les Italiens, etc.) sans en excepter un seul de quelque nation il puisse être. Cet impôt est néanmoins fixé suivant le nombre et les classes des boutiques et par des taxes médiocres dûment réparties entr'elles et proportionnées à la qualité de leurs marchandises et au genre de leur commerce. Puisque les boutiques où se fait la vente sont situées sur le territoire de cette province, les commerçants qui jouissent de tous les avantages du négoce et qui, plus que tout autre habitant, doivent à l'armée Impériale de Russie, non seulement le bien-être mais encore les moyens d'étendre leur commerce, ne peuvent nullement éluder le paiement de l'impôt annuel, mis en faveur des troupes, sur ces mêmes boutiques où ils exercent le négoce; d'autant plus que les pauvres villageois, étant obligés d'acquitter des impositions et des charges extrêmement accablantes, il serait inconvenable et très préjudiciable que les commerçants aisés ne voulussent point distraire une petite partie de leurs gain pour les auteurs de leur

sécurité et même de leur bonheur. A ces considérations je dois ajouter 1° que suivant l'ordre suprême de Sa Majesté l'Empereur mon maitre, qui a été intimé à Son Excellence le Président des divans, aucun habitant de ce pays, de quelque condition qu'il soit, ne peut-être exempté de la charge des contributions et 2° que la situation même des boutiques dans une province où se trouvent des troupes demande qu'il n'y ait aucune distinction entre les personnes qui y font le commerce; car dans cette circonstance une telle distinction ne peut avoir lieu lorsque tous négociants jouissent également des mêmes avantages du commerce exercé dans la Grande comme dans la Petite Valachie.

Au surplus S. E. le Commandant en Chef a communiqué à M. le Président les mesures qui doivent être prises par le Divan de Valachie et par la police, pour engager les commerçants étrangers au paiement de l'impôt actuel que l'on veut établir. Ces mesures sont, que dans le cas d'opposition de qui que ce soit parmi les négociants à solder ce dit impôt, les autorités en question fassent fermer et sceller la boutique de ce contrevenant; lui défendant entièrement d'exercer le commerce et veillant à ce qu'il ne puisse faire la moindre vente secrète. Si malgré ces mesures quelqu'un des négociants élude le paiement de l'impôt fixé et veuille trafiquer illicitement dans sa maison ou ailleurs, dans ce cas, après les convictions nécessaires à ce sujet, et après avoir découvert la vente secrète de marchandises, ces marchandises seront confisquées sans aucun égard et vendues à l'encan pour le profit des revenus de la Vestiarie. En un mot, on agira concernant un tel négociant, comme on doit agir avec un contrebandier. D'après les dispositions que je ferai conformément à la volonté de M. le Président des Divans, le règlement de l'autorité supérieure, dont il vient d'être parlé, sera publié dans toute la Vallachie, tant pour être maintenu par toutes les personnes exerçant le commerce en ce pays, que pour que celles-ci ne puissent prétendre cause d'ignorance du dit impôt annuel, mis sur tous les commerçants en général et proportionnellement à leur état.

Anexa 2: *Cutuzov către Ledoux.*

Bucarest, 27 Mai 1811.

Je m'empresse de répondre à la lettre que m'avez fait l'honneur de m'écrire le 22 Mai (3 juin).

L'impôt mis sur les boutiques et qui excite vos plaintes a été résolu par M. le Sénateur Milachéwitz et le Divan d'ici (donc ce n'est pas par ordre de la Cour de Russie). Cette mesure est en vigueur en Moldavie et son effet embrasse également les régnicoles comme les sujets des puissances étrangères établis dans cette province. Je n'ai pu qu'en sanctionner

l'établissement pour la Valachie et en ordonner la levée parce qu'elle m'a paru de toute justice. En effet, depuis le commencement de la guerre, la classe de marchands, bien loin d'avoir été soumise à quelque contribution et d'avoir essayé des pertes, a été la seule à s'enrichir, et elle n'a cessé de faire jusqu'aujourd'hui des bénéfices énormes, on peut presque dire scandaleux.

Cette observations s'étend à tous les commerçants en général; pour ce qui concerne les étrangers en particulier, il répugnerait à tout principe de droit naturel, que partageant les avantages commerciaux avec les régnicoles, ils n'en partageassent pas aussi les charges.

Il est d'ailleurs à observer que celle dont il s'agit, ainsi qu'en général toutes les taxes imposées sur le commerce, sont en dernière analyse de compte supportées par le consommateur. Une autre observation que je vous prie de vouloir bien faire avec moi, c'est que cette taxe des boutiques est imposée sur les propriétaires et non sur les locataires, sur les biens fonds et non sur les biens meubles.

De cette observation dérive la question si les sujets de Sa Majesté l'Empereur des Français, Roi à Italie, sont ici propriétaires ou locataires, et si vous voulez considérer la Valachie comme province Russe ou Ottomane; dans ce dernier cas les étrangers ne peuvent se porter pour propriétaires immobiliers. La loi mahométane ne permet pas qu'ils le soient et les traités avec la Porte ne les y autorisent pas. (M. de Fonton est le plus fort propriétaire à Constantinople parmi les Européens. Une infinité de négociants de toutes les nations ont des propriétés. C'est donc une fausse allégation) (1).

Si au contraire vous réputez ce pays-ci pour province Russe, les négociants étrangers, au lieu de se récrier contre une taxe légère qui, après tout, ne pèsera point sur eux, doivent dès lors s'estimer heureux d'avoir jusqu'à-présent été exempts d'une contribution aussi juste.

Au reste, Monsieur, comme vous m'annoncez devoir référer de cet objet à votre Cour, j'en référerai aussi à la mienne. Je désire vivement que la parfaite harmonie qui régné entre elles amène une exemption en faveur des sujets français, mais en attendant j'éprouve un véritable regret de ne pouvoir l'établir moi-même d'avance et suspendre, à leur égard, l'exécution d'une mesure qui doit être générale. Je me fais un plaisir de vous assurer, Monsieur, que si la mesure que je viens d'adopter éprouve, à la suite de mes représentations au Ministère de Sa Majesté, mon auguste maître, quelques modifications ou même une abolition totale à l'égard des sujets et

(1) Notă în margine.

protégés français, je m'empresserai de faire rembourser aux dits négociants la somme que chacun d'eux aurait fournie pour cet objet.

Il serait superflu de répéter ici combien je désire être utile aux sujets de S. M. l'Empereur Napoléon, dans toutes les circonstances où je puis concilier leurs intérêts avec les devoirs de ma place. J'ai cherché à vous en donner des preuves non équivoques toutes les fois que vous les avez provoquées, je me suis conformé à cet égard à la volonté de mon maître et j'ai suivi l'impulsion de mes sentiments particuliers.

La 16 August 1811 Ledoulx scribe lui Maret:

J'ai eu hier une preuve évidente que l'armée Russe de Valachie y croit fermement (1). L'année passée, pour le 15 Août, toutes les autorités Russes se sont empressées de venir assister au *Te Deum* que j'ai fait chanter dans la maison Consulaire pour célébrer l'anniversaire de la naissance de notre auguste monarque. Cette année, Monseigneur, il n'y a eu que des Français et des Autrichiens au *Te Deum*; pas un seul Russe; pas même le Consul de cette puissance. L'année passée tous les Boyards du Divan, le Métropolitain en tête, sont venus me féliciter; cette année pas un n'a mis le pied chez moi. J'ai été informé par un Boyard qui nous est dévoué qu'ils ont craint de faire cette démarche, ayant vu qu'aucun Russe n'avait assisté au *Te Deum*. Cette conduite incompréhensible semble confirmer les bruits qui circulent ici, et qui rendent la position des Français extrêmement embarrassante. Quant à moi personnellement, Monseigneur, je suis entouré d'espions; la moindre de mes démarches est observée, et non seulement je suis obligé d'être sur mes gardes vis-à-vis des ennemis de notre Gouvernement, mais je dois encore chercher à me garantir sans cesse des pièges que peuvent me tendre, dans cette circonstance, tous ceux qui me font ici l'honneur de craindre le zèle, indiscret disent-ils, que je mets à observer leur conduite. Je ne me plains pas, Monseigneur, de ma pénible position; car rien ne peut être au dessus de mon dévouement; mais j'ose supplier Votre Excellence, de ne pas me refuser son inappréciable intérêt.

La 30 Iulie st. v. se făcù o publicație poruncind tuturor negustorilor, chiar și celor cari erau supuși străini, să plătească contribuția de războiu (2).

Deoarece negustorii nu se grăbiau cu plata, comandantul orașului puse, în ziua de 5 August, să se pecetluiească ușile prăvăliilor

(1) La un războiu între Franța și Rusia.

(2) Corespondentul anonim la 17 August 1811.

celor cinci mai însemnați negustori ruși din capitală, ceea ce făcû pe ceilalți să-și închidă înșiși prăvăliile a doua zi. Zadarnic se adresaseră ei Divanului, Mitropolitului, Președintelui; pretutindeni li se răspunsese că trebuie să se supună poruncii.

Consulul rusesc din București (1), Colonelul Luca Kirico, în urma celor auzite dela membrii Divanului Craiovei și dela mulți isprovnici munteni, făcû cunoscut lui Cușnicov că consulii austriaci și francezi trimisese în toate părțile agenți de ai lor, însărcinați să ademenească pe locuitorii români a se supune unuia din statele pe cari ei le reprezentau și insistau în special pe lângă scutelnici (?) (vezi Dosarul No. 347), cărora le împărțiau panglici și patente, și acești oameni, în urma aceasta, începeau să se dedea la manifestațiuni ostile, nerecunoscând autoritățile și socotindu-se supuși francezi sau austriaci, iar nu birnici, și nu voiau să plătească altceva decât câte 10 lei Consulatului căruia se supusese. Din această pricină Vistieria Țerii-Românești, pe lângă că suferia neajunsuri, mai vedeă confuziunea dominind în lucrările ei. Spre a pune capăt unei asemenea stări de lucruri, Cușnicov se adresă Feldmareșalului Prozorovski, iar acesta către Ministrul de Externe, Conte Nicolae Petrovici Rumianțov, și acesta folosindu-se de bunele relațiuni cari legau Rusia, Franța și Austria, obținû, dela Curțile din Paris și Viena, ordine ca Consulii lor să se abțină pe viitor dela fapte de asemenea natură.

Primirea (2) rece din partea membrilor Divanului muntean, Vornicul Bărbucean și Ștefan Văcărescu, precum și nesatisfacerea cererilor supușilor austriaci, dădeau de multe ori ocaziune Consulilor să se jăluască lui Cușnicov. Acesta a arătat Divanului că nu este frumos să se provoace nemulțumirea consulilor țărilor prietene pentru lucruri de nimic. Asprimea din partea fraților Bărbuceanu și Ștefan Văcărescu enervase pe Consulul Brenner până la așa grad, încât el a întrerupt cu totul relațiunile cu Divanul. A trebuit să se amestece Cușnicov și Prozorovski, pentru ca părțile să se împăce.

(1) No. 349.—Despre primirile nelegale ale consulilor francezi și austriaci din București dela locuitorii supuși lor în Țara-Românească, 1808. Extract Halippa, Труды, II.

(2) No. 412. Despre plângerea agentului Austriei, Brenner, adresată Divanului Țerii-Românești, cu privire la ofensa și insultele aduse lui și supușilor austriaci de către boierii Divanului. Tot aici se cuprinde și reclamarea negustorului Latino, pentru arestarea lui, 1808. Extract Halippa, Труды, III.

VIII.

DESPRE ASISTENȚA PUBLICĂ ÎN PRINCIPATE DELA 1808 LA 1812.

În amândouă Principatele binefacerea (asistența publică) avea o organizare legiuită(1). Administratorul stabilimentelor de binefacere în fiecare din Principate se numia *Vornic al Obștirilor* (2). Acest post era ocupat în Valahia, în anul 1808, de Manolache [Lahovari], iar în Moldova de Mavrocordat. Suma afectată pentru stabilimente pioase și împărțeala milelor era alcătuită: *a*) din reținerea de 2 parale la leu asupra leilor slujbelor Statului: membrii și funcționarii Divanurilor și ai Departamentelor, ale ispravnicilor de ținut și ale celorlalți slujbași; *b*) din 1 la sută asupra venitului ocupurilor: ocne, vămi, menzilirii, oierit, dijmărit și vinărit; *c*) din condeie provenind asemenea dela ocupcii pământeni sub formă de daruri (în Moldova câte 750 lei pe an, iar în Valahia câte 500 lei pe an); *d*) din condeie bisericesti: dela Mitropolii, Episcopii și mănăstiri; *e*) din încassările făcute asupra treptelor: dela mazili și rupte câte 1 leu, dela negustorii privilegiați câte 4 lei, dela ceilalți câte 2 lei, dela țigani și călărași în slujbă după repartiție (peste tot până la 6.000 lei în fiecare Principat), dela vorniciei satelor; *e*) din dări dela berării și crășme. Venitul anual al stabilimentelor de binefacere ale Moldovei se ridică la 60 mii lei. Cheltuelile se împărțiau în Moldova în două categorii: 1) în pensii individuale recomandate de boierii Divanului pentru invalizi, văduve și orfani, copii ai foștilor Domni, etc și 2) pentru *carnavcu*, adică hrana săracilor și a neputincioșilor.

În Valahia cheltuelile se împărțiau în trei categorii: 1) pentru săraci — din osebită cassă (*cutia milelor*), 2) pentru fântâni — iar din osebită cassă (*cutia fântânilor*) și 3) pentru orbi (*cassa orfanilor* [?]). În Țara-Românească, ca și în Moldova, fondurile stabilimentelor de binefacere se împărțiau întregi. O mică parte a ajutoarelor se împărția anual, altele se împărțiau pe lună sau pe treime de an (mai cu samă în Aprilie, August și Decembrie): administratorii în așteptarea unor intrări ce trebuiau să intre la termen, credeau de datoria lor să contracteze datorii pentru a nu opri pe loc împărțirea ajutoarelor; aceasta era cu atât mai necesar, cu cât numărul clienților se înmulțea pe fiecare lună.

Vorniciei Obștirilor nu găsiu puțința să refuze ajutoarele, în mijlocul anului, unora din vechii clienți.

(1) No. 141. Despre venitul stabilimentelor de binefacere afectat prin ordonanță *Obștirilor* în Moldova și Valahia. 1808. Halippa, Труды, II.

(2) În Moldova el se numia *Vornic al Obștiei*.

Cușnicov, în instrucțiile lui către Divan, porunci să se alcătuească bugetul astfel ca să se observe regula întemeiată pe bunul simț, că: „mai bine este a nu se da la toți, dar numai la câțiva din acei cari cer ajutoare din cutiile Obștirilor, dar în valoare îndestulătoare pentru a li se permite să trăească fără prisos, decât de a împărți la toți numai sume atât de mici, încât nimeni din cari primesc astfel de ajutoare nu sunt în stare să trăească dintr'însele și să aibă pentru ce să fie recunoscători către acea instituție de binefacere.

*

Starea de lucruri rezultând din cuprinsul știrilor reproduse sau rezumate mai sus, nu poate stârni în inima cetitorului altceva decât jale, rușine și desgust.

Ea ne înfătoșează punctul cel mai decăzut la care Românii din Principate fusese aduși prin barbaria și lăcomia stăpânirii turcești și, clae peste grămadă, printr'un veac de putregiune fanariotă. Mai jos decât atâta nu se putea scobori românimea acestor țeri, căci orice pas, oricât de mic, în această direcție, ar fi însemnat moartea ei.

Dar numai atingerea lor cu civilizația apuseană, devenită, după 1806, din ce în ce mai frecventă și mai continuă, și eliberarea lor, după 1821, de ucigătorul regim fanariot, ajunseră pentru a ațâța scânteia de vieață ce mai rămăsese în acea societate muribundă. Langeron, readus în țară de războiul dela 1828, revine atunci în parte asupra chipului din cale afară aspru în care judecase boierimea noastră în vremea ocupației dela 1806 — 1812, și se arată plăcut surprins de «schimbările foarte pronunțate întâmplare în moralul boierilor și al nouăi generații ce o găsisse, din cari mulți fusese crescuți în Franța și în Germania, și cari fâgăduesc îmbunătățiri și mai fericite» (1).

Și pentru a doua oară, predicțiunea Francezului pribeag s'a îndeplinit, și în ce chip!

Dacă dela jalnica privire ce ne-o înfătoșează starea acestor țeri între 1806 și 1812, ne întoarcem înspre aceea ce ele ne-o înfătoșează astăzi, cu toate lipsurile, cu toate păcatele, cu toate slăbiciunile, cu toate petele zilei de astăzi (2), ni se pare că din bezna cea mai adâncă, ne-am mutat la lumina soarelui. Și atunci, uitând jalea și rușinea ce ne stăpâneau când constatham nemărginita de-

(1) Hurmuzaki, Supl. I, Vol. III., p. 184.

(2) Din cari cea mai mare, mai urită și mai primejdioasă este fără îndoială starea precară a țărânimii, izvorită din spoliațiunea regulamentară, singurul *regres* în uriașul progres făcut dela 1812 incoace.

cădere de atunci, suntem cuprinși de o mare dar firească mândrie, văzând puterea de viață și strălucitele însușiri pentru propășire ale acestui neam. Iar calea uriașă parcursă, în vreme de un veac, dela starea de atunci la starea de astăzi, ne dă dreptul să hrănim în inimile noastre nădejdea celui mai falnic viitor!

VERIFICAT
1987

(1) Enciclopedia, Supl. I, Vol. III, p. 181.
 (2) Enciclopedia, Supl. I, Vol. III, p. 181.
 (3) Enciclopedia, Supl. I, Vol. III, p. 181.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
I. Despre ocârmuirea Țerii-Românești dela venirea lui Cușnicov până la căderea vistierului Filipescu	1
II. Despre ocârmuirea Țerii-Românești dela căderea lui Filipescu până la evacuarea ei de către Ruși la 1812	56
III. Statul funcționarilor Țerii-Românești la 1810; Lista boierilor din acelaș an . . .	87
IV. Amănunte asupra Țerii-Românești dela 1808 la 1812	111
V. Lupta boierilor Craioveni pentru autonomia Olteniei	131
VI. Amănunte diverse asupra Țerii-Românești dela 1808 la 1812	145
VII. Relațiunile ocârmuirii Țerii-Românești cu Consulii Franței și Austriei dela 1808 la 1812	149
VIII. Despre asistența publică în Principate dela 1808 la 1812	166

